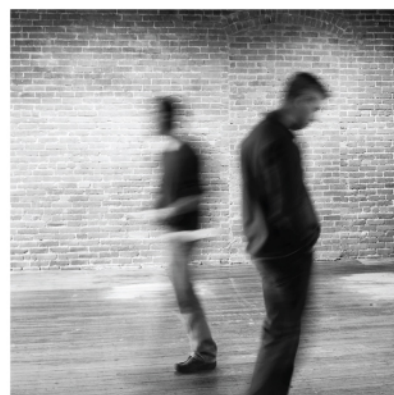

Tineri în România

griji, aspirații, atitudini
și stil de viață

Daniel SANDU
Cătălin Augustin STOICA
Radu UMBREȘ

**FRIEDRICH
EBERT**
STIFTUNG

București 2014

Tineri în România: griji, aspirații, atitudini și stil de viață

Raport de cercetare realizat de
Centrul de Sociologie Urbană și Regională – CURS
pentru Friedrich-Ebert-Stiftung România (FES)

Coordonatori din partea Friedrich-Ebert-Stiftung (FES):

Expert internațional FES:

Professor Dr. Klaus Hurrelmann
Hertie School of Government, Berlin

Coordonator studiu din partea FES – România: Victoria Stoiciu

Echipa CURS:

Coordonatorul studiului: Dr. Cătălin Augustin Stoica, Director General CURS;
Conf. Univ., Departamentul de Sociologie, SNSPA

Expert metodologie eșantionare: Dr. Dorel Abraham, Președinte CA al CURS

Expert introducere și analiza datelor: Mircea Caproș

Coordonatorii cercetării de teren la nivel național din partea CURS:

Augustin Abraham
Maria Olteanu
Vasile Ancuța-Romanescu
Mirel Crețoiu
Bogdan Preoteasa

Moderatori focus-grupuri:

Dr. Călin Goina
Drd. Elena Trifan
Cristina Boboc

Experți/autori ai raportului:

Dr. Radu Umbreș (Cap. 3, 5, 6)
Daniel Sandu (Cap. 3, 4, 6-8)
Dr. Cătălin Augustin Stoica (Cap 2, 3)

Precizări importante: analizele, opiniile și interpretările din acest raport aparțin în exclusivitate autorilor acestui raport și nu reflectă în nici un fel poziția Friedrich-Ebert-Stiftung.

CUPRINS

CAPITOLUL 1 - REZULTATE	6
1.1 Principalele concluzii	7
CAPITOLUL 2 - METODOLOGIA STUDIULUI	10
2.1 Sondaj de opinie la nivel național (1.302 respondenți cu vârste între 15 și 29 de ani)	11
2.2 Focus-grupuri	13
CAPITOLUL 3 - CONTEXT SOCIO-ECONOMIC	15
3.1 Direcția de evoluție a României și percepții privind problemele țării	16
3.2 Locuire și bunuri materiale	21
3.3 Stare civilă și copii	25
3.4 Origine socială: educația și ocupația părinților	27
3.5 Reprezentări subiective ale clasei sociale	32
3.6 Structură și mobilitate educațională	36
3.7 Grijă, aspirații și intenții de emigrare	41
3.8 Concluzii	47
CAPITOLUL 4 - FAMILIA ȘI SOCIETATEA	49
4.1 Relația cu părinții și familia	50
4.2 Viitorul relațiilor de familie	53
4.3 Percepții asupra altor grupuri sociale	56
4.4 Concluzii	63
CAPITOLUL 5. EDUCAȚIA TINERILOR ȘI PIAȚA FORȚEI DE MUNCĂ	65
5.1 Tinerii și sistemul de învățământ	66
5.1.1 Percepția subiectivă a experienței școlare	67
5.1.2 Efort și rezultate în activitatea școlară	69
5.1.3 Influențe externe asupra educației tinerilor	70
5.1.4 Perspective asupra calității sistemului educațional și adecvarea la piața forței de muncă	73
5.2 Tinerii și piața forței de muncă	75
5.2.1 Forme de ocupare în rândul tinerilor	75
5.2.2 Aspirații și realitate: relația între profesie, ocupație, și sector de activitate	77
5.2.3 Profil ocupațional	81
5.2.4 Condiții de muncă și venituri	82
5.2.5 Cum se găsește și cum se alege un loc de muncă?	83
5.2.6 Șomajul în rândul tinerilor	86
5.2.7 Inițiative antreprenoriale și de voluntariat	89
5.3 Concluzii	92
CAPITOLUL 6 - PREFERINȚE, STIL DE VIAȚĂ ȘI TIMP LIBER	94
6.1 Ce este „cool” (la modă) și ce este demodat?	95
6.2 Televiziune sau Internet?	97
6.3 Sexualitate	102
6.4 Comportamente de risc: consum de alcool, tutun și acte de violență	104

6.5 Cheltuieli cu petrecerea timpului liber	107
6.6 Concluzii	109
CAPITOLUL 7 - RELIGIE ȘI SPIRITUALITATE	110
7.1 Apartenența religioasă a tinerilor din România	111
7.2 Evaluarea atitudinilor față de religie ale tinerilor din România	113
7.3 Analiza comportamentelor religioase ale tinerilor	116
7.4 Religie și atitudini față de avort, contracepție și homosexualitate	120
7.5 Concluzii	125
CAPITOLUL 8 - DEMOCRAȚIE, POLITICĂ ȘI GUVERNARE	127
8.1 Interesul față de formele clasice ale participării politice	128
8.2 Participarea la forme de protest	135
8.3 Eficacitatea politică și încrederea în mass-media	139
8.4 Afilierii ideologice și satisfacție față de democrație	143
8.5 Perspective asupra viitorului economic în România	148
8.6 Concluzii	150
Anexă: Chestionarul sondajului și rezultatele la nivelul întregului eșantion	151

CUVÂNT ÎNAINTE

Acest studiu vizează o categorie socio-demografică care are o importanță covârșitoare pentru viitorul oricărei țări: tinerii. Discursurile publice sau private asupra tinerilor îmbracă atât forme entuziaste ori exaltate (i.e., “tinerii sunt viitorul nostru!”, “tinerii au făcut Revoluția!” etc.), cât și forme mai puțin măgulitoare (i.e., “tineretul din ziua de azi nu e bun de nimic!”, “pe vremea mea, tinerii erau altfel [mai buni, harnici, mai serioși...]” “conflictul dintre generații” etc.).

Foarte adesea, politicienii tind să-și aducă aminte de tineri în special în campaniile electorale. Ultimele alegeri europarlamentare și prezidențiale de la noi atestă faptul că o parte însemnată a candidaților au renunțat să se mai prefacă a fi interesați de tineri, considerând că, din moment ce tinerii de obicei nu votează, a-ți face campanie în rândul lor ar fi, așadar, o pierdere de timp și bani. Cu toate astea, experiența alegerilor prezidențiale din 2014 pare să fi contrazis o parte din aceste asumții. În turul doi al alegerilor prezidențiale din 2014, 58% dintre tineri au participat la vot, ceea ce reprezintă, conform unor analize, cea mai mare participare a acestei categorii de vârstă după 1989 (IRES, 2014).

Totuși, la nivel discursiv, în formularea și promovarea a numeroase politici publice, tinerii ori generațiile viitoare sunt adeseori invocate ca potențiali beneficiari ai acestora. Tăieri salariale, măriri de impozite, introducerea de noi taxe ori perpetua reformă din sistemul de învățământ sunt făcute, ne spun guvernanții, în beneficiul generațiilor viitoare. Principala problemă este că nici politicienii și nici liderii de opinie publică nu par a avea o imagine clar conturată despre “generațiile viitoare ori tinere.”

Singurele lucruri pe care le știm cu o oarecare certitudine sunt faptul că tinerii cu vârste cuprinse între 15 și 29 de ani reprezintă 18,8% din populația rezidentă a României, conform datelor de la cel mai recent Recensământ (2011). Mai știm, de asemenea, că rata șomajului în rândul tinerilor din România a fost de 24,3% în trimestrul doi al anului 2014, puțin peste media europeană de 22%. În rest, în afară de anecdotică publicistică ce acoperă subiecte senzaționale precum „hipsteri”, „maneliști”, „cocalari”, „consumatori de droguri”, „generația X, Y ori Facebook”, se pare că nu știm foarte multe despre tinerii pe care fie îi laudăm (când ies la vot sau demonstrează împotriva unor abuzuri, vezi „Uniți Salvăm Roșia Montană!”), fie îi blămăm (când doresc să plece din țară, nu vin la vot, copiază la Bac etc.). Și, totuși, a înțelege care sunt preocupările, planurile de viitor, temerile și speranțele tinerilor, precum și poziția lor pe piața muncii și în societate sunt chestiuni esențiale nu doar pentru clasa politică sau pentru decidenți, ci pentru societatea în ansamblu. Indiferent că sunt interesați de politică, de participarea la viața cetății sau că sunt apolitici și absentează de la vot, tinerii sunt cei care vor da substanță zilei de mâine și vor modela configurația societății în care trăim.

Prin acest studiu, Fundația Friedrich Ebert – România și-a propus să suplinească un gol în cunoașterea situației persoanelor cu vârste cuprinse între 15 și 29 de ani. Inițiativa Fundației Friedrich Ebert se înscrie în cadrul unui efort regional de analiză a situației tinerilor. Studii de acest gen

sunt efectuate periodic, o dată la câțiva ani, în Germania, având la bază aceeași metodologie de cercetare. Studii similare, folosind aceeași metodologie și instrumente, au fost elaborate de FES în țări precum Fosta Republică Iugoslavă Macedonia, Croația, Bosnia-Herțegovina. Domeniile de interes ale acestor studii (inclusiv a celui din România) au vizat: situația socio-economică a tinerilor; consum cultural; griji și aspirații; școală și piața muncii; valori ale tinerilor; religiozitate; participare civică și politică.

Așa cum vom preciza în secțiunea referitoare la metodologie din acest raport, studiul asupra situației tinerilor din România s-a realizat combinând metodologii cantitative și calitative. În acest sens, Centrul de Sociologie Urbană și Regională (CURS) – institutul selectat de FES-România pentru acest proiect – a realizat un sondaj de opinie pe un eșantion de 1302 respondenți cu vârste cuprinse între 15 și 29 de ani; interviurile au fost de tipul față-în-față pe un eșantion aleator, stratificat, reprezentativ pentru populația considerată. De asemenea, pentru a explora în profunzime unele dintre rezultatele sondajului, CURS a realizat 10 focus-grupuri cu tineri din toate regiunile țării, din mediul rural și urban.

Paginile următoare includ atât raportul acestei cercetări cât și rezultatele brute ale sondajului la nivel național (în Anexă). În ceea ce privește conținutul acestui raport, el nu tratează exhaustiv și amănunțit răspunsurile la toate întrebările de sondaj; o astfel de abordare ar fi fost dincolo de intențiile și resursele (financiare și de timp) aflate la dispoziția noastră. Conținutul acestui raport reflectă o selecție a problemelor pe care atât experții FES cât și cei afiliați CURS, le-au considerat relevante ori interesante pentru spațiul românesc (i.e., situație socio-economică, mobilitate socială și educațională, griji și aspirații, participare civică și politică etc.).

În ceea ce privește forma acestui raport, am optat pentru o abordare care să fie cât mai accesibilă publicului larg, nespecialist și – sperăm noi – factorilor decizionali. Multe dintre concluziile noastre se bazează pe rezultatele unor analize statistice multi-variate însă am preferat să prezentăm, simplificat, astfel de analize.

Sperăm că efortul de analiză a mentalităților și mecanismelor de gândire ale tinerilor să ofere o înțelegere mai profundă a universului acestora, pentru a putea oferi răspunsuri de politici publice cât mai adecvate nevoilor acestei categorii de vârstă. De asemenea, informațiile aduse prin acest studiu pot constitui o premisă pentru înțelegerea viitorului, întrucât atitudinile și preocupările de azi ale tinerilor sunt cele care le vor influența acțiunile, iar aceste acțiuni sunt cele care vor modela viitorul.

Victoria Stoiciu
Coordonator al studiului din partea Friedrich-Ebert-Stiftung România

Cătălin Stoica
Coordonator al studiului, Director General CURS

CAPITOLUL 1

REZULTATE

1.1

PRINCIPALELE CONCLUZII

Direcția țării și problemele ei:

- Aproape două treimi dintre tinerii intervievați cred că lucrurile în România se îndreaptă într-o direcție greșită. Doar puțin peste un sfert dintre tineri consideră că direcția este bună, iar restul de 9% nu au răspuns. În percepția tinerilor, principalele trei probleme cu care se confruntă țara în acest moment sunt: corupția, sărăcia și locurile de muncă/șomajul.

Familie și locuire:

- Aproape trei sferturi dintre tinerii de 14-29 de ani și 50% dintre tinerii de peste 18 ani din România locuiesc cu părinții, iar acest fapt se explică, în principal, prin lipsa oportunităților economice sau sociale pentru aceștia. Tinerii nu sunt încurajați și nici nu au șansa de a părăsi casa părinților și a-și începe propria viață de la 18 ani sau după terminarea liceului/școlii;
- Nesurprinzător având în vedere populația de referință (i.e., tineri cu vârste cuprinse între 15 și 29 de ani), marea majoritate a respondenților nu sunt într-un cuplu stabil; femeile tind să se căsătorească la o vârstă mai scăzută decât bărbații și să aibă copii mai repede. Cifrele arată că tinerii din această generație nu vor să aibă mulți copii. Media numărului de copii doriți de către acești tineri este de 1.9, iar mediana este de 2 copii. În condițiile în care nivelul de înlocuire al generațiilor existente este de 2.1.

Clase sociale:

- Aproape jumătate dintre tineri își consideră părinții ca făcând parte din clasa de mijloc, iar unul din trei îi vede în clasa muncitorilor. Situația materială este criteriul cel mai important de clasificare socială folosit de tineri atunci când discută despre clase sociale; nivelul de școlarizare și nivelul veniturilor sunt următoarele două criterii folosite pentru auto-plasarea în structura de clasă socială; în cea mai mare parte, tinerii consideră că aparțin aceleiași clase sociale ca părinții.

Școală:

- Pe fondul expansiunii sistemului de învățământ post-1989, tinerii sunt mai bine educați decât părinții lor;
- Există diferențe semnificative pe medii rezidențiale și în profil regional în privința accesului la forme

superioare de școlarizare. Din acest punct de vedere, tinerii din rural și cei din regiuni sărace au șanse mai scăzute de a absolvi școli post-liceale sau de a urma studii universitare. Dintre respondenții care și-au încheiat carierele școlare, femeile tind să fie mai bine educate decât bărbații;

- Fetele sunt mai entuziaste decât băieții în ceea ce privește participarea școlară și resimt un nivel relativ moderat de stres în școală;
- Există diferențe semnificative ale mediilor școlare anuale între fete și băieți, între tinerii din mediul urban și cei din mediul rural, și între regiunile istorice ale României. Băieții petrec mai puțin timp decât fetele cu studiul individual;
- Există o relație strânsă între experiența subiectivă de participare la actul educațional, investiția de timp în educație și rezultatele formale (notele obținute);
- Influențarea notelor prin metode ilegite (mici atenții, mită etc.) apare ca un fenomen cu variație regională, iar tinerii cu vârste cuprinse între 25 și 29 de ani par se fi confruntat cu acest fenomen mai des decât adolescenții din acest eșantion;
- Un sfert dintre tineri fac meditații, fetele mai mult decât băieții, cu mai mulți tineri pregătiți în particular în mediul urban decât în cel rural;
- Doar un tânăr din trei se declară măcar mulțumit de sistemul de învățământ din România, iar mulțumirea crește pentru respondenții cei mai tineri;
- Migrația externă este o opțiune pentru tineri în acest moment. O treime dintre respondenți afirmă că, peste 10 ani, se văd ca persoane realizate într-o altă țară și nu în România; mai mult, aproape 40% dintre respondenți afirmă că și-ar dori să emigreze, chiar și dacă numai temporar (pentru studii sau muncă).

Piața muncii:

- Veniturile tinerilor (angajați) diferă în mod substanțial și cresc odată cu vârsta, bărbații câștigând mai mult decât femeile, orașenii mai mult decât cei de la sat, tinerii din București cel mai mult și cei din Moldova cel mai puțin;
- Relațiile personale sunt considerate esențiale pentru găsirea unui loc de muncă, urmate de experiența profesională și pregătirea educațională.

Strategiile de angajare par să difere între regiuni și sunt distincte în funcție de vârsta respondenților;

- Salariul este de departe cel mai important criteriu pentru alegerea unui loc de muncă, urmat de criteriul siguranței locului de muncă;
- În eșantionul nostru, dacă îi excludem pe cei aflați încă în sistemul de învățământ și pe cei cu vârste cuprinse între 25 și 29 de ani, procentul șomerilor este de 17,9% — o cifră apropiată de statisticile oficiale europene. Se remarcă și un risc ușor mai ridicat de șomaj în cazul tinerilor din rural față de cei din urban. Tinerii din urban au mult mai multe posibilități de a fi angajați: 44% dintre ei sunt activi pe piața forței de muncă față de doar 37% în mediul rural.

Discriminare:

- Aproape unul din cinci tineri se simte discriminat des și aproape jumătate din tineri se simt discriminați des sau doar uneori pentru un motiv sau altul. Cel mai des întâlnit motiv de discriminare este situația materială a respondentului. Tinerii săraci se simt discriminați în viața de zi cu zi. Discriminarea de gen este a doua cea mai prevalentă formă de discriminare, resimțită de către femei;
- Aproape 50% din tinerii maghiari și romi se simt discriminați des sau uneori.

Stil de viață/consum media și Internet:

- Diferențele în stil de viață și petrecere a timpului liber sunt cele mai accentuate între tinerii care locuiesc în urban și cei care locuiesc în rural;
- Spre deosebire de adulți, tinerii petrec mai puțin timp în fața televizorului și mult mai mult timp pe internet. Dintre respondenții sondajului nostru, cei mai tineri (adică adolescenții) apar ca cei mai activi utilizatori de Internet, care este folosit în principal ca sursă de informare și divertisment;
- Clasa socială și nivelul de educație al părinților sunt pozitiv corelate cu utilizarea Internetului și cu posibilitățile mai variate de petrecere a timpului liber. Tinerii cu părinți cu nivel ridicat de școlarizare și/sau provenind din clasa de sus ori de mijloc tind să utilizeze într-o mai mare măsură Internetul și să aibă posibilități mai variate de petrecere a timpului liber;
- Băieții tind să declare că utilizează metodele contraceptive într-o măsură sensibil mai mare decât fetele, în timp ce acestea susțin că au avut mai puțini parteneri sexuali decât băieții;
- În ceea ce privește comportamentele de risc, băieții tind să bea mai mult alcool, să fumeze mai

mult, și să fie implicați mai des în conflicte fizice violente decât fetele.

Religie:

- Deși peste 80% dintre tineri se declară creștin-ortodocși, o treime dintre ei nu cred în Dumnezeu sau resping alte enunțuri de bază ale credinței creștin-ortodoxe. Cei care se identifică de o altă religie creștină (protestanți, româno-catolici, neo-protestanți etc.) tind să declare mai des faptul că ei cred în Dumnezeu;
- Peste 60% dintre tineri susțin că respectă sărbătorile religioase și se roagă, însă numărul celor care țin post, se spovedesc sau merg la slujbă săptămânal este mult mai scăzut;
- Fetele tind să fie semnificativ mai religioase decât bărbații — atât în termeni de spiritualitate cât și în termeni de conformare la canoanele bisericești obișnuite. Fetele tind să fie mai conservatoare decât bărbații în ceea ce privește abținerea sexuală înainte de căsătorie și poziția față de avort;
- Datele oferite de această cercetare cu privire la problema avortului anunță o posibilă temă importantă în anii ce vor veni. Mai mult de jumătate din populația tinerilor doresc restrângerea drepturilor la avort în România.

Participare civică și politică:

- Deși tinerii se simt capabili să schimbe lucruri în politică, ei sunt foarte dezamăgiți de principalele instituțiile politice din țară, mai ales cele de la nivel central. Tinerii sunt de asemenea extrem de dezamăgiți și de politicienii tineri, iar interesul lor pentru politică este scăzut. Practic, tinerii ca grup nu prea vor să aibă nimic de-a face cu politica, așa cum este în prezent ori în forma ei clasică de la noi;
- Toată această dezamăgire a tinerilor pare a avea, totuși, un dezechilibru extrem de puternic în încrederea lor în viitor. Foarte mulți tineri au încredere că vor avea o viață mult mai bună decât au avut părinții lor. Această încredere este, probabil, legată de posibilitățile ce le sunt oferite de libertatea de mișcare în Uniunea Europeană;
- Această generație pare a avea o oarecare propensiune către protest. Deși sunt apatici față de modurile clasice de a face politică, ei par a fi gata să se mobilizeze în eventualitatea unor proteste pe diverse teme. Problema lor pare a fi faptul că nu au găsit o modalitate de a face tranziția între participarea politică informală — de protest și împotrivire — către participarea politică formală și procesul de luarea deciziilor;
- Tinerii din studiul nostru se informează despre viața politică din țară în primul rând prin intermediul

Internetului, ceea ce arată atât o deschidere foarte bună către noile medii de comunicare, cât și o relativă respingere a mass-mediei tradiționale clasice, precum televiziunea și (acum defuncta) presa scrisă;

- O treime dintre tineri afirmă că nu se identifică ideologic în niciun fel, adică nu au răspuns la întrebarea despre afilierea ideologică cu stânga sau cu dreapta. În acest moment, tinerii sunt așezați relativ echilibrat stânga-dreapta pe eșichierul ideologic-politic din România.

CAPITOLUL 2

METODOLOGIA STUDIULUI

Acest studiu s-a realizat combinând metode cantitative și calitative de cercetare. Astfel, CURS a efectuat un sondaj de opinie la nivel național și un număr de 10 discuții de grup (focus-grupuri) cu tineri din mediul

urban și din mediul rural, din toate regiunile țării. Detaliem în continuare parametrii tehnici ai fiecărei metode folosite.

2.1

SONDAJ DE OPINIE LA NIVEL NAȚIONAL (1.302 RESPONDENȚI CU VÂRSTE ÎNTRE 15 ȘI 29 DE ANI)

Tipul eșantionului: Eșantionul folosit a fost unul aleator, stratificat, cu alocare proporțională a respondenților. Criteriile de stratificare au fost: 1) regiunile de dezvoltare ale României (NUTS II); 2) mediul rezidențial (urban și rural); 3) mărimea localităților urbane; 4) tipul de localitate rurală (sat-centru de comună/sat periferic).

Universul de eșantionare: Populația rezidentă, neinstituționalizată a României cu vârste cuprinse între 15 și 29 de ani.

Marja teoretică de eroare la nivelul întregului eșantion: +/- 2,7% la un nivel de încredere de 95%.

Proceduri de selecție: Localitățile incluse în eșantion au fost selectate aleator în cadrul fiecărui strat,

folosind schema de eșantionare prezentată în Tabelul 2.1. În cadrul fiecărei localități selectate aleator, au fost ulterior selectate tot aleator secții de votare. Sediile acestora au constituit punctele de plecare pentru folosirea “metodei itinerariilor” (the random route method) de selectare a gospodăriilor.¹ În fiecare gospodărie aleasă cu un pas statistic stabilit de experții CURS, a fost selectat un respondent/o respondentă cu vârsta cuprinsă între 15 și 29 de ani a cărui/cărei zi de naștere selectată era cea mai apropiată de data de 1 (întâi), indiferent de lună (i.e., o variantă a așa-numitei “first birthday method”).²

Perioada de realizare: 19-31 iulie, 2014.

1 “Metoda itinerariilor” este o metodă cvasi-aleatoare de selecție a gospodăriilor care este folosită în numeroase țări unde nu există sau nu sunt accesibile cadre de eșantionare (i.e., “sampling frames” – liste din cadrul cărora s-ar putea selecta aleator respondenți/respondente).

2 Dacă într-o gospodărie selectată cu pas statistic conform regulilor stabilite nu există nici un respondent din grupul țintă, operatorii au fost instruiți să aplice pasul statistic pentru a selecta următoarea gospodărie.

Tabelul 2.1. Distribuția interviurilor din eșantionul național de 1.302 de tineri, pe regiuni de dezvoltare, medii rezidențiale și tipuri de localități.

Regiuni de dezvoltare (NUTS II)	Județ	MEDIUL URBAN				MEDIUL RURAL	TOTAL PE RÂND
		Orașe cu mai puțin de 30.000 de locuitori	Orașe cu 30.000 și 99.999 de locuitori	Orașe cu 100.000 și 199.999 de locuitori	Orașe cu peste 200.000 de locuitori		
Nord-Est	BC	5	2	9	0	21	37
	BT	4	0	7	0	14	25
	IS	2	2	0	26	29	60
	NT	2	7	0	0	18	27
	SV	11	7	0	0	24	42
	VS	3	6	0	0	14	23
	Sub-total	27	24	16	26	120	213
Sud-Est	BR	1	0	9	0	7	17
	BZ	1	2	6	0	16	25
	CT	5	7	0	18	15	45
	GL	1	2	0	16	15	34
	TL	2	4	0	0	6	12
	VN	3	5	0	0	12	20
	Sub-total	13	20	16	33	71	153
Sud	AG	4	4	10	0	19	38
	CL	3	4	0	0	12	19
	DB	4	5	0	0	25	34
	GR	2	4	0	0	12	18
	IL	3	5	0	0	9	16
	PH	8	2	0	13	24	46
	TR	4	3	0	0	13	20
	Sub-total	27	27	10	13	114	191
Sud-Vest	DJ	5	0	0	20	18	43
	GJ	5	6	0	0	12	23
	MH	2	6	0	0	8	15
	OT	5	7	0	0	15	26
	VL	4	6	0	0	11	21
	Sub-total	20	24	0	20	64	128
Vest	AR	5	0	10	0	12	27
	CS	5	4	0	0	8	18
	HD	10	9	0	0	6	24
	TM	4	2	0	30	17	54
	Sub-total	24	16	10	30	43	123
Nord-Vest	BH	6	0	14	0	19	39
	BN	2	5	0	0	12	19
	CJ	2	6	0	32	14	54
	MM	8	2	8	0	14	32
	SM	4	0	6	0	13	23
	SJ	2	4	0	0	8	14
	Sub-total	23	17	29	32	80	181

Regiuni de dezvoltare (NUTS II)	Județ	MEDIUL URBAN				MEDIUL RURAL	TOTAL PE RÂND
		Orașe cu mai puțin de 30.000 de locuitori	Orașe cu 30.000 și 99.999 de locuitori	Orașe cu 100.000 și 199.999 de locuitori	Orașe cu peste 200.000 de locuitori		
Centru	AB	8	4	0	0	9	21
	BV	5	4	0	17	10	36
	CV	3	3	0	0	7	14
	HG	4	5	0	0	12	20
	MS	6	2	9	0	18	35
	SB	5	3	11	0	9	27
	Sub-total	31	21	20	17	65	153
București	IF	9	2	0	0	16	27
	B	0	0	0	133	0	133
	Sub-total	9	2	0	133	15	159
Total pe coloană		174	151	101	305	572	1302

Notă: Alocarea interviurilor pe straturi a fost făcută conform celor mai recente datele INS.

Tipul de interviu: față-în-față (face-to-face) folosind un chestionar elaborat de experți FES și CURS. Durata medie a unui interviu a fost de circa 45 de minute și în interviuarea respondenților, operatorii CURS au respectat standardele etice cu privire la cercetarea socială (i.e., anonimitate, confidențialitate, consimțământ informat etc.). De altfel, CURS este înregistrat ca operator cu date cu caracter personal la Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal (ANSPDCP). În cazul respondenților cu vârste de 18 ani, s-a solicitat și acordul părinților sau tutorelui legal pentru interviuare.

Chestionarul: Instrumentul sondajului de opinie a inclus întrebări referitoare la problemele tinerilor, valori, familie, rețele sociale, consum media, comportamente

de consum, participare civică și politică, religiozitate și situația socio-economică a familiei și respondenților. Din rațiuni de ce țin de posibilitatea de a compara datele la nivel internațional, cele mai multe întrebări din chestionar au fost formulate de experți FES și au fost folosite ca atare în studii similare realizate în alte țări din sud-estul Europei. Întrebările din această categorie au fost traduse din engleză, adaptate și pre-testate în contextul românesc de către experți CURS. Particularitățile acestui context au fost avute în vedere și la formularea unor întrebări adiționale, care nu au fost folosite în alte studii FES.

Chestionarul sondajului și frecvențele la nivelul întregului eșantion sunt prezentate în anexa acestui raport.

2.2 FOCUS-GRUPURI

Principalul avantaj al sondajului de opinie (sub-tip al anchetei sociologice) este dată de posibilitatea de a extrapola datele acestuia la nivelul întregului univers de referință. Acest lucru este posibil datorită utilizării unor eșantioane care, prin folosirea unor metode aleatoare de selecție a respondenților, sunt reprezentative pentru populația din care au fost extrași/selecțai subiecții.

Una din limitele sondajului de opinie ține de faptul că se concentrează asupra unor aspecte de suprafață (adeseori opinionale), ignorând prin însăși logica sa unele aspecte calitative (motivații etc.)

Pe acest fundal, în încercarea de a explora în profunzime unele rezultate ale componentei cantitative a cercetării,

FES și CURS au realizat o serie de interviuri de grup (focus-grupuri). Având în vedere tematica extrem de largă a sondajului, pentru realizarea acestor discuții de grup, reprezentanții FES alături de experții CURS au selectat o serie de sub-teme, considerate relevante pentru obiectivele generale ale acestui studiu. Astfel, ghidul de discuții a inclus următoarele mari teme de discuție: 1) Probleme și valori ale tinerilor din România; 2) Religie și încredere în instituții; 3) Participare civică, politică și democrație. Ghidul de discuții ori ghidul moderatorului a fost alcătuit de experți CURS pe baza sugestiilor experților FES; forma finală a acestui ghid a fost aprobată de reprezentanții FES și este prezentată în anexa acestui document.

Selecția localităților în care au fost realizate aceste discuții de grup s-a făcut având în vedere următoarele criterii: 1) distribuția regională a persoanelor din grupul țintă; 2) distribuția pe medii rezidențiale în cadrul regiunilor a persoanelor din grupul țintă; 3) obiectivele cercetării; 4) resursele de timp și financiare aflate la

dispoziția FES și CURS. Lista localităților și distribuția lor pe regiuni și medii rezidențiale a fost aprobată de reprezentanții beneficiarului (i.e., FES).

Selecția participanților la discuțiile de grup în fiecare localitate a fost făcută de operatorii de interviu ai CURS din teritoriu, folosind drept criterii vârsta, genul (i.e., un număr aproximativ egal de bărbați și femei) și nivel de școlaritate. Discuțiile de grup au fost moderate de cercetători afiliați CURS cu experiență în domeniu, dar și apropiați ca vârstă de participanții la discuții.

Focus-grupurile au fost realizate în perioada 15-21 septembrie, 2014 și au durat în medie 2 ore; la focus-grupuri au participat în medie 11 persoane. Discuțiile au fost înregistrate audio și video, cu consimțământul informat al participanților la focus-grupuri. Prezentăm în Tabelul 2.2, distribuția participanților la focus-grupuri pe localități, mediu rezidențial, regiune, gen, grupe de vârstă și nivel de școlaritate.

Tabelul 2.2. Distribuția participanților la focus-grupuri pe medii rezidențiale, gen, grupe de vârstă și statut ocupațional.

Focus grupuri		București	Iași	Rural, Jud Iași	Craiova, Jud Dolj	Rural, jud Dolj	Rural, jud Dolj	Cluj	Rural, jud Cluj	Rural, jud Cluj	Total	%
	Nr. Grupuri	2	1	1	1	1	1	1	1	1	10	
	Nr. participanți	23	12	11	12	12	11	12	12	12	117	
Gen	Barbati	10	6	5	4	5	6	5	6	5	52	44%
	Femei	13	6	6	8	7	5	7	6	7	65	56%
100%												
Școală	facultate și peste	3	3	0	4	0	2	5	0	1	18	15%
	liceul și sc. postliceala	7	7	3	8	3	5	7	4	4	48	41%
	mai puțin decât liceul	13	2	8	0	9	4	0	8	7	51	44%
100%												
Statut	Elev	6	2	7	2	8	3	0	8	6	42	36%
	Student	11	2	0	4	3	0	4	4	1	29	25%
	Angajat	4	5	2	3	0	1	6	0	4	25	21%
	șomer, fără ocupație, casnică	2	3	2	3	1	7	2	0	1	21	18%
100%												
Grupe de vârstă	15-19 ani	8	4	9	3	9	5	1	9	7	55	47%
	20-25 ani	13	5	2	5	2	4	7	3	5	46	39%
	26-29 ani	2	3	0	4	1	2	4	0	0	16	14%
100%												

CAPITOLUL 3

CONTEXT SOCIO-ECONOMIC

Începem acest raport prin a analiza situația socială și economică a tinerilor din România așa cum este ea reflectată în datele sondajului nostru. Mai întâi, luăm în discuție percepțiile tinerilor cu privire la direcția în care merg lucrurile în România și asupra gravității unor probleme economice și sociale. Apoi, folosind date factuale din sondajul realizat la nivel național discutăm despre situația tinerilor din punctul de vedere al condițiilor materiale ale gospodăriilor în care trăiesc (cu familia sau singuri). Pentru a înțelege mai bine situația socio-economică actuală a tinerilor, vom analiza câteva dintre caracteristicile familiilor lor de origine. La

acest punct ne vom opri asupra educației și statutului ocupațional al părinților, urmând ulterior să contrastăm situația din familia de origine cu statutul educațional și economic al respondenților. Studiul nostru urmărește atât evaluarea obiectivă, cât și subiectivă a mobilității sociale între generația părinților și generația studiată de noi; în analiza noastră vom compara situația socială de origine (educația și ocupația părinților) și cea de destinație, luând în discuție elemente legate de mobilitatea educațională și socială și reproducerea inter-generațională a inegalităților asociate acestora.

3.1

DIRECȚIA DE EVOLUȚIE A ROMÂNIEI ȘI PERCEPȚII PRIVIND PROBLEMELE ȚĂRII

O primă întrebare a studiului nostru a vizat evaluarea societății în care trăiesc tinerii noștri respondenți. Un număr impresionant de tineri – aproape două treimi din eșantion – consideră că în România lucrurile se îndreaptă într-o direcție greșită. Doar puțin peste un sfert dintre tineri consideră că direcția este bună, iar restul de 9% nu au răspuns.

Tabelul 3.1 În opinia ta, lucrurile în România merg într-o direcție greșită sau într-o direcție bună? (Sondaje CURS)

	Sondaj CURS tineri (iulie 2014)	Sondaj CURS populația adultă (august 2014) a
Direcția e greșită	64.5%	75.8%
Direcția e bună	26.4%	20.0%
Nu știu / nu răspund	9.1%	4.2%
Total	100%	100%

Comparând cifrele din sondajul pe tineri cu cele ale unui sondaj realizat tot de CURS pe un eșantion reprezentativ la nivel național în luna august, observăm că pesimismul în rândul tinerilor în ceea ce privește direcția în care merg lucrurile în țară este mai scăzut decât la nivelul întregii populații adulte, unde trei sferturi dintre respondenți susțin că direcția este greșită.

Prima observație este că opiniile nefavorabile despre direcția în care merge România sunt relativ uniform distribuite între bărbați și femei, și între respondenții din urban și cei din rural (aceștia din urmă fiind ușor mai încrezători în viitor decât primii, dar la o diferență nesemnificativă statistic). O altă diferență – însă tot sub pragul semnificației statistice – se înregistrează între categoriile de vârstă, adolescenții având o viziune mai pozitivă despre evoluția societății decât cei de peste 25 de ani.

Tabelul 3.2 În opinia ta, lucrurile în România merg într-o direcție greșită sau într-o direcție bună? (% total eșantion)

		Direcția e greșită	Direcția e bună	Nu știu / nu răspund	Total
Total eșantion		64.5%	26.4%	9.1%	100%
Sex	Bărbați	64.2%	26.2%	9.6%	100%
	Femei	64.8%	26.6%	8.6%	100%
Mediu rezidențial	Urban	65.1%	24.8%	10.0%	100%
	Rural	63.7%	28.5%	7.8%	100%
Regiune istorică	Moldova	59.3%	30.5%	10.2%	100%
	Muntenia	69.3%	19.7%	11.0%	100%
	Transilvania	60.9%	30.8%	8.3%	100%
	București	72.2%	24.8%	3.0%	100%
Categorie de vârstă	15-19 ani	60.6%	29.4%	10.0%	100%
	20-24 ani	64.6%	25.6%	9.8%	100%
	25-29 ani	69.3%	23.8%	7.0%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

O posibilitate este ca tinerii care se confruntă cu problemele vieții de salariat și de familie să fie mai nemulțumiți de starea generală a societății, să fie mai atenți la traiectoria pe care o ia societatea, sau măcar să fie mai interesați de a da un răspuns la această întrebare de ansamblu.

Singura diferență semnificativă din punct de vedere statistic este cea dintre regiunile istorice ale României, deși în fiecare dintre acestea sunt considerabil mai mulți cei care consideră greșit drumul pe care merge România. Tinerii din Muntenia sunt cei mai critici, raportul dintre cei care consideră direcția greșită și cei care o consideră bună fiind de 3,5 la 1, în timp ce raportul este de aproape trei la unu în București. În contrast, avem în jur de un respondent optimist pentru fiecare doi respondenți pesimiști în Transilvania și Moldova. Diferențele economice curente între regiuni nu se suprapun cu diferențele de viziune, ceea ce ne

sugerează fie o explicație culturală, fie una de istorie locală. O posibilitate de analiză ulterioară ar putea să surprindă măsura în care regiunile unde există mai mult optimism au avut o traiectorie socio-economică diferită în ultimii ani decât în zonele cu mai multe viziuni negative. De asemenea, este interesant că zona cea mai dezvoltată a României – Capitala – include printre cei mai mulți critici tineri. O posibilitate este accesul acestora la mai multă informație, expunerea la modele de dezvoltare mult mai de succes decât România și aspirații mai înalte (ori mult prea înalte) comparativ cu ceea ce le oferă în prezent realitatea.

În continuare, am căutat să înțelegem problemele grave pe care respondenții le percep la societatea în care trăiesc. Cele mai importante două probleme menționate sunt corupția și sărăcia, fiecare dintre ele percepută ca foarte gravă de aproape două treimi dintre respondenți.

Tabelul 3.3 Cât de grave sunt în societatea românească următoarele probleme?(% total eșantion, excluzând non-răspunsurile; ordonare descrescătoare după categoria „foarte gravă”)

	Foarte gravă	Gravă	Puțin gravă	Foarte puțin gravă	Total
Corupția	65.5%	28.5%	4.4%	1.6%	100%
Sărăcia	64.1%	31.4%	3.4%	1.0%	100%
Nesiguranța locurilor de muncă	61.2%	32.1%	5.9%	0.9%	100%
Șomajul	59.2%	36.6%	3.6%	0.5%	100%
Prețurile la energie	54.5%	36.7%	7.3%	1.5%	100%
Neaplicarea legilor așa cum ar trebui făcută	52.0%	39.0%	7.7%	1.3%	100%
Condițiile din sistemul de asistență medicală/de sănătate de la stat	51.2%	40.1%	7.8%	0.9%	100%
Lipsa locuințelor la prețuri acceptabile	47.5%	39.8%	10.5%	2.2%	100%

	Foarte gravă	Gravă	Puțin gravă	Foarte puțin gravă	Total
Plecarea românilor în străinătate	45.3%	33.7%	14.5%	6.4%	100%
Inegalitățile mari dintre oameni	42.6%	37.8%	15.2%	4.4%	100%
Delincvență/criminalitate	41.9%	40.3%	15.0%	2.8%	100%
Poluarea mediului	38.9%	40.7%	16.4%	4.1%	100%
Pericolele de accidente de la locurile de muncă (inclusiv condiții impropriet de muncă)	32.0%	41.6%	21.3%	5.0%	100%
Pericolul răspândirii HIV	30.5%	35.0%	26.7%	7.9%	100%
Schimbările climatice	24.4%	37.6%	28.1%	9.8%	100%
Amenințarea terorismului	23.9%	31.1%	31.3%	13.7%	100%

Acestea sunt urmate de alte probleme economice cum ar fi nesiguranța locurilor de muncă, șomajul sau prețurile ridicate la energie, dar și probleme politice cum ar fi neaplicarea legilor într-o manieră justă. O altă problemă considerată ca foarte gravă de către puțin peste jumătate dintre respondenți este cea referitoare la condițiile din sistemul public de sănătate. Toate problemele menționate până acum sunt considerate ca grave sau foarte grave de cel puțin 90% dintre respondenți. Se remarcă gravitatea relativ scăzută pe care tinerii o asociază cu probleme cum ar fi poluarea, schimbările climatice sau amenințarea terorismului, care sunt foarte prezente în dezbaterile din societățile înalt-dezvoltate. Probleme ce definesc discursurile europene de la dreapta, respectiv de la stânga

eșichierului politic — cum ar fi criminalitatea, respectiv inegalitatea socială — au asociate o gravitate moderată în România în viziunea tinerilor din studiul nostru.

Alegând principalele cinci probleme în ordinea gravității resimțite de către respondenți, am încercat să determinăm în ce măsură acestea sunt asociate cu o serie de caracteristici ale tinerilor din studiul nostru. Din acest punct de vedere, se remarcă o asociere clară între, pe de o parte, evaluarea gravității problemelor și de cealaltă parte categoria de vârstă a respondenților și regiunea în care aceștia locuiesc. Problema sărăciei, de exemplu, este mai des văzută ca foarte gravă în Moldova și Muntenia decât în București sau în Transilvania, o asociere care poate fi ușor explicată prin gradele diferite de dezvoltare economică ale acestor regiuni.

Tabelul 3.4 Cât de gravă este sărăcia în societatea românească?

		Foarte gravă	Gravă	Puțin gravă	Foarte puțin gravă
Total eșantion		64.1%	31.4%	3.4%	1.0%
Regiune istorică	Moldova	70.0%	26.7%	2.2%	1.1%
	Muntenia	69.2%	28.5%	1.9%	0.5%
	Transilvania	57.2%	36.6%	5.1%	1.1%
	București	59.4%	33.1%	5.3%	2.3%
Categorie de vârstă	15-19 ani	56.5%	36.4%	5.3%	1.8%
	20-24 ani	65.1%	31.9%	2.8%	0.2%
	25-29 ani	72.2%	24.9%	1.9%	1.1%

De asemenea, sărăcia tinde să fie văzută mai gravă pe măsură ce vârsta respondenților crește, un efect pe care îl vom mai întâlni. Practic, adolescenții au – nesurprinzător – evaluări diferite ale gravității problemelor din țară comparativ cu tinerii între 20 și 24, sau în special cu tinerii de peste 25 de ani. Este probabil că tinerii se confruntă mai des cu aceste probleme odată cu avansarea în vârstă și schimbarea statutul social. Pe măsură ce ei își asumă rolul de părinte, de angajat sau

angajator, de agent independent în societate, ei capătă și experiența interacțiunii cu sistemul de sănătate, cu corupția administrativă, cu nesiguranța locurilor de muncă și devin mai conștienți de pericolul sărăciei și costurile ridicate de trai.

Există și diferențe între regiuni în percepția privind situația sistemului de asistență medicală de stat. Aceste diferențe sunt similare cu cele din cazul imaginii despre sărăcie, însă mai pronunțate. Numărul respondenților

din Moldova care văd o problemă foarte gravă în sistemul public sanitar este cu 50% mai mare decât cel al respondenților din București, iar respondenții din Muntenia sunt mai îngrijorați de această situație decât cei din Transilvania. O posibilă explicație pentru aceste diferențe poate porni de la diferențele regionale

reale în performanțele sistemului sanitar. O alta, la nivel subiectiv de această dată, poate fi asociată cu capacitatea respondenților de a-și asigura și finanța serviciile medicale fie prin plăți informale la stat, fie prin transferul către sistemul privat.

Tabelul 3.6 Cât de grave sunt problemele din sistemul public de sănătate în societatea românească?

		Foarte grave	Grave	Puțin grave	Foarte puțin grave	Total
Total eșantion (fără non-răspunsuri)		51.2%	40.1%	7.8%	0.9%	100%
Regiune istorică	Moldova	62.8%	32.5%	4.0%	.7%	100%
	Muntenia	52.9%	38.6%	8.0%	.5%	100%
	Transilvania	45.8%	42.0%	10.4%	1.8%	100%
	București	40.2%	53.8%	6.1%	0.0%	100%
Categorie de vârstă	15-19 ani	45.3%	44.0%	8.9%	1.8%	100%
	20-24 ani	52.7%	39.1%	7.8%	0.4%	100%
	25-29 ani	56.4%	36.6%	6.4%	0.5%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Din nou, tinerii peste 25 de ani sunt mai preocupați de problema corupției decât adolescenții, o probabilă explicație fiind faptul că se lovesc mai des de acest fenomen. Aproape trei sferturi dintre respondenții din Moldova consideră corupția ca o foarte gravă problemă, spre deosebire de 57% dintre respondenții din Transilvania. Poate fi reluată aceeași explicație ca cea formulată în cazul grijilor legate de sistemul de sănătate. Fie incidența corupției are o variație regională semnificativă, fie destui respondenți din zonele mai bogate își permit să plătească costurile asociate corupției fără ca acestea să devină o problemă foarte

gravă (sau ambele, întrucât nu sunt explicații exclusive). O altă posibilă explicație poate fi legată de cultura politică specifică zonelor respective. Cel puțin la nivelul opiniei publice, județele mai sărace sunt caracterizate de un sistem politic neopatrimonial, în care liderii administrației locale își exercită în mod discreționar puterea în avantajul unor rețele ilicite de politicieni, funcționari, oameni de afaceri, șamd. În zonele mai dezvoltate economic și/sau cu o tradiție democratică mai îndelungată, cum este cazul Transilvaniei, corupția este mai puțin prevalentă, măcar la nivelul percepției publice.

Tabelul 3.7 Cât de gravă este problema corupției în societatea românească? (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

		Foarte gravă	Gravă	Puțin gravă	Foarte puțin gravă	Total
Total eșantion		64.1%	31.4%	3.4%	1.0%	100%
Regiune istorică	Moldova	73.7%	21.8%	3.0%	1.5%	100%
	Muntenia	69.6%	25.1%	4.0%	1.4%	100%
	Transilvania	57.2%	36.0%	5.0%	1.8%	100%
	București	63.2%	28.6%	6.8%	1.5%	100%
Categorie de vârstă	15-19 ani	56.5%	33.6%	7.3%	2.5%	100%
	20-24 ani	68.0%	27.7%	3.5%	0.9%	100%
	25-29 ani	72.8%	23.7%	2.2%	1.3%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Tinerii din Muntenia sunt cei mai îngrijorați de problema costurilor de energie, în timp ce tinerii din București par cel mai puțin afectați în cadrul studiului nostru. Pentru aceștia din urmă, nu putem să nu ne întrebăm care este efectul subvenționării masive a costurilor de încălzire

în capitală, care se adaugă deja ridicătei puteri de cumpărare a locuitorilor săi. Aceștia și alți factori fac ca procentul de tineri din București care consideră costul energiei să fie o problemă puțin gravă să fie dublu față de media pe întreg eșantionul.

Tabelul 3.8 Cât de gravă este problema prețurilor la energie în societatea românească? (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

		Foarte gravă	Gravă	Puțin gravă	Foarte puțin gravă	Total
Total eșantion		54.5%	36.7%	7.3%	1.5%	100%
Regiune istorică	Moldova	52.3%	37.6%	7.8%	2.3%	100%
	Muntenia	58.5%	35.2%	5.2%	1.2%	100%
	Transilvania	53.0%	39.1%	6.5%	1.3%	100%
	București	51.1%	31.6%	15.8%	1.5%	100%
Categorie de vârstă	15-19 ani	47.5%	42.4%	8.3%	1.8%	100%
	20-24 ani	56.7%	35.4%	7.0%	.9%	100%
	25-29 ani	60.0%	31.6%	6.5%	1.9%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Adolescenții sunt mai puțin preocupați de problema prețurilor la energie decât tinerii de peste 20 de ani, la acest factor contribuind probabil faptul că numeroși dintre tinerii de până la 19 ani trăiesc cu părinții și nu sunt încă direct responsabili de plata utilităților.

Problema siguranței locurilor de muncă este o problemă foarte gravă în special în viziunea tinerilor din Moldova și Muntenia față de cei din București și Transilvania, ceea ce este un rezultat al diferențelor

de dezvoltare economică. De asemenea, piața forței de muncă creează mai multă neliniște în mediul rural decât în mediul urban, un factor care contribuie la această situație fiind probabil structura inelastică a ofertei de muncă în zonele rurale. În final, după cum era de așteptat, doar puțin peste jumătate dintre adolescenți percep o foarte mare gravitate a siguranței precare a locurilor de muncă, procentul crescând spre două treimi la generațiile mai integrate în piața forței de muncă.

Tabelul 3.9 Cât de gravă este lipsa siguranței locurilor de muncă în societatea românească? (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

		Foarte gravă	Gravă	Puțin gravă	Foarte puțin gravă	Total
Total eșantion		61.2%	32.1%	5.9%	0.9%	100%
Mediu rezidențial	Urban	58.1%	33.7%	7.4%	0.7%	100%
	Rural	65.2%	29.9%	3.8%	1.1%	100%
Regiune istorică	Moldova	67.5%	28.0%	4.1%	0.4%	100%
	Muntenia	69.9%	25.9%	3.7%	0.5%	100%
	Transilvania	51.6%	38.9%	8.0%	1.6%	100%
	București	53.0%	37.1%	9.1%	0.8%	100%
Categorie de vârstă	15-19 ani	52.5%	36.5%	9.6%	1.3%	100%
	20-24 ani	65.0%	30.9%	3.5%	0.6%	100%
	25-29 ani	66.9%	28.2%	4.3%	0.5%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Ca o observație de final, trebuie menționate câteva aspecte. Mai întâi, se remarcă o relativă omogenitate între modul în care percep băieții și fetele starea generală a societății noastre precum și gravitatea problemelor acesteia. Apoi, așa cum era de așteptat, marea majoritate a respondenților evaluează fiecare dintre problemele în discuție ca fiind grave sau foarte grave (peste 50% din opțiuni).

Oricum ar sta lucrurile, o evaluare de ansamblu arată că tinerii din studiul nostru nu sunt caracterizați de o

sensibilitate ridicată la probleme ce țin de structura post-materială a societății, caracteristică societăților avansate după Inglehart. În largă măsură, grijile lor se îndreaptă către probleme strict material-financiare, cum ar fi sărăcia, accesul la locuri de muncă, sau către probleme de justiție social-politică cum ar fi statul de drept și corupția. Pe scurt, pe fondul unei societăți aflată într-o tranziție aparent interminabilă, problema supraviețuirii și chestiunile materiale sunt mai stringente pentru tinerii români decât probleme ce ar putea fi circumscrise unei așa-zise lumi post-materialiste.

3.2

LOCUIRE ȘI BUNURI MATERIALE

În timp ce 20% dintre respondenți locuiesc fără părinți, nesurprinzător având în vedere grupul țintă al studiului (i.e., tineri) și specificitatea României, aproape 80% dintre respondenții nostri trăiesc împreună cu părinții sau cu socrii - dintre care una din cinci familii locuiește cu chirie. Unul din zece tineri din mediul urban locuiește cu chirie, în timp ce locuirea împreună cu părinții este mai întâlnită în mediul rural. Locuirea împreună cu părinții sau socrii în chirie este mai rar întâlnită în Moldova și Transilvania și mai des în Muntenia. Tinerii din București sunt printre cei care locuiesc cel mai des fără părinți, fie în chirie – unul din zece, fie într-o proprietate imobiliară personală – aproape unul din cinci.

Aceste diferențe de locuire între regiuni și medii rezidențiale se datorează probabil unor structuri socio-economice mai largi care se reflectă asupra eșantionului nostru de tineri. Astfel, este foarte plauzibil ca posibilitățile materiale mai ridicate din Capitală atât pentru tineri cât și pentru familiile lor să le permită celor dintâi să plătească chirie sau să își achiziționeze o locuință pentru a pleca din apartamentul părinților – chiar dacă aceștia s-ar putea să îi ajute în continuare financiar. În final, se observă o tendință complet previzibilă a tinerilor de a locui din ce în ce mai des fără părinți pe măsură ce trec de la adolescență spre viața adultă. Cu toate acestea, aproape jumătate dintre tinerii de peste 25 de ani locuiesc împreună cu părinții sau cu socrii.

Tabelul 3.10 Mod de locuire (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

		Locuiesc împreună cu părinții/socrii, cu chirie	Locuiesc împreună cu părinții/socrii într-o proprietate personală	Locuiesc fără părinți, cu chirie	Locuiesc fără părinți, într-o proprietate personală	Total
Total eșantion		14.9%	61.6%	6.2%	14.4%	100%
Mediu rezidențial	Urban	14.2%	59.4%	9.5%	14.2%	100%
	Rural	16.0%	64.4%	2.0%	14.7%	100%
Regiune istorică	Moldova	11.6%	63.3%	5.8%	16.7%	100%
	Muntenia	22.1%	56.3%	5.1%	14.7%	100%
	Transilvania	11.0%	67.1%	6.4%	11.4%	100%
	București	12.1%	56.1%	10.6%	18.9%	100%

		Locuiesc împreună cu părinții/socrii, cu chirie	Locuiesc împreună cu părinții/socrii într-o proprietate personală	Locuiesc fără părinți, cu chirie	Locuiesc fără părinți, într-o proprietate personală	Total
Categorii de vârstă	15-19 ani	18.6%	77.1%	0.9%	2.0%	100%
	20-24 ani	15.8%	64.9%	6.2%	10.5%	100%
	25-29 ani	9.4%	38.3%	12.9%	34.6%	100%

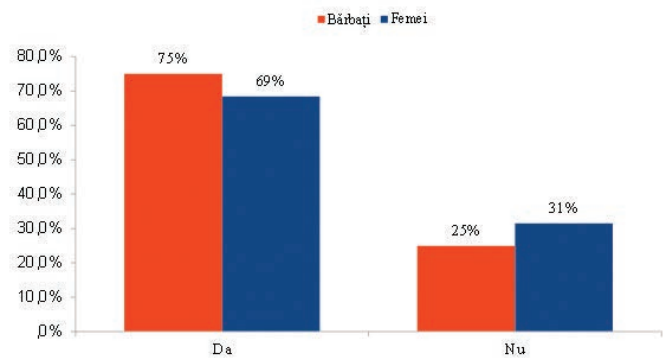
Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Această cifră ridicată de celor care locuiesc cu părinții poate fi explicată atât prin posibilitățile economice mai reduse din România de a locui independent de familia de origine, dar și printr-un model cultural în care se întârzie cât mai mult plecarea de la casa părintească. Mai mult, aceasta este sau nedorită de tineri sau descurajată de rude, pentru a păstra o familie cu mai multe generații sub același acoperiș, mai ales în zona rurală unde cifrele ne arată că acest mod de locuire este mai frecvent decât la oraș. Dacă la oraș o locuință are 3,3 persoane în medie, la sat cifra se apropie de

patru persoane. Motivele sunt atât legate de modul de producție din agricultură, cât și de formele de sprijin intergenerațional pentru creșterea copiilor și munca domestică.

În eșantionul nostru, 72% dintre respondenți au camera proprie, față de 28% care o împart cu alte persoane, de exemplu frați sau surori. Tinerii bărbați au mai des propria cameră în locuință decât femeile, fie datorită femeilor care dorm împreună cu copii, fie datorită asigurării unui confort suplimentar bărbaților în acord cu normele tradiționale de gen.

Graficul 3.1 Procent din tineri care au propria cameră, diferențe între sexe

Tinerii care locuiesc în mediul rural au locuințe cu mai multe camere decât cei din mediul urban. Această situație se datorează probabil diferențelor dintre casele tradiționale și apartamentele din blocurile de locuințe de la oraș. Ca o confirmare, locuințele tinerilor

din București au mai puține camere decât în celelalte regiuni. Tinerii de peste 25 de ani locuiesc în gospodării cu camere și persoane mai puține decât cei cu vârste mai mici, probabil datorită tinerilor care au părăsit casa părintească, dar nu au încă partener și/sau copii.

Tabelul 3.11 Condiții de locuire. (Valori medii, total esantion, excluzând non-răspunsurile)

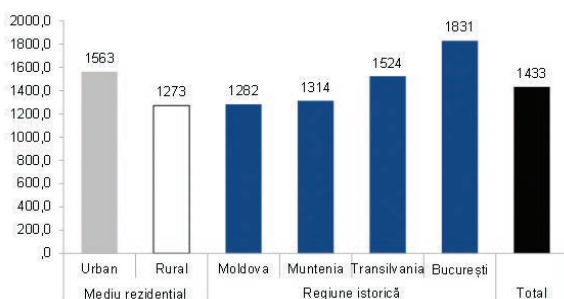
		Câte camere are locuința în care stai?	Câte persoane locuiesc în gospodărie?
Total eșantion		3.31	3.57
Mediu rezidențial	Urban	2.92	3.30
	Rural	3.82	3.92

		Câte camere are locuința în care stai?	Câte persoane locuiesc în gospodărie?
Regiune istorică	Moldova	3.53	3.64
	Muntenia	3.49	3.62
	Transilvania	3.15	3.57
	București	2.81	3.29
Categorii de vârstă	15-19 ani	3.55	3.82
	20-24 ani	3.28	3.55
	25-29 ani	3.04	3.29

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

În medie, într-o gospodărie a unui respondent s-au cheltuit 1433 de lei în fiecare lună cu întreținere/utilități, îmbrăcăminte, școală, mâncare și timp liber. Diferențele între mediile de rezidență și între regiunile istorice sunt semnificative sub raport statistic și întăresc intuițiile pe care le avem despre inegalitățile economice din interiorul României. Din răspunsurile oferite de tinerii din studiul nostru, având venituri mai ridicate, familiile din mediul urban cheltuiesc cu aproape 300 de lei mai mult pe lună decât cele din mediul rural. Diferențele se mențin și la nivelul regiunilor istorice. În timp ce în Moldova și în Muntenia se cheltuiesc în jur de 1300 de lei pe lună, în Transilvania suma depășește 1500 de lei, iar în București atinge o medie de 1830 de lei.

Graficul 3.2 Cheltuieli lunare medii pe gospodărie cu întreținere/utilități, îmbrăcăminte, școală, mâncare și timp liber.

Dotarea cu diverse bunuri. În studiul nostru am inclus o serie de întrebări referitoare la diverse bunuri deținute de tineri sau de gospodăria din care fac parte. Aproape jumătate dintre ei au bicicletă, în special bărbaii, tinerii din rural, și adolescenții (i.e., cei cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani). Un tânăr din trei are tabletă, iar aceștia

sunt recrutați cu precădere din rândul tinerilor din urban (fete) și în special din București. Inegalitățile de venit dintre oraș și sat se observă și în ceea ce privește dotarea gospodăriilor cu laptop-uri, în medie cu 60% mai multe în mediul urban decât în cel rural.

Doar un tânăr din zece nu are conexiune de internet în cadrul locuinței, raportul scăzând la circa unul din 20 în mediul urban. Un procent impresionant de 96% dintre tinerii din București susțin că au internet acasă și practic toți au cablu. Doar în Transilvania găsim cel mai ridicat procent - 6% dintre tineri care nu au access la tv prin cablu sau prin satelit.

O jumătate dintre tinerii incluși în eșantion au access mobil la Internet (prin modem etc.), mai mult în urban decât în mediul rural, ceva mai puțin în Transilvania și ceva mai mult în Muntenia. Mai puțin de jumătate dintre tineri au instalată acasă o linie de telefon fix, dar aproape toți au telefon mobil. Nersurprinzător, adolescenții posedă într-o mai mică măsură telefoane mobile, dar au o rată mai ridicată de acces la o linie de telefonie fixă. Întrucât aceștia din urmă locuiesc, în mare majoritate, cu părinții, este posibil să folosească acest mediu de comunicare cât timp sunt încă acasă, dar să renunțe la el o dată ce devin independenți și își pot permite telefoane mobile. O ipoteză similară poate explica o altă diferență între categorii de vârstă. În medie, avem trei calculatoare desktop pentru fiecare patru gospodării în care locuiesc tinerii din studiul nostru, cu o rată mai ridicată în cazul adolescenților (i.e., 15-19 ani) decât în cazul tinerilor de peste 25 de ani. E posibil ca tinerii să abandoneze computerele de birou o dată cu trecerea spre un stil de viață mai mobil, în care calculatorul poate fi eventual folosit la facultate sau la locul de muncă.

Tabelul 3.12 Dotări cu bunuri personale sau în gospodărie (% total eșantion)

Aveți în gospodărie...? (Procentele indică răspunsuri “Da”)								
		Bicicletă	Tabletă electronică	Conexiune internet	Cablu tv sau satelit	Internet portabil	Telefon fix	Telefon mobil
Total eșantion		48.8%	35.6%	88.5%	96.1%	50.3%	46.4%	96.3%
Sex	Bărbat	55.7%	32.2%	88.8%	96.7%	49.0%	44.8%	94.9%
	Femeie	42.0%	39.0%	88.3%	95.5%	51.6%	48.1%	97.7%
Mediu rezidențial	Urban	42.4%	40.0%	94.2%	96.8%	54.8%	48.7%	96.4%
	Rural	57.0%	29.9%	81.1%	95.2%	44.5%	43.5%	96.1%
Regiunea mare	Moldova	46.8%	35.3%	86.7%	97.4%	50.2%	43.3%	98.5%
	Muntenia	50.9%	39.3%	87.1%	96.8%	55.6%	38.8%	95.2%
	Transilvania	53.3%	29.4%	88.8%	93.6%	45.0%	54.3%	95.6%
	București	30.3%	45.8%	96.2%	100.0%	51.5%	50.8%	97.7%
Categorii de vârstă	15-19 ani	61.1%	32.2%	88.8%	96.7%	49.0%	44.8%	94.9%
	20-24 ani	41.3%	39.0%	88.3%	95.5%	51.6%	48.1%	97.7%
	25-29 ani	43.1%	40.0%	94.2%	96.8%	54.8%	48.7%	96.4%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Practic, jumătate dintre părinții respondenților noștri au un automobil proprietate personală, cu o rată mai ridicată în mediul urban decât în cel rural, pe fondul diferențelor de venituri dintre cele două

medii rezidențiale. De asemenea, dacă 58% dintre adolescenți au părinți cu mașină personală, doar 39% dintre tinerii de peste 25 de ani sunt în această situație.

Tabelul 3.13 Deținere de automobile (% total eșantion)

		Respondentul are în proprietate o mașină	Părinții respondentului au în proprietate o mașină
Total eșantion		22.2%	49.3%
Mediu rezidențial	Urban	22.3%	55.3%
	Rural	22.1%	41.5%
Regiune istorică	Moldova	24.0%	45.8%
	Muntenia	25.5%	46.4%
	Transilvania	19.2%	53.3%
	București	18.0%	52.6%
Categorii de vârstă	15-19 ani	5.2%	58.0%
	20-24 ani	18.8%	49.3%
	25-29 ani	47.3%	38.8%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Este posibil ca părinții adolescenților să aparțină unei generații mai afluate cu posibilități mai ridicate de a achiziționa un automobil. De asemenea, este posibil ca părinții tinerilor de peste 25 de ani să fi renunțat la

automobil datorită vârstei mai înaintate sau a costurilor ridicate în raport cu mijloacele financiare în scădere la bătrânețe. Asocierea dintre puterea de cumpărare și cea de întreținere a unei mașini se păstrează și la

nivelul ratei de posesie pentru tineri. Dacă un adolescent din 20 are mașină proprie, rata crește la aproape unul din cinci pentru cei între 20 și 24 de ani, respectiv la aproape jumătate dintre tinerii de peste 25 de ani.

Notabil, dacă tinerii din Moldova sau Muntenia au mai rar părinți cu mașină personală decât tinerii din Transilvania sau București, lucrurile stau invers în ceea ce privește deținerea unui autoturism în proprietate de către respondenți. Astfel, în jur de un sfert dintre tinerii din Muntenia și Moldova au mașina proprietate personală, față de doar 18% în București și 19% în Transilvania. Nu există însă o diferență semnificativă statistic între tinerii din rural și cei din mediul urban

în ceea ce privește deținerea în proprietate a unui autoturism.

Acest rezultat este ușor contra-intuitiv și ne mărginim aici la a formula cu titlu ipotetic următoarele explicații: Pentru tinerii din mediul urban, și mai ales din București și din Transilvania, poate exista varianta în care aceștia nu dețin o mașină proprietate personală, dar folosesc o mașină oferită de firma sau organizația pentru care lucrează. O altă explicație este că, pentru tinerii din București cel puțin, absența mașinii poate reprezenta evitarea unui motiv de stres și cheltuială; mijloacele de transport în comun pot suplini cu brio absența autoturismului mai ales în marile aglomerări urbane.

Tabelul 3.14 Cărți în gospodărie (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

		Nici o carte	Maxim 10	Între 10 și 20	Între 21 și 30	Între 31 și 50	Între 51 și 100	Peste 100 de cărți
Total eșantion		6.2%	12.3%	12.7%	12.6%	16.4%	16.1%	23.7%
Sex	Bărbați	7.0%	15.0%	14.0%	12.2%	13.9%	16.3%	21.5%
	Femei	5.5%	9.7%	11.4%	13.0%	18.8%	15.9%	25.8%
Mediu rezidențial	Urban	4.4%	10.7%	13.4%	11.5%	14.6%	18.3%	27.1%
	Rural	8.6%	14.4%	11.8%	14.0%	18.6%	13.3%	19.3%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Peste 40% dintre tinerii intervievați declară că au peste 50 de cărți în gospodărie, însă aproape 20% au doar maxim 10 cărți. Femeile din eșantion raportează un număr mai ridicat de cărți decât bărbații; fie fetele cumpără mai multe cărți decât băieții, fie unul dintre genuri își subestimează (sau supraestimează) numărul de cărți aflate în casă. După cum era de așteptat, gospodăriile tinerilor din urban sunt mai bine dotate

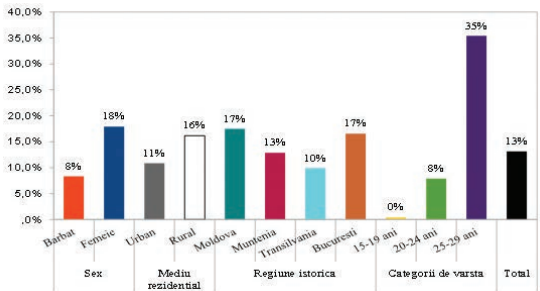
cu cărți decât cele din rural. Mai mult, există o corelație puternică din punct de vedere statistic între – pe de-o parte – numărul de cărți dintr-o casă și – pe de altă parte – educația și ocupația respondentului și a părinților: tinerii cu studii universitare și/sau cu părinți cu un nivel superior de educație tind în medie să aibe un număr mai ridicat de cărți.

3.3 STARE CIVILĂ ȘI COPII

În eșantionul nostru, un tânăr din opt este părinte; dintre aceștia, 64% au un copil și aproape 30% au doi copii. Cum era de așteptat, numărul celor cu copii, numărul

de copii, precum și starea civilă a respondenților variază în funcție de vârsta și alte elemente socio-demografice.

Graficul 3.3. Procent de respondenți care au copii pe sexe, medii rezidențiale, grupe de vârstă și regiuni istorice

În studiul nostru, avem de două ori mai multe femei tinere cu copii decât bărbați. Explicația este diferența de vârstă între tați și mame la apariția primilor copii, un fenomen demografic des întâlnit în societăți de pe întreg mapamondul.³ În cazul nostru, această disparitate se traduce astfel: multe dintre respondentele din studiul nostru au copii cu parteneri trecuți de 30 de ani, dar situația inversă (în care bărbații sub 30 de ani au parteneri trecute de 30 de ani) este mai rar întâlnită. Asimetria de vârstă la apariția primului copil face ca tinerii bărbați să fie mai rar tați decât tinerele femei sunt mame înainte de 30 de ani. Această ipoteză primește un sprijin suplimentar din partea datelor privind starea civilă a respondenților. În timp ce o femeie din cinci este căsătorită, doar un bărbat din zece este într-un parteneriat legal, ceea ce ne întărește convingerea că există o diferență de vârstă semnificativă în interiorul cuplurilor familiale, cu bărbații în medie mai în vârstă decât femeile.

Tabelul 3.15 Număr mediu de copii pe categorie de analiză (incluzând doar respondenții cu copii)

Total eșantion		1.4
Sex	Bărbați	1.4
	Femei	1.5
Mediu rezidențial	Urban	1.3
	Rural	1.5
Regiune istorică	Moldova	1.5
	Muntenia	1.4
	Transilvania	1.6
	București	1.2
Categorii de vârstă	15-19 ani	1.0
	20-24 ani	1.5
	25-29 ani	1.4

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

O altă diferență este cea între mediul urban și cel rural. În virtutea unor diferențe culturale și de dinamică a etapelor de viață, tinerii de la sat au copii la o vârstă mai scăzută decât cei de la oraș. Puțin peste 16% dintre tinerii din rural au copii, față de doar 11% în urban. Printre motivele care întârzie apariția primului copil în cazul tinerilor din urban, putem menționa parcursul educațional mai îndelungat, constrângerile asociate cu clădirea unei cariere profesionale, precum și un stil de viață specific în care tinerețea este asociată cu distracția, călătoriile și alte oportunități mult mai numeroase de petrecere a timpului liber. Un alt factor important este structura gospodăriilor: în mediul rural, prezența bunicilor în aceeași gospodărie poate reprezenta un sprijin pentru tinerii părinți în ceea ce privește creșterea copiilor. În mediul urban unde familiile includ de obicei maxim două generații, decizia de a avea copii poate fi amânată din cauza absenței acestui sprijin, pe lângă efortul și costurile aferente.

Această interpretare este susținută și de faptul că tinerii din rural au în medie mai mulți copii (1,5) decât cei din mediul urban (1,3 copii). Este interesant de remarcat că diferența între mediul urban și cel rural este semnificativă în cazul prezenței copiilor, dar nu se remarcă o diferență relevantă în ceea ce privește starea civilă. Cu alte cuvinte, tinerii din urban au o rată de căsătorie relativ egală cu cea a tinerilor din rural, însă fac copii mai rar și/sau mai târziu.

Efectul culturilor regionale asupra deciziilor demografice se poate observa și în diferența între Moldova și Transilvania în ceea ce privește procentul de tineri cu copii: 18% dintre tinerii din Moldova au copii în vreme ce doar 10% dintre tinerii din Transilvania au copii. Cu toate acestea, deși mai puțini tineri din Transilvania sunt părinți, cei care au copii au în medie 1,6, spre deosebire de tinerii din, de exemplu, București, care au în medie 1,2 copii.

3 Zhang Xu, *Fecundity and Husband-Wife Age Gap at First Marriage—Cross-Country Analysis*, 2014 <http://www.sicrp.org/journal/PaperInformation.aspx?paperID=48732#>. VEZKMmeSxiA

Tabelul 3.16 Starea civilă a respondentului (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

		Căsătorit(ă)	Divorțat(ă)	În parteneriat fără căsătorie	Necasătorit(ă)/ nici în parteneriat	Altă situație	Total
Total eșantion		14.5%	0.8%	18.7%	65.4%	0.4%	100%
Sex	Barbat	9.1%	0.6%	17.6%	72.0%	0.3%	100%
	Femeie	19.8%	1.1%	19.8%	58.8%	0.5%	100%
Mediu rezidențial	Urban	12.7%	0.8%	19.3%	66.7%	0.4%	100%
	Rural	16.9%	0.9%	18.0%	63.7%	0.4%	100%
Regiune istorică	Moldova	17.8%	0.7%	16.4%	64.0%	1.1%	100%
	Muntenia	16.7%	0.5%	20.9%	61.5%	0.2%	100%
	Transilvania	9.9%	1.5%	17.9%	70.2%	0.2%	100%
	București	15.8%	0%	19.5%	64.7%	0.0%	100%
Categorie de vârstă	15-19 ani	0.7%	0.2%	8.3%	90.8%	0.0%	100%
	20-24 ani	7.1%	0.2%	23.7%	68.2%	0.6%	100%
	25-29 ani	40.8%	2.4%	25.5%	30.6%	0.5%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Specificitatea Transilvaniei se păstrează și în ceea ce privește starea civilă, 70% dintre tinerii din această zonă fiind necăsătoriți, cu cel puțin cinci puncte procentuale mai mult decât tinerii din orice altă parte a României. Nu există o explicație simplă pentru aceste diferențe semnificative, dar ele sugerează strategii

diferite de începere a vieții de familie, strategii care sunt influențate măcar parțial de modele culturale specifice unor anumite zone geografice și de nivelul de dezvoltare (urbanizare) al acestora.

Cei mai mulți dintre respondenții noștri provin din

3.4 STARE CIVILĂ ȘI COPII

familiei în care părinții au absolvit cel puțin studiile liceale. Se remarcă o diferență între ultimele studii absolvite de părinții tinerilor din studiul nostru: părinții de sex masculin sunt supra-reprezențați în rândul celor

care au terminat o școală profesională, cel mai probabil datorită structurării învățământului tehnic în raport cu cerințele industriei în perioada de dinainte de 1989.

Tabelul 3.17 Ultima școală absolvită de părinți

		Școală primară	Școală generală	Școală profesională	Liceu	Școală post-liceală	Facultate	Studii post-universitare
Ultima școală absolvită de mamă (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)								
Total eșantion		4.0%	15.6%	16.7%	41.2%	7.0%	12.4%	3.1%
Mediu rezidențial	Urban	1.5%	10.7%	16.6%	40.8%	8.5%	17.0%	4.9%
	Rural	7.4%	22.1%	16.8%	41.7%	5.0%	6.3%	0.7%
Regiunea mare	Moldova	1.9%	14.1%	18.6%	42.4%	8.6%	13.4%	1.1%
	Muntenia	4.9%	15.1%	12.5%	46.1%	7.3%	12.0%	2.1%
	Transilvania	5.5%	18.2%	18.4%	36.6%	5.5%	11.1%	4.6%
	București	0.8%	12.1%	20.5%	37.9%	7.6%	15.9%	5.3%
Categorii de vârstă	15-19 ani	2.8%	13.1%	16.3%	42.1%	6.4%	14.7%	4.6%
	20-24 ani	3.5%	15.5%	16.0%	42.0%	7.7%	12.5%	2.8%
	25-29 ani	6.3%	18.8%	17.9%	39.1%	6.8%	9.5%	1.6%
Ultima școală absolvită de tată (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)								
Total eșantion		3.5%	11.8%	23.6%	39.4%	5.6%	13.3%	2.8%
Categorii de vârstă	15-19 ani	2.5%	9.4%	23.7%	40.6%	5.8%	14.5%	3.5%
	20-24 ani	3.6%	11.6%	22.4%	40.2%	6.2%	13.3%	2.7%
	25-29 ani	4.7%	14.8%	24.9%	37.0%	4.7%	11.8%	2.2%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Analizând doar educația mamei, se observă o serie de diferențe semnificative între respondenți în funcție de mediul de rezidență, regiunea istorică în care locuiesc, și respectiv grupa de vârstă în care se găsesc. Tinerii din mediul rural au părinți cu un nivel de educație mai redus decât cel al tinerilor din mediul urban. Aproape 22% dintre aceștia din urmă au mame cu studii superioare, spre deosebire de doar 7% în mediul rural, în timp ce 30% dintre tinerii de la sat au mame care au absolvit maxim 10 clase, spre deosebire de 11% la oraș. Pe lângă influența unei reproduceri din generație în generație a aspirațiilor școlare, mai există o altă explicație: astfel, printre părinții celor din mediul urban putem găsi indivizi născuți în mediul rural, dar ale căror rezultate educaționale le-au facilitat migrația din mediul rural către urban. Cu alte cuvinte, discrepanța din prezent la nivelul părinților poate fi rezultatul unui “brain-drain” (rural → urban) de acum 35 de ani sau mai mult.

Inegalități similare întâlnim și la nivel regional. Spre exemplu, dacă în București, un pol de atracție pentru tinerii cu studii superioare, un respondent din patru are o mamă cu studii universitare sau post-universitare, în Moldova și Muntenia, două regiuni angajate în fluxuri importante de migrație spre urban/București, găsim doar 14% la sută dintre respondenți cu aceeași situație.

De asemenea, în București avem cel mai mic număr de tineri ale căror mame au absolvit maxim 10 clase: doar un tânăr din opt este în această situație.

Aproape 20% dintre adolescenți au mame care au terminat măcar o facultate, însă doar 11% dintre cei peste 25 de ani au mame cu un nivel de educație comparabil. Similar, tinerii cu vârste cuprinse între 20 și 24 de ani au mai adeseori mame cu maxim 10 clase decât cei sub 19 ani, dar mai rareori decât respondenții mai în vârstă decât ei. Tendința se regăsește și cazul educației taților, însă relația este mai slabă și nu atinge nivelul de semnificație statistică. Putem interpreta aceste rezultate în două moduri complementare: Pe de o parte, privind generațiile din care fac parte părinții respondenților din studiul nostru, se observă o creștere a nivelului de școlarizare al populației pe măsură ce ne apropiem de zilele noastre. Spre exemplu, părinții aparținând cohortelor născute între 1960 și 1965 tind să aibă un nivel de școlarizare mai redus decât părinții din cohortelor născute între 1965-1970 sau între 1970-1975. Acest fapt este un efect al expansiunii sistemului de educație din perioadele respective (e.g., obligativitatea învățământului de 8-10 ani, apariția unor noi forme de școlarizare și a mai multor oportunități școlare [licee, facultăți etc]).

Se remarcă o transformare la nivelul educației mai profundă între generațiile mamei în comparație cu generațiile tatilor. Astfel, aproape 20% dintre mamele adolescenților au studii superioare, spre deosebire de 11% dintre mamele tinerilor de peste 25 de ani, în timp ce diferența între generațiile tatilor este între 16% și respectiv 14% - o diferență minoră și nesemnificativă din punct de vedere statistic. Cea mai probabilă explicație este egalizarea șanselor educaționale între femei și bărbați undeva după anii 1980. Deși aparent pozitivă, această egalizare poate fi doar un artefact al

măririi locurilor în universități în specialități al căror profil a fost mai aproape de interesele și resursele femeilor doritoare de studii universitare. Dacă femeile par a fi beneficiat mai mult de expansiunea sistemului de educație terțiară între 1980 și 1995, atunci se explică de ce adolescenții din studiul nostru au mame mult mai bine educate - dar tați doar sensibil mai bine educați - decât tinerii de peste 25 de ani. În concluzie, din datele noastre apare că generațiile de părinți au fost mai bine educate după 1990, iar femeile au fost principalele câștigătoare ale acestei transformări.

Tabelul 3.18 Statutul profesional al tatălui (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

		Angajat/ patron/ activ	Pensionar	Șomer	Casnic	Altă situație	Total
Total eșantion		68.1%	12.4%	4.5%	4.6%	10.4%	100%
Mediu rezidențial	Urban	73.1%	11.9%	3.7%	2.3%	9.0%	100%
	Rural	61.4%	13.2%	5.5%	7.7%	12.2%	100%
Regiunea istorică	Moldova	63.9%	9.3%	5.6%	6.7%	14.5%	100%
	Muntenia	69.2%	12.6%	5.8%	4.4%	7.9%	100%
	Transilvania	67.6%	13.5%	3.1%	4.5%	11.2%	100%
	București	74.4%	14.7%	2.3%	1.6%	7.0%	100%
Categorii de vârstă	15-19 ani	82.9%	3.6%	4.0%	3.1%	6.5%	100%
	20-24 ani	68.9%	10.6%	5.3%	5.3%	9.9%	100%
	25-29 ani	48.9%	25.5%	4.1%	5.7%	15.8%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

În ceea ce privește statutul ocupațional al părinților, circa 68% dintre tații și 63% dintre mamele respondenților sunt încă activi profesional; în jur de 13% dintre părinți sunt pensionari, iar mai mult de o mamă din șase este casnică. Părinții tinerilor din mediul urban sunt într-o mai mare măsură activi profesional decât cei din mediul rural, acolo unde se găsesc mai mulți părinți declarați casnici/casnice - aproape 8% dintre tati și peste un sfert dintre mame.

Cei mai mulți părinți aflați încă în activitate se regăsesc în București, iar cei mai puțini în Moldova. Asimetria dintre cele două zone se păstrează și în alte categorii. În Moldova, sunt statistic semnificativ mai mulți părinți ocupați cu treburi casnice și mai puțini părinți pensionari decât în București. Spre deosebire de zona Moldovei, Bucureștiul apare deci ca un loc cu destule locuri de muncă pentru generația părinților, atât în prezent cât și în trecut, o dovadă a duratei și a persistenței dezvoltării economice dezechilibrate la nivelul României. Această proiecție întărește teoria atracției exercitate de București de-a lungul timpului pentru atragerea de locuitori, în special cu educație

și calificări superioare. Fără îndoială, alături de factori economici (i.e., oportunitățile de angajare mai mari din anumite regiuni și medii rezidențiale), factorul demografic (i.e., vârsta părinților) poate fi și el invocat pentru a explica diferențele dintre statutul ocupațional al părinților. După cum era de așteptat, există o variație însemnată în ceea ce privește statutul ocupațional între cele trei grupe de vârstă ale respondenților. În timp ce părinții adolescenților sunt de cele mai multe ori încă în activitate, proporția celor activi scade la sub jumătate din totalul părinților celor peste 25 de ani, care au un sfert dintre părinți pensionari.

Cei mai mulți dintre părinții care sunt activi profesional sunt muncitori calificați: este vorba despre 43% dintre tati și 28% dintre mame. La mare distanță, găsim părinți cu profesii ce necesită studii superioare (puțin peste 11% dintre ei) și părinți angajați ca muncitori necalificați. În mod particular, puțin mai mult de una din cinci mame ale respondenților muncesc în domeniul serviciilor, un procent dublu decât cel al părinților de sex masculin.

Tabelul 3.19 Statutul profesional al mamei (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

		Angajată/ patron/activă	Pensionară	Șomeră	Casnică	Altă situație	Total
Total eșantion		62.9%	11.3%	2.8%	17.6%	5.5%	100%
Mediu rezidențial	Urban	67.7%	11.9%	3.6%	11.5%	5.3%	100%
	Rural	56.5%	10.4%	1.8%	25.7%	5.6%	100%
Regiunea istorică	Moldova	57.5%	8.1%	3.3%	20.5%	10.6%	100%
	Muntenia	60.6%	11.2%	2.3%	20.0%	5.8%	100%
	Transilvania	67.2%	12.1%	2.5%	15.1%	3.1%	100%
Categorii de vârstă	București	66.9%	15.0%	4.5%	12.0%	1.5%	100%
	15-19 ani	71.5%	3.1%	2.6%	17.7%	5.1%	100%
	20-24 ani	65.1%	8.3%	3.5%	17.2%	5.9%	100%
	25-29 ani	49.6%	24.9%	2.2%	17.9%	5.4%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Cum era de așteptat, există asocieri statistic semnificative între mediul rezidențial și ocupația părinților. Astfel, procentul celor care muncesc în agricultură este de cinci ori mai mare în rural decât în urban (10% versus 2%), iar al muncitorilor necalificați de aproximativ două ori. În urban găsim mult mai mulți tineri ai căror părinți sunt angajați ca personal cu studii superioare (i.e., 16% dintre tati și 17% dintre mame), în contrast cu doar 4% dintre tati și 6% dintre mamele respondenților din mediul rural. Diferența între rata de părinți muncitori calificați este tot în favoarea mediului rural, însă la limita semnificației statistice. Diferența

între cele două medii de rezidență se explică prin structura diferită a pieței de forță de muncă. Mediul rural găzduiește relativ mai multe activități agricole și de prelucrare primare a materiilor prime care nu necesită calificare profesională, în timp ce în mediul urban găsim relativ mai multe instituții și companii angajând personal înalt calificat. Rata ridicată de muncitori calificați din mediul rural se poate explica atât prin prezența unor unități de producție industrială sau de construcții în zona rurală, cât și prin fenomenul muncitorilor navetiști care lucrează în fabrici din mediul urban, dar domiciliază în zonele periurbane.

Tabelul 3.20 Ocupația tatălui (daca este activ profesional).

		Agricultor	Muncitor necalificat	Muncitor calificat în industrie/construcții	Lucrător în servicii	Funcționar public cu studii medii	Personal cu studii superioare	Mic întreprinzător	Patron
Total eșantion		6.1%	9.6%	42.6%	10.0%	7.0%	11.2%	2.9%	3.6%
Mediu rezidențial	Urban	2.1%	6.6%	40.0%	10.9%	8.2%	16.3%	3.5%	4.8%
	Rural	11.6%	13.8%	46.1%	8.7%	5.4%	4.3%	1.9%	1.9%
Regiune istorică	Moldova	9.4%	8.7%	35.1%	12.1%	8.7%	11.7%	3.4%	3.8%
	Muntenia	6.6%	11.0%	42.2%	10.5%	9.1%	11.3%	2.2%	2.7%
	Transilvania	5.5%	11.4%	48.3%	8.1%	5.0%	8.3%	2.6%	3.8%
	București	.0%	1.6%	40.6%	10.2%	3.9%	19.5%	4.7%	5.5%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Asimetria de dezvoltare regională se manifestă și la nivelul diferențelor în profilul ocupațional al părinților. Aproximativ 10% dintre părinții tinerilor din Moldova

lucrează în agricultură, dar – nesurprinzător – aproape nici unul în cazul celor din București. În Moldova se remarcă și un procent destul de scăzut al muncitorilor

calificați în rândul părinților tinerilor din studiul nostru, i.e., 21% și 35% dintre părinții de sex feminin, respectiv de sex masculin. Procentele pot fi explicate prin gradul scăzut de industrializare al Moldovei, însoțit de un grad mai ridicat de ocupare în agricultură, pe fondul slabei echipări tehnologice, a randamentului scăzut al muncii și al agriculturii de subzistență.

În capitală, procentul părinților care sunt muncitori necalificați este și el excepțional de mic, de sub 2% respectiv 4% dintre tati, respectiv mame. O parte relativ însemnată a părinților tinerilor bucureșteni - unul din cinci tati și una din șase mame - lucrează în poziții înalt calificate, cu peste 50% mai mult decât în orice altă regiune. Aceste cifre confirmă excepționalismul celui mai mare oraș al României, în care se concentrează o cerere de personal înalt calificat.

Anterior, am discutat despre o tendință de egalizare între sexe a calificărilor educaționale de-a lungul

timpului, precum și o îmbunătățire generală a acestora de-a lungul timpului. Aceste tendințe erau vizibile în diferențele dintre nivelul de educație al părinților diferitelor grupe de vârstă ale tinerilor din studiul nostru. Încercând o comparație similară, se observă că tendințele manifestate la nivelul educației nu se păstrează și în cazul ocupației părinților, cu câteva excepții de mică amploare pe care le vom prezenta mai întâi. După cum era de așteptat, întrucât diferența între nivelul de educație al tatălui nu varia masiv între cele trei grupe vârstă, nu găsim nici diferențe remarcabile în cazul statutului ocupațional. Doar procentul de tați-patroni este sensibil mai ridicat în cazul adolescenților decât în cazul tinerilor de peste 25 de ani, ceea ce poate fi explicat prin oportunitățile mai mari de antreprenariat pentru cei mai tineri în perioada de după 1989.

Tabelul 3.21 Ocupația mamei (dacă este activă profesional).

		Agricultor	Muncitor necalificat	Muncitor calificat în industrie/construcții	Lucrător în servicii	Funcționar public cu studii medii	Personal cu studii superioare	Mic între-prinzător	Patron
Total eșantion		5.9%	10.9%	27.9%	21.4%	6.5%	12.2%	1.7%	2.0%
Mediu rezidențial	Urban	2.3%	8.3%	27.1%	22.5%	7.5%	17.0%	2.3%	1.9%
	Rural	10.8%	14.5%	29.0%	20.0%	5.1%	5.7%	1.0%	2.2%
Regiune istorică	Moldova	10.2%	4.5%	20.7%	28.6%	9.0%	13.2%	1.9%	1.5%
	Muntenia	6.9%	13.5%	24.7%	21.9%	8.1%	12.2%	1.8%	1.5%
	Transilvania	4.0%	14.6%	34.6%	17.9%	4.0%	10.1%	1.4%	2.6%
București		.0%	3.9%	30.2%	17.1%	4.7%	17.1%	2.3%	2.3%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

În cazul mamelor, diferențele de educație dintre cohorte sunt asociate cu mici diferențe în ocupație. Beneficiind de o educație mai ridicată, mamele adolescenților sunt mai des angajate ca personal cu studii superioare decât mamele tinerilor de peste 25 de ani. De asemenea, tot

mamele adolescenților (persoane cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani) sunt mai des întâlnite în lucrători în servicii sau ca antreprenoare și mai rar ca funcționare în mediul public.

3.5

REPREZENTĂRI SUBIECTIVE ALE CLASEI SOCIALE

În societatea contemporană, unul dintre factorii determinanți ai șanselor de viață și ai orientărilor ideologice personale îl constituie clasa socială a individului. În studiul nostru, am urmărit să surprindem două elemente majore: 1) percepții subiective asupra clasei de origine a respondenților (clasa socială căreia îi aparțin părinții respondenților) și asupra clasei de “destinație” (i.e., clasa socială a respondentului/ respondenților); 2) identificarea principalelor criterii pe care le folosesc respondenții atunci când discută despre clase sociale. În chestionarul sondajului nostru am folosit “clasă socială” în sens larg ori popular și am utilizat patru categorii: 1) clasa de sus; 2) clasa de mijloc; 3) clasa muncitorilor; 4) clasa de jos. Menționăm că aceste categorii au mai fost utilizate în studii realizate atât în România cât și în alte țări.

Practic jumătate dintre tinerii intervievați consideră că părinții lor aparțin clasei de mijloc, iar unul din trei își vede părinții ca fiind parte a clasei muncitoare. Unul din zece respondenți își plasează părinții în clasa de jos, iar 7% în clasa de sus. Se remarcă o diferență între sexe: femeile din eșantionul nostru sunt mai înclinate să își clasifice părinții în clasa de mijloc, iar bărbații sunt mai înclinați să și-i plaseze în clasa muncitorilor. Dacă admitem ca probabilă absența unor discrepante obiective în structura demografică de gen a claselor sociale, o explicație posibilă a acestor rezultate ține de înțelegerile și aprecierile diferite pe care fetele și băieții le atașează categoriilor de clasă socială. În această ipoteză, bărbații pot să resimtă mai multă mândrie în plasarea părinților în cadrul clasei de muncitori, iar femeile în a-și vedea părinții în clasa de mijloc, fără să existe o diferență între pozițiile “obiective” ale părinților.

Tabelul 3.22 Cărei clase sociale îi aparțin părinții tăi? (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

		Clasa de sus	Clasa de mijloc	Clasa muncitorilor	Clasa de jos	Total
Total eșantion		7.0%	49.6%	33.4%	10.0%	100%
Sex	Bărbat	7.1%	46.1%	37.4%	9.3%	100%
	Femeie	6.9%	53.1%	29.3%	10.7%	100%
Mediu rezidențial	Urban	8.5%	52.4%	32.1%	7.0%	100%
	Rural	5.0%	46.0%	35.1%	14.0%	100%
Regiune istorică	Moldova	11.8%	47.2%	25.8%	15.1%	100%
	Muntenia	5.5%	51.2%	33.4%	9.9%	100%
	Transilvania	6.6%	49.3%	35.3%	8.8%	100%
	București	3.1%	50.4%	42.7%	3.8%	100%
Categorie de vârstă	15-19 ani	10.4%	48.8%	31.1%	9.8%	100%
	20-24 ani	6.1%	49.8%	34.6%	9.4%	100%
	25-29 ani	3.9%	50.4%	34.7%	11.0%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Se observă că adolescenții tind mai des să își plaseze părinții în clasa de sus și mai rar în clasa muncitorilor. În mod contrar, doar 4% dintre tinerii de peste 25 de ani își clasează părinții în clasa de sus. Aceste răspunsuri pot reflecta rezultatele prezentate anterior despre diferențele de școlarizare între generațiile de părinți ale respondenților noștri, care duc și la o diferențiere

în clasificarea socială a acestora. La aceasta mai putem adauga o explicație bazată pe interpretări subiective: adolescenții tind să fie mai optimiști (ori, mai puțin realiști) și tind să își plaseze părinții mai sus în ierarhia socială decât tinerii de peste 25 de ani, care au o viziune mai cinic-realistă asupra societății românești și a locului în care părinții lor se află.

Tensiunea dintre realitatea obiectivă a structurii sociale și dezirabilitatea socială a imaginii claselor sociale poate sta și în spatele altor rezultate paradoxale. Pe de o parte, 15% dintre tinerii din Moldova își clasifică părinții ca făcând parte din clasa de jos, față de doar 4% din București. De asemenea, 43% dintre tinerii bucureșteni își văd părinții ca fiind parte din clasa muncitoare în vreme ce doar puțin peste un sfert din respondenții din Moldova împărtășesc aceeași opinie. Aceste rezultate pot fi ușor explicate prin discrepanțele economice și de oportunități de viață dintre cele două zone. Pe de altă parte, puțin peste 3 procente dintre tinerii din București consideră că părinții lor sunt în clasa de sus, iar aproape 12% dintre tinerii din Moldova au această părere – un fapt asupra căruia vom reveni.

Mai departe, tinerii din mediul urban sunt mai înclinați să își plaseze părinții în clasa de mijloc sau în cea de sus, în timp ce tinerii din rural sunt mai înclinați să își plaseze părinții în clasa de jos. În ambele medii de rezidență, cei mai mulți tineri își văd părinții ca aparținând clasei mijlocii, urmați de cei cu părinți din clasa muncitoare. În spatele acestei aparente similarități stă o dilemă:

sunt oare tinerii din rural “ignoranți” în ceea ce privește structura socială a societății în care trăiesc și în care locuitorii din mediul rural sunt mult mai dezavantajați decât cei din urban? Ce-i determină pe tinerii din Moldova să-și plaseze părinții în clasa de sus într-o mai mare măsură decât tinerii din alte regiuni ale țării? Furnizarea unor răspunsuri amănunțite depășește scopurile acestui raport de cercetare, dar putem schița o explicație scurtă. Răspunsurile tinerilor noștri – ca și ale altor categorii de vârstă – tind să se bazeze pe realitatea imediat înconjurătoare: unde sunt plasați social părinții mei față de ceilalți din același sat sau față de ceilalți din satele înconjurătoare? Fac oare părinții mei parte din elita Dorohoiului? Dacă asemenea întrebări ghidează clasificarea socială subiectivă pe care o folosesc tinerii, este ușor să înțelegem diferența între evaluarea pe baza unor criterii “obiective” (i.e., venit, avere etc.) a poziției de clasă și evaluarea personală, ghidată de limite cognitive și informaționale și orientată spre criterii sociale relevante personal ori subiective.

Tabelul 3.23 Care este principalul motiv/factor datorită căruia ai spus că părinții tăi aparțin acestei clase sociale? (% calculate pentru cei care au indicat o clasă socială a părinților, excluzând non-răspunsurile)

		Situația lor materială	Nivelul lor de școlarizare	Veniturile/salariile lor	Ocupația lor	Alt factor	Total
Total eșantion		36.9%	16.7%	27.5%	18.4%	0.5%	100%
Sex	Bărbați	36.7%	15.7%	29.0%	18.5%	0.2%	100%
	Femei	37.0%	17.7%	26.1%	18.4%	0.8%	100%
Mediu rezidențial	Urban	36.0%	18.4%	28.3%	16.5%	0.7%	100%
	Rural	38.0%	14.4%	26.5%	20.9%	0.2%	100%
Regiune istorică	Moldova	43.5%	17.7%	21.4%	17.0%	0.4%	100%
	Muntenia	42.8%	13.6%	31.1%	12.2%	0.2%	100%
	Transilvania	30.2%	19.1%	24.1%	26.6%	0.0%	100%
	București	26.7%	16.0%	40.5%	13.7%	3.1%	100%
Categorie de vârstă	15-19 ani	35.0%	14.6%	27.5%	22.7%	0.2%	100%
	20-24 ani	37.0%	16.7%	27.3%	17.8%	1.1%	100%
	25-29 ani	39.0%	19.1%	27.9%	14.1%	0.0%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

O altă sursă de variație în aprecierea subiectivă a clasei părinților provine din folosirea unor criterii de clasificare diferite. De exemplu, în mediul urban este mai des folosit nivelul de școlarizare al părinților pentru determinarea clasei lor sociale decât în mediul rural, unde ocupația este mai des considerată mai importantă decât la oraș. Și între regiunile istorice apar

diferențe la acest punct: În Moldova și în Muntenia, situația materială a părinților este mult mai importantă decât în București și Transilvania. Tinerii din București se gândesc cel mai des la veniturile părinților pentru a le evalua poziția socială: 41% dintre aceștia îl consideră principalul factor, un procent aproape dublu decât în Moldova. În Transilvania mai mult decât în Muntenia

sau în București, ocupația este considerată mai importantă pentru apartenența la o clasă socială. Între grupele de vârstă există diferențe mici dar semnificative din punct de vedere statistic în ceea ce privește criteriile considerate relevante pentru definirea clasei sociale a părinților. În timp ce adolescenții invocă mai des ocupația părinților drept criteriu al clasei lor sociale, tinerii de peste 25 de ani iau mai des în calcul nivelul de școlarizare sau situația materială în evaluarea poziției de clasă a părinților.

Cum se auto-plasează tinerii în structura de clasă a României contemporane? Aproape 60% dintre tineri se declară ca aparținând clasei de mijloc, cu zece puncte procentuale mai mult decât cel al părinților considerați în această clasă. Diferența se regăsește în procentul mai redus de tineri care se clasifică în clasa muncitoare, 23% în comparație cu 33% în cazul

părinților lor. Comparând auto-plasarea tinerilor cu clasificarea pe care o fac părinților lor, procentul de apartenență la clasa de sus și la clasa de jos rămâne practic neschimbat, dar scade rata de apartenență la clasa muncitoare și crește cea de apartenență la clasa de mijloc. Fără îndoială că această transformare reflectă o schimbare reală în structura socială a societății atunci când luăm în considerare scăderea ponderii industriei în oferta de ocupare a forței de muncă, concomitent cu creșterea ponderii serviciilor și a ocupațiilor de “gulere albe” (white collar occupations). Cu toate acestea, trebuie să luăm în considerare și o posibilă tendință a tinerilor de a se supra-evalua în raport cu părinții. Această supra-evaluare se poate datora unui nivel de școlarizare superior celui al părinților, chiar dacă acesta nu se traduce automat în oportunități mai bune de angajare sau în acumularea de capital material mai însemnat comparativ cu părinții.

Tabelul 3.24 Care este clasa socială căreia consideri că îi aparții? (% calculate pentru cei care au indicat o clasă socială, excluzând non-răspunsurile)

		Clasa de sus	Clasa de mijloc	Clasa muncitorilor	Clasa de jos	Total
Total subgrup		7.1%	59.3%	22.8%	10.8%	100%
Sex	Bărbați	6.6%	54.4%	28.9%	10.1%	100%
	Femei	7.6%	64.1%	16.8%	11.4%	100%
Mediu rezidențial	Urban	9.5%	62.5%	21.2%	6.8%	100%
	Rural	4.0%	55.1%	24.9%	15.9%	100%
Regiune istorică	Moldova	10.3%	58.2%	15.8%	15.8%	100%
	Muntenia	6.6%	58.2%	23.8%	11.4%	100%
	Transilvania	7.0%	60.4%	24.5%	8.1%	100%
	București	2.4%	61.6%	28.8%	7.2%	100%
Categorie de vârstă	15-19 ani	9.8%	60.0%	18.7%	11.4%	100%
	20-24 ani	5.0%	59.1%	24.9%	10.9%	100%
	25-29 ani	6.5%	58.7%	25.0%	9.8%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistice

Cum era de așteptat, există o puternică (și semnificativă din punct de vedere statistic) legătură între clasa de origine (clasa socială a părinților) a tinerilor și propria lor clasă. De exemplu, dacă un tânăr declară că părinții săi aparțin clasei muncitorilor, este foarte probabil să se auto-clasifice în aceeași clasă. În afara conservării poziției de clasă, se observă un număr semnificativ de tineri care declară că aparțin clasei de mijloc în timp ce părinții lor aparțin clasei muncitorilor. Există trei posibile explicații. Mai întâi, este posibil să existe o reală fluiditate socială între clasa de origine și cea de destinație. Această ipoteză este însă relativ improbabilă

întrucât nu avem și un flux invers, de tineri care să coboare în ordinea de clasă. Cea de-a doua și cea mai puternică realistă ipoteză este că a existat o creștere a dimensiunii clasei mijlocii, în care au fost recrutați și copiii de muncitori. Cea de-a treia ipoteză stipulează faptul că avem mai degrabă de-a face cu o dorință a tinerilor de a considera că au o stare socială mai bună decât a părinților, chiar dacă realitatea obiectivă le-ar contrazice evaluările.

Diferențele observate între tineri se reproduc de-a lungul câtorva categorii de analiză. Bărbații sunt mai înclinați decât femeile să se plaseze în clasa

muncitoare, în timp ce este mai probabil ca femeile să se considere parte a clasei de mijloc. De asemenea, tinerii din mediul urban se auto-clasifică mai des decât tinerii din rural ca făcând parte din clasa de mijloc sau din cea de sus; în schimb, tinerii de la sate sunt mult mai înclinați să se plaseze în clasa de jos.

Tinerii din Moldova se plasează foarte des în clasele extreme, iar cei din București se situează neașteptat de rar în aceste clase extreme (i.e., de sus sau de jos). Un procent aproape dublu de tineri bucureșteni (29%) susțin că fac parte din clasa muncitorilor față de procentul celor din Moldova (16%). Nu vom repeta aici ipotezele menționate anterior, dar suntem de părere că aceeași linie de argumentație poate fi urmată pentru a rezolva paradoxul aparent între realitatea obiectivă

a structurii sociale la nivel național și reprezentările subiective ale tinerilor.

Mai departe, auto-clasificarea socială este ușor diferită și între categoriile de vârstă analizate. Prin comparație cu tinerii cu vârste de peste 25 de ani, respondenții cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani (adolescenți) sunt mai înclinați să se poziționeze în clasa de sus, dar puțin înclinați să opteze pentru clasa muncitorilor. Din nou, este posibil ca cei mai tineri să își supra-evalueze poziția în ierarhia socială, devenind mult mai conștienți de locul pe care îl ocupă în ierarhia socială pe măsură ce avansează în vârstă. Nu excludem faptul că diferența de auto-evaluare să reflecte un real decalaj social în favoarea generațiilor mai tinere.

Tabelul 3.25 Care este principalul motiv/factor datorită căruia ai spus că aparții acestei clase sociale? (% calculate pentru cei care au indicat o clasă socială, excluzând non-răspunsurile)

		Situația mea materială	Nivelul meu de școlarizare	Veniturile/salariul	Ocupația mea	Alt factor	Total
Total eșantion		37.5%	30.1%	17.3%	12.6%	2.4%	100%
Sex	Bărbați	35.1%	28.3%	18.8%	15.4%	2.5%	100%
	Femei	39.9%	32.0%	15.7%	9.9%	2.4%	100%
Mediu rezidențial	Urban	35.3%	33.7%	17.0%	11.3%	2.8%	100%
	Rural	40.4%	25.6%	17.6%	14.3%	2.0%	100%
Regiune istorică	Moldova	32.7%	33.5%	16.2%	11.4%	6.3%	100%
	Muntenia	46.0%	24.5%	19.5%	9.5%	.5%	100%
	Transilvania	36.6%	31.7%	13.8%	16.1%	1.8%	100%
	București	24.0%	35.5%	24.8%	13.2%	2.5%	100%
Categorie de vârstă	15-19 ani	41.9%	34.5%	10.6%	8.7%	4.3%	100%
	20-24 ani	33.6%	31.8%	18.7%	13.6%	2.2%	100%
	25-29 ani	37.4%	23.1%	23.1%	15.9%	.5%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

În general, tinerii folosesc aproximativ aceleași criterii de evaluare pentru clasificarea părinților și pentru propria lor clasificare într-o poziție de clasă. Cu alte cuvinte, dacă un tânăr își plasează părinții într-o categorie judecând după venitul acestora, este foarte probabil să folosească același criteriu pentru a se pune pe sine însuși într-o clasă sau altă. Cu toate acestea, se remarcă niște diferențe sensibile. Astfel, 30% dintre respondenți se auto-clasifică pe baza educației obținute, de două ori mai mult decât numărul de tineri care aleg acest factor în cazul părinților lor. Pe de altă parte, tinerii folosesc mult mai rar criteriile de venit sau de ocupație atunci când se plasează într-o clasă socială decât atunci când trebuie să facă aceeași judecată

pentru părinți. Cel mai probabil, aceste diferențe se explică prin discrepanțele de istorie de viață între tineri și părinții lor. În timp ce aceștia din urmă au ca repere identitare și de clasă o profesie, un loc de muncă, bunuri materiale și simbolice acumulate, tinerii nu au astfel de repere clasiale. În schimb, ei au mult mai aproape în memorie experiența școlară/educațională, un fapt ce îi determină să invoce mai des nivelul de școlarizare drept criteriu al apartenenței la o anumită clasă socială. Mai simplu spus, atunci când nu ai o traiectorie de muncă și acumulare socială, este mult mai ușor să te compari cu alții – mai ales cu alți tineri – folosind nivelul de educație ca un criteriu comun și ușor de folosit.

Tabelul 3.26 Structura destinelor: în ce clase sociale ajung copiii ai căror părinți au diverse origini sociale? (% calculate excluzând non-răspunsurile)

		Clasa respondentului (autoevaluare)				
		Clasa de sus	Clasa de mijloc	Clasa muncitorilor	Clasa de jos	Total
Clasa socială a tatălui (evaluarea copilului)	Clasa de sus	69.3%	28.4%	1.1%	1.1%	100%
	Clasa de mijloc	2.9%	92.8%	1.9%	2.4%	100%
	Clasa muncitorilor	1.2%	29.1%	64.7%	5.0%	100%
	Clasa de jos	0.8%	12.1%	7.3%	79.8%	100%

Notă: Căsuțele colorate cu gri deschis marchează respondenți care păstrează aceeași clasă socială ca și părinții lor

În final, vom face un scurt comentariu asupra legăturii dintre clasa socială în care se consideră respondentul și clasa socială pe care o atribuie părinților săi. Cum era de așteptat, în marea majoritate a cazurilor, tinerii se văd în aceeași clasă socială precum părinții lor. Dintre cei ai căror părinți sunt clasificați în clasa de mijloc, aproape 93% se plasează în aceeași clasă și aproape 80% dintre respondenții cu părinți în clasa de sus cred că au aceeași poziție socială. Aproape 30% dintre tinerii cu părinți în clasa muncitoare sau în clasa

de sus consideră ca ei înșiși aparțin clasei de mijloc, manifestând o părere subiectivă asupra mobilității lor sociale (ascendente sau descendente). Întrucât opiniile respondenților sunt influențate de o serie de factori subiectivi exogeni structurii reale de clasă socială, vom discuta dinamicile de mobilitate socială în următoarele sub-capitole, acolo unde vom analiza date obiective despre poziția socială a respondenților și a părinților acestora, în special în domeniul educației.

3.6

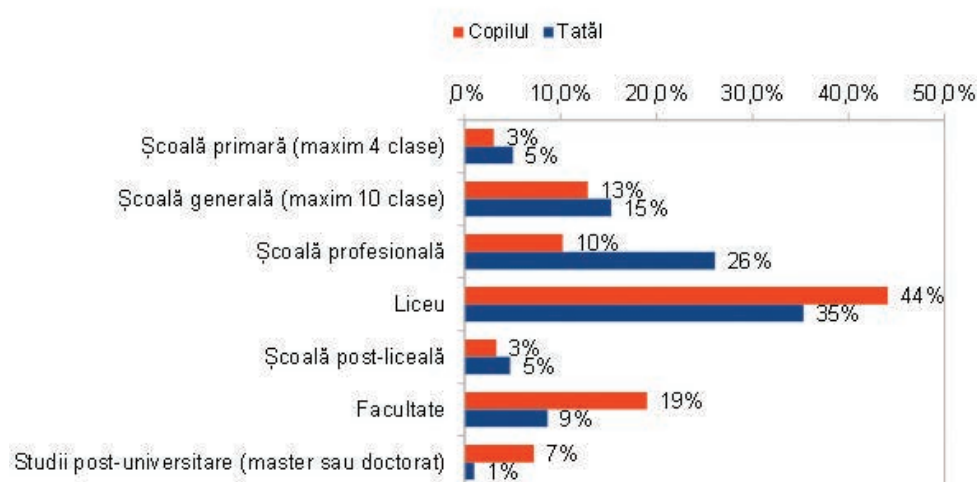
STRUCTURĂ ȘI MOBILITATE EDUCATIONALĂ

Mai mult de jumătate dintre tinerii din studiul nostru au părăsit (temporar sau definitiv) sistemul de învățământ. Dintre cei care încă mai studiază, mai mult de jumătate sunt la liceu, și mai mult de un sfert sunt la facultate. Din totalul tinerilor, circa 3% sunt elevi la școli profesionale sau studiază într-un program de master, și mai puțin de un procent sunt în programe doctorale sau la studii postliceale. Există diferențe statistice semnificative în funcție de mediul de rezidență al tinerilor, de regiunea istorică în care aceștia locuiesc, și în funcție de vârsta

acestora, însă acestea vor fi analizate în capitolul următor.

În acest sub-capitol, vom discuta despre mobilitatea educațională inter-generațională (i.e., relația dintre educația tinerilor și educația părinților lor). Întrucât mulți dintre tinerii intervievați nu și-au încheiat încă studiile, această analiză se referă la cei aproape 700 de respondenți care declară că nu mai frecventează nicio formă de învățământ (53% din eșantionul total).

Graficul 3.4 Ultima școală absolvită. Comparatie între respondent și părinte (din total subeșantion al tinerilor care au părăsit sistemul de învățământ n=665)

În primul rând, trebuie să înțelegem cum arată structura educațională a părinților acestui subeșantion. Vom analiza doar educația tatălui, cu mențiunea că interpretarea este esențial valabilă și dacă am fi analizat educația mamei, întrucât niveluri de școlarizare ale părinților tind să fie similare. Astfel, 20% dintre tați au maxim 10 clase (5% maxim patru clase primare), mai mult de un sfert au absolvit o școală profesională, iar 35% au terminat liceul. Aproape 5% au studii post-liceale, aproape 9% au studii universitare și doar un procent dintre ei au studii post-universitare. În comparație cu părinții lor, structura educațională a copiilor este una radical diferită. Procentul celor cu maxim 10 clase scade la 16%, iar numărul celor care au terminat o școală profesională se reduce dramatic la doar unul din zece. Procentul absolvenților de liceu crește la 44%, iar al absolvenților de facultate se dublează, ajungând la 19%. Proportia absolvenților de școli post-liceale rămâne relativ constantă, dar se remarcă o masivă creștere a celor cu studii postuniversitare care ajung la 7% dintre tinerii care au părăsit sistemul educațional.

Schimbările sunt remarcabile, iar ele exprimă o transformare atât a sistemului de educație, cât și a orizontului de așteptări și de oportunități oferit tinerilor. În primul rând, se reduce, deși nu radical, procentul celor care termină 10 clase sau mai puțin, ceea ce ne arată

că tinerii rămân mai mult timp în sistemul educațional decât părinții lor. Reducerea cea mai impresionantă este cea a absolvenților de școli profesionale, mai ales pe fondul restructurării industriei după 1989. Mai mult, sistemul de educație profesională a trecut el însuși prin schimbări majore, multe instituții fiind desființate sau transformate în licee teoretice. Astfel, numărul tinerilor care au absolvit liceul este sensibil mai ridicat decât cel al părinților lor.

Cea mai spectaculoasă creștere este cea la nivelul studiilor universitare și post-universitare. Mai sus, în subcapitolul 3.2, am remarcat că diferențele de nivel de educație între generațiile părinților indică o creștere a accesului la învățământ superior de-a lungul timpului. Cel mai probabil aceasta expansiune a continuat până în prezent, iar rezultatul este o triplare a ratei de absolvire a unei forme de învățământ superior față de generația părinților, la nivelul acestui subeșantion.

Cu toate că, aparent, tinerii au acces la un nivel de educație superior părinților lor, șansele lor de a obține un anumit nivel de educație sunt inegale. Datele studiului nostru arată că, chiar dacă nivelul educației copiilor este mai ridicat decât nivelul educației părinților, cele două sunt strâns corelate și indică un proces de reproducere a nivelului de școlarizare al părinților.

Tabelul 3.27 Mobilitate educațională (% calculate pe sub-eșantionul tinerilor care și-au încheiat studiile, excluzând non-răspunsurile; n=665)

Nivel de educație al tatălui (Rând)	Nivel de educație al respondentului							Total
	Școala primară (maxim 4 clase)	Școala generală (maxim 10 clase)	Școala profesională	Liceu	Școala post-liceală	Facultate	Studii post-universitare	
Școala primară (maxim 4 clase)	40.0%	25.7%	11.4%	11.4%	0.0%	8.6%	0.0%	100.0%
Școala generală (maxim 10 clase)	2.8%	35.8%	17.9%	38.7%	0.9%	2.8%	0.9%	100.0%
Școala profesională	1.1%	11.6%	17.7%	48.6%	3.9%	11.6%	5.5%	100.0%
Liceu	0.4%	5.3%	4.9%	53.9%	3.3%	24.1%	7.8%	100.0%
Școala post-liceală	0.0%	3.0%	3.0%	36.4%	9.1%	36.4%	12.1%	100.0%
Facultate	0.0%	1.7%	1.7%	20.0%	5.0%	51.7%	20.0%	100.0%
Studii post-universitare	14.3%	0.0%	0.0%	14.3%	0.0%	28.6%	42.9%	100.0%
Total sub-eșantion	3.0%	12.8%	10.2%	44.1%	3.3%	19.0%	7.2%	100.0%

Notă: Cu gri sunt marcate căsuțele în care respondenții își păstrează același nivel educațional cu tatii lor.

După cum marea urcă toate corăbiile, majoritatea tinerilor par a fi beneficiat de pe urma expansiunii sistemului de învățământ. Dintre tinerii care au terminat facultatea, 75% dintre ei au studii mai înalte decât părinții lor. Educația are însă o puternică componentă de reproducere socială prin care părinții își transferă copiilor avantajul educațional fie prin faptul că au posibilități materiale mai însemnate și investesc în educația copiilor, fie prin însuflarea unor norme ce valorizează școala și pregătirea profesională.

Reproducerea unor diferențe de școlarizare de la o generație la alta poate fi analizată cu ajutorul unor tabele cu dublă intrare, ce compară educația părintelui cu educația copilului. Pe fiecare rând, avem procentul de absolvire a fiecărei forme de învățământ de către tinerii ai căror tați au terminat o anumită formă de școlarizare. De exemplu, putem să aflăm ce procent de tineri au absolvit facultatea din totalul tinerilor ai căror tați au terminat liceul.

Datele evidențiază o clară influență a educației părintelui asupra nivelului de școlaritate al copiilor. Bunăoară, patru din zece tineri ai căror tați au maxim 4 clase păstrează același nivel scăzut de educație; similar, peste jumătate din tinerii cu tați absolvenți de liceu sau de facultate moștenesc profilul educațional al părintelui. La partea opusă a ierarhiei educaționale, șansele de a absolvi studii superioare sunt de asemenea inegal distribuite. Spre exemplu, mai puțin de 4% dintre tinerii ai căror tați au terminat maxim 10

clase sunt absolvenți de facultate; 32% dintre tinerii ai căror tați au absolvit liceul au urmat o facultate și 72% dintre tinerii ai căror tați au absolvit o facultate sunt, la rândul lor, absolvenți de facultate.

În ceea ce privește mobilitatea educațională inter-generațională descendentă, notăm faptul că un tanar din zece din categoriile celor cu tata absolvent de școala profesională sau de liceu are un nivel de educație mai scăzut decât cel al părintelui său. În ceea ce privește mobilitatea educațională inter-generațională ascendentă, 31% dintre copii de absolvenți a maxim 4 clase primare termină cel puțin o școală profesională; la fel, peste 60% dintre tinerii ai căror tați au terminat maxim 10 clase au atins un nivel de școlarizare superior.

Această formă de reproducere a statusului educațional are forma unor inegalități relative: deși este mai mult loc la vârful ierarhiei educaționale: este mai mult loc la vârful ierarhiei educaționale, dar locurile de la vârf sunt mai repede ocupate de către cei care provin din familii cu educație superioară. Pentru a înțelege mai bine fenomenul, vom analiza tipurile de mobilitate educațională folosind o structură simplificată a nivelurilor de școlarizare. Vom simplifica cele șapte categorii inițiale în trei mari niveluri de educație: 1) școală primară, generală, sau profesională; 2) liceu sau școală postliceală; 3) studii superioare. Vom contrasta astfel educația tatălui cu educația respondentului, pentru a reliefa tipurile de mobilitate educațională.

Tabelul 3.28 Mobilitate educațională: analiză simplificată (% calculate pe sub-eșantionul tinerilor care și-au încheiat studiile, excluzând non-răspunsurile; n=665)

		Nivel de educație al respondentului			
		Școală primară, generală, sau profesională	Liceu sau școală postliceală	Studii superioare	Total
Nivel de educație al tatălui	Școală primară, generală, sau profesională	21.4%	21.2%	5.7%	48.3%
	Liceu sau școală postliceală	4.2%	23.3%	14.1%	41.7%
	Studii superioare	0.5%	2.4%	7.2%	10.1%
	Total eșantion	26.0%	46.9%	27.1%	100.0%

Notă: Cu gri sunt marcate căsuțele în care respondenții își păstrează același nivel educațional cu tatii lor.

Se remarcă diferențele de mobilitate dintre cele trei tipuri de origine socială din punct de vedere al educației. Dintre cei 10% dintre respondenți ai căror tați au educație superioară, mai mult de două treimi rămân la un nivel ridicat de școlarizare. Pe de altă parte, tinerii cu tată cu educație medie sau scăzută tind mai repede să moștenească nivelul de educație al tatălui. Este adevărat că, între tinerii cu educație superioară, procentul celor cu părinți educați până la liceu sau școală postliceală este dublu decât procentul celor cu părinți cu educație terțiară, însă numărul total al acestora din urmă este de patru ori mai mic. Cu alte cuvinte, șansele relative ale unui copil cu tată cu facultate de a reproduce nivelul ridicat de educație al tatălui sunt duble față de șansa unui copil cu tată cu studii medii, chiar dacă în final aceștia din urmă vor fi, în numere absolute, mai mulți.

Mai departe, vom discuta despre câteva măsuri clasice ale mobilității sociale, așa cum apar acestea în studiul nostru. O primă și simplă măsură a mobilității sociale este obținută prin însumarea valorilor de pe diagonala colorată în gri. Suma acestor valori reprezintă procentul respondenților/respondentelor care reproduc nivelul de educație al taților, adică au absolvit același nivel de școlarizare precum tații. Această cifră reprezintă procentul „imobililor” sau rata de imobilitate educațională.

Prin însumarea procentelor aflate deasupra și dedesubtul diagonalei mari (cu excepția coloanei și rândului corespunzător totalurilor pe rând și coloană) obținem rata de mobilitate educațională totală. Prin însumarea procentelor aflate deasupra diagonalei mari (colorată în gri) obținem rata de mobilitate educațională descendentă: situația în care copii au obținut o educație inferioară celei a tatălui. La fel, prin însumarea valorilor aflate sub diagonala mare (colorată în gri) obținem informații cu privire la rata de mobilitate educațională ascendentă: situația în care copii ating

un nivel de educație superioar celui de origine, adică al tatălui.

În studiul nostru, 52% dintre tineri au ajuns la același nivel de școlarizare precum tații lor, fiind deci imobili din punct de vedere educațional. Doar 7% dintre tineri sunt în situație de mobilitate descendentă, absolvind un nivel de educație inferior taților lor, iar 41% și-au depășit părinții în ceea ce privește nivelul de școlarizare. În concluzie, dintre respondenții care au părăsit sistemul educațional cei mai mulți fie reproduc performanțele educaționale ale părinților, fie înregistrează o mobilitate educațională ascendentă, numărul celor care au primit mai puțină educație decât tații fiind foarte redus. Rata de mobilitate educațională totală (adică atât ascendentă, cât și descendentă) este de 48%.

Analiza mobilității sociale, fie ea educativă sau de clasă, trebuie să țină seama și de diferența dintre 1) mobilitatea structurală și 2) mobilitatea individuală. Mobilitatea structurală se datorează schimbărilor structurale care survin între generația părinților și generația tinerilor. Datorită schimbărilor în ponderea tipurilor de școlarizare, unele forme de educație pot să devină mai des întâlnite, sau dimpotrivă, mai rare. Expansiunea istorică a sistemului terțiar – de la o formă exclusiv destinată elitelor sociale spre o formă de învățământ deschis maselor – este o asemenea transformare structurală. Mobilitatea individuală este considerată ca rezultat al eforturilor individuale, dar și al avantajelor sau dezavantajelor asociate clasei sociale a părinților (e.g., „accidentul nașterii într-o familie săracă”).

Numeric, rata de mobilitate structurală se calculează pe baza sumei diferențelor dintre valorile marginale de pe rând și pe coloană, adică dintre ponderile diferitelor tipuri de școlarizare exprimate în procente. Rata de mobilitate individuală este diferența între rata de mobilitate totală și rata de mobilitate structurală; cu

alte cuvinte, este partea de mobilitate care nu poate să fie explicată prin schimbări pur structurale la nivelul societății per ansamblu.

În studiul nostru, rata de mobilitate structurală este de 23%, iar cea de mobilitate individuală este de 25%. Reamintim, rata de mobilitate educațională totală este de 48%. În concluzie, din totalul fenomenului de mobilitate educațională, aproape jumătate dintre cazurile de mobilitate pot fi explicate prin schimbări pur la nivel structural. În cazul nostru, schimbarea structurală între generația părinților și generația copiilor constă în reducerea ponderii absolvenților de studii sub nivelul școlii profesionale, concomitent cu creșterea ponderii absolvenților de studii superioare. Pe de altă parte, puțin mai mult de jumătate dintre cazurile de mobilitate pot fi explicate fie prin caracteristici individuale, prin condiții de avantaj sau dezavantaj social al respondentului sau prin fenomene la nivel individual.

Aceste cifre indică o anumită rezervă în a considera mobilitatea educațională a tinerilor ca fiind una considerabilă. Pe de o parte, faptul ca aproape jumătate dintre tineri ating alt nivel de educație decât părinții lor poate fi asociat cu o creștere a șanselor de educație dincolo de cele oferite părinților tinerilor. Însă, aproape o jumătate dintre tinerii mobili își datorează mobilitatea educațională unor schimbări structurale care nu au de a face cu egalitatea de șanse sau cu propriile eforturi sau circumstanțe. Mobilitatea lor, în mare majoritate ascendentă, s-a datorat schimbărilor din structura de învățământ a societății în perioada dintre generația părinților și propria lor generație.

În continuare vom analiza diferențele dintre structura educațională a categoriilor de tineri definite prin gen, mediu rezidențial sau regiuni istorice, și categorii de vârstă. Tabelul de mai jos semnalează o serie de diferențe statistic semnificative între diverse categorii socio-demografice de tineri din punctul de vedere al nivelului de școlarizare atins.

Tabelul 3.29 Structura educațională: diferențe între sexe, mediu rezidențial și regiuni, categorii de vârstă. (% calculate pe sub-eșantionul de tineri care au încheiat studiile, excluzând non-răspunsurile; n=665)

		Școala primară (maxim 4 clase)	Școala generală (maxim 10 clase)	Școala profesională	Liceu	Școala post-liceală	Facultate	Studii post-universitare	Total
Total sub-eșantion		3.0%	12.9%	10.3%	44.2%	3.3%	19.1%	7.2%	100.0%
Sex	Bărbați	3.0%	12.7%	14.0%	47.4%	1.4%	14.9%	6.6%	100.0%
	Femei	3.0%	13.1%	6.1%	40.7%	5.5%	23.7%	7.9%	100.0%
Mediu rezidențial	Urban	2.1%	7.7%	8.5%	42.0%	3.2%	24.2%	12.2%	100.0%
	Rural	4.1%	19.0%	12.3%	46.8%	3.5%	13.0%	1.3%	100.0%
Regiune istorica	Moldova	1.3%	11.4%	16.1%	46.3%	3.4%	16.1%	5.4%	100.0%
	Muntenia	2.5%	16.0%	7.8%	46.7%	2.9%	17.6%	6.6%	100.0%
	Transilvania	5.4%	13.4%	8.5%	38.8%	4.0%	22.3%	7.6%	100.0%
	București	1.3%	4.0%	12.0%	48.0%	2.7%	20.0%	12.0%	100.0%
Categorie de vârstă	15-19 ani	8.6%	36.2%	15.5%	39.7%	.0%	.0%	.0%	100.0%
	20-24 ani	2.1%	11.3%	8.2%	56.8%	3.1%	15.8%	2.7%	100.0%
	25-29 ani	2.9%	10.2%	11.1%	34.2%	4.1%	25.1%	12.3%	100.0%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Comparativ cu bărbații, femeile sunt supra-reprezentate în rândul absolvenților de studii universitare și post universitare (31% de femei absolvente de învățământ superior și cursuri post-universitare versus 21% dintre bărbați cu același nivel de școlarizare). În schimb, comparativ cu femeile, bărbații sunt supra-reprezențați în rândul absolvenților de liceu sau de școală profesională. Doar 6% dintre femei au absolvit o școală profesională, posibile explicații fiind atât reducerea ofertei de învățământ profesional pentru femei,

cât și creșterea aspirațiilor educaționale, pe fondul expansiunii sistemului de învățământ din ultimele două decenii.

Mai mult, se confirmă și egalizarea șanselor educaționale între femei și bărbați, o tendință care a fost remarcată la nivelul cohortelor de părinți. Astfel, femeile din sub-eșantionul de tineri care au terminat studiile tind să fie mai bine educate decât bărbații, în special la capitolul studii post-liceale și peste. Pentru generația părinților tinerilor de peste 25 de ani, situația

era diametral opusă în sensul că bărbații/tații aveau niveluri superioare de școlarizare comparativ cu femeile/mamele. Din perspectiva disparității de gen, aceste date sugerează o evoluție pozitivă, de egalizare a șanselor de acces la educație între bărbați și femei.

În privința diferențelor pe medii rezidențiale notăm faptul procentul tinerilor care au mai puțin de 10 clase este dublu în mediul rural comparativ cu mediul urban. De asemenea, doar 14% dintre tinerii de la sate sunt absolvenți de facultate comparativ cu 36% dintre tinerii din mediul urban care au terminat o facultate. Pe lângă disparitățile de oportunități dintre mediul rural și cel urban, diferențele înregistrate la acest

punct se pot datora și migrației spre oraș a tinerilor cu studii superioare originari din mediul rural – un fapt ce mărește dezechilibrele structurale și de dezvoltare.

O ipoteză similară poate fi invocată pentru a explica măcar o parte dintre diferențele înregistrate între regiuni în privința stocului de educație în rândul tinerilor. Astfel, 33% dintre tineri din București au studii superioare, spre deosebire de doar 22% dintre tinerii din Moldova; similar, doar 5% dintre bucureșteni au mai puțin de 10 clase, în vreme ce procentul celor care au mai puțin de 10 clase în Muntenia și Transilvania este de 19%.

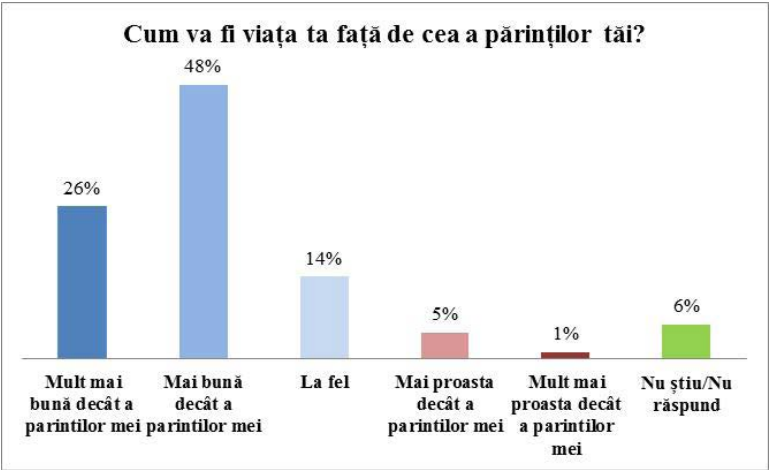
3.7

GRIJI, ASPIRAȚII ȘI INTENȚII DE EMIGRARE

Pentru a înțelege grijele pe care tinerii români le au pentru ziua de mâine, cel mai bun loc pentru a începe este percepția lor cu privire la propriul viitor. Analiza noastră va porni de la răspunsurile la întrebarea folosită tradițional în literatura de specialitate cu privire la viața tinerilor în comparația cu viața părinților acestora. După cum putem vedea în graficul 3.5, majoritatea

tinerilor sunt destul de optimiști cu privire la viitorul lor. Aproximativ trei sferturi dintre tineri consideră că, atunci când vor ajunge de vârsta părinților lor, viața lor va fi mai bună decât a acestora. Aproximativ 15% consideră că viața lor va fi cam la fel cu a părinților, iar numai 6% consideră că viața lor va fi mai proastă decât a părinților.

Graficul 3.5. Evaluarea viitorului

În mod normal, aceste cifre ne-ar face să credem că toți tinerii sunt extrem de optimiști în legătură cu viitorul lor în România. Totuși, dacă privim mai de aproape, datele nu sunt pe cât de pozitive ne-am așteptat. În primul rând, optimismul cu privire la viitor pare a scădea

odată cu înaintarea în vârstă. După cum putem vedea în tabelul 3.30, tinerii de 15-19 ani, încă neintegrați în piața muncii și care probabil locuiesc mai degrabă cu părinții, sunt cei mai optimiști, pe când tinerii de 25-29 de ani sunt ceva mai reținuți. Tinerii din mediul rural

sunt consistent mai puțin optimiști decât tinerii din mediul urban. În timp ce aproape 80% dintre tinerii din mediul urban consideră că vor avea o viață mai bună decât a părinților, cifra în rândul tinerilor din mediul rural este mai scăzută (70%).

Tabelul 3. 30. Opinia despre viitorul economic pe mediu de rezidență, vârstă și sex (România, n=1302)

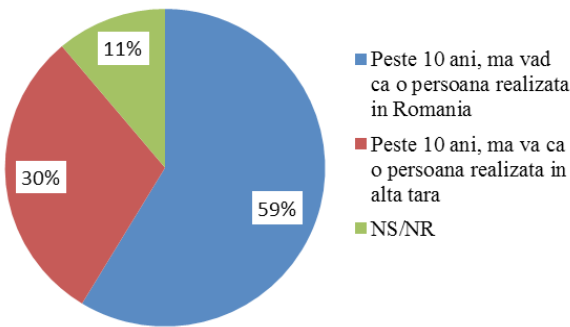
		Cum va fi viața ta față de cea a părinților tăi?					
		Mult mai bună decât a părinților mei	Mai bună decât a părinților mei	La fel	Mai proastă decât a părinților mei	Mult mai proastă decât a părinților mei	NS
Total eșantion		26.4%	47.6%	14.3%	4.6%	1.2%	5.9%
Gen	Bărbat	27.8%	46.9%	14.8%	3.7%	.8%	6.0%
	Femeie	25.1%	48.3%	13.8%	5.5%	1.5%	5.8%
Mediu rezidențial	Urban	25.5%	51.2%	12.8%	3.9%	.7%	6.0%
	Rural	27.6%	43.0%	16.3%	5.5%	1.8%	5.8%
Grupe de vârstă	15-19 ani	30.7%	46.4%	13.7%	1.5%	.9%	6.8%
	20-24 ani	24.1%	48.2%	14.1%	5.8%	.9%	7.0%
	25-29 ani	24.1%	48.4%	15.2%	7.0%	1.9%	3.5%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Încrederea tinerilor în viitor nu este unitară, ci depinde foarte mult de oportunitățile pe care le au, oportunități ce sunt influențate de mediul lor de reședință și de posibilitățile economice ale părinților. Similar, diferențele țin și de vârstă. Cei foarte tineri fac o evaluare în funcție de felul în care și-ar putea imagina

că funcționează societatea din România. Cei ajunși la vârsta de 25-29 de ani vorbesc mai degrabă din postura tinerilor integrați în rândul forței de muncă și probabil înțeleg ceva mai practic oportunitățile ce le sunt oferite, fiind din acest punct de vedere mai realiști (ori cinic-pesimiști).

Graficul 3.6 Peste 10 ani te vezi ca o persoană realizată în România sau în altă țară?

Graficul 3.6 ne confirmă această realitate și ne arată că 30% dintre tineri se văd ca persoane realizate într-o altă țară decât România. Impulsul emigraționist ce a afectat structura populației în România în ultimii zece ani pare să continue și în rândul generației mai tinere. Posibilitatea de a emigra este inerentă în paradigma României ca membru al Uniunii Europene, însă cifra de potențial, de 30%, este destul de îngrijorătoare.

Tabelul 3.31 ne arată că tinerii de 15-19 ani sunt cei mai predispuși de se vedea ca persoane realizate într-o altă țară, în zece ani. La antipozi, tinerii de 25-29 de ani au cele mai mici șanse să se vadă ca persoane realizate doar într-o altă țară. Diferența nu ar trebui să fie foarte surprinzătoare, din moment ce termenul de 10 ani este, pentru tinerii de 15-19 ani, un termen încă rezonabil pentru ca aceștia să-și facă studiile. Numărul

tinerilor români ce pleacă la studii în străinătate este în creștere și este posibil să fi creat un orizont de așteptare în rândul celor foarte tineri de a face același lucru. Spre deosebire, cei de peste 20 de ani deja încep să fie integrați în piața muncii, au familii și/sau au șanse mai mari de a urma sau a fi absolvit studii superioare

în România, astfel că posibilitatea de a emigra pentru studii scade în cazul lor. În plus, din literatura privind migrația internațională, este știut faptul că migrația (internațională sau internă), presupune costuri obiective și subiective, iar aceste costuri tind să crească odată cu vârsta.

Tabelul 3.31 Opinia despre viitor, pe pe mediu de rezidență, vârstă și sex (România, n=1302)

	Peste 10 ani, ma vad ca o persoana realizata in România	Peste 10 ani, ma va ca o persoana realizata in alta tara	NS/NR	Total
Total eșantion	58.7%	30.2%	11.1%	100%
Barbat	53.2%	34.9%	11.9%	100%
Femeie	64.1%	25.5%	10.4%	100%
Urban	58.6%	30.8%	10.6%	100%
Rural	58.8%	29.4%	11.9%	100%
15-19 ani	55.1%	35.3%	9.6%	100%
20-24 ani	59.1%	30.1%	10.9%	100%
25-29 ani	62.6%	24.1%	13.4%	100%

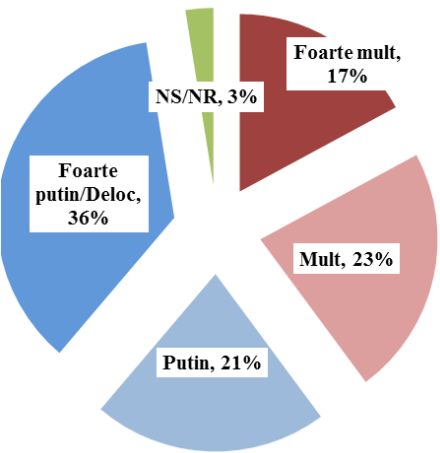
Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Remarcăm că bărbații tind să aibă șanse mai mari de a-și vedea viitorul într-o altă țară decât femeile. De asemenea, aceste cifre ar putea reflecta și felul în care cultura mai tradiționalistă amintită anterior vede rolul femeilor.

Pentru a surprinde mai bine fenomenul migrației internaționale, am utilizat și întrebări directe privind

intențiile de migrație. Graficul 3.7 arată că aproximativ 40% dintre tineri își doresc destul de mult să plece din România – pentru studii, pentru muncă, temporar sau permanent. Trebuie remarcat faptul că pare o problemă destul de polarizantă, pentru că opțiunile extreme, cei care își doresc foarte mult să plece și cei care nu-și doresc deloc să plece sunt aproape egale și însumează peste 50% din opțiuni.

Graficul 3.7. Cât de mult îți dorești să pleci din România (pentru muncă, studii, definitiv etc?)

Este important de notat faptul că majoritatea celor care vor mult și foarte mult să plece din România tind să se și vadă stabiliți în altă țară peste 10 ani. Astfel, aproape 80% dintre cei care se văd locuind în altă țară

în 10 ani vor să plece mult sau foarte mult, ceea ce arată că, pentru majoritatea lor, plecarea probabil nu ar fi temporară, ci mai degrabă permanentă. Chiar și 20% dintre cei care se văd în România peste 10 ani doresc să

plece din România, însă probabil că aceștia își doresc să plece mai degrabă temporar.

Oricum, trebuie reținut că aceste cifre arată mai degrabă o opinie decât un angajament, iar această opinie poate să fie influențată inclusiv de cunoașterea nu foarte bună a felului în care funcționează lucrurile în mod practic. Din nou, cifrele arată că aproape

jumătate din tinerii de 15-19 ani își doresc să plece din România, în timp ce abia 30% dintre cei de 25-29 de ani au aceeași opinie. Desigur, se poate argumenta că cei din generația 25-29 de ani care au dorit să migreze au făcut-o deja și nu sunt incluși în acest studiu; datele arată însă că cele trei generații sunt destul de bine echilibrate la acest punct.

Tabelul 3.32 Intenția de a emigra pe mediu de rezidență, vârstă și sex (% total eșantion)

	Cât de mult îți dorești să pleci din România?					Total
	Foarte mult	Mult	Puțin	Foarte puțin/ Deloc	NS/NR	
Total eșantion	17.1%	22.7%	21.4%	36.3%	2.5%	100%
Barbat	21.0%	24.1%	19.4%	32.9%	2.6%	100%
Femeie	13.3%	21.4%	23.2%	39.6%	2.4%	100%
Urban	16.1%	24.4%	22.8%	33.9%	2.7%	100%
Rural	18.4%	20.5%	19.5%	39.3%	2.3%	100%
15-19 ani	15.0%	29.6%	21.4%	30.5%	3.5%	100%
20-24 ani	18.8%	22.2%	23.0%	33.7%	2.3%	100%
25-29 ani	17.6%	15.0%	19.3%	46.5%	1.6%	100%
Peste 10 ani mă văd realizat în România	8.0%	12.6%	23.0%	54.1%	2.4%	100%
Peste 10 ani mă văd realizat în altă țară	36.9%	42.0%	17.3%	3.6%	.3%	100%

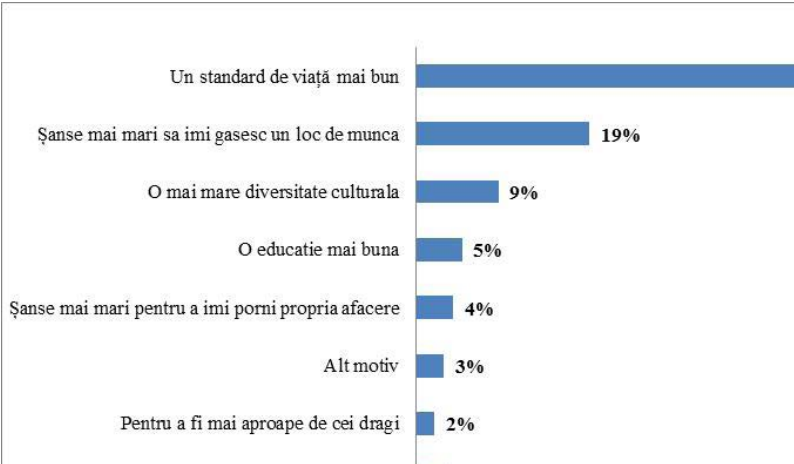
Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistice

Motivele pentru care tinerii doresc să plece țin, cum era așteptat, aspirațiile privind standardele lor de viață. Graficul 3.8 arată că mai bine de jumătate dintre cei care își doresc să emigreze vor să o facă pentru a avea un trai mai bun. Acestora ar trebui să-i adăugăm și pe cei 12% care ar emigra pentru a-și găsi un loc de muncă și cei 2% care ar emigra pentru a-și porni propria afacere. În total, 48% dintre tinerii din România afirmă că și-ar dori să emigreze în special pentru că situația economică din țară nu li se pare suficient de bună. Proporția este relativ ridicată și, dacă ar emigra chiar și numai jumătate dintre cei care își doresc să o facă, România ar risca să ajungă într-o situație și mai delicată din punct de vedere demografic pe viitor. Nu este clar dacă nevoile acestor tineri pot fi satisfăcute rapid sau exclusiv de către conducerea politică a țării,

dar este evident că există o dorință semnificativă de a emigra și cadrul legislativ din Uniunea Europeană face acest proces destul de ușor.

Există, fără îndoială, și alte motive ale migrației externe. Spre exemplu, 3% dintre tineri își doresc să emigreze pentru a avea acces la o educație mai bună. Cât timp dorința lor se referă strict la educație, este posibil ca migrația lor să fie mai degrabă temporară. Cei 6% care ar emigra pentru a trăi într-o țară cu o mai mare diversitate culturală se înscriu mai degrabă în rândul celor care emigrează din rațiuni ce țin de cosmopolitism, curiozitate culturală, pentru a vedea lumea altfel. De asemenea, notăm că circa 1% dintre cei care doresc să plece peste hotare ar face acest lucru pentru a fi mai aproape de cei dragi.

Graficul 3.8 Care este principalul motiv datorită căruia ai dori să pleci din țară? (% din totalul celor care doresc să plece)

Tabelul 3.33 ne ajută să înțelegem mai bine această situație. Proiecția de emigrație pare a cuprinde două nuanțe majore. Prima nuanță este una a oportunităților economice puse la dispoziția tinerilor în țară. După cum putem vedea, tinerii din mediul rural sunt mult mai tentați de ideea de a pleca din țară pentru o slujbă mai bună sau pentru a-și începe propria afacere. Diferența înregistrată între aceștia și tinerii din mediul urban se datorează, cel mai probabil, percepției, realiste de altfel, a lipsei de oportunități pentru tinerii din mediul rural. Altfel spus, aceștia își doresc să găsească un loc de muncă în străinătate tocmai pentru că lor le este dificil să găsească un loc de muncă bun în țară și – adăugăm – poate pentru că, în anumite regiuni care au furnizat grosul migrației externe, rețelele de migrație deja existente pot facilita procesul. În plus, în astfel de zone, este posibil ca modelul de reușită în viață să fie definit în termeni de migrație externă. Corolarul se poate observa în faptul că tinerii din mediul rural tind să aibă în mult mai mică măsură planuri de a emigra pentru o educație mai bună, probabil pentru că își imaginează că nu și-ar putea-o permite.

Diferența de oportunități poate fi văzută și prin prisma altor date ce pot fi urmărite în tabelul 3.33, precum dorința de a emigra pentru a trăi într-o societate cu o mai mare diversitate culturală. Acest tip de migrație, pe care l-am caracterizat anterior ca o migrație mai degrabă de curiozitate culturală, cosmopolită, este mult mai des întâlnit între tinerii din mediul urban. Mai

departe, putem vedea că dorința de a emigra pentru a obține un standard de viață mai bun crește odată cu vârsta, ceea ce arată că tinerii, în tranziția de la nivel școlar la participare activă în piața de muncă, devin mai dezamăgiți de oportunitățile ce le sunt puse la dispoziție în țară.

O a doua componentă ori nuanță a dorinței de migrație este una aspirațională, legată de planuri și dorințe de a trăi într-o altă societate și de a obține accesul la o educație mai bună. Nesurprinzător, cei tineri sunt cei mai încântați de acest gând, pe când cei ajunși în intervalul 25-29 de ani se simt mult mai aproape de a fi încheiat educația formală, sunt probabil căsătoriți și/sau au șanse mai mari de a-și fi găsit o slujbă de care sunt măcar relativ mulțumiți în țară. Intențiile de migrație externă par a se estompa cu timpul astfel că, odată cu înaintarea în vârstă, dorința de a pleca din curiozitate sau pentru educație scade consistent. În schimb, dorința de a emigra din motive economice are șanse mai ridicate de a fi îndeplinită.

În final, notăm o serie de diferențe pe gen a dorinței de a migra în străinătate. După cum am văzut anterior, femeile tind să își dorească să emigreze în mai mică măsură decât bărbații, iar aceste date arată că ele tind să o și facă din alte motive. Aproape de două ori mai multe femei decât bărbați și-ar dori să plece din țară pentru a avea acces la o educație mai bună.

Tabelul 3.33 Motivații ale emigrării pe mediu de rezidență, vârstă și sex (% calculate doar pentru cei care își doresc să emigreze)

	Care este principalul motiv pentru care ai dori să pleci din România?								Total
	Un standard de viață mai bun	O mai mare diversitate culturală	O educație mai bună	Șanse mai mari să îmi găsesc un loc de muncă	Șanse mai mari pentru a îmi porni propria afacere	Pentru a fi mai aproape de cei dragi	Alt motiv	Nu știu/ Nu răspund	
Total sub-eșantion	55.1%	9.4%	5.1%	19.2%	3.9%	1.5%	3.4%	2.4%	100%
Barbat	59.6%	9.1%	3.1%	18.2%	4.3%	1.0%	2.9%	1.9%	100%
Femeie	50.1%	9.8%	7.4%	20.3%	3.4%	2.1%	4.0%	2.9%	100%
Urban	55.7%	11.6%	6.9%	13.7%	3.4%	1.7%	4.1%	3.0%	100%
Rural	54.2%	6.4%	2.7%	27.0%	4.5%	1.2%	2.4%	1.5%	100%
15-19 ani	50.5%	10.9%	7.9%	22.8%	4.3%	1.0%	1.3%	1.3%	100%
20-24 ani	53.7%	10.0%	5.0%	19.0%	3.7%	1.7%	4.3%	2.7%	100%
25-29 ani	64.4%	6.2%	1.0%	13.9%	3.6%	2.1%	5.2%	3.6%	100%

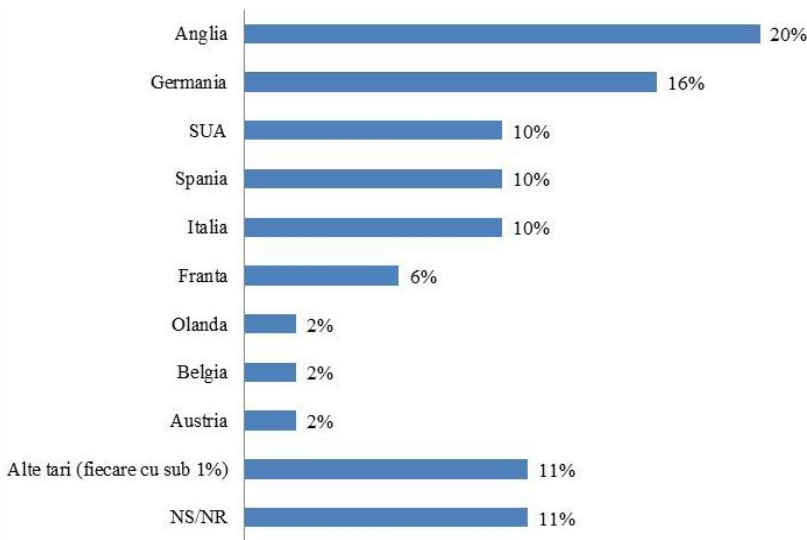
Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Care sunt destinațiile favorite pentru a emigra? După cum putem vedea în tabelul 3.34, există câteva țări ce par mai atractive pentru tineri. Acestea sunt Anglia, destinație favorită pentru 20% din tineri, Germania, destinație favorită pentru 16% din tineri și Italia, Spania și Statele Unite pentru câte 10% din tinerii care intenționează să emigreze și au o destinație în minte. (Atenție: aceste procente nu se referă la totalul tinerilor din România, ci numai la persoanele cu vîrste de 15 și 29 de ani care spun că își doresc mult sau foarte mult

să plece din țară, fie pentru muncă, temporar, studii sau definitiv).

Pe lângă acestea, mai apar și alte destinații, precum Canada, Australia, Coreea de Sud sau Japonia, țări unde regimul de intrare și de acceptare în piața de muncă este mult mai dificil decât în țări dezvoltate din Uniunea Europeană. Mai notăm în categoria „alte țări” destinații precum India, Argentina sau Emiratele Arabe Unite, însă în număr extrem de mic.

Graficul 3.9 În ce țară ai dori să pleci (la muncă, studii, definitiv etc.)? Procente calculate doar pentru cei care ar dori să plece din țară.

Spre deosebire de tinerii din urban, cei din mediul rural au în mai mare măsură opțiuni locale, din Uniunea Europeană. Astfel, putem observa o diferență notabilă între tinerii din mediul urban și tinerii din mediul rural spre migrația în Italia și Anglia. În Anglia vedem o diferență notabilă și în ceea ce privește vârsta posibililor

emigranți. Cei mai tineri par a-și dori să migreze în Anglia în mai mare măsură decât cei mai în vârstă. Diferența aceasta se înregistrează parțial și pentru că majoritatea celor între 15 și 19 ani care doresc să migreze pentru o educație mai bună își doresc să ajungă în Anglia sau în SUA.

Tabel 3.34 Destinații de migrație externă pe mediu de rezidență, vârstă și sex (39% din total eșantion, cei care doresc mult sau foarte mult să emigreze, n=519)

În ce țară ai dori să pleci (la muncă, definitiv, la studii etc.)?									
	Anglia	Franța	Germania	Italia	Spania	SUA	Alte țări	Nu știu/Nu raspund	Total
Urban	21%	7%	15%	7%	9%	11%	21%	8%	100%
Rural	20%	5%	20%	18%	12%	3%	12%	8%	100%
15-19 ani	21%	5%	14%	12%	13%	9%	15%	10%	100%
20-24 ani	21%	8%	20%	11%	9%	8%	16%	6%	100%
25-29 ani	20%	5%	18%	11%	8%	6%	23%	9%	100%
Bărbat	20%	5%	20%	10%	11%	8%	18%	9%	100%
Femeie	23%	8%	14%	13%	11%	7%	17%	7%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Cifrele de mai sus nu ar trebui să ne surprindă foarte mult. Dorința de a emigra există de mai multă vreme în rândul populației generale, iar aceste date arată că generația tânără este, poate, chiar mai dornică să facă acest lucru decât generația mai în vârstă. Desigur, nu am avut cum să diferențiem cu certitudine între dorința acestor tineri de a se stabili definitiv în străinătate sau doar de a emigra temporar – pentru studii sau pentru a strânge bani.

Notăm însă faptul că intenția de migrație pe considerente economice, în special migrația tinerilor care se simt

lipsiți de oportunități în România este importantă și, fără schimbări majore, cei mai mulți dintre acești tineri își vor pune în aplicare intențiile de migrație. Așa cum am discutat, tinerii din mediul rural își doresc să plece din țară pentru motive foarte precise, ce țin – în general – de probleme economice. Este posibil de imaginat că motive de altă natură pentru a migra, precum nevoie de educație sau curiozitatea culturală, se pot estompa în timp. În schimb, problemele economice au șanse mai mari de a se agrava și astfel a adăuga și mai multă presiune pe cei care le resimt pentru a pleca din țară.

3.8 CONCLUZII

- Cele mai des întâlnite diferențe între tineri în ceea ce privește contextul socio-economic sunt cele asociate cu distincția dintre mediul rural și cel urban, urmate de cele inter-regionale;
- Nesurprinzător având în vedere populația de referință (i.e., tineri cu vârste cuprinse între 15 și 29 de ani), marea majoritate a respondenților nu sunt într-un cuplu stabil; femeile tind să se căsătorească

la o vârstă mai scăzută decât bărbații și să aibă copii mai repede.

- Tinerii locuiesc, în cea mai mare măsură, cu părinții lor sau ai partenerului/partenerii de viață. În rural se locuiește mai des în case proprietate personală (sau a familiei), cu un număr mai ridicat de camere decât în mediul urban.

- Având venituri mai ridicate, gospodăriile din urban cheltuiesc mai mulți bani decât în cele din mediul rural; similar, tinerii din mediul urban au o situație mai bună și din punctul de vedere al dotării cu bunuri precum calculatoare personale, autoturism sau din perspectiva accesului la mijloace moderne de comunicare (internet, telefonie mobilă etc.);
- Aproape jumătate dintre tineri își consideră părinții ca făcând parte din clasa de mijloc, iar unul din trei îi vede în clasa muncitorilor. Situația materială este criteriul cel mai important de clasificare socială folosit de tineri atunci când discută despre clase sociale; nivelul de școlarizare și nivelul veniturilor sunt următoarele două criterii folosite pentru auto-plasarea în structura de clasă socială; în cea mai mare parte, tinerii consideră că aparțin aceleași clase sociale ca părinții.
- Tinerii sunt mai bine educați decât părinții lor; de notat, comparativ cu generația părinților, mult mai puțini tineri au frecventat învățământul tehnic.
- Aproape jumătate dintre tineri au un alt nivel de școlarizare decât părinții lor și în cea mai mare parte un nivel superior acestora. Aproximativ jumătate dintre tinerii care au un nivel de pregătire școlară superior celui al tatălui își datorează mobilitatea ascendentă schimbărilor structurale din sistemul de învățământ (ori a expansiunii sale).
- Există diferențe semnificative pe medii rezidențiale și în profil regional în privința accesului la forme superioare de școlarizare. Din acest punct de vedere, tinerii din rural și cei din regiuni sărace au șanse mai scăzute de a absolvi școli post-liceale sau de a urma studii universitare.
- Dintre respondenții care și-au încheiat carierele școlare, femeile tinere tind să fie mai bine educate decât bărbații;
- Migrația externă rămâne o opțiune pentru tineri în acest moment. O treime dintre respondenți afirmă că, peste 10 ani, se văd ca persoane realizate într-o altă țară și aproape 40% dintre respondenți afirmă că și-ar dori să părăsească România la un moment dat, chiar și dacă numai temporar. Probabil că pentru unii dintre aceștia emigrarea este mai degrabă o gândire deziderativă (wishful thinking), însă există și destul de mulți tineri pentru care migrația pare mai degrabă unica soluție pentru a avea o viață decentă. Cel mai important astfel de grup este cel al tinerilor din mediul rural care ar pleca din cauza situației economice din România, pentru a-și găsi o slujbă în altă țară. Diferența dintre aceștia și tinerii din mediul urban este foarte mare și aceasta de fapt nu face decât să evidențieze adâncirea decalajelor de dezvoltare economică și socială în tranziția post-comunistă în România.
- Chiar și în ciuda situației destul de dificile din punct de vedere economic, tinerii par extrem de optimiști că vor avea parte de o viață mai bună decât cea dusă de părinții lor. Acest optimism poate fi legat de situația dificilă prin care părinții au trecut în tranziția de la comunism, dar cel mai probabil este legat de oportunitățile pe care acești tineri le au de a pleca din țară. Optimismul față de viitor se corelează pozitiv cu dorința de a pleca din România, dar este bine reprezentat și în rândul tinerilor care se văd, peste 10 ani, ca persoane realizate în România. Această situație arată că, pentru majoritatea tinerilor, emigrația este văzută ca un plan de rezervă pentru situația în care nu vor obține ceea ce își doresc din punct de vedere economic în România.

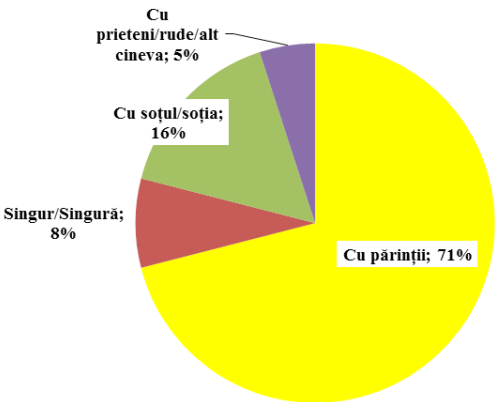
CAPITOLUL 4

FAMILIA ȘI SOCIETATEA

4.1 RELAȚIA CU PĂRINȚII ȘI FAMILIA

În studierea relației dintre tineri și familie, este important să pornim de la constatarea că aproape trei sferturi din tinerii între 15 și 29 de ani din România trăiesc cu părinții în acest moment. Mai exact, 71% dintre tinerii între 15 și 29 de ani locuiesc cu părinții, 8% locuiesc singuri, 16% locuiesc cu soțul sau soția și 5% locuiesc cu prieteni/rude sau altcineva. Această întrebare este diferită de cea discutată anterior, în tabelul 3.10, care evaluează rata de locuire cu chirie sau în proprietate personală.

Graficul 4.1 Cu cine locuiesc tinerii?

În condițiile în care mulți dintre respondenți sunt încă minori care merg la școală, proporția celor care încă locuiesc cu părinții nu este surprinzătoare. După cum

se poate vedea în tabelul 4.1., vârsta este principalul factor de diferențiere în ceea ce privește aranjamentul de locuire al respondentului. Aproape 95% dintre tinerii între 15 și 19 ani locuiesc cu părinții, în timp ce doar 38% dintre tinerii între 25 și 29 sunt în aceeași situație. Cele două categorii extreme prezintă diferențe semnificative față de medie și la celelalte tipuri de aranjament de locuire. Mai mult de o jumătate din tinerii între 25 și 29 de ani locuiesc departe de părinți, singuri (15%) sau cu soțul/soția (peste 40%). De altfel, posibilitatea de a locui singur sau altfel decât cu părinții poate fi interpretată inclusiv ca o formulă de independență economică, după cum vom vedea mai departe. După acest criteriu, vârsta de 25-29 de ani pare vârsta de la care tinerii caută soluții pentru a obține această independență față de familie.

Diferențierea pe gen a răspunsurilor la această întrebare oferă rezultate oarecum în media națională, cu excepția categoriei de locuit singur sau împreună cu soțul/soția. Aici se observă că femeile au o rată dublă de locuit cu partenerul decât au bărbații. Principala explicație pentru această diferență ar fi faptul că femeile se căsătoresc mai devreme decât bărbații. Peste 80% dintre tinerii căsătoriți până la 24 de ani sunt femei, în timp ce bărbații tind să se căsătorească mai târziu în viață, după cum vom vedea și mai departe. De altfel, această diferență de gen se reflectă, în oglindă, la respondenții care locuiesc singuri. Majoritatea acestora sunt bărbați, mai ales bărbați de peste 24 de ani.

Tabelul 4.1 Situația locativă pe vârstă, gen și mediu de reședință (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

		Cu cine locuiește respondentul?				Total
		Cu părinții	Singur/Singură	Cu partenerul sau partenera	Cu rude/prieteni	
Total eșantion		72%	8%	16%	5%	100%
Sex	Bărbat	75%	9%	11%	5%	100%
	Femeie	68%	6%	21%	5%	100%
Mediu rezidențial	Urban	70%	10%	15%	5%	100%
	Rural	74%	4%	18%	4%	100%
Categorii de vârstă	15-19 ani	94%	1%	2%	3%	100%
	20-24 ani	76%	8%	9%	6%	100%
	25-29 ani	38%	15%	42%	5%	100.0

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Mediul rezidențial pare că nu influențează foarte puternic aranjamentul de locuit. Tinerii din mediul urban și cei din mediul rural se încadrează în media națională în această privință. Singura diferență notabilă este între tinerii care locuiesc singuri. În mediul rural, a locui singur este mai rar întâlnit decât în mediul urban; din această perspectivă, alegerea unui tânăr din mediul rural de a locui singur este mai neobișnuită în mediul rural.

Aranjamentul de locuire cu rude sau prieteni pare a nu fi foarte puternic influențat nici de vârstă, nici de gen, nici de mediul rezidențial, ceea ce arată că acesta este probabil un aranjament mai degrabă de avarie, temporar, și nu unul programatic. Dintre cei 71% dintre tineri care locuiesc cu părinții, cea mai des întâlnită explicație pentru această este una de natură economică. Mai mult de jumătate dintre tinerii de 25-29 de ani afirmă că și-ar dori să locuiască singuri, dar situația lor financiară nu le-o permite.

Tabelul 4.2 Motivații privind aranjamentele de locuire pe grupe de vârste (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

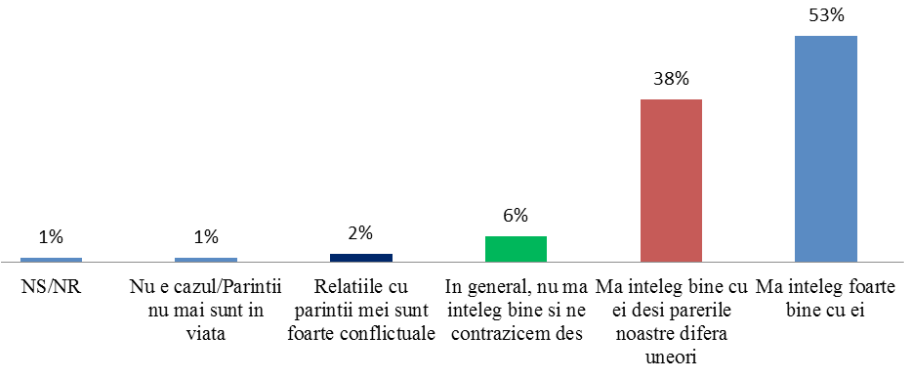
	Locuiești cu părinții pentru că...			
	E cea mai simplă soluție pentru toți	Situația financiară nu-mi permite altceva	Parinții nu sunt de acord să locuiesc singur/ă	Total
Total	67.5%	29.2%	3.3%	100%
15-19 ani	81.5%	13.3%	5.2%	100%
20-24 ani	60.5%	37.4%	2.1%	100%
25-29 ani	47.9%	50.9%	1.2%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Tinerii par a se înțelege bine cu părinții lor, indiferent de vârstă, genul sau mediul lor rezidențial. De fapt, tinerii se înțeleg bine cu părinții lor chiar dacă locuiesc cu aceștia sau nu. Pe toate categoriile cercetate,

aproximativ 90% dintre tineri spun că se înțeleg bine sau foarte bine cu părinții lor, chiar dacă mai există diferențe de opinii; circa 8% dintre tineri spun că relațiile lor cu părinții sunt destul de conflictuale.

Graficul 4.2 Cum te înțelegi cu părinții?

Întrebați cine a avut cea mai mare influență asupra deciziilor de viață pe care le-au luat, respondenții au indicat într-o proporție de 80% pe unul dintre părinți. Dintre părinți, mama a fost considerată de departe mai influentă asupra deciziilor pe care tinerii le-au luat în viață. Mai mult de 50% dintre cei de 15-19 ani o indică pe mamă drept persoana cu cea mai mare influență asupra deciziilor lor, iar celelalte segmente de vârstă sunt cu destul de puțin în urmă.

Datele indică și o diferențiere între genuri la răspunsul pentru această întrebare: băieții se declară ceva mai influențați de tată decât de mamă, dar diferența este de 42% față de 36%. Raportul este destul de echilibrat în acest caz, pentru că tinerele care au răspuns acestei întrebări sunt în proporție de 60% influențate de mamă față de 22% dintre ele, care se declară influențate mai degrabă de părintele de sex masculin.

Tabelul 4.3 Influențe asupra deciziilor de viață ale tinerilor, pe grupe de vârstă și sexe (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

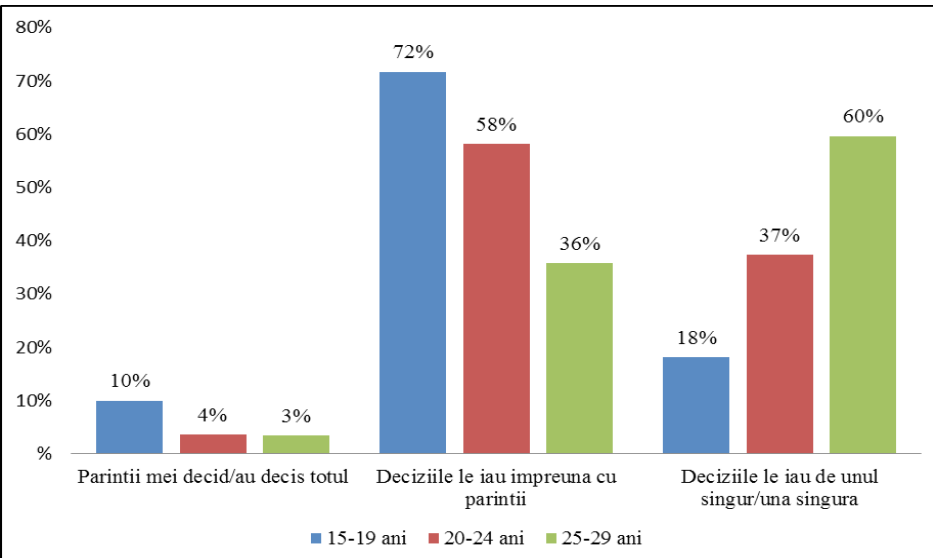
Cine a avut/are cea mai mare influența asupra deciziilor pe care a trebuit să le iei în viață?					
		Tata	Mama	Altceineva	Total
Gen	Total	32%	48%	19%	100%
	Barbat	42%	36%	22%	100%
	Femeie	22%	60%	17%	100%
Grupe de vârstă	15-19 ani	31%	54%	14%	100%
	20-24 ani	33%	45%	21%	100%
	25-29 ani	32%	43%	24%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Nesurprinzător, se observă o îndepărtare de influența familiei odată cu înaintarea în vârstă. Reacția este naturală și îi atinge în primul rând pe cei care nu

mai locuiesc cu părinții, ceea ce potențează și mai mult ipoteza despre independența economică (și psihologică) ce vine odată cu vârsta.

Graficul 4.3 Cum ai luat/iei decizii majore în viață?

Concluzia ar fi că relația tinerilor de 15-29 de ani din România cu familiile lor este una apropiată ori bună,

ce evoluează destul de natural odată cu înaintarea în vârstă în sensul creșterii independenței tinerilor.

4.2

VIITORUL RELAȚIILOR DE FAMILIE

Așteptările tinerilor în legătură cu formarea unei familii pun în evidență, probabil, principalele trăsături ale familiei din viitor. În mod automat, pentru a înțelege viitorul familiilor în România putem porni de la analiza aspirațiilor tinerilor de a avea o familie sau de a trăi într-un altfel de aranjament domestic. Astfel, potrivit datelor din tabelul 4.4. există în continuare o majoritate consistentă de aproape 80% dintre tinerii din România care își doresc să se căsătorească sau trăiesc deja într-o relație de căsătorie sau concubinaj.

Notăm două diferențe majore, legate de vârstă și gen. Cu cât înaintăm în vârstă, cu atât mai mulți indivizi au transformat dezideratul unei familii într-o realitate. Astfel, 37% dintre cei de 25-29 de ani sunt deja căsătoriți, iar alți 44% își doresc să se căsătorească,

deși n-au ajuns la această situație încă. Similar, doar 2% dintre cei între 15 și 19 ani sunt deja căsătoriți, și 76% își doresc să fie căsătoriți pe viitor.

O altă diferență importantă observată în această analiză este dată de gen: datele confirmă tendința subliniată anterior, ca femeile să se găsească deja într-o situație de căsătorie sau concubinaj mai devreme decât bărbații. Astfel, 19% dintre femei sunt deja căsătorite sau într-o situație de concubinaj, iar abia 9% dintre bărbați sunt în aceeași situație.

O ultimă observație vizează faptul că există un procent de 5% dintre tineri care se văd singuri în viitor. Remarcăm însă că acest procent tinde să scadă odată cu înaintarea în vârstă.

Tabelul 4.4 Intenții privind statutul marital (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

Cum te vezi în viitor?					
	Căsătorit, cu familie proprie	Într-o relație cu un partener, fără a fi căsătorit	Fără un partener parteneră sau obligații maritale	Nu e cazul/ Sunt deja casatorit/ă sau sunt în parteneriat	Total
Total	64.5%	15.9%	5.4%	14.2%	100.0%
Barbat	66.6%	18.0%	6.0%	9.4%	100.0%
Femeie	62.5%	13.8%	4.8%	18.9%	100.0%
Urban	64.5%	18.2%	5.4%	11.9%	100.0%
Rural	64.5%	12.8%	5.4%	17.3%	100.0%
15-19 ani	75.7%	16.5%	6.2%	1.6%	100.0%
20-24 ani	70.3%	16.7%	5.4%	7.6%	100.0%
25-29 ani	43.8%	14.1%	4.4%	37.7%	100.0%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

În privința așteptărilor privind numărul de copii doriți, rezultatele sondajului arată că nu există nici o diferență între sub-grupurile analizate. Toate cifrele sunt surprinzător de uniform distribuite pe vârste, mediu de reședință și sex. Mediana numărului de copii doriți este 2; altfel spus, exact jumătate dintre respondenți își doresc maxim 2 copii, iar cealaltă jumătate își doresc mai mult de 2 copii. Media este ușor mai mică, în jurul lui 1.9 copii doriți de fiecare respondent. În

astfel de condiții, problema creșterii demografice din România pare una care va continua să fie extrem de dificilă și pe viitor. În mod normal, pentru a menține nivelul populației constant, natalitatea necesară ar fi de 2.1, mai mare decât ar indica intențiile tinerilor din România în acest moment. Această situație arată faptul că, cel mai probabil, România va continua să se confrunte cu problema declinului demografic pe viitor.

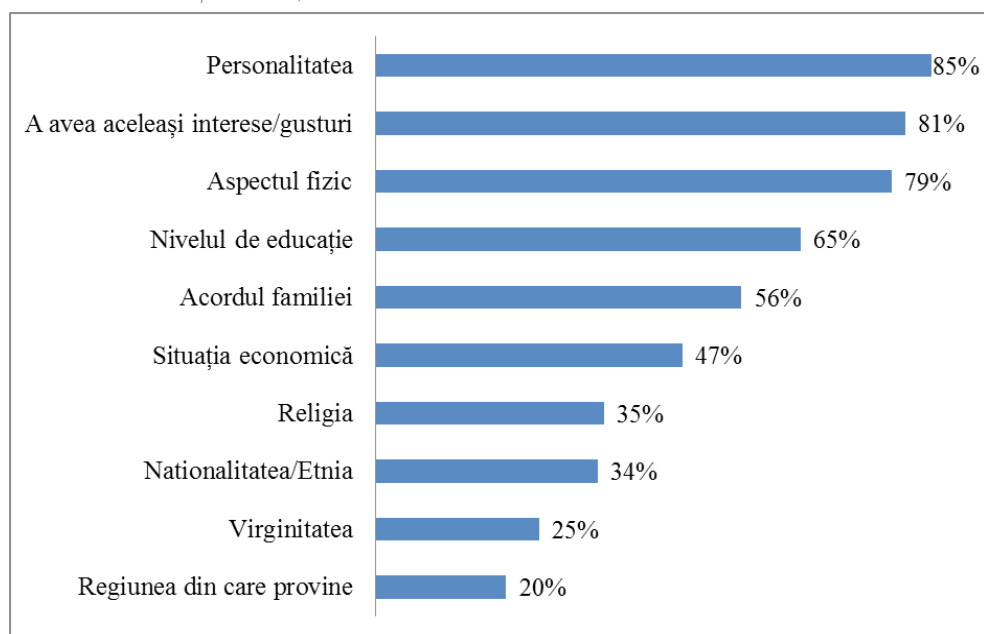
Tabelul 4.5 Vârsta optimă pentru căsătorie și numărul de copii doriți pe mediu de reședință și grupe de vârstă (medii calculate pe total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

	Vârsta optimă pentru căsătorie FETE?	Vârsta optimă pentru căsătorie BĂIEȚI?	Câți copii ți-ai dori(t) să ai?	Mediana
	Media	Media	Media	
Total eșantion	24.7	27.5	1.9	2
Barbat	24.5	27.4	1.9	2
Femeie	24.8	27.6	1.9	2
Urban	24.9	27.9	1.8	2
Rural	24.4	27.1	1.9	2
15-19 ani	24.2	26.8	1.9	2
20-24 ani	25.0	27.8	1.9	2
25-29 ani	24.8	28.0	1.8	2

În definitiv, trebuie notat că există un consens asupra faptului că vârsta optimă pentru căsătorie a fetelor este mai scăzută decât vârsta optimă de căsătorie a bărbatilor. Acest consens este acceptat de toate subgrupurile analizate, inclusiv cel al fetelor, și pare

a se baza o serie de așteptări asimetrice – și potențial discriminatoare – legate de gen. Principalul motiv ține de tradiția potrivit căreia fetele ar trebui să căsătorească la o vârstă mai fragedă, comparativ cu băieții.

Graficul 4.1. Ce este cel mai important lucru, atunci când îți alegi un partener/o parteneră? (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

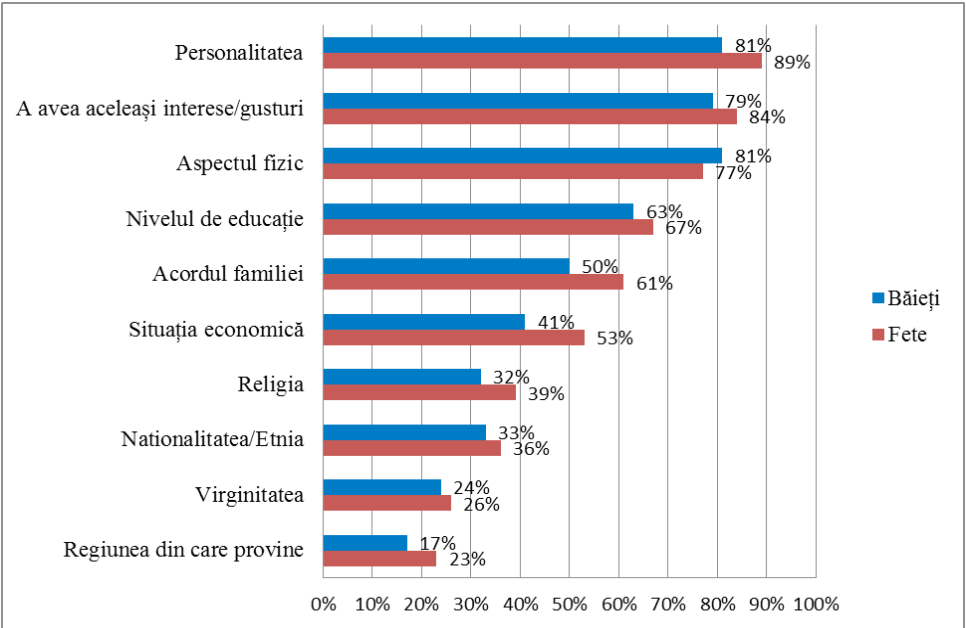

Un alt indicator ce ar putea fi important pentru a înțelege mai bine viitorul familiei în România este ce anume caută tinerii la un partener în ziua de astăzi. Măsura în care acești factori sunt similari, mai ales între sexe, poate fi un element important și de perspectivă. În primul rând, ar fi important de subliniat faptul că nu toți factorii studiați sunt considerați importanți. Spre exemplu, regiunea de proveniență, virginitatea,

etnia și religia par factori nu foarte importanți pentru majoritatea tinerilor analizați.

Chiar și situația economică a partenerului pare a fi un factor doar marginal ca importanță. În schimb, aspectele legate de interacțiunea directă și compatibilitatea între parteneri, personalitatea, gusturile și aspectul fizic par a fi cele mai importante elemente.

Graficul 4.5 Importanța unor factori pentru alegerea partenerului, pe sexe

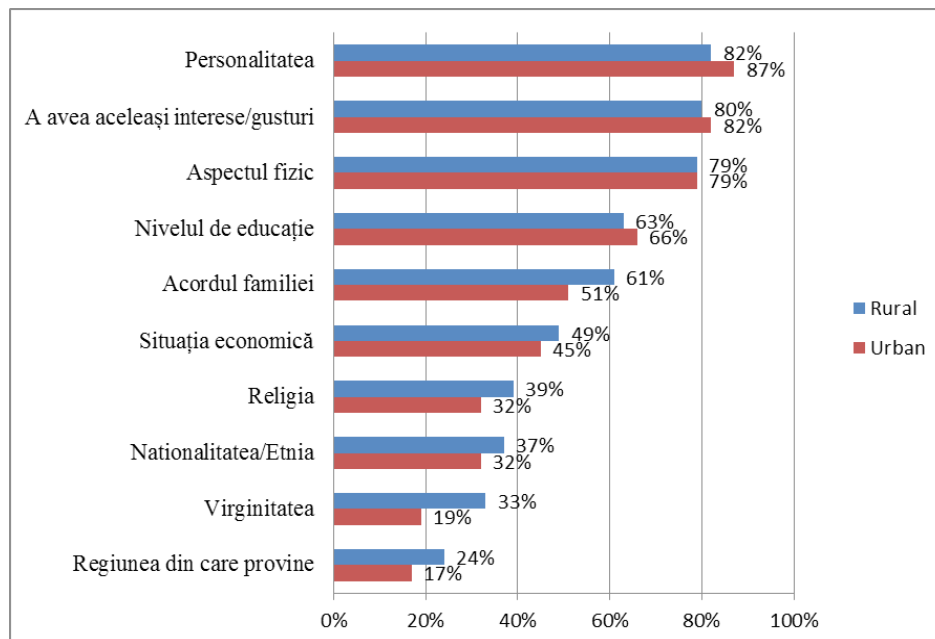
Graficul 4.5, de diferențiere pe genuri a așteptărilor de la un partener arată că nu există o diferență în felul în care așteptările sunt ordonate, deși există o diferență mică în evaluarea importanței. În general, mai toate aspectele analizate sunt mai importante pentru femei cu o medie de 6%, cu excepția aspectului fizic, unde se pare că tinerele din România au așteptări mai scăzute față de bărbați decât au bărbații față de ele. Spre exemplu, situația economică este mai importantă pentru femei cu 12% decât pentru bărbați, în timp ce virginitatea este mai importantă pentru femei doar cu 2%.

Altfel, sunt remarcabile cel puțin două diferențe din tabelul de mai sus pentru înțelegerea evoluției atitudinilor față de căsătorie în ultimii ani. Prima este faptul că, fetele par a considera virginitatea importantă în vederea căsătoriei în măsură mai mare decât băieții. Faptul că în cadrul generației actuale a tinerilor din România există acest echilibru sugerează că așteptările

băieților în acest aspect au scăzut mai repede și mai abrupt decât presiunea societății asupra fetelor de a considera că virginitatea în vederea căsătoriei este normativă.

Un al doilea aspect important de analizat aici este faptul că cea mai mare disparitate între sexe în așteptări de la partener se înregistrează la aspectul de situație economică. Dacă doar 40% dintre băieți consideră că situația economică a partenerului este un factor important, aproape 55% dintre fete consideră același factor drept unul important. Din nou, diferența înregistrată se poate pune pe seama unor tradiții de așteptări asimetrice între cele două genuri, la care tinerii încă se adaptează cu greu. Spre exemplu, este posibil ca situația economică a partenerului să fie mai importantă pentru femei tocmai pentru că ideea tradițională conform căreia bărbatul trebuie să aducă banii în casă este încă populară în rândul tinerilor.

Graficul 4. 6 Importanța unor factori pentru alegerea partenerului, pe medii rezidențiale

Diferențierea pe medii rezidențiale nu modifică ierarhia aspectelor importante, dar modifică ponderea importanței factorilor. Câteva din diferențele înregistrate par a confirma ipoteza atitudinilor tradiționaliste, acestea fiind argumentabil mai prevalente în mediul rural decât în mediul urban. Un alt aspect unde vedem

o diferențiere majoră între tinerii din mediul rural și cei din mediul urban este cea referitoare la acordul familiei pentru partenerul găsit. Importanța acceptului familiei este mai ridicată în mediul rural, cu precădere în rândul fetelor din mediul rural.

4.3

PERCEPȚII ASUPRA ALTOR GRUPURI SOCIALE

Am arătat mai sus cum tinerii din România, ca de altfel tinerii din alte țări, sunt destul de apropiați de propria familie, dar ar fi important de evaluat și relația lor cu alte grupuri de oameni, numită în mod tradițional distanța socială. Această relație este foarte importantă pentru a înțelege felul în care se construiește încrederea între grupuri și capacitatea unui individ de a interacționa cu alți indivizi sau grupuri pentru viitor. Literatura de specialitate consideră acest tip de încredere unul din ingredientele importante pentru buna funcționare a unei societăți (vezi la acest punct îndeosebi chestiunile încrederii generalizate și ale capitalului social în varianta lui R. Putnam).

Astfel, în sondajul nostru, respondenții au avut de răspuns unei întrebări legate de încrederea în anumite grupuri, pe o scală de la 1 (minim) la 10 (maxim). În tabelul 4.6 avem mediile pentru fiecare sub-grup de tineri analizat. Ierarhia rezultată din această întrebare pune, cum era de așteptat, pe primul loc familia apropiată, urmată la o distanță considerabilă de rude și prieteni. Această ierarhie arată o structură de încredere concentrată pe grupul primar din care face parte respondentul, grup de apartenență, ce reprezintă și o sursă a unei serii de statusuri atribuite.

Tabelul 4.6 Media încrederii în diverse grupuri (total eșantion; medii calculate excluzând non-răspunsurile)

Grupuri de încredere (medie, 1-10)	Medie
Membrii familiei tale (părinți, frați, surori)	9.38
Rudele tale	7.85
Prietenii tai	7.35
Preoți, pastori etc.	6.67
Colegii de școală/liceu/facultate/serviciu	6.10
Persoane care au alta religie decît tine, din România	5.63
Vecinii tai	5.46
Persoane care au alte opinii politice decît tine	5.46
Persoane care aparțin altor etnii din România	5.30

Tinerii au, practic, mai multă încredere în familie și rude, pe care nu le aleg, decât în prieteni, pe care în mod normal îi aleg ei înșiși în funcție de afinitățile personale, compatibilitate de valori sau alte criterii. O altă cercetare realizată la nivel național atestă faptul

că restul populației are o structură de încredere chiar și mai concentrată pe grupul primar.⁴ Datele noastre arată că generația tânără este mai deschisă față de alte grupuri sociale decât generația mai în vârstă, deși cifrele sunt destul de departe de ceea ce se întâmplă în Europa de Vest. Un amănunt important de remarcat la această ierarhie este nivelul ridicat de încredere de care se bucură preoții, pastorii sau categoria predicatorilor religioși în general. Nivelul de încredere în aceștia este foarte ridicat, aproape de cel al prietenilor tinerilor și superior nivelului de încredere în colegii de școală/liceu/facultate/serviciu. Această situație subliniază faptul că, cel puțin la nivel declarativ, religia este foarte importantă și în rândul generațiilor mai tinere. Cel puțin la prima vedere, tinerii par a avea o atitudine relativ rezervată față de persoanele de o altă etnie sau persoanele cu alte opinii politice. Situația pare a fi una mai bună decât în rândul restului populației adulte, dar este în continuare una din problemele majore ale societății noastre. De altfel, defalcarea întrebărilor legate de distanță socială pe etnie arată un tablou destul de sumbru al situației tinerilor din România.

Tabelul 4.7 Media încrederii în diverse grupuri pe etnie (medii calculate excluzând non-răspunsurile)

Grupuri de încredere (medie, 1-10)	Român	Maghiar	Rom	Total
Membrii familiei tale (parinti, frați, surori)	9.42	9.43	8.14	9.38
Rudele tale	7.87	7.97	7.27	7.85
Prietenii tăi	7.32	8.09	6.73	7.35
Preoți, pastori etc.	6.66	6.37	7.16	6.67
Colegii de școală/liceu/facultate/serviciu	6.09	6.36	5.72	6.10
Persoane care au altă religie decât tine, din România	5.56	6.45	6.18	5.63
Vecinii tăi	5.40	6.17	6.03	5.46
Persoane care au alte opinii politice decât tine	5.42	6.08	5.65	5.46
Persoane care aparțin altor etnii din România	5.21	5.97	6.81	5.30

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

După cum se vede, tinerii romi și tinerii maghiari tind să fie sensibil mai încrezători în persoane care aparțin altor etnii din România decât majoritatea română. Aceste date, în măsura în care sunt corecte, invalidează unul din argumentele invocate în general pentru circumspecția societății față de minoritățile etnice, anume lipsa dorinței acestora de a comunica/

interacționa cu majoritatea. De asemenea, datele arată și o mai mare încredere a minorității maghiare în prieteni decât în rude și o încredere în general mai mare în toate grupurile decât majoritatea română. Amintim că încrederea în oameni este considerată în literatura de specialitate ca un factor foarte important în dezvoltarea valorilor democratice într-o societate.

4 Conform cercetării Fundația Multimedia pentru Democrație Locală, 2012 - <http://www.infopolitic.ro/wp-content/uploads/2013/06/Prezentare-Rezultate-sondaj.pdf>

Mai departe, analiza tabelului 4.8 arată diferențe de răspuns la întrebarea despre distanța socială între alte sub-grupuri ale populației tinerilor din România. După cum vedem, diferențele sunt mai mici decât în cazul diferențierii pe grupuri etnice de la tabelul 4.7. Astfel, singura diferență notabilă între tinerii din mediul rural și cei din mediul urban pare a fi în legătură cu încrederea pe care o arată prietenilor. Tinerii din mediul rural au mai puțină încredere în prieteni decât

tinerii din mediul urban. Dacă luăm în discuție și populația tinerilor din București, lucrurile se schimbă destul de semnificativ. Tinerii din București par a avea consistent mai multă încredere în oameni decât media națională. Media de încredere a bucureștenilor este de 6.92, destul de aproape de media înregistrată de minoritatea maghiară, chiar dacă diferențele provin de la alți indicatori.

Tabelul 4.8 Media încrederii în categorii de oameni pe mediu de reședință, vârstă și gen (România, n=1302)

Grupuri de încredere (medie, 1-10)	Total eșantion	Urban	Rural	București	15-19 ani	20-24 ani	25-29 ani	Bărbat	Femeie
Membrii familiei tale (părinți, frați, surori)	9.38	9.48	9.26	9.45	9.45	9.37	9.31	9.34	9.42
Rudele tale	7.85	7.97	7.71	8.23	8.07	7.80	7.67	7.92	7.79
Prietenii tăi	7.35	7.64	6.96	8.10	7.64	7.32	7.02	7.34	7.36
Preoți, păstori etc.	6.67	6.50	6.88	7.26	6.95	6.59	6.41	6.42	6.90
Colegii de școală/facultate/serviciu	6.10	6.24	5.92	6.65	6.42	6.06	5.75	6.19	6.01
Persoane care au altă religie decât tine, din România	5.63	5.72	5.51	5.74	5.70	5.59	5.58	5.64	5.61
Persoane care au alte opinii politice decât tine	5.46	5.54	5.36	5.85	5.59	5.28	5.52	5.53	5.39
Vecinii tăi	5.46	5.44	5.48	5.58	5.59	5.35	5.44	5.58	5.35
Persoane care aparțin altor etnii din România	5.30	5.31	5.29	5.40	5.41	5.25	5.22	5.26	5.34

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Mai departe, observăm că există diferențieri notabile la capitolul încredere între diferitele generații de tineri chestionați. Astfel, încrederea în prieteni, preoți și colegi arată o tendință de scădere pe măsură ce se înaintează în vârstă. Nu este foarte evident dacă diferența provine dintr-o trăsătură de mediu specifică vârstei sau este mai degrabă o diferență generațională ce se va păstra și pe viitor. În general, cei mai tineri tind să aibă mai multă încredere în oameni decât cei cu vârste mai mari, ceea ce se poate vedea și în acest tabel. La fel, cei din mediul urban au mai multă încredere în alți oameni, efect pe care îl putem vedea potențat de tinerii din București. Bărbații și femeile par a avea o percepție semnificativ diferită în ceea ce privește încrederea în lideri religioși (preoți etc): femeile care tind să aibă mai multă încredere în aceștia decât bărbații.

Este important să înțelegem și modalitatea în care tinerii interacționează în general cu prietenii lor și cât de mulțumiți sunt de grupul de prieteni de care aparțin. Tabelul 4.9 ne arată că aproape un tânăr din patru nu simte că face parte dintr-un cerc de prieteni, în care toată lumea se cunoaște cu toată lumea și aceștia

petrec mult timp împreună. După cum se vede, tinerii de 15-19 de ani afirmă că fac parte dintr-un astfel de grup în mult mai mare măsură decât tinerii între 25 și 29 de ani. Parte din diferență vine, probabil, de la timpul liber avut la dispoziție. Adolescenții au mai mult timp liber la dispoziție, pe când cei de 25-29 de ani sunt deja intrați în piața muncii și, probabil, dispun de astfel de timp în mult mai mică măsură.

De asemenea, faptul că femeile afirmă în mai mare măsură că nu aparțin unui astfel de grup ar putea fi explicat prin faptul că vârsta de 25 de ani este momentul în care acestea vizează căsătoria. Trebuie reținut că scorurile între genuri sunt destul de echilibrate până la intervalul 25-29 de ani, unde aproape una din două femei afirmă că nu aparține unui cerc de prieteni - de două ori mai multe decât bărbați de aceeași vârstă. După cum am văzut anterior, există chiar așteptarea ca femeile să se căsătorească în jurul vârstei de 25 de ani, ceea ce ar explica o repliere a femeilor în rolul tradițional de soție, dedicată casei mai degrabă decât unui grup de prieteni.

Tabelul 4.9 Relații de prietenie pe mediu de reședință, vârstă și gen

	Faci parte dintr-un cerc de prieteni în care toată lumea se cunoaște cu toată lumea și petreceți mult timp împreună?			Cât de mulțumit/ă ești de prietenii pe care ii ai?				
	Da	Nu	Total	Foarte mulțumit/ Mulțumit	Nici mulțumit, nici nemulțumit	Foarte nemulțumit/ Nemulțumit	Nu am prieteni	Total
Total eșantion	75.1%	24.7%	100.0%	80.2%	14.1%	2.8%	2.8%	100.0%
Bărbat	78.2%	21.5%	100.0%	78.5%	16.4%	2.8%	2.3%	100.0%
Femeie	72.0%	28.0%	100.0%	81.8%	11.9%	2.9%	3.4%	100.0%
Urban	75.8%	24.2%	100.0%	83.6%	11.7%	1.6%	3.1%	100.0%
Rural	74.2%	25.5%	100.0%	75.8%	17.3%	4.4%	2.5%	100.0%
15-19 ani	81.0%	18.7%	100.0%	85.6%	11.1%	2.0%	1.3%	100.0%
20-24 ani	78.0%	21.7%	100.0%	81.4%	12.4%	3.2%	3.0%	100.0%
25-29 ani	64.2%	35.8%	100.0%	71.9%	20.1%	3.5%	4.5%	100.0%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Mai departe, putem vedea și cât de mulțumiți sunt tinerii de prietenii lor (important, este vorba de prieteni în general, nu un grup de prieteni). Se observă o diferență notabilă între tinerii din mediul urban și cei din mediul rural. Tinerii din mediul rural tind să fie ceva mai puțin mulțumiți de prietenii lor, lucru care ar putea fi explicat prin faptul că satele au o populație mai mică decât orașele, astfel încât tinerii de la sat nu au, de fapt, posibilitatea de a-și schimba grupul de prieteni sau de a căuta alții, precum ar avea tinerii din orașe.

Mai departe, putem vedea că tinerii de 25-29 de ani sunt semnificativ mai puțin mulțumiți de prietenii lor decât celelalte grupe de vârstă. Această oscilație ar putea fi explicată fie prin faptul că aceștia au mai puțin

timp la dispoziție, pentru că vârsta de 25-29 de ani este cea la care apare o modificare semnificativă a filosofiei de viață: căsătorie, familie, slujbă, migrație, etc. Nemulțumirea nu mai este explicată printr-o diferență între genuri, cum a fost cazul la întrebarea anterioară. Singura diferență remarcabilă între genuri este cea legată de varianta de răspuns „Nu am prieteni”. Două treimi dintre tinerii de 25 până la 29 de ani care afirmă că nu au prieteni sunt femei. Altfel, diferențele între sexe nu se observă în momentul în care analizăm toate cele trei generații studiate. Până la vârsta de 25 de ani, femeile și bărbații par a avea relații similare în termeni de încredere, cu prietenii. Diferența intervine odată cu pragul de 25 de ani, moment în care cifrele se modifică.

Graficul 4.7 Cât de des te-ai simțit discriminat/ă? (% calculate pentru toate formele de discriminare)

O altă dimensiune importantă de cercetat în cadrul capitolului de distanță socială este cea a discriminării suferite de tineri în România. Pentru această categorie, am considerat că cineva se simte discriminat relativ constant în cazul în care acesta identifică un tip de comportament discriminator des sau foarte des. În acest fel, putem spune că aproximativ 18% dintre tinerii din România se simt discriminați în mod constant. Dacă lărgim categoria pentru a-i include și pe cei care se simt discriminați nici des, nici rar, ajungem la cifra de 39% din totalul tinerilor din România care se simt discriminați, după cum putem vedea în graficul 4.7. Pentru expeditivitate, am grupat categoriile des și foarte des, respectiv rar și foarte rar împreună.

Tabelul 4.9 atestă că nu există diferențe foarte mari înregistrate pe majoritatea sub-grupurilor analizate, cu excepția celor grupate pe etnie. Înainte de a comenta mediile încrederii pe grupuri etnice, trebuie să precizăm că sub-eșantioanele asociate acestor grupuri sunt foarte reduse. Din acest motiv, comentariile pe care le facem în continuare trebuie privite cu anumite rezerve. Romii se simt, de departe, cel mai des discriminați de către majoritate: unul din trei tineri de etnie romă afirmă că se simte discriminat.

Femeile tind să se simtă mai des discriminate decât bărbații; ar mai trebui notat faptul că auto-percepția de discriminare riscă să piardă din vedere comportamentele discriminatorii ce nu au fost încă pe deplin înțelese sau recepționate de către respondenți. Unele atitudini discriminatorii ar putea fi văzute mai degrabă ca tradiție sau cutumă și astfel să nu fie puse la socoteală. Discriminarea pe criterii de gen este, poate, un bun exemplu în condițiile în care așteptările societății, care trasează norma la care auto-percepția de discriminare se raportează, tind să fie destul de tradiționaliste în privința rolului femeilor în societate.

Un alt detaliu relevant este faptul că tinerii ce locuiesc în București au tendința să se simtă discriminați mai rar (19% uneori și 11% des sau foarte des). Mai sus, în tabelul 4.8, am putut vedea că bucureștenii tind să aibă mai multă încredere în oameni decât media națională a tinerilor din România. Cel mai probabil acesta este motivul pentru care și nivelul de discriminare resimțit în București este ușor mai scăzut. O altă posibilă explicație pentru acest fapt este și prevalența discriminării față de oamenii veniți dintr-o altă regiune sau din mediul rural, după cum vom vedea mai departe.

Tabelul 4.10 Frecvența tuturor tipurilor de discriminare pe mediu de reședință, vârstă și gen)

	Cât de des te simți discriminat (scală aditivă)			
	Rar/Foarte rar	Nici des, nici rar	Des/Foarte des	Total
Total esantion	60.8%	21.0%	18.2%	100.0%
Barbat	63.1%	19.3%	17.6%	100.0%
Femeie	58.4%	22.8%	18.8%	100.0%
Urban	63.2%	18.7%	18.0%	100.0%
Rural	57.5%	24.1%	18.4%	100.0%
Bucuresti	69.9%	18.8%	11.3%	100.0%
15-19 ani	63.4%	20.5%	16.1%	100.0%
20-24 ani	58.6%	22.4%	19.0%	100.0%
25-29 ani	60.2%	20.1%	19.8%	100.0%
Barbat	63.1%	19.3%	17.6%	100.0%
Femeie	58.4%	22.8%	18.8%	100.0%
Român	61.3%	20.7%	18.1%	100.0%
Maghiar	55.1%	31.9%	13.0%	100.0%
Rom	50.0%	15.8%	34.2%	100.0%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

În cadrul acestui studiu, i-am întrebat pe tineri despre opt tipuri de discriminare: discriminarea de gen, discriminarea economică, discriminarea religioasă, discriminarea etnică, discriminarea educațională, discriminarea politică, discriminarea pentru

regiunea de proveniență și discriminarea pentru mediul de reședință. Pentru a înlesni interpretarea tabelului 5.10, am inclus numai variantele de răspuns care afirmă existența unei forme de discriminare (variantele uneori și des). De asemenea, suma

scorurilor de discriminare din tabelul 4.11 depășește suma înregistrată în tabelul 4.10 pentru că unii oameni se simt discriminați din mai multe motive. Deși pentru majoritatea categoriilor nu am descoperit diferențe semnificative între sub-grupurile analizate, există unele tipuri de discriminare ce par a afecta unele grupuri în mod special.

Cea mai evidentă astfel de discriminare este cea de gen, unde observăm că 6% din femeile între 15 și 29 de ani se simt discriminate des pe baza genului lor.

Dacă judecăm numai categoria de vârstă 25-29 de ani, aproape 10% dintre femei se simt discriminate pe baza genului lor des și alte 15% se simt discriminate pe baza genului uneori.

Totuși, cel mai prevalent tip de discriminare în rândul tinerilor din România este discriminarea pe baza situației economice. Unul din zece tineri se simte discriminat din cauza situației economice. Unul din patru tineri din România se simte discriminat datorită faptului că este sărac.

Tabelul 4.11 Frecvența resimțită a unui tip de discriminare pe mediu de reședință, vârstă și gen (% total esanșion, excluzând non-răspunsurile)

	Cât de des te-ai simțit discriminat în România datorită: Genului tau (bărbat/femeie)?				Cât de des te-ai simțit discriminat în România datorită: Situației tale economice (sărac/bogat)?			
	Rar/Foarte rar/Deloc	Nici des, nici rar	Des/Foarte des	Total	Rar/Foarte rar/Deloc	Nici des, nici rar	Des/Foarte des	Total
Total eșanșion	84%	11%	5%	100%	74%	16%	10%	100%
Urban	86%	9%	5%	100%	77%	14%	9%	100%
Rural	82%	13%	5%	100%	70%	20%	10%	100%
15-19 ani	86%	10%	4%	100%	77%	16%	7%	100%
20-24 ani	82%	13%	5%	100%	71%	17%	12%	100%
25-29 ani	85%	10%	5%	100%	74%	16%	11%	100%
Bărbat	88%	9%	3%	100%	75%	14%	11%	100%
Femeie	81%	13%	6%	100%	73%	19%	9%	100%

	Cât de des te-ai simțit discriminat în România datorită: Nivelului tău de școlarizare?				Cât de des te-ai simțit discriminat în România datorită: Grupului etnic căruia îi aparții?			
	Rar/Foarte rar/Deloc	Nici des, nici rar	Des/Foarte des	Total	Rar/Foarte rar/Deloc	Nici des, nici rar	Des/Foarte des	Total
Total eșanșion	86%	10%	4%	100%	89%	9%	2%	100%
Urban	88%	9%	3%	100%	93%	6%	2%	100%
Rural	83%	12%	5%	100%	85%	12%	3%	100%
15-19 ani	88%	9%	3%	100%	89%	10%	1%	100%
20-24 ani	87%	10%	3%	100%	90%	8%	2%	100%
25-29 ani	82%	12%	6%	100%	89%	7%	4%	100%
Bărbat	86%	10%	4%	100%	90%	8%	2%	100%
Femeie	86%	10%	4%	100%	88%	9%	2%	100%

	Cât de des te-ai simțit discriminat în România datorită: Religiei tale?				Cât de des te-ai simțit discriminat în România datorită: Opțiunilor tale politice?			
	Rar/Foarte rar/Deloc	Nici des, nici rar	Des/Foarte des	Total	Rar/Foarte rar/Deloc	Nici des, nici rar	Des/Foarte des	Total
Total eșanșion	90%	8%	2%	100%	90%	8%	2%	100%
Urban	93%	5%	2%	100%	93%	6%	2%	100%
Rural	87%	11%	2%	100%	87%	11%	2%	100%

	Cât de des te-ai simțit discriminat în România datorită: Religie tale?				Cât de des te-ai simțit discriminat în România datorită: Opțiunilor tale politice?			
	Rar/Foarte rar/Deloc	Nici des, nici rar	Des/Foarte des	Total	Rar/Foarte rar/Deloc	Nici des, nici rar	Des/Foarte des	Total
Total eșantion	90%	8%	2%	100%	90%	8%	2%	100%
15-19 ani	90%	8%	2%	100%	90%	7%	3%	100%
20-24 ani	90%	8%	2%	100%	89%	9%	2%	100%
25-29 ani	92%	6%	2%	100%	91%	7%	2%	100%
Barbat	91%	7%	2%	100%	90%	8%	2%	100%
Femeie	89%	9%	2%	100%	91%	7%	2%	100%

	Cat de des te-ai simtit discriminat in România datorita: Regiunii din România din care provii?				Cat de des te-ai simtit discriminat in România datorita: Mediului de rezidenta (rural sau urban) din care provii?			
	Rar/Foarte rar/Deloc	Nici des, nici rar	Des/Foarte des	Total	Rar/Foarte rar/Deloc	Nici des, nici rar	Des/Foarte des	Total
Total eșantion	87%	9%	4%	100%	86%	10%	4%	100%
Urban	89%	7%	4%	100%	90%	7%	3%	100%
Rural	85%	11%	3%	100%	81%	14%	6%	100%
15-19 ani	89%	8%	3%	100%	87%	8%	4%	100%
20-24 ani	85%	12%	3%	100%	86%	11%	3%	100%
25-29 ani	88%	7%	5%	100%	84%	11%	5%	100%
Barbat	88%	8%	3%	100%	87%	9%	4%	100%
Femeie	87%	10%	4%	100%	85%	11%	4%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Un alt tip de discriminare este discriminarea în funcție de mediul rezidențial (i.e., sat versus oraș). Unul din cinci tineri ce provin din mediul rural se simt discriminați pentru acest lucru. Proporția este de

două ori mai ridicată decât în mediul urban general și de zece ori mai ridicată decât pentru tinerii din București.

Tabelul 4.12 Atitudini față de membri ai minorităților sexuale pe medii de reședință, regiune, vârstă și gen (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

	Homosexualii și lesbienele sunt persoane acceptabile?			Total
	Foarte puțin/puțin acceptabile	Nici acceptabile, nici neacceptabile	Foarte acceptabile/Acceptabile	
Total eșantion	53.5%	23.9%	22.7%	100%
Bărbat	54.6%	25.9%	19.4%	100%
Femeie	52.3%	21.9%	25.8%	100%
Urban	49.4%	23.1%	27.5%	100%
Rural	58.8%	25.0%	16.3%	100%
Moldova	62.2%	25.1%	12.7%	100%
Muntenia	50.0%	24.1%	25.9%	100%
Transilvania	50.4%	26.0%	23.6%	100%
București	57.1%	13.5%	29.3%	100%

	Homosexuali și lesbienele sunt persoane acceptabile?			Total
	Foarte puțin/puțin acceptabile	Nici acceptabile, nici neacceptabile	Foarte acceptabile/Acceptabile	
Total eșantion	53.5%	23.9%	22.7%	100%
15-19 ani	55.6%	23.1%	21.4%	100%
20-24 ani	50.5%	24.9%	24.5%	100%
25-29 ani	54.5%	23.5%	21.9%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

În ceea ce privește alteritatea definită în baza orientării sexuale, datele sondajului nostru atestă faptul că majoritatea relativă manifestă atitudini de respingere față de homosexuali și lesbiene. Astfel, un pic peste o cincime dintre tineri consideră că această minoritate este acceptabilă; 23% sunt relativ indiferenți și 50% dintre cei care au exprimat o opinie susțin că homosexualii și lesbienele nu sunt acceptabili.

Analiza datelor relevă existența unor falii importante și la acest punct. Tinerii din urban par a fi mai deschiși

față de această minoritate, comparativ cu tinerii din mediul rural. În cadrul tinerilor din urban, cei din București par a fi cei mai polarizați: fie îi acceptă, fie îi resping pe membri acestei minorități. De asemenea, după cum se poate vedea în tabelul 4.12, un sfert din femei acceptă persoanele homosexuale fără rețineri, în timp ce mai puțin de 20% dintre bărbați au aceeași atitudine. Această situație este des întâlnită și în alte societăți, unde femeile se arată în general mai tolerante față de minoritățile sexuale decât bărbații.

4.4 CONCLUZII

- Faptul că aproape trei sferturi dintre tinerii de 14-29 de ani și 50% dintre tinerii de peste 18 ani din România locuiesc cu părinții se explică, în principal, prin lipsa oportunităților economice sau sociale pentru aceștia. Nu există date care să ne facă să credem că părinții au o influență exagerat de mare în viața tuturor tinerilor cu vârste cuprinse între 15 și 29 de ani. Dimpotrivă, datele arată că tinerii evoluează gradual de la a lua deciziile de viață împreună cu părinții la a lua aceste decizii singuri, odată cu trecerea timpului.
- Tinerii nu sunt încurajați și nici nu au șansa de a părăsi casa părinților și a-și începe propria viață de la 18 ani sau după terminarea liceului. Chiar și în cazul tinerilor care merg la facultate, destul de des aceștia preferă să meargă la facultate în orașul lor de proveniență, pe cât posibil, și să locuiască în continuare cu părinții.
- Datele de discriminare referitoare la oamenii ce aparțin unor minorități etnice, mai ales cea romă și cea maghiară, arată că aceștia se simt, în general,

mult discriminați decât populația majoritară. Această situație invalidează ideea că motivul neadaptării acestora este lipsa unei intenții de a se integra în societate.

- Momentul real în care tinerii decid să se mute de la părinți este momentul în care apare posibilitatea căsătoriei. Astfel, tinerii care se căsătoresc locuiesc mai degrabă cu partenerul/partenera sau caută activ modalități de a se muta.
- Căsătoria rămâne o instituție valorizată de către tinerii din România, deși vârsta optimă pentru aceasta pare a fi în creștere. Astfel, vârstele optime de căsătorie pentru tineri sunt 24.7 de ani pentru fete și 27.5 de ani pentru bărbați – sensibil mai ridicate decât în generațiile anterioare.
- Cifrele arată că tinerii din această generație nu vor să aibă mulți copii. Media numărului de copii doriți de către acești tineri este de 1.9, iar mediana este de 2 copii. În condițiile în care nivelul de înlocuire al generațiilor existente este de 2.1 copii, este foarte probabil ca populația României să continue

să scadă și în următorii ani.

- Familia de origine este grupul care se bucură de cel mai mare grad de încredere din partea tinerilor. După familie, la distanță destul de mare, următorul grup de încredere este cel al rudelor, apoi grupul de prieteni. În condițiile în care grupul prietenilor este singurul dintre cele trei pe care tânărul îl alege singur, încrederea mai scăzută în aceștia denotă o atitudine generală de închidere/lipsă de încredere față de societate în general. Mai mult, diversele alterități (de exemplu, oameni de altă religie, etnie, cei cu alte opinii politice etc.) se bucură de mult mai puțină încredere din partea respondenților noștri.
- Aproape unul din cinci tineri se simte discriminat des și aproape jumătate din tineri se simt discriminați des sau doar uneori pentru un motiv

sau altul. Discriminarea există în România și este o problemă ce va afecta socializarea acestor tineri pe viitor. Cel mai des întâlnit motiv de discriminare este situația materială a respondentului. Tinerii săraci se simt discriminați în viața lor de zi cu zi. Un tânăr din zece suferă de această problemă, ceea ce este o răspândire extrem de ridicată, ce ar trebui adresată pe viitor. Discriminarea de gen este a doua cea mai prevalentă formă de discriminare resimțită de către tineri, în special de către femei.

- Pelângă faptul că tinerii se simt ei înșiși discriminați, există și elemente ale unei culturi de respingere a diversității – în primul rând diversitatea etnică și diversitatea sexuală. Aproape 50% din tinerii maghiari și romi se simt discriminați des sau uneori, din diverse motive. În plus, aproape 50% dintre tineri consideră homosexualii și lesbienele inacceptabili sau total inacceptabili.

CAPITOLUL 5

EDUCAȚIA TINERILOR ȘI PIATA FORȚEI DE MUNCĂ

Unul dintre principalele obiective ale acestui studiu a fost colectarea de date despre implicarea tinerilor în sistemul educațional și modul în care aceștia participa – sau se pregătesc să participe – la piața forței de muncă. Urmând aceste direcții, acest capitol este împărțit în două mari subcapitole, după cum urmează.

Mai întâi, vom prezenta informații privind educația tinerilor: statutul lor educațional, aprecierea subiectivă a experienței lor în sistemul educațional, performanță școlară și efortul depus. De asemenea, cercetarea a inclus întrebări cu privire la incidența unor factori extra-școlari cu efecte asupra actului educațional, fie legitime precum meditațiile în afara orelor de curs, fie ilegite cum ar fi influențarea notelor prin plăți informale. În final, tinerii au fost solicitați să evalueze sistemul educațional per ansamblu, și să își aprecieze

șansele de a-și găsi un loc de muncă după absolvirea ultimei forme de învățământ.

Al doilea subcapitol este dedicat prezenței tinerilor pe piața forței de muncă. Am colectat date despre statutul ocupațional din prezent al respondenților, precum și despre cuantumul orelor de muncă efectuate în fiecare săptămâna. A doua parte este dedicată relației dintre ocupație și pregătirea tinerilor, precum și aspirațiilor lor de a activa într-un sector ocupațional preferat. Următorul segment al cercetării a solicitat o evaluare subiectivă a factorilor considerați importanți pentru a găsi un loc de muncă, respectiv pentru a alege sau nu un loc de muncă în particular. În final, studiul a urmărit intențiile antreprenoriale ale tinerilor și activitatea lor de voluntariat.

5.1 TINERII ȘI SISTEMUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT

Aproape jumătate dintre tinerii din eșantionul nostru sunt integrați într-o formă de învățământ. Dintre aceștia, doi din trei sunt la școală, liceu, sau la o școală profesională, aproape 30% urmează cursuri universitare, și 7% sunt înscriși la cursuri postuniversitare de master sau doctorat. Se observă o diferență sensibilă legată de mediul de rezidență: aproape 16% dintre tinerii din urban urmează universitatea la nivel de licență în vreme ce doar 10% dintre tinerii din rural sunt studenți.

De asemenea, notăm următoarele diferențe regionale. În București, dată fiind oferta educațională extrem de generoasă, găsim un număr mai mare de tineri la studii post-universitare. Tinerii din Transilvania tind să fie supra-reprezențați ori mai numeroși în cadrul formelor pre-universitare de învățământ. Cu toate acestea,

observăm și un număr mai ridicat de respondenți din București și din Muntenia care nu mai frecventează niciun fel de formă de învățământ. O posibilă explicație este atracția oferită de cererea în creștere din partea pieței forței de muncă (din București în special).

Cum era de așteptat, statutul educațional este strâns legat de generația căreia îi aparține interviuatul. Astfel, peste 80% dintre adolescenți (i.e., persoane cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani) studiază la nivel pre-universitar, 35% dintre tinerii cu vârste cuprinse între 20 și 24 de ani sunt înscriși la facultate sau la studii post-universitare, iar peste 90% dintre tinerii de peste 25 de ani au părăsit sistemul educațional.

Tabelul 5.1 Statutul educațional al tinerilor (% total esantion, excluzând non-răspunsurile)

		Sunt la școală/ liceu / școală profesională	Sunt student/a la cursuri de licență	Sunt student/a într-un program de master sau doctorat	Nu mai sunt la școală/ liceu/ facultate	Total
Total eșantion		29.9%	13.4%	3.2%	53.5%	100%
Mediu rezidențial	Urban	28.9%	15.8%	3.8%	51.5%	100%
	Rural	31.1%	10.3%	2.3%	56.2%	100%

		Sunt la școală/ liceu / școală profesională	Sunt student/a la cursuri de licență	Sunt student/a într-un program de master sau doctorat	Nu mai sunt la școală/ liceu/ facultate	Total
Total eșantion		29.9%	13.4%	3.2%	53.5%	100%
Regiune istorică	Moldova	27.6%	13.5%	4.7%	54.2%	100%
	Muntenia	27.8%	13.6%	2.3%	56.3%	100%
	Transilvania	35.0%	13.4%	2.0%	49.6%	100%
	București	23.5%	12.9%	6.8%	56.8%	100%
Categorii de vârstă	15-19 ani	80.4%	6.8%	.0%	12.9%	100%
	20-24 ani	2.2%	28.8%	6.2%	62.8%	100%
	25-29 ani	2.2%	2.4%	3.2%	92.2%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Aproape jumătate dintre tinerii care urmează studii preuniversitare sunt înscriși la un liceu cu profil real – băieții mai des decât fetele; mai mult de un sfert frecventează licee cu profil uman, unde fetele au o prezență dublă comparativ cu băieții. Doar un tânăr din nouă urmează o școală profesională – o zonă unde băieții sunt sensibil supra-reprezențați.

La nivel regional, se remarcă un număr mai ridicat de prezențe în licee cu profil real în Transilvania, și în licee cu profil uman în Moldova, în timp ce tinerii din Muntenia sunt mai des întâlniți în școli profesionale comparativ cu alte regiuni.

Tabelul 5.2 Profilul unității de învățământ pre-universitar. Procente calculate doar pentru cei care se află în învățământul pre-universitar.

		Școală generală	Școală profesională	Liceu profil real	Liceu profil uman	Alt tip de liceu	Total
Total eșantion		0.8%	10.9%	47.7%	26.4%	14.1%	100%
Sex	Bărbați	1.6%	12.1%	52.7%	17.6%	15.9%	100%
	Femei	0.0%	9.8%	43.0%	34.7%	12.4%	100%
Regiune istorică	Moldova	0.0%	8.5%	39.4%	29.6%	22.5%	100%
	Muntenia	2.6%	13.8%	49.1%	25.0%	9.5%	100%
	Transilvania	0.0%	11.4%	53.2%	25.3%	10.1%	100%
	București	0.0%	3.3%	33.3%	30.0%	33.3%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

În București notăm prezența un număr foarte redus de tineri în învățământul profesional, plus un număr

ridicat - unul din trei tineri – înscriși în licee cu alte profile (informatica fiind printre posibilele specializări).

5.1.1 Percepția subiectivă a experienței școlare

Sistemul de învățământ românesc a făcut și face obiectul unor numeroase critici venite din partea unor diferite categorii de actori (e.g., politicieni [când se află în opoziție], sindicate, părinți, ONG-uri, lideri de opinie). În cele ce urmează, ne vom axa asupra experiențelor

subiective ale elevilor în sistemul de învățământ autohton. Analiza pe care o facem în paginile următoare se bazează pe sub-eșantionul respondenților care se află încă în școală (circa 47% din eșantion).

Tabelul 5.3 Cât de entuziasmat/ă ori nerăbdător ești când e vorba să mergi la școală/liceu/facultate? Ai spune că de obicei te duci la școală/liceu/facultate cu foarte mult entuziasm, cu mult entuziasm, cu puțin entuziasm sau fără nici un entuziasm?

Cu foarte mult entuziasm/bucurie	10%
Cu mult entuziasm/bucurie	20%
Uneori cu entuziasm, alteori fără nici un chef	54%
Cu puțin/ă entuziasm/bucurie	9%
Cu foarte puțin/ă entuziasm/bucurie/chef	7%
NS/NR	0%

Peste jumătate dintre respondenții din sub-eșantionul nostru definit mai sus sunt relativ ambivenți în legătură cu entuziasmul pe care îl resimt atunci când frecventează unitatea de învățământ, dar procentul celor cu sentimente pozitive – 30% - este de două ori mai mare decât al celor cu sentimente negative. Acest lucru se întâmplă în condițiile în care răspunsurile referitoare la stresul resimțit în timpul actului educațional sunt oarecum similare. Mai exact, aproape un tânăr din 5 consideră cel puțin grea sau stresantă viața de zi cu zi din cadrul școlii, iar un tânăr din 4 o consideră ușoară și nestresantă (vezi tabelul următor).

Tabelul 5.4. Cum e viața de zi cu zi la școală/liceul/facultatea ta? (% calculate pentru cei aflați încă în sistemul de învățământ)

Foarte grea și stresantă	3%
Grea și stresantă	15%
Nici grea, nici ușoară	56%
Relativ ușoară și nestresantă	20%
Foarte ușoară și fără nici un stres	4%
Nu știu / Nu răspund	2%

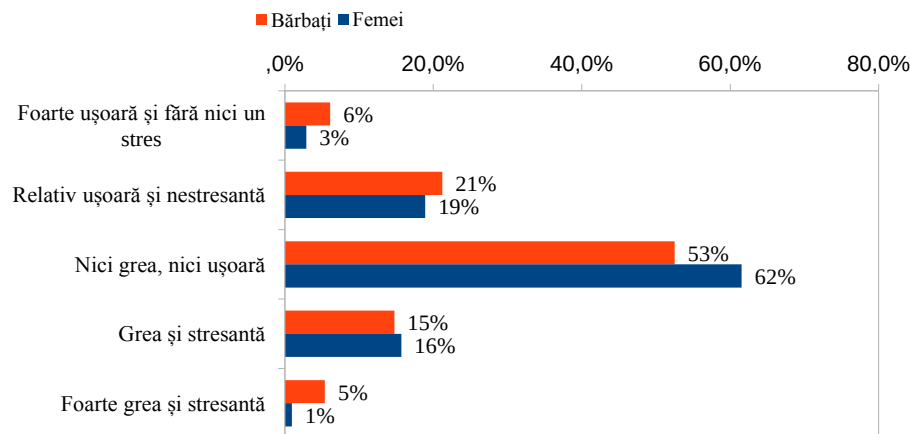
Din nou, mai mult de jumătate dintre tinerii aflați încă în școală susțin că viața școlară nu este nici grea, nici ușoară. Rezultatele analizelor bivariate indică o serie de diferențe regionale. Astfel, tinerii din Moldova sunt printre cei mai entuziaști și resimt cel mai puțin stres în timpul studiilor. La polul opus, tinerii bucureșteni sunt printre cei mai lipsiți de entuziasm și declară cele mai ridicate niveluri de stres și greutate resimțite în timpul orelor de studiu.

Din nou, mai mult de jumătate dintre tinerii aflați încă în școală nu văd viața școlară că fiind nici grea, nici ușoară. Se observă o oarecare distincție între regiuni: tinerii din Moldova sunt printre cei mai entuziaști și resimt cel mai puțin stres în timpul studiilor. La polul opus, tinerii bucureșteni sunt printre cei mai lipsiți de entuziasm la gândul participării la actul educațional și declară cele mai ridicate niveluri de stres și greutate resimțite în timpul orelor de studiu.

Graficul 5.1 Participarea tinerilor la actul educațional. Procente din total categorie de gen

După cum o atestă graficul de mai sus, există diferențe semnificative în funcție de gen în privința evaluărilor subiective ale experienței școlare. În general, fetele par a fi mai entuziasmate decât băieții în raport cu școala; comparativ cu fetele, aproape de două ori mai mulți băieți declară că sunt puțin sau deloc entuziasmați la gândul că trebuie să meargă la școală. În cazul stresului resimțit la școală, fetele tind în general spre răspunsuri moderate, 62% dintre ele simțindu-se nici stresate, nici nestresate. Băieții tind să resimtă experiență de stres sau de lejeritate în forme mai extreme decât femeile, declarându-se mult mai des decât fetele că sunt fie foarte stresate, fie deloc stresate cu viață de zi cu zi din instituția de învățământ.

Graficul 5.2 Cum este percepută viața în școală. Procent din total categorie de gen

Această interesantă diferență de gen poate fi asociată și unor moduri diferite de raportare la școală, datorită experiențelor de acolo. Ipoteză, fetele pot fi mai entuziasmate de mersul la școală întrucât nivelul de stres resimțit acolo este mai redus. Băieții sunt mult mai puțin entuziaști, iar participarea în sistemul de învățământ le trezește fie indiferență, fie resentimente ori stres. În următorul capitol vom vedea că aceste

diferențele de gen se păstrează și la nivelul rezultatelor și al efortului depus în cadrul actului educațional. Altfel spus, este posibil ca nivelul performanțelor școlare diferite ale băieților și fetelor să influențeze atât atitudinea față de experiențele în cadrul școlii, cât și gradul de stres resimțit în raport cu sistemul de învățământ.

5.1.2. Efort și rezultate în activitatea școlară

Media generală obținută în ultimul an de tinerii din studiul nostru care sunt încă în sistemul educațional a fost de 8.35. În medie, fetele din sub-eșantionul nostru au avut o medie generală cu 0.6 puncte mai ridicată decât băieții, o diferență semnificativă sub raport statistic. Remarcăm de asemenea o diferență semnificativă din punct de vedere statistic între mediile generale obținute de tinerii din mediul urban și cei din mediul rural. Media generală a primilor este cu 0.17 puncte mai ridicată decât cea a celor din urmă. Această diferență mică, dar semnificativă statistic, poate fi explicată fie prin performanțele mai scăzute ale elevilor din mediul rural, fie prin generozitatea mai ridicată în acordarea notelor a profesorilor din mediul urban. Întrucât nu se remarcă diferențe semnificative între mediul urban și cel rural în ceea ce privește timpul investit în studiu sau plăcerea subiectivă de a participa la actul educațional, tindem să credem că alți factori, exogeni activității școlare a tinerilor, ar trebui invocați pentru a înțelege diferențele de rezultate școlare. De asemenea, se remarcă o diferență semnificativă din punct de vedere statistic de aproape jumătate de punct între notele obținute de tinerii între 20 și 24 de ani, și cei de peste 25 de ani.

Asocierea între experiența subiectivă de participare la actul educațional și rezultatele obținute se păstrează și la nivelul regiunilor istorice. Tinerii din Moldova au terminat ultimul an de studiu cu medii mai mari cu peste jumătate de punct față de tinerii din București, o diferență mai mică fiind între cei din Transilvania și cei din Muntenia, în defavoarea celor din urmă.

Tabelul 5.5 Medie generală în anul școlar/universitar care s-a încheiat. Procente calculate pentru cei aflați încă în școală.

Medie pe total eșantion		8.35
Sex	Bărbați	8.01
	Femei	8.63
Mediu rezidențial	Urban	8.42
	Rural	8.25
Regiune istorică	Moldova	8.56
	Muntenia	8.16
	Transilvania	8.46
	București	8.03
Categorii de vârstă	15-19 ani	8.35
	20-24 ani	8.40
	25-29 ani	7.91

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

O altă diferență se înregistrează între diferitele forme de învățământ în care sunt integrați tinerii. În general, cei care frecventează forme de învățământ superior (master sau doctorat) au medii mai ridicate decât ceilalți, în special mai mari decât mediile generale ale tinerilor care urmează o școală profesională față de care sunt mai ridicate cu mai mult de jumătate de punct. Diferențele nu sunt însă semnificative sub raport statistic, mai ales datorită mării scăzute a subeșantionului de tineri cu studii postuniversitare.

Tabelul 5.6 Medie generală în anul școlar/universitar care s-a încheiat. Medie pe total formă de învățământ pentru cei aflați încă în școală.

	Școală profesională	Liceu	Școală post-liceală	Facultate (licență)	Master	Program doctoral
Medie generală în anul precedent	8.00	8.35	8.36	8.38	8.53	8.89

În ciuda unor medii generale relativ ridicate, tinerii dedică destul de puțin timp studiului individual. Un pic peste jumătate dintre tinerii din studiul nostru

petrec mai puțin de două ore în fiecare zi cu activități educaționale în afara orelor de curs, și doar 21% dedică trei ore sau mai mult.

Tabelul 5.7 Număr de ore dedicate studiului individual, în afara orelor de curs. Procente calculate pentru cei aflați încă în școală.

		Maxim o oră pe zi	Între o oră și 2 ore pe zi	Circa 2-3 ore pe zi	Circa 3-4 ore pe zi	Mai mult de 4 ore pe zi	Total
Total eșantion		25.2%	27.6%	25.4%	14.2%	7.5%	100%
Sex	Bărbați	36.6%	30.8%	20.1%	7.3%	5.1%	100%
	Femei	15.2%	24.8%	30.0%	20.3%	9.7%	100%
Mediu rezidențial	Urban	27.0%	26.2%	23.5%	15.4%	7.8%	100%
	Rural	22.6%	29.7%	28.0%	12.6%	7.1%	100%
Regiune istorică	Moldova	14.6%	24.4%	32.5%	19.5%	8.9%	100%
	Muntenia	18.6%	27.9%	28.4%	16.9%	8.2%	100%
	Transilvania	32.9%	31.5%	19.8%	10.4%	5.4%	100%
	București	40.0%	18.2%	21.8%	9.1%	10.9%	100%
Categorii de vârstă	15-19 ani	22.8%	29.7%	25.8%	14.8%	6.9%	100%
	20-24 ani	28.4%	23.1%	26.0%	13.6%	8.9%	100%
	25-29 ani	43.5%	26.1%	13.0%	8.7%	8.7%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Analizând diferențele între sexe, începem să înțelegem una dintre sursele diferențelor în rezultatele din mediul educațional. 30% dintre femeii petrec 3 ore sau mai mult în fiecare zi angajate în studiu individual, spre deosebire de doar puțin peste 13% dintre bărbați, și avem cu 50% mai puțini bărbați studiind între 2 și 3 ore decât femeii. Adăugând la efortul superior depus de femeii și entuziasmul mai ridicat pe care acestea îl raportează în legătură cu participarea la actul educațional, avem deja două surse importante ale diferenței de motivație intrinsecă ce poate explica discrepanța de rezultate între sexe.

În ceea ce privește timpul acordat studiului acasă, tinerii din București sunt polarizați, fiind supra-reprezențați atât în rândul celor care petrec mai puțin de o oră în fiecare zi, dar și în rândul celor care petrec peste 4 ore studiind. Respondenții din Moldova tind să petreacă mai multe ore de studiu individual decât ceilalți tineri, iar marea majoritate a celor din Transilvania studiază maxim două ore în fiecare zi.

Ca o concluzie preliminară, evidențiem existența unei relații semnificative sub raport statistic între satisfacția resimțită la participarea la actul educativ, efortul depus pentru studiu, și rezultatele obținute la evaluare prin note. Deși este relativ intuitiv să presupunem o relație cauzală între aceste trei fenomene, suntem rezervați în a emite o evaluare a direcției acesteia. Este posibil ca motivarea intrinsecă a tinerilor să ducă la o investiție de timp mai însemnată, asociată cu o plăcere mai mare în a merge la școală și a se implica în activități educative, ducând mai departe la rezultate superioare față de cele obținute de tinerii mai puțin motivați de la bun început. Dar la fel de posibil este să speculăm asupra unor disfuncționalități ale sistemului educațional care pot distorsiona evaluarea tinerilor, afectând mai departe experiența lor subiectivă de implicare în viața școlară și demotivându-i în raport cu studiul individual. Diferențele de gen remarcate anterior tind să sprijine mai repede prima variantă, fie datorită unor înclinații înăscute, fie datorită socializării și așteptărilor sociale diferite între sexe.

5.1.3 Influențe externe asupra educației tinerilor

Cercetarea noastră a urmărit două fenomene care au impact asupra evaluării și performanței educaționale

a tinerilor: 1) corupția ori plățile informale în schimbul unor note bune; 2) meditațiile particulare.

Tabelul 5.8 Din ce știi tu, la școala/liceul/facultatea ta pot fi obținute note mai bune cu ajutorul unor mici atenții sau bani? Procente calculate pentru cei aflați încă în școală.

		Da, adeseori	Da, uneori	Rareori	Foarte rar/ Niciodată/Nu	Total
Total eșantion		15.4%	25.7%	16.0%	42.8%	100%
Regiune istorică	Moldova	14.2%	24.8%	13.3%	47.8%	100%
	Muntenia	22.0%	27.7%	16.8%	33.5%	100%
	Transilvania	10.8%	22.1%	17.2%	50.0%	100%
	București	14.8%	35.2%	14.8%	35.2%	100%
Categorii de vârstă	15-19 ani	12.6%	24.9%	17.3%	45.2%	100%
	20-24 ani	19.4%	25.8%	12.9%	41.9%	100%
	25-29 ani	33.3%	37.5%	16.7%	12.5%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Plăți informale. Dacă peste 40% dintre respondenți declară că notele obținute în unitatea lor de învățământ nu sunt influențate de mici atenții sau bani, 14 % declară că acest lucru se întâmplă totuși uneori, și mai mult de unul din trei declară că, uneori sau adeseori, note mai bune sunt obținute prin plăți ilegite. Se observă și o diferență semnificativă între regiunile istorice în care locuiesc respondenții studiului. În București și în Muntenia, exact jumătate dintre respondenți declară că notele din instituția lor de învățământ sunt uneori sau adeseori influențate de plăți ilegite către profesori, spre deosebire de 33% și 39% dintre tinerii din Transilvania, respectiv Moldova. Rămâne de descoperit dacă această diferență, semnificativă din punct de vedere statistic, reprezintă o variație regională în practici efective de comercializare a rezultatelor școlare sau reprezintă doar o diferență de raportare, vizibilitate, sau acceptare socială a acestor practici.

Notăm existența unor diferențe semnificative la nivel generational: Numărul tinerilor de peste 25 de ani ce

declară că s-au folosit de mici atenții ca să-și mărească notele este de două ori mai mare față de numărul tinerilor sub 19 ani care raportează aceleași practici; de asemenea, numărul tinerilor de 25 de ani și peste care susțin că „au dat ,ceva” pentru a obține note mai mari este cu 50% mai mare decât numărul respondenților cu vârste cuprinse între 20 și 24 de ani care au procedat în mod similar. Am putea avansa două explicații pentru aceste diferențe generaționale. Prima explicație vizează o diferență reală între frecvența acestor practici în diferite tipuri de instituții de învățământ. Cu alte cuvinte, notele s-ar putea „cumpăra” mai des la facultate decât la liceu, în special de către studenții care au nevoie de mai mult timp pentru a absolvi. Însă, dacă fenomenul este constant de-a lungul parcursului educațional, cea de-a doua explicație poate fi înclinația tinerilor fie de a ascunde fenomenul atunci când sunt mai tineri, fie de a-l exagera atunci când avansează în vârstă. Pentru a testa punctual aceste ipoteze, prezentăm o segmentare pe niveluri de școlarizare a distribuției fenomenului plăților ilegale.

Tabelul 5.9 Din ce știi tu, la școala/liceul/facultatea ta pot fi obținute note mai bune cu ajutorul unor mici atenții sau bani? Procente din total formă de învățământ calculate pentru cei aflați încă în școală.

	Da, adeseori	Da, uneori	Rareori	Foarte rar/ Niciodată/
Total eșantion	15.4%	25.7%	16.0%	42.8%
Școală profesională	14.0%	30.2%	18.6%	37.2%
Liceu	13.0%	24.7%	16.3%	46.0%
Școala post-liceală	25.0%	25.0%	16.7%	33.3%
Facultate (licență)	20.4%	28.9%	13.8%	36.8%
Master	15.2%	18.2%	18.2%	48.5%
Program doctoral	0%	0%	25.0%	75.0%

Singura diferență notabilă – deși nesemnificativă din punct de vedere statistic – în percepția plăților informale între tinerii aflați în diferite forme de învățământ este cea dintre cei care frecventează liceul și cei care frecventează facultatea. Dacă 28% dintre primii răspund că plățile sunt frecvente în liceul lor, aproape jumătate dintre studenți au cunoștință despre asemenea practici. Este posibil, așadar, ca fenomenul corupției să fie într-adevăr mai prevalent la nivelul învățământului superior decât la nivelul învățământului secundar, dar întrebarea rămâne deschisă pentru viitoare studii dedicate acestui fenomen. Alte două posibile explicații sunt 1) neimplicarea directă a liceenilor în coruperea profesorilor (întrucât părinții sau alte persoane o fac) și 2) practica meditațiilor în timpul liceului (dar nu la facultate), meditații care sunt, deseori, doar o formă mascată de corupție fără a implica o adevărată pregătire educațională a elevului.

Meditații particulare. Marea majoritate a tinerilor din studiul nostru aflați încă în sistemul de învățământ

(74%) nu au făcut niciun fel de meditații în ultimul an, în timp ce 19% au făcut meditații la științe exacte (matematică/fizică/ chimie/biologie), iar 6% au urmat lecții particulare la limba română sau științele sociale, sau o limbă străină, 8%. Engleza este, de departe, cea mai populară limbă străină spre care tinerii se îndreaptă pentru meditații. În continuarea diferențelor între sexe, de două ori mai multe fete decât băieții declară că au beneficiat de meditații în particular – un alt factor care poate contribui la explicarea rezultatelor școlare mai bune ale fetelor.

Cum era de așteptat, tinerii din mediul urban au mai multe posibilități materiale decât cei din mediul rural. Cu alte cuvinte, cei de la oraș își permit într-o mai mare măsură să urmeze studii în particular, în studiul nostru 30% dintre tinerii din urban au făcut meditații particulare de un fel sau altul, spre deosebire de puțin peste 20% dintre tinerii din rural.

Tabelul 5.10 *Meditații particulare. Procent de tineri care fac meditații la respectiva disciplină din totalul celor aflați la școală.*

		La o limbă străină	Matematică fizică/ chimie biologie	Română sau științe sociale	În domeniul artei	Nici un fel de meditații	Total
Total eșantion		7.8%	19.2%	6.1%	0.7%	73.9%	100%
Sex	Bărbați	5.9%	15.8%	5.9%	0.4%	77.3%	100%
	Femei	9.5%	22.2%	6.3%	0.9%	70.9%	100%
Mediu rezidențial	Urban	10.7%	21.7%	6.1%	0.9%	69.9%	100%
	Rural	3.7%	15.6%	6.2%	0.4%	79.4%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Cu toate acestea, trebuie reamintit că diferența între mediile generale ale tinerilor din urban versus rural nu este atât de mare, ceea ce indică un efect moderat al pregătirii în particular asupra rezultatelor educaționale. Un alt rezultat așteptat este faptul că vasta majoritate a tinerilor care se pregătesc în particular au mai puțin de 19 ani întrucât aceștia se pregătesc probabil pentru absolvirea examenului de bacalaureat și/sau al examenelor de admitere la puținele universități românești unde mai există astfel de examene.

O temă prea largă pentru scopurile acestui studiu este mecanismul de transmitere a nivelului de educație între generații. Cu toate acestea, datele pe care le avem la dispoziție ne permit formularea unei ipoteze de lucru ce poate fi studiată mai amănunțit în viitor. Astfel, comparând rezultatele școlare ale respondenților aflați încă în școală, observăm că tinerii cu părinți mai bine educați au rezultate mai bune la școală. În medie, un tânăr al cărui tată a absolvit doar maxim patru clase are

o nota medie mai mică cu aproape un punct decât un tânăr al cărui tata a absolvit o facultate. De asemenea, un tânăr al cărui părinte are studii postuniversitare a avut o nota medie anuală cu jumătate de punct mai mare decât dacă ar fi avut doar studii liceale.

Diferențele sunt semnificative statistic și au o însemnătate practică majoră, putând influența șansele de acces la forme de învățământ superior și/sau la o educație de calitate. Atunci când testăm diferențele dintre tineri cu tați având niveluri diferite de școlarizare nu se remarcă diferențe semnificative în ceea ce privește timpul investit în educație, nici în ceea ce privește experiența subiectivă asupra actului de învățământ, nici măcar în ceea ce privește evaluarea subiectivă a sistemului (care va face obiectul următorului sub-capitol). Singura diferență remarcabilă și semnificativă statistic se referă la urmarea de meditații în particular. Corelația între educația tatălui și pregătirea în particular a respondentului este puternică și semnificativă

statistic. Niciun tânăr din eșantionul nostru al cărui tată are maxim patru clase nu a făcut meditații în ultimul an. Procentul celor cu tați educați până la nivelul școlii generale care nu au făcut meditații este aproape dublu față de cel al respondenților cu părinți cu studii post-universitare.

Tabelul 5.11 Medii școlare anuale ale tinerilor, și absența meditațiilor în particular, pe categorii de educație a părintelui

Respondent al cărui tată este absolvent de...	Media anuală a respondenților	Procent de respondenți care NU au făcut meditații în ultimul an
Școala primară (maxim 4 clase)	7.60	100.0%
Școala generală (maxim 10 clase)	8.08	84.2%
Școala profesională	8.08	81.8%
Liceu	8.39	77.4%
Școala post-liceală	8.62	62.2%
Facultate	8.56	55.9%
Studii post-universitare (master sau doctorat)	8.92	46.2%

Respondent al cărui tată este absolvent de...	Media anuală a respondenților	Procent de respondenți care NU au făcut meditații în ultimul an
Total eșantion	8.35	73.7%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Se pot formula mai multe ipoteze pentru a explica această discrepantă. Întrucât educația este corelată cu venitul, părinții mai bine educați își pot permite meditații pentru copiii lor. Simultan, aceiași părinți valorizează mai mult performanțele educaționale ale copiilor, și investesc mai mult în a-i ajuta, sau insuflă respondenților o dorință mai ridicată de a învăța mai mult decât primesc în clasă. Oricare ar fi realitatea, este foarte important de remarcat că tinerii cu origini sociale diferite nu par să difere atât de mult în efortul personal depus, sau în motivația intrinsecă de a participa la actul educațional, dar diferă în rezultatele școlare obținute. Această diferență oglindește o disparitate de pregătire extra-curiculară, generată la rândul ei de inegalități de venit și valorizare a educației în familie. Dacă această legătură cauzală este confirmată, putem spune că reprezintă un candidat serios pentru explicarea inegalităților de performanță școlară și, mai departe, a inegalităților sociale.

5.1.4 Perspective asupra calității sistemului educațional și adecvarea la piața forței de muncă

Tinerii sunt destul de optimiști în ceea ce privește perspectiva găsirii unui loc de muncă după terminarea studiilor. Majoritatea relativă a tinerilor aflați încă în școală se așteaptă să își găsească un loc de muncă imediat după absolvire (38%) și peste un sfert (28%) cred că își vor găsi un loc de muncă „la ceva timp după absolvire.”

Tabelul 5.12 Crezi că îți vei putea găsi un loc de muncă după terminarea școlii/liceului/facultății? Procent din sub-eșantionul de tineri aflați încă în sistemul educațional

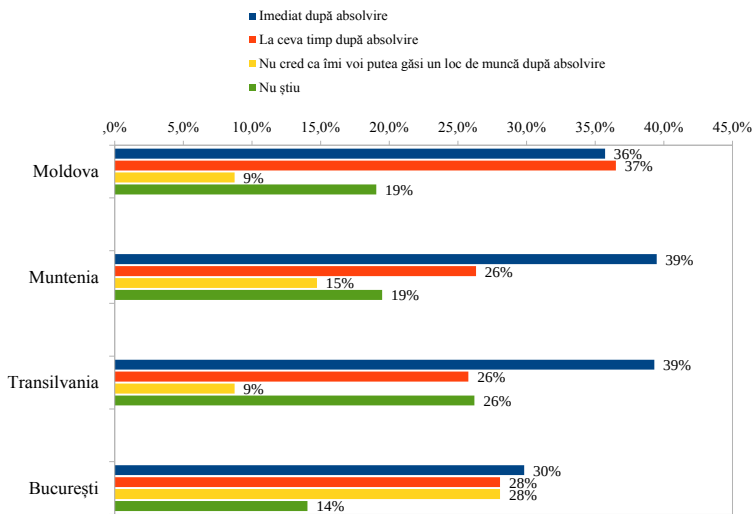
Da, cred că îmi voi găsi un loc de muncă imediat după absolvire	38%
Da, cred că îmi voi găsi un loc de muncă la ceva timp după absolvire	28%

Nu, nu cred că îmi voi putea găsi un loc de muncă după absolvire	13%
Nu știu	21%

Numai un tânăr din opt consideră că nu va găsi un loc de muncă, în timp ce 21% dintre tineri nu știu încă la ce să aștepte de la piața forței de muncă.

Există diferențe sensibile între regiunile istorice ale României. Tinerii din Moldova sunt printre cei mai convinși că își vor găsi un loc de muncă la ceva timp după absolvire, în timp ce peste un sfert dintre respondenții din București cred că nu își vor găsi deloc un loc de muncă după absolvire. Mai mult de un sfert dintre tinerii din Transilvania nu știu dacă își vor găsi sau nu un loc de muncă, o proporție mult mai ridicată decât în alte regiuni istorice.

Graficul 5.3 Găsirea unui loc de muncă după absolvirea ultimei forme de învățământ. Procent din total tineri din regiune istorică

Această percepție poate părea surprinzătoare ținând cont de faptul că șomajul în rândul tinerilor din București este mai scăzut decât în rândul tinerilor din Muntenia, dar aceștia din urmă sunt mai convinși decât primii că își vor găsi un loc de muncă imediat sau la ceva timp după absolvire. Din acest motiv, evaluarea respondenților pare a reflecta mai mult o stare de incertitudine sau de pesimism subiectiv, decât constrângerile obiective oferite de situația economică a regiunilor respective. Probabil, pesimismul tinerilor bucureșteni este generat de așteptări prea mari privind locurile de muncă *dezirabile* ori cele la care visează (i.e., cele cu salarii mari și beneficii generoase [telefon mobil, mașină] etc).

Satisfacția în raport cu sistemul de învățământ. Doar 4% dintre tinerii care au răspuns la chestionar se declara foarte mulțumiți de sistemul de învățământ, în timp ce 8% se declara *foarte nemulțumiți*. Cei mai mulți (35%) se declara *nici mulțumiți nici nemulțumiți*, un tânăr din patru se declara *nemulțumit* și un număr ușor mai autohton.

mare se declara *mulțumiți* de calitatea educației din România.

În mod relativ surprinzător, tinerii din mediul rural se declară semnificativ mai mulțumiți de calitatea sistemului educațional din România decât cei din mediul urban. O posibilă explicație pentru acest fenomen pornește de la discrepanța între așteptările tinerilor de la oraș și ale celor de la sate. Datorită expunerii la multiple surse de informație sau având exemplul puținelor unități de învățământ de elită din România, primii ar putea avea așteptări mai ridicate decât cei din mediul rural, așteptări care sunt în mare măsură nesatisfăcute de realitatea sistemului educațional pe care îl cunosc în mod direct.

De asemenea, diferențele de vârstă se reflectă și în atitudini diferite de evaluare. Fie că sunt expuși unui învățământ de o calitate mai bună sau fie că au așteptări mai reduse, adolescenții (i.e., 15-19 ani) sunt sensibil mai mulțumiți decât cei de peste 25 de ani de ceea ce li se oferă din partea sistemului de învățământ

Tabelul 5.13 Gradul de mulțumire cu sistemul de învățământ. (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

		Foarte mulțumit/ă	Mulțumit/ă	Nici mulțumit/ă, nici nemulțumit/ă	Nemulțumit/ă	Foarte nemulțumit/ă	Total
Total eșantion		3.8%	29.2%	36.1%	23.7%	7.2%	100%
Mediu rezidențial	Urban	3.8%	25.5%	39.6%	24.1%	7.1%	100%
	Rural	3.8%	34.2%	31.4%	23.2%	7.3%	100%

		Foarte mulțumit/ă	Mulțumit/ă	Nici mulțumit/ă, nici nemulțumit/ă	Nemulțumit/ă	Foarte nemulțumit/ă	Total
Total eșantion		3.8%	29.2%	36.1%	23.7%	7.2%	100%
Regiune istorică	Moldova	8.5%	41.3%	31.0%	14.0%	5.2%	100%
	Muntenia	2.7%	23.5%	44.7%	23.5%	5.6%	100%
	Transilvania	2.7%	28.2%	32.9%	27.1%	9.2%	100%
	București	1.5%	25.8%	30.3%	32.6%	9.8%	100%
Categorii de vârstă	15-19 ani	3.8%	34.2%	34.2%	22.4%	5.3%	100%
	20-24 ani	4.9%	25.7%	40.0%	21.5%	8.0%	100%
	25-29 ani	2.5%	27.5%	33.3%	28.1%	8.6%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Notăm, din nou, diferențe semnificative la nivel regional. Astfel, tinerii din București sunt mult mai critici în raport cu sistemul de învățământ din România decât restul participanților la studiu; mai exact, doar puțin peste un sfert dintre tinerii bucureșteni se declară mulțumiți sau foarte mulțumiți de calitatea sistemului de învățământ. Respondenții din Transilvania sunt de asemenea relativ dezamăgiți, 36% dintre aceștia fiind cel puțin nemulțumiți de calitatea sistemului de învățământ. În schimb, aproape jumătate dintre respondenții din Moldova se declară mulțumiți de sistemul de educație de la noi.

Putem reitera explicația de mai sus: satisfacția resimțită de tineri reflectă atât calitatea actului educațional, cât și, în principal, așteptările acestora. Presupunând pentru moment, în mod artificial, că sistemul de învățământ are aceeași calitate în fiecare regiune istorică, zonele cu o stare economică superioară vor crea așteptări și termeni de comparație mai ridicați, făcându-i astfel pe tineri să se exprime ca niște consumatori de educație puțin satisfăcuți de oferta sistemului.

5.2 TINERII ȘI PIAȚA FORȚEI DE MUNCĂ

Studiul nostru a inclus o secțiune dedicată activităților și experienței tinerilor în piața forței de muncă. Am fost interesați de formele de ocupare ale acestora, de efortul depus și de relația cu angajatorul, de relația dintre educație, calificările lor profesionale și munca acestora.

De asemenea, am investigat tipologia tinerilor care nici nu sunt integrați într-o formă de învățământ, nici nu sunt activi ocupațional, intențiile antreprenoriale ale tinerilor, precum și activitatea acestora în domeniul voluntariatului.

5.2.1 Forme de ocupare în rândul tinerilor

În cadrul eșantionului nostru, aproape un tânăr din trei lucrează cu normă întreagă, unul din zece lucrează cu normă parțială sau ocazional, iar mai mult de jumătate nu sunt angajați în nicio formă de muncă salariată. Bărbații sunt mai prezenți în cadrul celor angajați cu normă întreagă sau în muncă sezonieră decât femeile,

iar acestea sunt mai des angajate part-time. Printre posibilele explicații ale diferenței de gen se regăsește diviziunea muncii domestice, în care femeile au mai multe responsabilități și consumă mai mult timp decât bărbații, rămânându-le mai puțin timp, sau deloc, pentru eventualitatea unui serviciu. O altă posibilă

explicație este segmentarea pieței forței de muncă pe tipuri de muncă segregată după gen, cu anumite tipuri de ocupații part-time oferite femeilor mai des decât bărbaților.

Tabelul 5.14 Tipuri de ocupare ale tinerilor în funcție de timpul de lucru (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile).

		Cu normă întreagă	Cu jumătate de normă/part-time	Ocazional sau sezonier	Nu lucrează	Altă situație	Total
Total eșantion		31.4%	3.3%	6.8%	56.4%	2.1%	100%
Mediu rezidențial	Urban	34.7%	4.0%	5.1%	53.7%	2.6%	100%
	Rural	27.1%	2.3%	9.1%	60.0%	1.4%	100%
Regiune istorică	Moldova	27.6%	3.7%	10.7%	54.8%	3.3%	100%
	Muntenia	29.3%	3.5%	6.7%	59.6%	.9%	100%
	Transilvania	31.0%	3.1%	5.8%	58.6%	1.5%	100%
	București	47.4%	2.3%	3.0%	42.1%	5.3%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

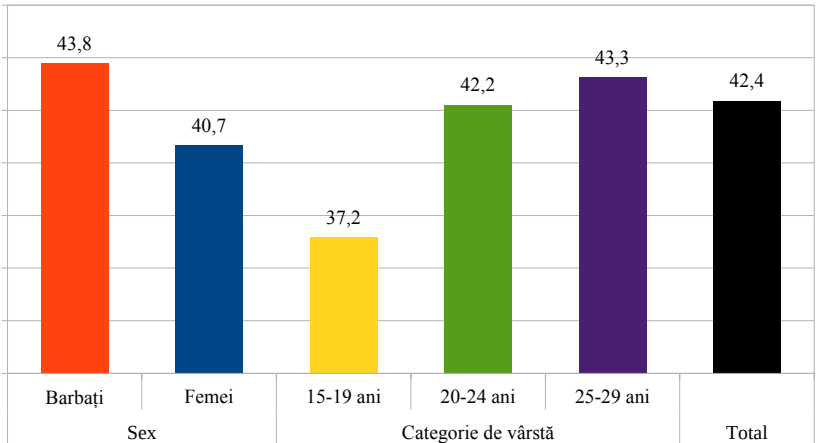
După cum era de așteptat, ocuparea forței de muncă este strâns asociată vârstei. Cei mai tineri dintre respondenții noștri lucrează foarte rar cu normă întreagă sau parțială și doar unul din douăzeci este implicat în activități ocazionale sau sezoniere. În contrast, unul din trei dintre tinerii între 20 și 24 de ani, respectiv doi din trei dintre tinerii de peste 25 de ani lucrează cu normă întreagă, concomitent crescând și numărul celor care lucrează part-time sau sezonier. Doar unul din cinci tineri între 25 și 29 de ani nu prestează niciun fel de activitate salariată.

Formele de ocupare a forței de muncă sunt diferențiate atât pe medii rezidențiale, cât și pe regiuni istorice. Un număr mult mai ridicat de tineri au locuri de muncă în mediul urban decât în cel rural, iar peste o treime dintre aceștia lucrează cu normă întreagă. Un procent aproape dublu de tineri din rural, în comparație cu cei din urban, sunt implicați în munci sezoniere, cel mai probabil în agricultură. Aproape jumătate dintre tinerii din București au un loc de muncă cu normă întreagă, iar această zonă este singura în care numărul celor cu loc de muncă depășește numărul celor fără loc de muncă, lucru care confirmă statutul capitalei de pol principal ocupațional în raport cu restul teritoriului României. În Muntenia se regăsește cea mai mare proporție de tineri fără ocupație, iar în Moldova cea a tinerilor angajați

ocazional sau sezonier. Acest din urmă rezultat poate fi explicat atât prin prevalența agriculturii în cea mai săracă zonă istorică a României, cât și prin gradul scăzut de urbanizare.

Excluzând cei peste 56% care nu au niciun loc de muncă (fie pentru că au frecventat o formă de învățământ, fie pentru că nu au avut o ocupație salariată în ultimele 12 luni), în continuarea acestui capitol vom analiza doar sub-eșantionul celor care au prestat activități plătite în ultimul an. Un astfel de respondent a lucrat în medie puțin peste 42 de ore în fiecare săptămână, cu mai mult de 2 ore peste cele 40 de ore care sunt prevăzute în săptămâna de lucru legală. Mai mult, cel puțin un sfert dintre tinerii ce aparțin acestui sub-eșantion au raportat 50 de ore sau mai mult în fiecare săptămână, adică un timp suplimentar de lucru cu cel puțin 25% mai mare decât norma legală. Așa cum era de așteptat, bărbații lucrează în medie cu 3 ore mai mult pe săptămână decât femeile, dată fiind prevalența ocupării cu normă întreagă în rândul acestora față de munca part-time în rândul celor din urmă. Aceeași relație între distribuția pe tipuri de ocupare și timpul de muncă se păstrează în cazul grupurilor de vârstă, media de ore lucrate crescând de la puțin peste 37 de ore în cazul adolescenților la peste 43 în cazul tinerilor de peste 25 de ani.

Graficul 5.4 Ore de muncă lucrate în medie pe săptămână, pe regiuni istorice și pe mediu de rezidență, din subeșantionul tinerilor activi profesional

Interesant, deși mai puțini tineri din rural muncesc cu normă întreagă, tinerii din urban lucrează cu peste 4 ore mai puțin în fiecare săptămână decât cei din rural. Două explicații posibile ale acestei situații pleacă de la cerințele de timp asociate cu diferite forme de ocupare. Este posibil ca joburile din servicii sau munca de birou – specifice zonelor urbane – să funcționeze după un program strict de 8 ore. Pe de altă parte, munca în agricultură sau în industria extracției și prelucrării materiilor prime – mai răspândite în zonele rurale – sunt asociate unui program cu ore lungi, chiar de tipul zi-lumina în sezoanele intensive din agricultură. O altă explicație este forma de contract informal dintre angajator și angajat (plauzibil mai întâlnit în zonele rurale), ce poate aduce cu sine ore suplimentare de muncă în cadrul nestandardizării programului după normele legale.

O altă diferență notabilă înregistrăm în cazul orelor de muncă raportate de intervievați din diferite regiuni istorice. În timp ce bucureștenii lucrează un număr săptămânal de ore foarte apropiat de media pe întreg eșantionul, tinerii din Muntenia și Transilvania raportează un nivel mai scăzut de ore lucrate săptămânal; tinerii din Moldova lucrează, în medie, aproape 49 de ore în fiecare săptămână. Explicațiile menționate anterior pentru diferențele dintre urban și rural pot fi folosite cu succes și în acest caz. În plus, menționăm o ipoteză suplimentară: întrucât Moldova este zona economică cea mai precară dintre cele menționate, este posibil fie ca angajatorii să convingă angajații să stea ore peste program sub presiunea ofertei de forță de muncă disponibilă, fie ca angajații să petreacă mai mult timp la serviciu pentru a-și mări venitul salarial.

5.2.2 Aspirații și realitate: relația între profesie, ocupație, și sector de activitate

Nu toți cei care lucrează o fac într-un domeniu legat de cel pentru care s-au pregătit în perioada educației. Puțin peste 30% dintre respondenți lucrează în domeniul în care s-au pregătit și 15% dintre ei activează într-un domeniu conex/apropiat. Aproximativ unul din trei tineri

din acest sub-eșantion sunt angajați într-o activitate complet diferită de cea în care sunt specializați, în timp ce un respondent din cinci nu are nicio calificare profesională.

Tabelul 5.15 Relația dintre ocupație și specializarea profesională. (% calculate din sub-eșantionul tinerilor activi profesional)

		Lucrez dar nu am nicio calificare profesională	Lucrez în profesia pentru care m-am pregătit	Lucrez într-un domeniu apropiat celui pentru care m-am pregătit	Lucrez într-un domeniu total diferit celui pentru care m-am pregătit	Nu pot aprecia	Total
Total subeșantion		19.3%	30.5%	14.6%	31.2%	4.5%	100%
Sex	Bărbați	23.3%	26.7%	15.7%	29.7%	4.7%	100%
	Femei	14.5%	34.9%	13.3%	32.9%	4.3%	100%
Mediu rezidențial	Urban	15.9%	35.7%	15.6%	29.1%	3.6%	100%
	Rural	24.3%	22.5%	13.1%	34.2%	5.9%	100%
Categorii de vârstă	15-19 ani	47.7%	11.4%	4.5%	25.0%	47.7%	100%
	20-24 ani	24.0%	24.9%	12.4%	34.1%	24.0%	100%
	25-29 ani	11.6%	37.4%	17.7%	29.9%	11.6%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Diferențele legate de etapa generațională prin care trece individul sunt cele mai ușor de înțeles. Adolescenții lucrează în general fără a avea o calificare profesională sau într-un domeniu fără legătură cu pregătirea lor – cel mai probabil într-un job temporar sau în paralel cu continuarea studiilor. Procentul celor fără calificare scade la 24% în rândul celor cu vârste cuprinse între 20 și 24 de ani, respectiv la 12% în rândul tinerilor de 25 de ani și peste. Unul din patru tineri între 20 și 24 de ani activează în concordanță cu profesia lor, în timp ce raportul devine unul din trei pentru cei de peste 25 de ani. O dată cu creșterea în vârstă, se reduce numărul celor care lucrează în domenii fără legătură cu pregătirea profesională, precum și al celor care nu pot aprecia legătură între locul lor de muncă și educație.

Tinerii din mediul rural par a-și găsi mai rar un loc de muncă potrivit cu profesia pentru care s-au pregătit decât tinerii din urban. Pe de o parte, sunt mai mulți tinerii din rural care lucrează fără nicio calificare profesională – 24% față de doar 16% în urban. Pe de altă parte unul din trei lucrează într-un domeniu complet diferit de pregătirea sa. Diferența între cele două medii de rezidență poate fi explicată prin structura ofertei de muncă în cele două medii rezidențiale. Pe lângă faptul că sunt mai numeroase, la oraș locurile de muncă sunt și mai diverse. Astfel, tinerii își pot planifica studiile în vederea ocupării unui loc de muncă a cărui cerere o pot prognoza; mai mult, diferențele în nivelul de educație pe care le-am analizat în sub-capitolul anterior sunt în defavoarea tinerilor din rural care ajung să muncească fie ca muncitori necalificați, fie într-un domeniu pentru care nu sunt pregătiți profesional.

În conexiune cu cele de mai sus, în focus-grupurile realizate am abordat problema măsurii în care școala îi pregătește pe tineri pentru piața muncii. Părerile

majorității au fost bine sintetizate în spusele unei participante la focus grup din București:

A: Nu există legătură între sistemul educațional și locurile de muncă! Chiar și pe postul respectiv, dacă ai terminat o facultate “de” și ne angajăm pe profilul respectiv, se cere complet altceva așa cum spunea și ea mai devreme! Se cere complet altceva față de ce s-a învățat pe parcursul facultății, școlii, liceului....

Moderator: Și de ce se întâmplă asta? Cine crezi că este vinovat?

A: Toți! Atât statul cât și angajatorul! Bine, ca orice angajator el încearcă să scoată cât mai mulți bani, să aibă un profit cât mai mare, statul pe de altă parte nu oferă și investește cât se poate de puțin în educația tineretului! Există o vină a tuturor, dar noi de fapt suntem păgubiți, și eu cred că fiecare, indiferent de domeniul în care activează, simte la un moment dat acest lucru! Sunt oameni care au terminat facultăți și nu-și găsesc de muncă, în schimb sunt oameni care au terminat un liceu sau doar o simplă școală și fac treaba unor persoane specializate, lucru care nu știu cât de corect este. **(A, femeie, București)**

O altă problemă des întâlnită în accesul pe piața muncii este cea a “experienței” solicitate candidaților – o cerere absurdă, în opinia multora, din moment ce ea îi vizează pe proaspeții absolvenți de liceu sau facultate:

A: Se cere experiență chiar de la început. Deci un tânăr a terminat o facultate într-un anumit domeniu, vrei să te angajezi și se cere experiență și sunt cazuri în care s-au ratat și ai terminat o facultate și nu ai găsit un loc de muncă în acel domeniu în care ai studiat și probabil te reorientezi. **(A, femeie, Cluj)**

Pe poziții similare,

M: Angajatorii în momentul în care mergi la interviu te întreabă de experiență...da în facultate sunt anumite stagii de practică, chiar și plătite în diverse companii. Asta te ajută foarte mult, ca tânăr începător, în orice companie.

A1: Da, dar uite, chiar la stagiul de practică am întâlnit problema asta, că nu au fost oameni dispuși să te ajute. Mergi, faci muncă voluntară și vrei să o faci, că acum mulți dau adeverință că ai făcut-o. Și mergi, tu vrei să o faci și întâlnești problema asta, când spune hai, lasă stai în vacanță.

A2: Ați fost într-o practică sau un stagiul de voluntariat pentru că trebuia de la facultate sau pentru că ați vrut să faceți?

A1: Au fost fonduri care s-au alocat exact pentru a face practică în cadrul unei companii.

A2: Te duci ca voluntar la o firmă care chiar are nevoie de tine.

A1: Da, într-adevăr, așa am gândit...În momentul de față chiar fac practică la o companie mare din Cluj. Am ajuns extraordinar de greu acolo, prin cunoștințe. Că la început pur și simplu nu a vrut să mă ia. Am făcut, că a fost practica ce trebuia pentru școală și acum mi-am extins-o și lucrez în continuare. Dar...simt că nu fac ce ar trebui să fac. Deci nu e... În companie mare am căutat, că altfel nu îmi dădea de lucru. **(M, A2 bărbati, A1 femeie, Cluj)**

Pentru alți respondenți, lipsa de experiență a candidaților/proaspeților absolvenți se datorează sistemului de învățământ, care este slab corelat cu nevoile pieței muncii:

Moderator: Vă mulțumesc pentru răspunsuri, am observat că cei mai mulți dintre voi ați spus ca locurile de muncă sau cerințele pentru viitoarele locuri de muncă. De ce credeți că asta e una dintre cele mai mari probleme ale României?

M: Pentru că este criză, locuri de muncă sunt foarte multe, dar în funcție de cerințe, nu te duci oricum de pe băncile școlii ca necalificat să te angajezi

Moderator: Și de ce nu te-ar angaja?

Băiat: Pentru că cere experiență

Moderator: Păi și ce ar trebui făcut să, cum ați vedea voi schimbarea pentru situația asta?

F: Sistemul de învățământ, cum am spus la început că se bazează numai pe teorie, practică nici măcar în facultate, eu vorbesc de meserii, în facultate, la ASE, nu se face deloc și ajungi să știi niște conturi pe care pus în fața situației nu știi cum să le folosești și

acolo ar trebui să existe practică în domeniu, la fel și la sanitar nu se face practică și chiar și în practică nu se respectă

A: Se axează mult pe teorie, în schimb piața muncii se bazează pe practică și are nevoie foarte mult, noi tot facem facultăți pompoase, filosofie și mai știu eu ce și nu avem ce să facem

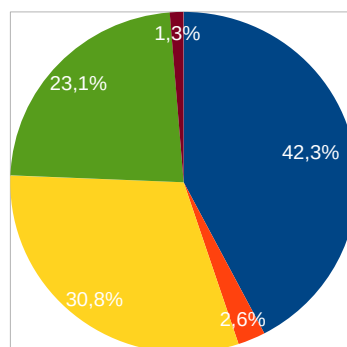
Moderator: Deci o soluție ar fi ca în sistemul de educație să fie și o parte în care să câștigi experiență, care să-ți fie folosite pentru locul de muncă

F: Și chiar din timpul facultății, eu știu, locul unde faci practică să fie avizat și chiar să te angajeze, chiar din facultate sau dacă nu vrei tu din facultate, sunt în România, cred, facultăți care fac așa, la Poliție sau la Arte care fac chestia asta și cred că fac foarte bine. E cea mai bună soluție care ar putea exista **(M, bărbat, F, femeie, A, femeie, Craiova)**

Performanțele școlare le putem asocia și cu diferențele între sexe în ceea ce privește trecerea către viața profesională. Ca să reamintim, fetele sunt mai mulțumite decât băieții în ceea ce privește actul educațional, depun mai mult efort și obțin rezultate superioare. Dacă viața școlară determină într-o anumită măsură parcursul profesional, nu poate să ne surprindă faptul că femeile care muncesc sunt mai rar lipsite de calificări profesionale și tind mai repede decât bărbații să activeze în domeniul pentru care s-au pregătit.

Graficul 5.5 Ce școală fac tinerii în paralel cu munca. Procent din total tineri care muncesc în paralel cu educația

- Lucrez dar sunt în paralel student la prima facultate
- Lucrez dar sunt în paralel student/a la a doua facultate
- Lucrez dar sunt în paralel student la un program de master
- Lucrez dar fac în paralel alta școală
- Alta situație

Pe lângă majoritatea tinerilor din studiul nostru care sunt fie integrați în sistemul de învățământ, fie sunt în piața forței de muncă (activi sau nu), 6% din ei lucrează, dar urmează în paralel și o instituție de învățământ. Dintre aceștia, cei mai mulți urmează prima facultate sau cursuri de master.

Toți tinerii din studiul nostru au fost întrebați despre aspirațiile lor profesionale. În ceea ce privește sectorul de activitate ideal ori dorit de respondenți, majoritatea acestora optează pentru mediul privat. Singura excepție este tendința tinerilor din Moldova de a prefera să fie angajați în sectorul public, mediu care reprezintă a două opțiuni pentru toți ceilalți intervievați. Organizațiile internaționale apar ca al treilea angajator preferat, lăsând organizațiile non-guvernamentale ca ultimă alegere. Se observă și diferențe clare între bărbați și femei în ceea ce privește alegerea între un loc de muncă la stat și unul în sectorul privat. Pentru fiecare bărbat care preferă să fie angajat în sectorul public, avem doi bărbați care preferă mediul privat, în timp ce raportul în cazul femeilor este mult mai echilibrat.

Faptul că un procent atât de mare (40.5%) dintre fete au declarat că preferă munca la stat poate fi explicat în două moduri: aversiune către risc sau o reanalizare a structurii ofertei de muncă. În prima ipoteză, femeile preferă un loc sigur de muncă, chiar și în condițiile unei remunerații mai scăzute. Această ipoteză pare a fi întărită de problemele pe care le întâmpină femeile la reintegrarea profesională după sarcină/naștere în mediul privat.

Cea de-a doua ipoteză tratează tipurile de munci căutate în mediul privat versus cele din sectorul public, întrucât acesta din urmă oferă mai multe locuri în sectoare precum sănătate, învățământ, administrație publică, în cadrul cărora există o tradiție sau o predilecție obiectivă pentru angajarea de femei (așa-numita feminizare a ocupațiilor). Dacă luăm în considerare și specializarea mai răspândită în cazul femeilor, ne putem imagina că locul de muncă ideal al acestora se găsește la stat, întrucât acesta are oferta cea mai diversă și substanțială în conformitate cu pregătirea profesională a femeilor.

Tabelul 5.16 Sector de activitate preferat pentru muncă (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

		În sectorul public	În sectorul privat/firme private	În organizații non-guvernamentale	În organizații internaționale	Total
Total eșantion		34.5%	54.0%	3.1%	8.3%	100%
Sex	Bărbați	28.4%	59.4%	3.0%	9.2%	100%
	Femei	40.5%	48.9%	3.3%	7.4%	100%
Mediu rezidențial	Urban	32.9%	53.8%	3.1%	10.2%	100%
	Rural	36.7%	54.4%	3.2%	5.7%	100%
Regiune istorică	Moldova	47.7%	43.1%	1.5%	7.7%	100%
	Muntenia	34.4%	54.5%	3.7%	7.4%	100%
	Transilvania	29.4%	57.6%	3.5%	9.4%	100%
	București	24.6%	63.6%	3.4%	8.5%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Aceeași structură explicativă poate da seama de singularitatea Moldovei, unde locul de muncă ideal pare a fi în unul în sectorul public. Fie din cauza insuficienței locurilor de muncă în mediul privat, fie din cauza lipsei de siguranță și/sau a remunerației inferioare, tinerii din această regiune sunt mai atrași de siguranța și răsplata

unui loc de muncă din sectorul public. La cealaltă extremă, Bucureștiul oferă locuri de muncă bine plătite și relativ sigure în mediul privat, îndeajuns încât să facă 64% dintre tineri să îl prefere, spre deosebire de doar 25% care ar alege să muncească la stat.

5.2.3 Profil ocupațional

În ceea ce privește ocupațiile tinerilor care sunt activi profesional (46% din întregul eșantion), cele mai răspândite sunt în servicii – 20% dintre tinerii activi, ca personal cu studii superioare – 20%, și ca muncitor calificat – 16%. La nivelul sub-eșantionului celor care au un loc de muncă, un tânăr din nouă este muncitor necalificat, iar 4% activează în agricultură. Există o asociere destul de puternică între genul respondenților și ocupația acestora – un fenomen ce ține de anterior menționata feminizare/masculinizare a ocupațiilor. Astfel, bărbații se găsesc mai des în poziții de muncitori calificați în industrie, muncitori

necalificați, sau agricultori, în timp ce femeile sunt mai bine reprezentate în servicii sau ca personal cu studii superioare. Repartiția pe gen este destul de intuitivă, muncile fizice fiind mai des asociate bărbaților, iar cele de birou sau implicând o activitate socială fiind mai des întâlnite la femei. După cum era de așteptat, există mai mulți agricultori în rândul tinerilor de la sat decât în urban, dar și mai mulți muncitori, fie ei calificați sau necalificați, tot în mediul rural. Procentul personalului cu studii superioare din mediul urban – 31% – este însă de aproape trei ori mai mare decât în rural, date fiind cerințele de înaltă specializare ale economiei urbane.

Tabelul 5.17 Statut ocupațional. Procente din subeșantionul tinerilor activi profesional

		Agri- cultor	Muncitor necalificat	Muncitor calificat	Lucrător în servicii	Funcționar public cu studii medii	Personal cu studii superioare	Mic între- prin- zător	Patron	Alta ocu- pație
Total subeșantion		4.4%	12.9%	18.0%	22.3%	2.5%	23.0%	2.5%	2.1%	12.3%
Sex	Bărbat	6.0%	16.5%	24.2%	17.9%	2.5%	17.2%	2.8%	1.8%	11.2%
	Femeie	2.5%	8.5%	10.6%	27.5%	2.5%	30.1%	2.1%	2.5%	13.6%
Mediu rezidențial	Urban	1.3%	9.2%	14.2%	22.8%	2.8%	31.0%	2.2%	2.5%	13.9%
	Rural	9.3%	18.5%	23.9%	21.5%	2.0%	10.7%	2.9%	1.5%	9.8%
Regiune istorica	Moldova	3.1%	12.4%	15.5%	18.6%	5.2%	32.0%	3.1%	2.1%	8.2%
	Muntenia	7.4%	12.3%	18.4%	21.5%	3.1%	24.5%	1.8%	3.7%	7.4%
	Transilvania	3.8%	17.2%	21.5%	23.1%	1.1%	16.7%	1.6%	1.1%	14.0%
	București	1.3%	4.0%	12.0%	26.7%	1.3%	24.0%	5.3%	1.3%	24.0%
Categorie de vârstă	15-19 ani	6.9%	31.0%	17.2%	20.7%	.0%	.0%	3.4%	.0%	20.7%
	20-24 ani	5.7%	14.8%	17.1%	28.1%	2.9%	15.7%	1.0%	1.0%	13.8%
	25-29 ani	3.2%	9.6%	18.8%	18.1%	2.5%	30.9%	3.5%	3.2%	10.3%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

În ceea ce privește diferența între regiuni istorice, se remarcă procentul ridicat de tineri din Transilvania care muncesc ca muncitori calificați sau necalificați, dar și procentul scăzut de tineri care ocupă posturi necesitând studii superioare. O posibilă explicație poate fi gradul mai ridicat de industrializare din Transilvania, însă cu o ofertă de muncă limitată în ceea ce privește ocuparea experților înalt calificați. În București, pe de altă parte, există puțini tineri angajați în industrie sau construcții, dar un număr mai ridicat de lucrători în servicii. Mai notăm de asemenea ca în București un tânăr din 20 este mic întreprinzător – o rată dublă față de media națională.

Există și câteva discrepanțe între distribuția pe ocupații a grupelor de vârstă. Procentul muncitorilor necalificați din eșantion scade o dată cu vârsta respondenților, în timp ce proporția celor care au profesii care necesită studii superioare crește, un fenomen ușor de înțeles prin profesionalizarea și educația superioară a tinerilor după încheierea adolescenței. Un număr surprinzător de mare de tineri între 20 și 24 de ani lucrează în servicii, posibil în job-uri temporare sau de tranziție între școală și găsirea unui loc de muncă într-o specializare anume.

5.2.4 Condiții de muncă și venituri

Din sub-eșantionul celor care lucrează, cel puțin un tânăr din 11 nu are un contract de muncă. Notăm procentul ridicat de non-răspunsuri (peste 16%) poate ascunde mulți tineri în această condiție care nu știu sau nu vor să detalieze asupra acestei situații. Aproape 60% dintre tinerii care lucrează au contract pe perioada nedeterminată și 13% pe perioada determinată. Femeile sunt sensibil mai des angajate pe o perioadă nedeterminată decât bărbații, iar aceștia sunt mult mai des angajați fără contract.

Numărul mai ridicat de non-răspunsuri în cazul femeilor sugerează, conform ipotezei de mai sus, o ezitare în a

dezvălui situația contractuală. În cazul bărbaților, este posibil ca multe dintre ocupațiile lor să fie în construcții sau în agricultură, sectoare cunoscute pentru rata ridicată de muncă „la negru”. În sprijinul acestei ultime afirmații stă și numărul mai mult decât dublu de tineri din rural care muncesc fără contract, comparativ cu mediul urban. De asemenea, contractele pe perioadă determinată sunt mai întâlnite la tinerii de la sat, în timp ce doi din trei tineri de la oraș care lucrează au contracte de muncă pe perioada nedeterminată.

Tabelul 5.18 Tipuri de contract de muncă. Procent din subeșantionul tinerilor activi profesional

		Contract de muncă pe perioadă nedeterminată	Contract de muncă pe o perioadă determinată	Nu am un contract	Altă situație	Nu știu/ nu răspunde	Total
Total subeșantion		59.4%	13.2%	8.6%	2.4%	16.4%	100%
Sex	Bărbați	57.0%	12.7%	13.0%	3.5%	13.9%	100%
	Femei	62.2%	13.8%	3.6%	1.1%	19.3%	100%
Mediu rezidențial	Urban	66.1%	11.8%	5.7%	2.3%	14.1%	100%
	Rural	49.8%	15.2%	12.8%	2.5%	19.8%	100%
Regiune istorică	Moldova	52.1%	14.9%	9.1%	3.3%	20.7%	100%
	Muntenia	56.6%	13.2%	13.2%	.5%	16.4%	100%
	Transilvania	60.6%	13.3%	5.9%	3.9%	16.3%	100%
	București	74.4%	10.3%	3.8%	1.3%	10.3%	100%
Categorie de vârstă	15-19 ani	20.0%	20.0%	12.5%	5.0%	42.5%	100%
	20-24 ani	53.8%	15.8%	11.7%	2.5%	16.3%	100%
	25-29 ani	68.8%	10.3%	5.8%	1.9%	13.2%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Atunci când lucrează peste program, mai mult de un respondent din trei primește o plată suplimentară, iar unul din zece primește zile libere. În timp ce 21% dintre tineri nu lucrează peste program, unul din opt lucrează fără a primi vreo formă de compensare. Se remarcă unele variații regionale. De exemplu, orele suplimentare aduc o sporire a venitului îndeosebi în Transilvania, sau zile în plus în Muntenia, dar mai

rareori o plată suplimentară în București, unde nu mai puțin de 27% dintre tineri declară că nu sunt răsplătiți în vreun fel pentru activitatea din afara orelor de program. Fie tinerii bucureșteni sunt mai exploatați de angajatori decât în alte zone, fie sunt mai deschiși la a o recunoaște, dată fiind și rata mult mai ridicată de non-răspunsuri în afara Bucureștiului.

Tabelul 5.19 Compensații pentru munca suplimentară. Procente din sub-eșantionul tinerilor activi profesional

		Plată suplimentară	Zile libere în plus	Nici plată nici zile libere	Nu lucrează peste program	Altă situație	Nu știe/ nu răspunde	Total
Total subeșantion		35.2%	9.5%	12.2%	20.5%	1.5%	21.2%	100%
Sex	Bărbați	38.9%	9.5%	12.7%	19.3%	1.9%	17.7%	100%
	Femei	30.9%	9.5%	11.6%	21.8%	1.1%	25.1%	100%
Mediu rezidențial	Urban	37.6%	10.3%	13.8%	19.3%	1.7%	17.2%	100%
	Rural	31.7%	8.2%	9.9%	22.2%	1.2%	26.7%	100%
Regiune istorică	Moldova	34.7%	7.4%	9.9%	20.7%	1.7%	25.6%	100%
	Muntenia	34.4%	12.2%	10.1%	19.0%	2.1%	22.2%	100%
	Transilvania	37.9%	7.9%	9.9%	21.7%	1.0%	21.7%	100%
	București	30.8%	10.3%	26.9%	20.5%	1.3%	10.3%	100%
Categorie de vârstă	15-19 ani	15.0%	7.5%	12.5%	12.5%	.0%	52.5%	100%
	20-24 ani	37.1%	7.9%	10.8%	22.5%	.8%	20.8%	100%
	25-29 ani	36.3%	10.9%	13.2%	19.9%	2.3%	17.4%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Adolescenții care lucrează primesc mai rar decât ceilalți tineri o plată suplimentară pentru orele muncite în plus și sunt printre cei mai puțini care declară că nu lucrează peste program. Tinerii între 20 și 24 de ani lucrează cel mai rar ore suplimentare, fie datorită tipurilor de munci prestate, fie datorită unei preferințe mai ridicate pentru timpul liber.

Tabelul 5.20 Venituri medii (calculate pentru tinerii care lucrează)

Sex	Bărbat	1565.2
	Femeie	1354.6
Mediu rezidențial	Urban	1624.3
	Rural	1249.8
Regiune istorică	Moldova	1295.8
	Muntenia	1337.3
	Transilvania	1522.0
	București	1908.3
Total		1470.0

Categorie de vârstă	15-19 ani	824.3
	20-24 ani	1327.3
	25-29 ani	1647.2
Total		1470.0

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Bărbații câștigă în medie lunar cu peste 200 de lei mai mult decât femeile, o diferență semnificativă statistic. Diferența între venitul mediu al tinerilor din urban și rural este și mai pregnantă, de la 1624 lei la 1250 lei pe lună. La nivelul regiunilor, cea mai mare discrepanță este între București și Moldova, tinerii din această zonă câștigând aproape 1300 de lei lunar în timp ce venitul tinerilor din Capitală se situează în jurul valorii de 1900 de lei. Această diferență este asociată în mod așteptat cu nivelul de dezvoltare economică și de oportunități salariale în cele două zone. Nesurprinzător, venitul tinerilor tinde să crească odată cu vârsta, nivelul de școlarizare și clasa socială (auto-declarată), fiind asociat cu experiența de muncă, calificările profesionale, și domeniul de activitate al respondentului.

5.2.5 Cum se găsește și cum se alege un loc de muncă?

„Prietenii sau cunoștințele” reprezintă cel mai important factor în găsirea unui loc de muncă,

prezent în opinia a peste un sfert dintre respondenții noștri. Pe planul secund sunt factori care țin de

competențele profesionale ale angajatului și nivelul de educație. Experiența profesională este considerată mai importantă decât pregătirea formală. Influența politică sau norocul încheie lista factorilor considerați importanți pentru găsirea unui loc de muncă.

Se observă o diferență remarcabilă între tinerii din București și cei din Moldova în privința viziunii asupra găsirii unui loc de muncă. În cazul celor dintâi, relațiile personale sunt de departe cele mai importante, aproape jumătate dintre aceștia considerându-le cruciale. Pe

de altă parte, doar 17% dintre tinerii bucureșteni văd nivelul de școlarizare ca un factor de prim rang. În Moldova, un tânăr din trei consideră școala ca cel mai important factor, în timp ce unul din cinci pune pe acest plan relațiile personale. Dacă în București 8% dintre respondenți pun pe primul plan relațiile politice, un procent dublu de respondenți apare în cazul celor din Moldova. În final, tinerii din Moldova sunt cei mai puțin înclinați să considere norocul ca prim factor în găsirea unui post.

Tabelul 5.21 Factorul considerat primul ca importanță pentru găsirea unui loc de muncă în România (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

	Cunoștințe/ prieteni	Expertiză/ Experiență profesională	Nivelul școlii absolvite	Relații politice/ pile politice	Noroc	Total
Total eșantion	27.4%	23.5%	22.4%	15.3%	11.5%	100%
Regiune istorică						
Moldova	19.5%	23.2%	33.0%	16.9%	7.5%	100%
Muntenia	23.8%	22.4%	23.1%	17.9%	12.7%	100%
Transilvania	30.5%	25.2%	17.0%	14.1%	13.2%	100%
București	44.3%	21.4%	16.8%	7.6%	9.9%	100%
Categorii de vârstă						
15-19 ani	25.3%	23.0%	28.9%	11.0%	11.9%	100%
20-24 ani	26.3%	24.6%	19.6%	18.0%	11.5%	100%
25-29 ani	31.3%	22.6%	17.9%	17.1%	11.1%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

În interpretarea acestor rezultate, ne putem sprijini pe analizele noastre anterioare. Am văzut că tinerii din Moldova sunt printre cei mai dornici să lucreze în sectorul public și, cum multe dintre posturile din administrație sunt legate de un sistem patrimonial, apartenența la un partid sau sprijinul politic sunt văzute ca decisive pentru angajare. Mai mult, posturile la stat sunt mult mai strâns legate de obținerea unei diplome cu relevanță pentru acel post – de exemplu, un post de asistent medical, pe când job-urile din mediul privat sunt mult mai des alocate în funcție de competențe obiective, independent de nivelul de educație atins. (Evident, excepții de la această „regulă” sunt acele profesii care necesită anumite certificări – vezi cazul medicilor, asistenților medicali etc.)

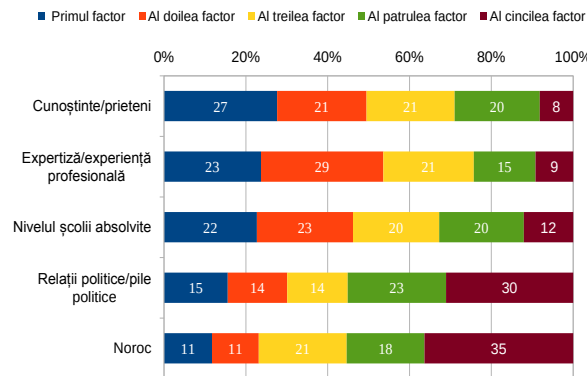
O altă explicație poate viza dinamica pieței de muncă din anumite sectoare. În special în servicii și alte domenii în care locurile de muncă sunt relativ fluide iar evaluarea competențelor este dificilă și de durată, un potențial angajat poate beneficia de o recomandare din partea unei persoane de încredere, sau de o informație privind o oportunitate de angajare. Astfel s-ar putea explica primordialitatea acordată relațiilor sociale de către tinerii din București și cei din Transilvania, zonele

cu cea mai dezvoltată economie post-industrială non-agricolă.

O dată cu schimbarea generațiilor, se remarcă un efect de dezvrăjire, dacă nu chiar de adâncire a pesimismului respondenților. În timp ce adolescenții consideră în special educația ca cel mai important factor în găsirea unui loc de muncă, importanța subiectivă a acesteia scade pentru respondenții mai în vârstă, căzând pe locul trei după importanța legăturilor personale și a competențelor profesionale. Mai mult, se remarcă o creștere a importanței acordate relațiilor politice, fie datorită experiențelor personale privind imixtiunea politicului în economie, fie datorită expunerii la discursurile publice despre această imixtiune.

De departe și nesurprinzător, cel mai relevant factor pentru alegerea unui loc de muncă este salariul. Astfel, 61% dintre tineri îl pun pe primul loc iar 24% dintre ei îl clasează pe locul doi ca importanță. Siguranța locului de muncă este următorul criteriu de alegere raportat de către tineri – 60% dintre aceștia plasând-o între primii doi factori ca importanță, urmată la ceva distanță de satisfacția intrinsecă a muncii și de posibilitatea de a lucra alături de oameni plăcuți.

Graficul 5.6 Factorii relevanți pentru alegerea unui loc de muncă, în ordinea importanței. Procent din total eșantion care menționează factorul

În afara cvasi-unanimității cu care tinerii se exprimă în favoarea salariului ca principal factor în alegerea unui loc de muncă, se observă câteva diferențe semnificative în ceea ce privește alte opțiuni. De exemplu, tinerii din rural sunt mai înclinați decât tinerii din urban să aleagă un loc de muncă sigur, în timp ce tinerii de la orașe sunt mai interesați de un job în care să resimtă satisfacție de pe urma muncii depuse. Pe de o parte, această diferență se poate explica prin posibilitățile mai reduse din mediul rural de a găsi un loc de muncă sigur (spre deosebire de e.g. munca sezonieră), ceea ce duce la valorizarea acestuia.

Pe de altă parte, o altă explicație poate fi legată de tipul de muncă la care aspiră tinerii. Satisfacția intrinsecă a muncii poate să fie un factor important în acord cu valorile post-materialiste ale celor cu educație și calificări mai ridicate, în timp ce alți tineri înclină spre renunțarea la plăcerea derivată din muncă în favoarea stabilității.

Tabelul 5.22 Factorul considerat primul ca importanță pentru alegerea unui loc de muncă în România (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

		Salariu	Siguranța locului de muncă	Posibilitatea de a lucra alături de oameni care îți plac	Satisfacția cu munca pe care o faci	Total
Total eșantion		64.2%	18.6%	3.1%	14.1%	100%
Mediu rezidențial	Urban	63.6%	16.5%	2.9%	17.0%	100%
	Rural	64.9%	21.3%	3.5%	10.3%	100%
	Moldova	64.2%	17.3%	2.0%	16.5%	100%
Regiune istorică	Muntenia	61.1%	23.6%	3.1%	12.3%	100%
	Transilvania	65.5%	15.2%	4.3%	15.0%	100%
	București	69.5%	17.2%	1.6%	11.7%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

În eșantionul nostru, 7,5% dintre tineri se declară ca fiind șomeri. Acest procent, obținut în urma auto-evaluării respondenților, este mai redus decât cel obținut din statisticile europene, unde România figurează cu o rată a șomajului în rândul tinerilor de 24,3% în trimestrul doi al anului 2014, puțin peste media europeană de 22%⁵. Diferența esențială este modul de calcul al ratei șomajului în statisticile oficiale, unde baza de calcul

este numărul de tineri aflați în forța de muncă, din care sunt excluși cei aflați în sistemul de educație. Din totalul tinerilor activi profesional din eșantionul nostru, șomerii reprezintă aproape 13%. Mai mult, statisticile europene calculează rata șomajului pentru tinerii între 15 și 24 de ani inclusiv⁶, în timp ce studiul nostru include și tineri până la 29 de ani care sunt, în general, mult mai des angajați.

5 Eurostat, Youth Unemployment, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Unemployment_statistics

6 http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Youth_unemployment

5.2.6 Șomajul în rândul tinerilor

În eșantionul nostru, dacă îi excludem pe cei aflați încă în sistemul educațional și pe cei cu vârste cuprinse între 25 și 29 de ani, procentul șomerilor este de 17,9% -- mult mai apropiat de cel invocat de statistici oficiale europene. Este probabil ca diferențele să se datoreze și faptului că unii tineri nu s-au declarat „șomeri” în sondajul nostru; De exemplu, un tânăr din zece

declară că statutul său ocupațional este ”altă situație”. Este posibil ca stigma socială asociată șomajului să îi determine pe unii tineri să fie circumspecți cu auto-evaluarea ocupațională, și să evite folosirea termenului de șomer. Ținând cont de aceste considerente, cifrele noastre reflectă în mare parte cifrele statistice oficiale.

Tabelul 5.23 Tipuri de ocupare, Procente din total categorie de tineri, din întreg eșantionul

		Angajat sau liber profesionist	Șomer	Elev sau student	Altă ocupație
Total eșantion		40.9%	7.5%	41.6%	10.0%
Sex	Bărbați	44.8%	8.8%	38.2%	8.2%
	Femei	37.1%	6.1%	45.0%	11.8%
Mediu rezidențial	Urban	43.8%	6.6%	42.4%	7.3%
	Rural	37.1%	8.6%	40.6%	13.6%
Regiunea istorică	Moldova	40.6%	8.3%	39.8%	11.3%
	Muntenia	40.3%	9.5%	40.1%	10.0%
	Transilvania	37.8%	4.9%	47.0%	10.3%
	București	54.2%	7.6%	32.1%	6.1%
Categorie de vârstă	15-19 ani	6.5%	2.9%	86.5%	4.0%
	20-24 ani	46.2%	12.3%	28.9%	12.6%
	25-29 ani	75.9%	7.0%	3.0%	14.1%

Tabelul 5.23 (Continuare) Tipuri de ocupare

		Angajat sau liber profesionist	Șomer	Elev sau student	Altă ocupație
Total eșantion		40.9%	7.5%	41.6%	10.0%
Total subeșantion (care și-au încheiat educația – 53% din total eșantion)		67%	13.3%	-	17.9%
Ultima școală absolvită (doar pentru cei care și-au încheiat educația)	Școală primară /generală / profesională	47.9%	18.3%	-	30.8%
	Liceu sau școala postliceală	67.3%	14.4%	-	16.7%
	Studii superioare	84.3%	6.7%	-	7.9%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

În continuare, vom analiza profilul tinerilor care se declară șomeri, contrastându-l în special cu cel al tinerilor angajați, al celor aflați încă în învățământ, și al celor cu o altă ocupație. În această din urmă categorie intră o varietate de respondenți, printre care casnicele și casnicii, persoanele care cresc copii, persoanele fără ocupație etc.

Există o diferență mică și ne semnificativă statistic între numărul de șomeri din rândul bărbaților și cel al femeilor. Comparând cu celelalte tipuri de ocupare, femeile tind să fie mai des încadrate în sistemul de învățământ sau să aibă o altă ocupație – îngrijirea copiilor sau casnică fiind doua ocupații alternative specifice acestora. Întrucât mai mulți bărbați din eșantionul nostru sunt integrați în piața forței de muncă, rezultă un risc de șomaj ușor mai ridicat decât în cazul femeilor, dar la o diferență minoră.

Se remarcă și un risc ușor mai ridicat de șomaj în cazul tinerilor din rural față de cei din urban, însă diferența este de asemenea sub pragul de semnificație statistică. Tinerii din urban au mult mai multe posibilități de a fi angajați: 44% dintre ei sunt activi în piața forței de muncă față de doar 37% în mediul rural. Notăm de asemenea faptul că unele ocupații sunt mai prevalente în mediul rural, probabil un alt efect al ofertei mai reduse de locuri de muncă sau de oportunități antreprenoriale în mediul rural.

În București și în special în Transilvania se observă un procent mai redus de șomeri decât în Moldova și Muntenia. Diferența cea mai mare este între procentul de șomeri din Transilvania – 4,9% și Muntenia – 9,5%, regiuni cu niveluri de dezvoltare economică sensibil diferite. În București, rata de ocupare este foarte ridicată – peste jumătate dintre tineri au un loc de muncă, în timp ce 47% dintre tinerii din Transilvania frecventează o formă de învățământ.

Profilul tinerilor șomeri este influențat și de vârsta acestora. Procentul de tineri șomeri crește rapid după încheierea adolescenței, dar scade întrucâtva după atingerea vârstei de 25 de ani. Astfel, doar 3% dintre tinerii sub 19 ani sunt șomeri, însă procentul ajunge la 12% pentru categoria de tineri între 20 și 24 de ani, reducându-se apoi la 7% pentru tinerii de peste 25 de ani. Explicația cea mai probabilă este forma de șomaj temporar sau fricțional în perioada de după încheierea studiilor. După 25 de ani, cu doar 3% dintre tineri aflați încă în stagiul de educație, procentul celor care își caută un loc de muncă scade cu aproape jumătate, semn că fie au găsit ceva care să corespundă așteptărilor lor, fie aceste așteptări au fost ajustate cerințelor pieței.

Să analizăm în continuare profilul ocupațional al tinerilor care au părăsit sistemul de învățământ în funcție de nivelul de școlarizare. Pentru această secțiune, vom discuta doar despre cei 53% dintre respondenți care declară că nu mai frecventează nicio formă de învățământ. La acest nivel de analiză găsim cea mai clară asociere între riscul de șomaj și caracteristicile respondentului. Astfel, mai puțin de jumătate dintre tinerii care au terminat maxim școala profesională sunt angajați, în timp ce peste 18% dintre aceștia sunt șomeri iar aproape 31% se declară ca fiind într-o altă ocupație (având în vedere cele argumentate mai sus, o parte dintre aceștia din urmă putând fi la rândul lor șomeri din punct de vedere formal). Mai departe, procentul celor care au un loc de muncă crește proporțional cu nivelul de școlarizare atins. Două treimi dintre tinerii care au terminat liceul sau o școală post-liceală sunt angajați sau sunt liber-profesioniști, iar procentul crește la aproape 85% în cazul celor cu studii superioare. Pe măsură ce rata de ocupare crește, proporția șomerilor în aceste categorii scade odată cu creșterea nivelului educațional. Doar unul din șapte tineri absolvenți de liceu sau de studii post-liceale este șomer, și doar unul din 15 tineri cu studii de licență sau mai ridicate. Concomitent, scade și numărul celor care se declară cu o altă ocupație decât cele menționate.

Se pot trage două mari concluzii de pe urma acestor date. În primul rând, atingerea unui nivel mai ridicat de educație este asociată cu șanse mai ridicate de a fi angajat sau antreprenor, și cu o șansă mai scăzută de a fi în șomaj sau de a nu avea o ocupație. Aceasta poate reflecta o structură a ofertei de muncă, unde sunt mai căutați indivizii cu studii medii sau superioare decât cei cu studii de un nivel mai scăzut. De asemenea, relația dintre șomaj și educație poate reflecta atât o flexibilitate mai ridicată a absolvenților cu studii avansate de a se adapta cerințelor pieței de muncă, cât și capacitatea acestora de a-și găsi oportunități ocupaționale. O altă explicație face apel la o ipoteză menționată anterior. Dacă tinerii petrec o perioadă de timp în șomaj după absolvirea ultimelor studii, este posibil ca această perioadă să fie mai îndelungată în cazul celor care au terminat maxim o școală profesională decât în cazul celor care au terminat, de exemplu, o facultate. Această diferență poate apărea datorită structurii ofertei de muncă mai puțin calificată – dacă aceste locuri de muncă apar mai rar, iar durata de așteptare este mai ridicată. O altă explicație poate fi reprezentată de preferințele tinerilor de a rămâne în afara pieței de muncă până la tranziția spre viața adultă.

Tabelul 5.24 Profilul respondentului, procent din total tip de ocupare din întreg eșantionul, respectiv din sub-eșantionul celor care și-au încheiat studiile

		Angajat	Șomer	Elev/ Student	Altă ocupație
Sex	Bărbați	54.3%	58.5%	45.5%	40.5%
	Femei	45.7%	41.5%	54.5%	59.5%
	Total	100%	100%	100%	100%
Mediu rezidențial	Urban	60.9%	50.0%	57.9%	41.3%
	Rural	39.1%	50.0%	42.1%	58.7%
	Total	100%	100%	100%	100%
Regiunea istorică	Moldova	20.9%	23.4%	20.2%	23.8%
	Muntenia	32.8%	42.6%	32.0%	33.3%
	Transilvania	32.6%	23.4%	39.8%	36.5%
	București	13.8%	10.6%	8.0%	6.3%
	Total	100%	100%	100%	100%
Categorie de vârstă	15-19 ani	5.6%	13.8%	73.3%	14.3%
	20-24 ani	39.9%	58.5%	24.6%	44.4%
	25-29 ani	54.5%	27.7%	2.1%	41.3%
	Total	100%	100%	100%	100%
Ultima școală absolvită (doar pentru cei care și-au încheiat educația)	Școală primară/ generală /profesională	18.3%	35.2%	-	44.1%
	Liceu sau școala postliceală	47.5%	51.1%	-	44.1%
	Studii superioare	33.9%	13.6%	-	11.9%
	Total	100%	100%	-	100%

Axându-ne doar pe profilul șomerilor, facem o scurtă descriere a acestora raportat la datele din studiul nostru. Astfel, tinerii șomeri sunt mai degrabă bărbați decât femei: avem trei bărbați șomeri pentru două tinere femei șomere în totalul eșantionului. Șomerii sunt distribuiți practic în mod egal între mediul urban și cel rural, 43% dintre aceștia provenind din Muntenia și doar 11% din București. Moldova și Transilvania contribuie cu câte 23% din totalul tinerilor șomeri. Cei mai mulți dintre tinerii șomeri din studiul nostru au între 20 și 24 de ani – aproape 60%. Unul din șapte tineri șomeri are sub 19 ani iar 28% dintre ei au peste 25 de ani.

Excluzându-i pe cei care încă frecventează o formă de învățământ, observăm ca puțin peste jumătate din numărul șomerilor au terminat liceul sau o școală postliceală, iar mai mult de o treime au absolvit doar școala primară, cele 10 clase obligatorii, sau maxim o școală profesională. Doar 14% dintre tinerii șomeri au studii superioare.

Principalele două concluzii ce pot fi trase de pe urma acestei analize a profilului șomerilor sunt că șomajul în rândul tinerilor este strâns legat de ciclurile lor generaționale și de nivelul de educație atins. Dacă acesta din urmă este cauzal legat de oportunitățile de angajare și de competențele pe care tinerii le pot pune în valoare pe piața forței de muncă, influența structurii pe vârste rămâne un subiect deschis. Întrucât acest studiu a fost unul transversal, o posibilă dezvoltare ulterioară s-ar putea apleca asupra efectelor crizei economice la nivelul României și al întregii Europe. Este posibil ca generațiile mai tinere de 25 de ani să resimtă mai puternic efectele unor restrângeri structurale pe piața forței de muncă decât tinerii de peste 25 de ani care și-ar fi putut securiza un loc de muncă sau o oportunitate de afaceri înainte ca criza economică să afecteze piața forței de muncă. Un studiu longitudinal ar putea clarifica în ce măsură șomajul în rândul tinerilor are o formă ciclică, asociată cu tendințele macroeconomice.

5.2.7 Inițiative antreprenoriale și de voluntariat

Marea majoritate a respondenților din studiul nostru – 63% - nu au planuri de a-și deschide o afacere proprie în următorii doi ani, însă aproape un sfert se gândesc că probabil sau sigur vor deveni antreprenori. Cele mai frecvente afaceri la care se gândesc tinerii sunt în domeniul comerțului, al agriculturii, construcții sau în domeniul IT.

Tabelul 5.25 În următorii 2 ani, intenționezi să îți deschizi o afacere proprie? (% total eșantion)

Sigur, da	7%
Probabil, da	15%
Probabil, nu	18%
Sigur, nu	55%
NS/NR	5%

Pe măsură ce avansează în vârstă, tinerii se gândesc din ce în ce mai serios la deschiderea unei afaceri, 30% dintre tinerii cu vârste cuprinse între 25 și 29 de ani fiind destul sau foarte siguri că vor începe ceva în următorii doi ani. Observăm de asemenea o diferență semnificativă între femei și bărbați; aceștia din urmă sunt mult mai înclinați să considere că își vor crea propria afacere. Aceste rezultate se potrivesc relativ normal cu cele prezentate anterior cu privire la mediul ocupațional din prezent. Bărbații tind să manifeste o aversiune față de risc mai scăzută decât femeile

în ceea ce privește activitatea profesională, fie prin afișarea unei preferințe clare când vine vorba despre mediul privat față de cel de stat, sau prin înclinațiile antreprenoriale mai accentuate.

Tinerii din București sunt printre cei mai siguri că își vor deschide o afacere proprie în curând, în timp ce tinerii din Moldova sunt printre cei mai convinși că nu o vor face. Cu alte cuvinte, distincția dintre siguranță și riscul asociat locului de muncă se păstrează și la nivelul intențiilor antreprenoriale: zonele sărace sunt mai degrabă asociate cu un loc de muncă fără riscuri, iar zonele bogate sunt mai repede asociate cu inițiativa privată individuală.

Rămâne deschisă însă întrebarea privind relația cauzală: sunt tinerii care preferă un loc de muncă în mediul privat sau care au intenții antreprenoriale mai înclinați către risc sau avem de-a face cu o reacție în fața prezenței sau absenței unor oportunități antreprenoriale și ocupaționale la nivel regional? Dacă acestea din urmă nu sunt accesibile celor care par mai reticenți în a-și asuma riscuri, în acest caz ipotetic o apetență pentru risc și inițiativă privată ar putea fi strict irațională. Din datele pe care le avem la dispoziție, putem afirma că înclinațiile antreprenoriale sunt strâns asociate cu optimismul respondenților, atât în ceea ce privește propria dezvoltare personală cât și starea generală a societății.

Tabelul 5.26 Intenții antreprenoriale în următorii doi ani (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile).

Intenționezi să îți deschizi o afacere în următorii 2 ani?		Sigur, da	Probabil, da	Probabil, nu	Sigur, nu	Total
Total eșantion		7.9%	15.9%	18.5%	57.7%	100%
Sex	Bărbați	9.7%	17.9%	19.4%	53.0%	100%
	Femei	6.2%	13.9%	17.7%	62.2%	100%
Regiune istorică	Moldova	7.2%	15.6%	14.0%	63.2%	100%
	Muntenia	6.6%	17.1%	18.8%	57.6%	100%
	Transilvania	7.6%	16.3%	21.9%	54.2%	100%
	București	14.8%	10.9%	14.8%	59.4%	100%
Categorie de vârstă	15-19 ani	4.6%	13.1%	15.4%	67.0%	100%
	20-24 ani	8.1%	16.8%	22.1%	53.0%	100%
	25-29 ani	11.9%	18.1%	17.8%	52.1%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Dacă aproape 20% dintre tinerii care văd un viitor mult mai bun decât prezentul sunt siguri că își vor deschide o afacere proprie, doar 3% respectiv 9% au această

intenție dintre cei care își văd situația economică mai proastă sau mult mai proastă decât în prezent. Mai mult de trei din patru respondenți care își prevăd o decădere

majoră a situației economice sunt siguri că nu vor porni o afacere proprie. Similar, aproape 40% dintre cei care văd o îmbunătățire semnificativă a situației economice

din România au intenții antreprenoriale puternice, spre deosebire de sub 10% dintre cei care sunt pesimiști în ceea ce privește viitorul economic al românilor.

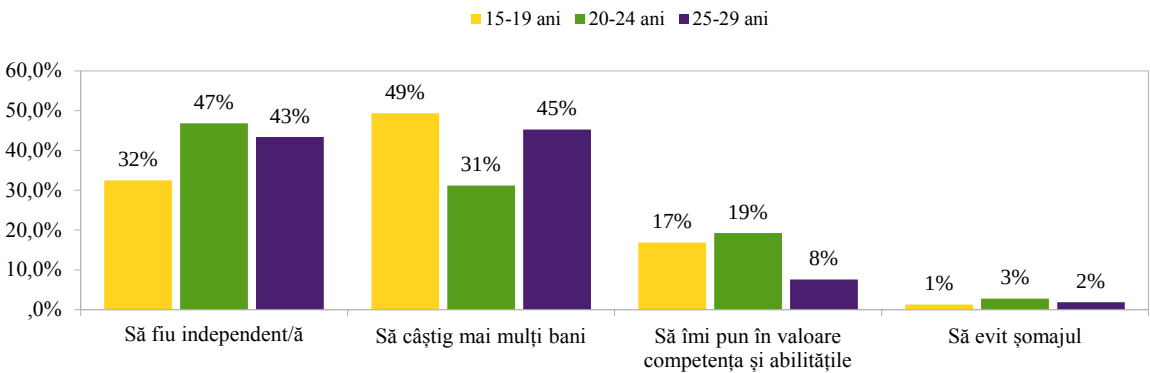
Tabelul 5.27 Intenții antreprenoriale în următorii doi ani și evaluări ale situației economice în viitor?

Intenționezi să îți deschizi o afacere în următorii 2 ani?		Sigur, da	Probabil, da	Probabil, nu	Sigur, nu	Total
Total eșantion		7.9%	15.9%	18.5%	57.7%	100%
Cum crezi că va fi situația economică peste 5 ani comparativ cu cea din prezent?	Va fi mult mai bună ca acum	19.4%	17.7%	16.0%	44.0%	100%
	Va fi mai bună ca acum	6.6%	17.3%	16.9%	53.1%	100%
	La fel	4.2%	11.8%	19.8%	61.1%	100%
	Va fi mai proastă ca acum	3.1%	14.1%	25.0%	56.3%	100%
	Mult mai proastă ca acum	9.1%	.0%	9.1%	77.3%	100%
În opinia ta, cum se va schimba situația economică a oamenilor din România în următorii 10 ani?	Se va îmbunătăți foarte mult	8.7%	30.4%	13.0%	43.5%	100%
	Se va îmbunătăți mult	10.4%	14.9%	18.4%	52.8%	100%
	Va rămâne aceeași	6.3%	13.5%	20.0%	53.4%	100%
	Se va înrăutăți mult	9.0%	17.0%	16.0%	56.7%	100%
	Se va înrăutăți foarte mult	7.0%	17.4%	14.0%	58.1%	100%

Putem ușor înțelege de ce optimismul în ceea ce privește propria persoană poate fi asociat cu dorința de a porni (sau nu) o afacere: efectul causal merge în ambele direcții, speranțele de viitor încurajând respondenții să pornească o afacere care, la rândul ei, poate îmbunătăți radical starea economică a respectivului individ. Însă

asocierea statistică între intențiile antreprenoriale și viziunea de ansamblu asupra societății oferă un sprijin moderat ipotezei că o formă generică de optimism este necesară pentru ca o tânăr să își propună o activitate pe cont propriu, dincolo de apetența personală pentru risc sau evitarea acestuia.

Graficul 5.7 Motivații antreprenoriale. Procent din total categorie de vârstă, pentru respondenții care vor să devină antreprenori

Dintre cei care doresc să își deschidă o afacere, un procent de circa 41% dintre respondenți declară că motivul principal este independența sau creșterea veniturilor. Doar unul din șapte tineri consideră

antreprenoriatul în principal ca punere în valoare a competențelor și a abilităților. Se observă o ușoară tendință de schimbare a motivației odată cu vârsta. Aproape jumătate dintre adolescenții care plănuiesc să

Își deschidă o afacere sunt motivați de factorul financiar, în timp ce majoritatea tinerilor cu vârste cuprinse între 20 și 24 de ani sunt în căutarea independenței.

Dorința de a câștiga mai mulți bani este pregnantă la tinerii de peste 25 de ani, concomitent cu o reducere a dorinței de a-și valorifica abilitățile și competențele. Într-o posibilă interpretare, fazele generaționale succesive duc la o de-idealizare a antreprenoriatului, văzută ca o cale spre independență socială și materială și mai puțin ca o formă de realizare a propriului potențial.

Voluntariat. Aproape 23% din tineri au fost implicați într-o activitate de voluntariat în ultimele 12 luni, o cifră practic identică cu media europeană în rândul tinerilor⁷. Această cifră este mai ridicată decât procentul de 18% din totalul populației active din România, una dintre cele mai scăzute din cadrul Uniunii Europene⁸. Cele mai importante activități de voluntariat sunt, în ordine descrescătoare a frecvenței, ajutarea persoanelor

cu nevoi speciale, munca în folosul comunității și organizarea de evenimente culturale. Într-o proporție relativ egală, tinerii mai participă și la programe de asistență educațională acordată copiilor, la organizarea de activități sportive, precum și la activități religioase sau legate de biserică.

Tinerii din mediul urban au raportat rate de participare la acțiuni voluntare mai ridicate decât cele ale tinerilor din mediul rural. Posibile explicații sunt 1) diferențele de timp liber rămase după efectuarea orelor de lucru plătit, care sunt mai ridicate în mediul rural, precum și 2) oportunitățile de voluntariat mai numeroase și mai diverse în mediul urban, în special bazate pe activitatea organizațiilor neguvernamentale. Confirmând relația dintre implicarea în voluntariat și timpul disponibil, se remarcă o scădere a ratei de participare odată cu creșterea în vârstă. Între adolescenții și tinerii de peste 25 de ani, procentul de voluntari în totalul grupului de vârstă se înjumătățește până la 16%.

Tabelul 5.28 Frecvența activităților de voluntariat pe tipuri de activități (procente calculate din cei 23% de respondenți din eșantion care au efectuat astfel de activități)

Muncă în folosul comunității	Ajutorarea persoanelor cu nevoi speciale	Organizarea de evenimente sportive	Organizarea de evenimente culturale	Ajutor dat unor copii sub forma de tutorat / meditații	Activități religioase/ la biserică	Activități în sectorul economic/ firme/ companii	Alte tipuri de activități
22.5%	38.9%	14.4%	19.3%	16.5%	13.0%	8.1%	9.1%

O diferență semnificativă se regăsește în rândul tinerilor din Moldova și din București, primii fiind mai implicați în acțiuni de voluntariat decât cei din urmă. O posibilă interpretare a ratei scăzute de voluntariat în rândul tinerilor bucureșteni este varietatea de activități oferite de Capitală – fie ca muncă salariată, fie ca petrecere a timpului liber, ducând la o reducere a interesului pentru voluntariat. În cazul tinerilor din Moldova, se observă o implicare importantă în ajutorarea persoanelor cu nevoi speciale, precum și în activități religioase. Dacă acestea din urmă pot fi explicate prin profilul cultural al zonei, rata ridicată de asistență acordată persoanelor cu capacități reduse (peste jumătate dintre tinerii din Moldova implicați în voluntariat) poate rezulta din suplinirea structurilor oficiale de asistență socială. Se remarcă o ușoară segmentare pe sexe a activităților de voluntariat. Bărbații sunt mai implicați în munca în folosul comunității sau organizarea de activități sportive, în timp ce femeile sunt mai înclinate să ajute

persoane cu nevoi speciale sau să acorde asistență educațională copiilor. O altă diferență semnificativă apare la tipul de voluntariat practicat de tinerii din mediul rural față de cei din mediul urban. Primii sunt mai des implicați în munca pentru comunitate sau în activități religioase, două tipuri de activități care sugerează o cultură tradițională a grupurilor mici, conservatoare. Tinerii de la oraș sunt mai activi în ajutorarea persoanelor cu nevoi speciale, organizarea de evenimente sportive sau culturale, și ajutorarea copiilor prin tutorat sau meditații.

Mai mult, tipurile de voluntariat în rândul tinerilor par să varieze la nivel regional. De exemplu, tinerii din Transilvania sunt relativ des implicați în muncă în serviciul comunității și organizarea de servicii culturale. Aceste tipuri de activități pot fi legate de tradițiile culturale din zonă. Astfel, un fenomen social specific Ardealului este cunoscut sub numele de „vecinătate”, o organizare informală a comunităților

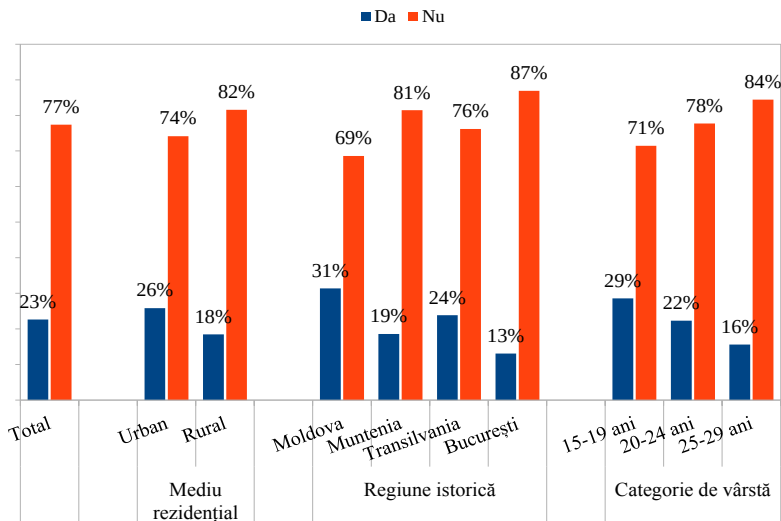
7 Eurostat, EU Youth Indicators, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_social_policy_equality/youth

8 Educational, Audiovisual & Culture Executive Agency, Directorate General Education and Culture Volunteering in the European Union http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1018_en.pdf

pentru îndeplinirea unor scopuri comune, în care tinerii erau implicați alături de ceilalți vecini din zonă. În Moldova sunt prevalente ajutorarea persoanelor cu nevoi

speciale și activitățile religioase, din nou reliefându-se importanța culturii tradiționale specifice zonei.

Graficul 5.8 Participare la activitate de voluntariat în ultimul an, pe medii rezidențiale, regiuni istorice și grupe de vârstă.

Se observă o sensibilă diferență între generații în ceea ce privește activitatea de voluntariat. Adolescenții raportează rate mai ridicate de participare la munca în folosul comunității și organizarea de activități culturale sau sportive. Tinerii cu vârste cuprinse între 20 și 24 de ani se remarcă prin rata relativ mare de voluntariat în cadrul unor firme din sectorul privat,

cel mai probabil aici intrând diferitele forme de internship sau practică universitară. Tinerii de peste 25 de ani se ocupă mai des cu ajutorarea persoanelor cu nevoi speciale, sugerând o asumare a îngrijirii membrilor vârstnici ai familiei extinse odată cu trecerea spre viața adultă.

5.3 CONCLUZII

- Aproape jumătate dintre tineri sunt integrați într-o formă de învățământ, în mediul urban mai des decât în mediul rural. Mai mulți tineri din Transilvania sunt înscriși la școli profesionale, iar mai mulți din București urmează studii post-universitare.
- La liceu, fetele urmează mai des profilul uman, iar băieții mai des profilul real.
- Fetele simt mai mult entuziasm decât băieții în ceea ce privește participarea școlară și resimt un nivel mai moderat de stres de-a lungul acesteia.
- Exista diferențe semnificative ale mediilor anuale între fete și băieți, între tinerii din mediul urban și cei din mediul rural, și între regiunile istorice ale României.
- Băieții petrec mai puțin timp decât fetele cu studiul individual,
- Exista o relație destul de strânsă între experiența subiectivă de participare la actul educațional, investiția de timp în educație, și rezultatele formale.
- Influențarea notelor prin metode ilegite

(mici atenții, mită etc.) apare ca un fenomen cu variație regională, iar cohortele mai în vârstă au experimentat-o mai des decât adolescenții.

- Un sfert dintre tineri fac meditații, fetele mai mult decât băieții, cu mai mulți tineri pregătiți în particular în mediul urban decât în cel rural.
- Educația tatălui corelează pozitiv atât cu media anuală a respondentului, cât și cu pregătirea sa în particular.
- Tinerii sunt în general optimiști în ceea ce privește șansele de a-și găsi un loc de muncă după absolvire.
- Doar un tânăr din trei se declară măcar mulțumit de sistemul de învățământ din România, iar mulțumirea crește pentru respondenții cei mai tineri.
- Doi tineri din cinci lucrează; ocuparea este mai ridicată în urban decât în rural, iar mai mult de jumătate din tinerii din București.
- Structura de ocupare diferă între rural și urban, și între regiuni istorice ale țării.
- În mediul rural, tinerii muncesc mai multe ore în medie decât în mediul urban.
- Femeile și tinerii de la oraș lucrează mai des decât bărbații, respectiv decât tinerii de la sat, în profesia pentru care s-au pregătit. Ecartul între pregătire și ocupație se închide o dată cu avansarea în vârstă.
- Ocupațiile respondenților sunt asociate cu genul acestora, mediul de rezidență, și cu vârsta. Bărbații sunt mai des întâlniți ca muncitori, femeile ca lucrătoare în servicii. Tinerii din rural lucrează mai des în agricultură sau ca muncitori calificați sau necalificați, iar cei din urban mai des în poziții necesitând o înaltă calificare.
- Sunt mai mulți bărbați în ocupații sezoniere sau muncind la negru decât femei, acestea din urmă fiind mai des angajate cu contract pe perioadă nedeterminată. Tinerii angajați în București au un statut ocupațional mai sigur decât cei din restul țării, în special în comparație cu Moldova. Siguranța locului de muncă este corelată și cu vârsta respondentului.
- Majoritatea tinerilor angajați sunt recompensați pentru orele suplimentare, cu mențiunea că în București mai mult de unul din patru tineri nu primește compensarea aferentă.
- Veniturile tinerilor diferă în mod substanțial și cresc o dată cu vârsta, bărbații câștigând mai mult decât femeile, orășenii mai mult decât cei de la sat, tinerii din București cel mai mult și cei din Moldova cel mai puțin.
- Relațiile personale sunt considerate esențiale pentru găsirea unui loc de muncă, urmate de experiența profesională și pregătirea educațională. Strategiile de angajare par să difere între regiunile cultural-geografice, și sunt distincte în funcție de vârsta respondenților.
- Salariul este de departe cel mai important criteriu pentru alegerea unui loc de muncă, urmat de criteriul siguranței acestuia.
- Peste 20% dintre tineri, mai ales bărbați, trecuți de 25 de ani, și/sau din București, vor să își deschidă o afacere proprie, motivați în special de creșterea veniturilor și de câștigarea independenței economice.

CAPITOLUL 6

PREFERINȚE, STIL DE VIAȚĂ ȘI TIMP LIBER

Chestionarul sondajului nostru a inclus o serie de întrebări legate de stilul de viață al tinerilor, timp liber și comportamente de consum, precum și preferințele tinerilor. În cele ce urmează ne vom axa analiza pe

următoarele direcții: 1) curente, modă și preferințe; 2) vizionarea programelor tv vs. utilizarea internetului; 3) consum de alcool, tutun și relații sexuale; 4) bugete alocate pentru petrecerea timpului liber.

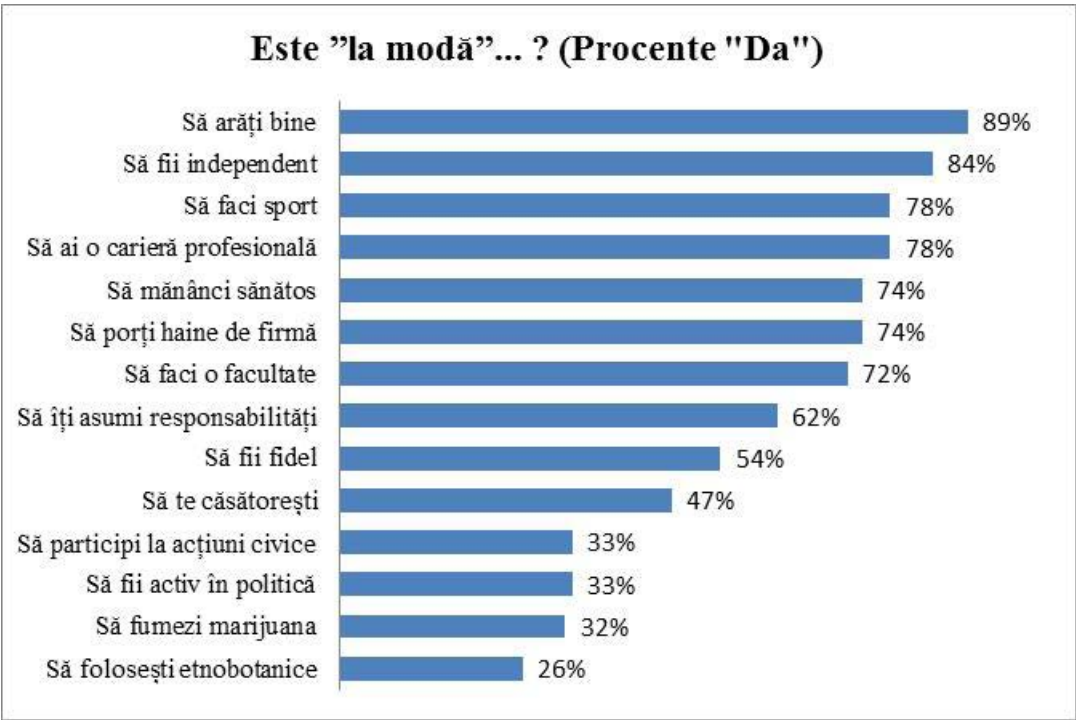
6.1

CE ESTE „COOL” (LA MODĂ) ȘI CE ESTE DEMODAT?

Presiunea socială este studiată de multă vreme ca un factor foarte important pentru înțelegerea mecanismelor de comportament și a formării valorilor individului. Tradițional a fost considerat că presiunea socială este mai eficientă în cazul tinerilor, care încă își formează obiceiurile, valorile și deciziile de viață. În condițiile unei generații tinere care este și hiperconectată online, unde informația se transmite rapid, presiunea socială poate avea un efect cu atât mai puternic în a trasa prioritățile individului.

Graficul 6.1 prezintă percepțiile tinerilor referitoare la unele activități sau idei/atitudini pe care le-ar putea avea tinerii în ziua de astăzi. După cum se vede, există trei categorii de idei și activități, după felul în care acestea sunt împărțite în funcție de preferința tinerilor: există activități/idei foarte populare/la modă/cool (apreciate de trei sferturi sau mai mult dintre tineri), activități de nișă (apreciate doar de un sfert spre o treime dintre tineri) și câteva activități situate cumva între cele două categorii.

Graficul 6.1 Ce este la modă?

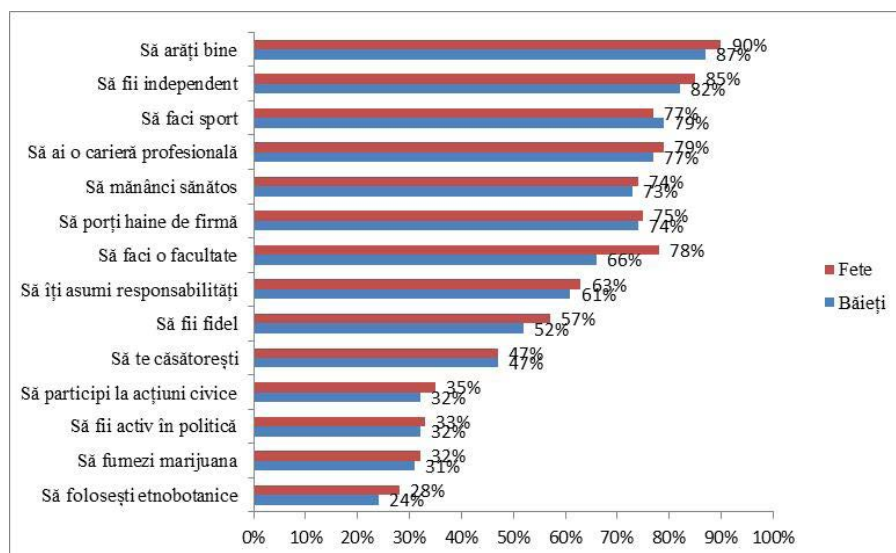
Mai important decât felul în care aceste activități se împart în rândul populației de tineri este felul în care ele se împart în sub-grupuri. O împărțire foarte eterogenă a percepției despre ce e "la modă" și ce nu este "la modă"

ar putea să influențeze felul în care acești tineri se formează și să ducă, pe termen lung, la un dezechilibru de valori în interiorul unei generații.

Graficul 6.2 atestă faptul că există anumite diferențe de gen în felul în care este resimțită această presiune, dar ele nu sunt cu adevărat semnificative statistic decât în cazul presiunii sociale de a urma o facultate, unde mai multe fete susțin că acest lucru este la modă/dezirabil

decât băieții. Diferența în acest caz este de 12%, semnificativă din punct de vedere statistic. Probabil că această diferență va produce modificări în structura pe sexe a absolvenților de facultate din România în următorii ani, ținând toți ceilalți factori sub control.

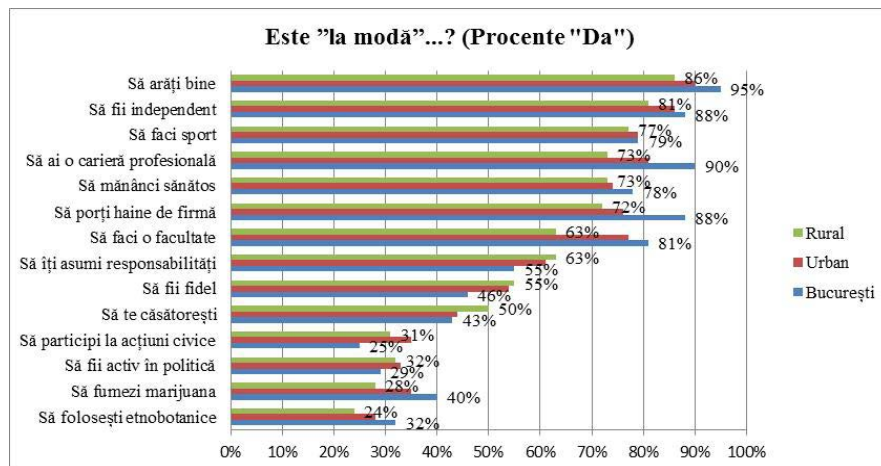
Graficul 6.2 Percepții asupra lucrurilor la „modă,” pe sexe (Procente „Da”)

Unele aspecte măsurate pe această scală presupun și o anumită autonomie financiară a respondentului, astfel încât, în mod normal, ar trebui să existe o oarecare disparitate între mediul urban și mediul rural. Pentru a sublinia și mai mult această posibilă diferență, dar și pentru că în mod tradițional Bucureștiul este considerat a reprezenta un grup foarte particular, ce dă tonul "modei" la nivel național, am adăugat și categoria formată exclusiv din tinerii care locuiesc în capitală. După cum se vede în graficul 6.3 diferențele între urban și rural sunt în general mici, și nu schimbă în mod semnificativ ierarhia stabilită la nivel național.

În schimb, tinerii din București se diferențiază foarte puternic de tinerii din restul țării. În primul rând, trebuie să notăm diferențele legate de elemente mult mai populare în București decât la nivel național, precum a purta haine de firmă, a avea o carieră profesională, a face o facultate sau a fuma marijuana. În schimb, elementele care reflectă mai degrabă dorința de interacțiune și comunitarism, precum activitatea politică, participarea la acțiuni civice sau chiar și căsătoria, sunt capite la care Bucureștiul rămâne în urma mediei naționale.

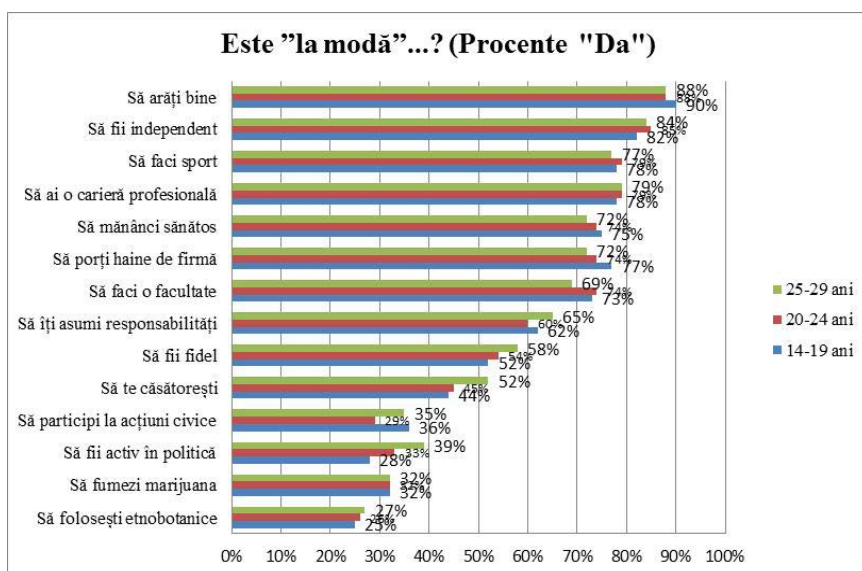
Grafic 6.3 Percepții asupra lucrurilor la „modă,” pe medii rezidențiale și București

Graficul care împarte percepția de "modă" pe vârste arată și el o societate mult mai puțin divizată decât s-a discutat în România în anumite momente. Desigur, diferențele înregistrate între tineri și bătrâni nu intră în această discuție; ele au fost dintotdeauna majore. Datele sondajului nostru confirmă faptul că nu există un conflict major în interiorul tinerilor de 15-29 de ani. Concluzia devine și mai clară în momentul în care urmărim o comparație între cele trei generații care formează populația studiată de noi. Astfel, în

graficul 6.4, putem vedea că există puține categorii care prezintă diferențe notabile de la o generație la alta. Prima astfel de diferență este cea legată de căsătorie și fidelitate, unde generația mai în vârstă tinde să le considere mai la modă decât generația mai tânără. Situația nu ar trebui să fie surprinzătoare în condițiile în care am arătat anterior cum avansarea în vârstă crește disponibilitatea către a-și forma propria familie, ceea ce induce și o modificare de standarde comportamentale în cuplu.

Grafic 6.4 Percepții asupra lucrurilor la „modă,” pe grupe de vârstă

O a doua și cea din urmă diferență pe care o discutăm pe scurt aici este cea legată de participarea politică, unde vedem că „a fi activ în politică” devine atractivă odată cu înaintarea în vârstă – un fapt normal dacă luăm în considerare faptul că tinerii de 15-17 ani nu

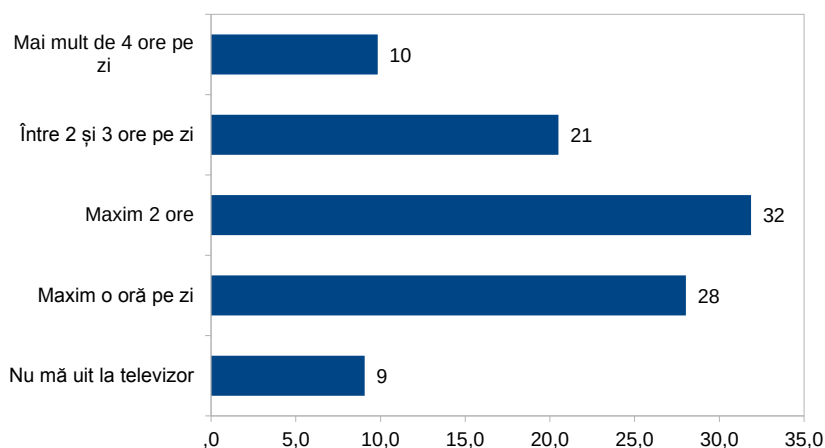
au drept de vot și nu sunt foarte interesați de politică. Oricum, așa cum vom discuta într-unul dintre capitolele următoare, se pare că relativa aversiune față de politică este caracteristică întregului eșantion de tineri.

6.2 TELEVIZIUNE SAU INTERNET?

Mai puțin de unul din zece respondenți declară că nu se uită niciodată la televizor. Cei mai mulți dintre cei intervievați petrec maxim o oră (28%) sau până la două ore (32%) în fața micului ecran. Un tânăr din cinci petrece între două și trei ore în fiecare zi, iar 10%

petrec peste patru ore. Distribuția acestora nu este influențată nici de genul respondenților, de locuirea în mediul urban sau rural, și nici nu se observă o diferență semnificativă între cele trei grupe de vârstă considerate.

Graficul 6.5 Câte ore petreci pe zi uitându-te la televizor? (Procent din total tineri)

Per ansamblu, tinerii par să fie mult mai puțin interesați de programele TV decât restul populației din România. Într-un studiu recent, românii s-au clasat pe primul loc între țările europene la timpul petrecut în fața televizorului - în medie, un respondent al studiului Médiamétrie din 2012 s-a uitat la televizor timp de cinci ore și 26 de minute⁹.

Probabil datorită unor oportunități mai variate de petrecere a timpului liber, tinerii din București sunt printre cei care petrec cel mai puțin timp la televizor, în comparație cu tinerii care provin din alte regiuni istorice; tinerii din Muntenia par să fie printre cei mai avizi telespectatori.

Tabelul 6.1 Timp petrecut în fața televizorului. Procente din total tineri din regiune istorică

	Maxim o oră pe zi	Maxim 2 ore	Între 2 și 3 ore pe zi	Mai mult de 4 ore pe zi	Nu mă uit la televizor	Total
Moldova	26.5%	36.0%	16.0%	9.5%	11.6%	100%
Muntenia	27.1%	36.5%	22.7%	10.3%	3.4%	100%
Transilvania	27.7%	27.7%	22.3%	9.4%	11.8%	100%
București	35.3%	22.6%	16.5%	10.5%	12.8%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

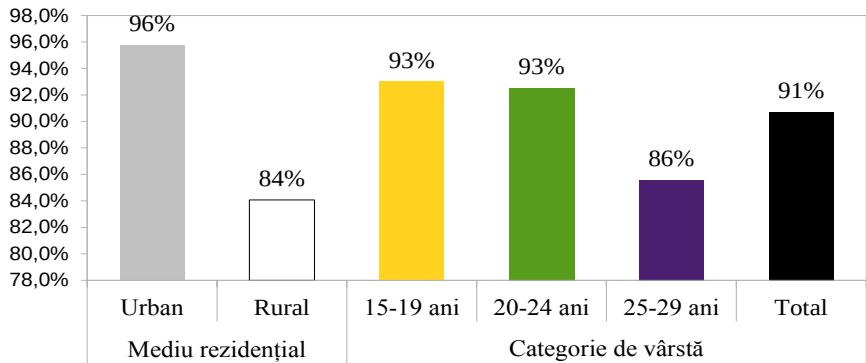
O posibilă explicație pentru diferența reliefată mai sus apare atunci când luăm în discuție utilizarea Internetului. La nivel național, mai puțin de 10% dintre tineri nu au absolut deloc acces la Internet (acasă sau la școală sau la locul de muncă etc.) Acest lucru sugerează că o rata de utilizare a Internetului este mult mai largă

în rândul tinerilor decât în rândul întregii populații a țării, unde puțin peste 40% avea acces la Internet în 2012¹⁰. Se observă o ușoară, dar semnificativă diferență între mediul urban și cel rural: în timp ce doar 4% dintre tinerii de la orașe nu au acces la internet, procentul celor fără Internet din rural se apropie de 16%.

9 Médiamétrie, Eurodata TV Une année de TV dans le monde, 2012 http://snptv.org/actualites/actualites_fla.php?id=1305 accesat 16.11.2014

10 Internet use in households and by individuals in 2012, Eurostat http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-12-050/EN/KS-SF-12-050-EN.PDF accesat 16.11.2014

Graficul 6.6. Acces la Internet (acasă, la școală, servicii sau în alte locuri) pe medii rezidențiale și grupe de vârstă.

De asemenea, aproximativ 93% dintre tinerii sub 24 de ani au acces la internet, în comparație cu puțin peste 85% în rândul celor de peste 24 de ani. O analiză mai amănunțită arată că acest din urmă efect se datorează exclusiv tinerilor din mediul rural. Cu alte cuvinte,

penetrația Internetului la sate are loc în special în rândul tinerilor născuți după 1990: aproape 90% dintre aceștia sunt conectați la internet în timp ce unul din patru tineri între 24 și 29 de ani din mediul rural nu are acces la mediul virtual avut în vedere aici.

Tabelul 6.2 Timp petrecut pe Internet în fiecare zi.

		Maxim o oră	Maxim 2 ore	Între 2 și 3 ore	Între 4 și 5 ore	6 ore sau mai mult	Total
Total utilizatori Internet		15.9%	20.1%	25.6%	22.2%	16.1%	100%
Sex	Bărbați	12.4%	19.2%	25.7%	24.3%	18.4%	100%
	Femei	19.4%	20.9%	25.5%	20.1%	13.8%	100%
Mediu rezidențial	Urban	12.9%	17.8%	24.5%	25.2%	19.3%	100%
	Rural	20.4%	23.4%	27.2%	17.7%	11.4%	100%
Regiune istorică	Moldova	16.9%	26.6%	26.6%	19.0%	10.9%	100%
	Muntenia	15.7%	21.3%	26.2%	19.5%	16.7%	100%
	Transilvania	15.4%	16.9%	26.0%	26.7%	14.9%	100%
	București	16.3%	14.0%	20.2%	21.7%	27.9%	100%
Categorie de vârstă	15-19 ani	10.5%	16.9%	26.9%	27.9%	17.6%	100%
	20-24 ani	12.4%	20.7%	26.5%	23.0%	17.1%	100%
	25-29 ani	27.8%	23.4%	22.5%	13.4%	12.8%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Dintre respondenții care au acces la Internet acasă sau la școală/facultate ori la locul de muncă, cea mai mare parte (25%) o reprezintă cei care petrec între două și trei ore online, urmați de cei care petrec între patru și cinci ore online (22%) și – în final – de cei 20% care petrec maxim două ore online, dintre cei cu acces la Internet. În jur de unul din șase tineri petrece maxim o oră în fața calculatorului și același număr petrece șase sau mai multe ore pe zi folosind internetul. Se observă deci că tinerii tind să petreacă mai mult timp pe Internet decât în fața televizoarelor, un fenomen specific generațiilor tinere de la noi și din alte țări.

Mai mult, există o relație interesantă între cele două forme de petrecere a timpului liber (i.e., Internet vs televizor): Respondenții fără acces la Internet petrec în medie mai mult timp la televizor decât orice alt tip de respondent. Dintre cei cu acces la Internet, există o corelație pozitivă între numărul orelor de folosire a internetului și orele de vizionare a televizorului, însă numai pentru cei care nu petrec prea mult timp la computer. Există o categorie de tineri care petrec puțin timp atât pe internet, cât și în fața televizorului, fie datorită dezinteresului pentru cele două medii, fie datorită constrângerilor de timp. Substituirea unui

mediu cu altul este clară și în cazul celor care petrec mai mult de 4 ore pe zi online: aceștia urmăresc într-o măsură mult mai mică programele TV.

Bărbații petrec sensibil mai mult timp pe internet decât femeile. Circa 43% dintre băieți petrec mai mult de patru ore pe Internet, spre deosebire de fete (34%). Bărbații tineri folosesc mai mult Internetul decât femeile pentru a căuta știri sau pentru jocuri video online, în timp ce femeile sunt mai înclinate să folosească Internetul pentru activități legate de muncă sau pentru accesarea rețelelor sociale.

Tinerii din București sunt printre utilizatorii cei mai inveterați ai Internetului: mai mult de un sfert dintre ei stau online peste 6 ore în fiecare zi. La polul opus din punctul de vedere al timpului petrecut pe Internet se situează respondenții din Moldova. Se remarcă și o distincție între rural și urban în ceea ce privește timpul alocat utilizării Internetului și domeniile de interes. În

timp ce aproape o jumătate dintre orășeni petrec mai mult de patru ore pe Internet, aproape o jumătate dintre respondenți din rural petrec mai puțin de 2 ore cu această activitate. De asemenea, tinerii din mediul urban folosesc mai mult Internetul în interes de muncă, pentru cumpărături, sau evidențe bancare online decât cei din mediul rural; aceștia din urmă sunt mai înclinați să acceseze site-uri de știri sau de jocuri video. Adolescenții se remarcă prin folosirea Internetului ca principală sursă de informații, de videoclipuri muzicale și de jocuri video. Când vine vorba despre tinerii cu vârste cuprinse între 20 și 24 de ani, aceștia folosesc Internetul în mod egal pentru diverse în timp ce tinerii de peste 25 de ani sunt foarte activi pe Internet din perspectiva activităților legate de serviciu, căutarea de știri, cumpărături și management online al conturilor bancare. Nesurprinzător, peste nouă din zece adolescenți folosesc Internetul pentru a accesa rețele sociale.

Graficul 6.7 Scopuri în utilizarea internetului (% din totalul celor care accesează Internetul)

Utilizarea Internetului și a televizorului sunt asociate într-un mod evident cu caracteristicile familiei de origine definite prin educația părinților, precum și prin clasa socială a acestora așa cum este ea percepută de către respondenți. Pe scurt, cu cât părinții sunt mai educați și/sau aparțin unei clase sociale mai ridicate, cu atât copiii acestora raportează un timp mai scăzut petrecut în fața televizorului și un timp mai ridicat dedicat utilizării Internetului. Evident, o componentă importantă a familiei de origine în acest caz ține de resursele materiale aflate la dispoziția tinerilor care

provin din clase sociale diferite.

Din motive de spațiu, vom contrasta respondenții care sunt consumatori intensivi de Internet, respectiv televiziune, cu cei care le utilizează foarte puțin sau deloc. În datele noastre, aceștia sunt respondenții care se uita mai mult de patru ore la televizor în fiecare zi și cei care petrec mai mult de șase ore pe Internet, în contrast cu cei care nu se uita la televizor, respectiv stau mai puțin de o oră pe internet.

Tabelul 6.3 Utilizarea internetului și a televizorului.

Procent din total categorie de educație a tatălui, respectiv din total categorie de clasă socială a părinților

		Ore petrecute în medie la televizor în fiecare zi		Ore petrecute în medie pe internet în fiecare zi	
		Mai mult de patru ore pe zi	Nu mă uit la televizor	Maxim o ora pe zi	Șase ore sau mai mult pe zi
Ultima școală absolvită de tată	Școala primară -maxim 4 clase	15.9%	2.3%	28.6%	23.8%
	Școala generală maxim 10 clase	9.7%	8.3%	26.1%	12.6%
	Școala profesională	9.9%	7.2%	19.3%	11.9%
	Liceu	9.0%	7.6%	15.9%	16.6%
	Școala post-liceală	11.4%	14.3%	7.1%	18.6%
	Facultate	7.8%	11.4%	10.5%	19.1%
	Studii post-universitare	0.0%	32.4%	2.9%	28.6%
Clasa socială a părinților	Clasa de sus	5.7%	9.1%	16.5%	15.3%
	Clasa de mijloc	8.2%	10.6%	11.9%	17.4%
	Clasa muncitorilor	11.5%	7.2%	20.4%	15.6%
	Clasa de jos	14.4%	8.0%	21.5%	10.1%

În tabelul 4.3 se observă că aproape o treime din tinerii ai căror tați au studii postuniversitare nu se uită niciodată la televizor, și practic niciunul nu se uită mai mult de patru ore. Aceeași tendință se remarcă la cei ai căror tați sunt absolvenți de școli post-liceale sau facultăți, unde procentele sunt de 14% versus 11%, respectiv 11% versus 8%. La cealaltă extremă, doar 2% dintre tinerii ai căror tați au maxim 4 clase nu urmăresc programele tv, procentul fiind de 8% în cazul celor cu maxim 10 clase. La acest nivel scăzut de educație parentală se observă o folosire intensă a Internetului: aproape 10% pentru cei cu tați cu maxim 10 clase, respectiv 16% pentru cei cu tați cu maxim patru clase. Tendința se păstrează și atunci când ne uităm la clasa socială a părinților. Atunci când clasa socială este cea a muncitorilor sau clasa de jos, procentul celor care petrec foarte mult timp la televizor este mai ridicat decât cel al celor care nu se uită deloc la televizor, exact invers ca în cazul celor cu părinți din clasa de mijloc sau de sus.

Chiar dacă ceva mai puțin pregnant, un efect al clasei sociale și al educației părinților se remarcă și în cazul utilizării Internetului, însă influența este opusă. În rândul celor care petrec 6 ore sau mai mult pe Internet, procentul de tineri cu tați absolvenți de facultate este dublu în raport cu cel al celor care petrec online maxim o oră. Atunci când tatăl are zece clase sau mai puțin, numărul celor care stau maxim o oră pe internet este mai redus decât al celor care stau mai mult de șase ore. La fel și în cazul relației cu clasa socială. Când

părinții aparțin clasei de mijloc sau de sus, numărul utilizatorilor intensivi de Internet este mai mare sau aproximativ egal cu al utilizatorilor sporadici, însă atunci când clasa socială a părinților este de muncitori sau de jos, procentul utilizatorilor intensivi scade sub cel al respondenților care petrec maxim o oră pe internet.

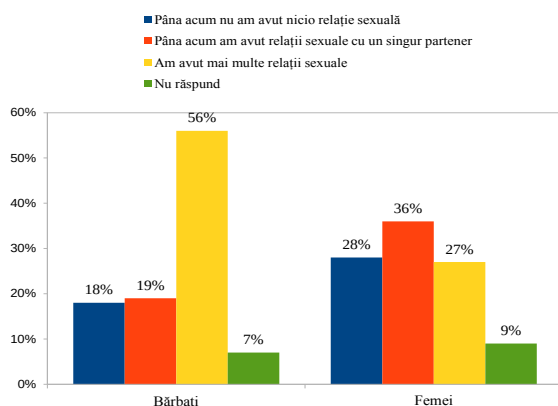
În concluzie, televizorul pare a fi preferat de către tinerii ai căror părinți au educație mai redusă și/sau aparțin unei clase sociale mai defavorizate, iar Internetul de către cei ai căror părinți au un nivel superior de educație și/sau provin dintr-o clasă socială mai înaltă. Cu titlu ipotetic, explicația acestor diferențe poate invoca condițiile materiale ale existenței tinerilor (i.e., diferențe de venituri/situație materială între familiile de origine) cât și reproducerea culturală a unor practici de utilizare a mijloacelor de comunicare. Televizorul este mult mai la îndemână familiilor sărace, atât la nivelul costurilor de utilizare, cât și la nivelul ușurinței de acces la infrastructură și de utilizare a echipamentelor. De asemenea, folosirea Internetului este strâns asociată cu unele profesii liberale și cu formele de educație asociate acestora. În plus, există și un factor de replicare a practicilor parentale, în care tinerii tind să imite modul de petrecere a timpului liber la nivelul părinților, inclusiv în ceea ce privește utilizarea internetului și a televizorului.

6.3

SEXUALITATE

Chestionarul nostru a inclus și o serie de întrebări privind viața sexuală a tinerilor și folosirea mijloacelor contraceptive. Înainte de a trece la analiza datelor pe aceste teme, este necesar să facem o serie de precizări metodologice. Răspunsurile la astfel de întrebări ce vizează o temă sensibilă pot fi și sunt de regulă distorsionate de așa-numitul efect de dezirabilitate socială: tendința respondenților de a da răspunsuri conforme cu norme sociale larg împărtășite. Altfel spus, acest efect implică faptul că respondenții vor supra-raporta comportamente acceptabile ori pozitive sub raport social și pot trece sub tăcere comportamente etichetate social ca indezirabile. Mai exact, în măsura în care tinerii consideră că a avea relații sexuale în adolescență ori la vârste foarte tinere (15-16 ani) reprezintă, din perspectiva majorității adulților, un comportament indezirabil social, este foarte probabil să nu declare faptul că și-au început viața sexuală (deși, în realitate, au făcut-o). Fără îndoială, este posibil să existe și un efect invers înregistrat în rândul unor respondenți care – deși nu și-au început viața sexuală – declară că au făcut-o, pentru a nu fi percepuți drept excepții. Foarte probabil că acest efect invers, dar care ține tot de „dezirabilitatea socială” este mai pregnant în rândul celor trecuți de 20 și/sau 25 de ani, vârste la care absența experienței sexuale poate atrage după sine etichetări negative. Este practic imposibil să estimăm amploarea efectului de dezirabilitate socială în cele două cazuri/sensuri și, oricum, astfel de estimări nu au constituit obiectul studiului nostru. Cititorii acestui raport trebuie să rețină faptul că astfel de distorsiuni există în toate cercetările ce ating teme sensibile, așa cum este cazul studiului nostru.

Graficul 6.8. Relații sexuale în funcție de gen (% total eșantion)

Aproape un sfert dintre respondenți au raportat că nu au avut nicio relație sexuală până la momentul interviului, iar 28% au avut relații cu un singur partener.

O jumătate dintre cei care au avut măcar o relație sexuală spun că folosesc întotdeauna o metodă de contracepție, dar mai mult de unul din șase nu a folosit niciodată sau, în procent extrem de mic, nu știe ce sunt metodele de contracepție. Mai mult de jumătate dintre bărbați (un procent dublu față de cel al femeilor) declară că au avut mai multe relații sexuale, în timp ce 28% dintre femei nu au avut nicio experiență sexuală, iar 36% au avut doar un singur partener.

Cum era de așteptat, cei mai în vârstă respondenți sunt cei care declară cel mai des că au avut experiențe sexuale multiple. Jumătate dintre tinerii între 15 și 19 ani spun că nu au avut nicio relație sexuală până în prezent, rata scăzând la 12% respectiv 5% pentru grupele de vârstă 20-24 respectiv 25-29. Respondenții din mediul urban au raportat un număr semnificativ mai mare de relații sexuale cu mai mulți parteneri decât cei din mediul rural; aceștia din urmă au declarat mai des că au avut relații cu un singur partener. O posibilă explicație, deși în mod cert nu singura, este o prevalență mai ridicată a conservatorismului sexual la sate, fie pe fondul controlului social în comunitățile mici, fie pe fondul unor tradiții cultural-religioase.

Ca o confirmare a clivajului cultural în ceea ce privește comportamentul sexual, tinerii din București se remarcă printre cei cu mai multe relații sexuale, dar foarte rar printre cei fără nici o experiență, în timp ce tinerii din Moldova și Muntenia sunt supra-reprezențați printre cei care au avut fie un singur partener sexual până acum, fie nici unul.

Tabelul 6.4 Activitate sexuală (% total eșantion)

		Pâna acum nu am avut nici o relație sexuală	Pâna acum am avut relații sexuale cu un singur partener	Am avut mai multe relații sexuale	Nu răspund	Total
Total eșantion		23.2%	27.5%	41.4%	7.9%	100%
Mediu rezidențial	Urban	23.6%	23.2%	44.8%	8.4%	100%
	Rural	22.7%	33.1%	37.0%	7.3%	100%
Regiune istorică	Moldova	25.1%	29.5%	38.2%	7.3%	100%
	Muntenia	20.2%	28.7%	44.3%	6.9%	100%
	Transilvania	27.7%	24.7%	39.3%	8.3%	100%
	București	13.5%	29.3%	45.9%	11.3%	100%
Categorie de vârstă	15-19 ani	50.1%	22.7%	19.8%	7.4%	100%
	20-24 ani	11.5%	29.6%	51.0%	7.9%	100%
	25-29 ani	4.8%	30.7%	55.9%	8.6%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Metodele contraceptive sunt cunoscute de aproape toți respondenții, însă nu sunt folosite în mod consistent în rândurile celor care și-au început viața sexuală. Mai exact, 12% dintre respondenți declară că nu folosesc niciodată mijloace de contracepție și doar un

respondent din trei declară că le folosește întotdeauna. Un sfert dintre respondenți declară că le folosesc doar uneori, iar alt sfert dintre ei susțin că nu au avut nevoie de metode de contracepție întrucât nu și-au început viața sexuală.

Tabelul 6.5 Folosirea mijloacelor contraceptive (% total eșantion)

Cit de des folosești mijloace contraceptive?		Întotdeauna	Uneori	Niciodată	Nu am avut relații sexuale până acum	Nu știu ce înseamnă mijloace contraceptive	Nu răspund	Total
Total eșantion		33.3%	24.6%	11.9%	23.2%	1.3%	5.7%	100%
Sex	Bărbați	35.0%	29.3%	11.1%	18.2%	1.7%	4.6%	100%
	Femei	31.7%	19.9%	12.7%	28.1%	0.9%	6.7%	100%
Regiune istorică	Moldova	33.8%	25.8%	8.0%	25.1%	0.4%	6.9%	100%
	Muntenia	34.6%	25.9%	14.2%	20.2%	2.1%	3.0%	100%
	Transilvania	31.0%	22.1%	10.5%	27.7%	1.3%	7.4%	100%
	București	36.1%	26.3%	17.3%	13.5%	0.8%	6.0%	100%
Categorie de vârstă	15-19 ani	25.1%	11.8%	5.2%	50.1%	1.5%	6.3%	100%
	20-24 ani	39.4%	30.5%	11.1%	11.5%	1.3%	6.2%	100%
	25-29 ani	35.8%	32.9%	21.1%	4.8%	1.1%	4.3%	100%

Bărbații sunt cei care declară o rată mai ridicată de folosire a mijloacelor de contracepție decât femeile: doi bărbați din trei folosesc contraceptive uneori sau întotdeauna, spre deosebire de doar 50% dintre femei. Atunci când luăm în considerare doar cei 77% dintre respondenții care au avut relații sexuale (1000 din 1302 de respondenți), avem 6 bărbați care folosesc contraceptive pentru fiecare bărbat care nu le folosește, sau le folosește doar uneori. La polul opus

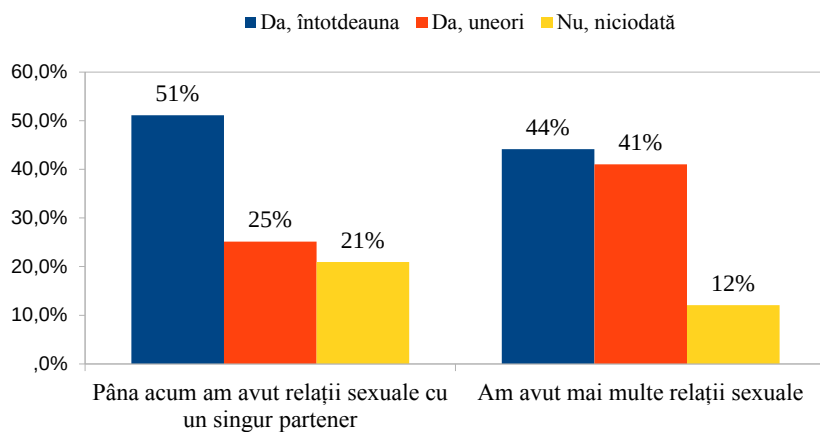
avem 4 femei folosind o metodă contraceptivă pentru fiecare femeie care nu folosește nicio metodă.

Tinerii din București sunt printre cei mai activi utilizatori de metode contraceptive. Tinerii între 20 și 24 de ani raportează cea mai ridicată rată de folosire a mijloacelor contraceptive: 70% le folosesc întotdeauna sau măcar uneori. Doar 31% dintre tinerii de peste 25 de ani, folosesc de fiecare dată un mijloc de contracepție,

iar 21% nu folosesc niciodată aceste metode. Explicația cea mai plauzibilă pentru această cohortă este încercarea acestora de a procrea, în special în cazul

celor căsătoriți, care sunt supra-reprezenți în acest grup de vârstă.

Graficul 6.9 Folosești mijloace contraceptive?. Procent din total categorie de tineri în funcție de experiențele sexuale

Folosirea mijloacelor contraceptive este asociată cu experiența sexuală a respondentului. Pentru cei care nu au avut relații sexuale decât cu un singur partener, 21% nu folosesc niciodată metode contraceptive, iar mai mult de jumătate folosesc întotdeauna un

mijloc de contracepție, spre deosebire de mai puțin de 45% dintre cei care au avut relații sexuale cu mai mulți parteneri. Dintre aceștia din urmă, 41% folosesc metodele contraceptive în mod sporadic.

6.4

COMPORTAMENTE DE RISC: CONSUM DE ALCOOL, TUTUN ȘI ACTE DE VIOLENȚĂ

La fel ca în cazul întrebărilor privind viața sexuală și folosirea metodelor contraceptive, și răspunsurile la întrebări privind consumul de alcool și tutun pot fi și sunt adeseori distorsionate de efectul de dezirabilitate socială. Acest efect se referă la tendința respondenților de a sub-raporta comportamente indezirabile social (i.e., consumul de alcool și tutun) și de a supra-raporta comportamente dezirabile social.

Cu rezervele de rigoare în minte, notăm faptul că aproximativ 21% dintre români fumează, iar bărbații sunt de trei ori mai prezenți în cadrul fumătorilor decât

femeile¹¹. În studiul nostru, mai mult de 42% dintre tineri fumează, trei sferturi dintre ei în fiecare zi și un sfert doar ocazional. Diferențele de gen se păstrează și la tineri, 40% dintre bărbați fumând zilnic, față de doar 23% dintre femei; două treimi dintre femei sunt nefumătoare. Se observă și o creștere a ratei de fumători o dată cu tranziția spre viața adultă. Dacă 71% dintre tinerii cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani azi sunt nefumători, procentajul scade la 50% pentru cei între 20 și 24 de ani, și la 44% pentru tinerii între 25 și 29 de ani.

¹¹ Eurostat, Health at a Glance: Europe 2012, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264183896-en>

Tabelul 6.6 Consum de alcool și tutun (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

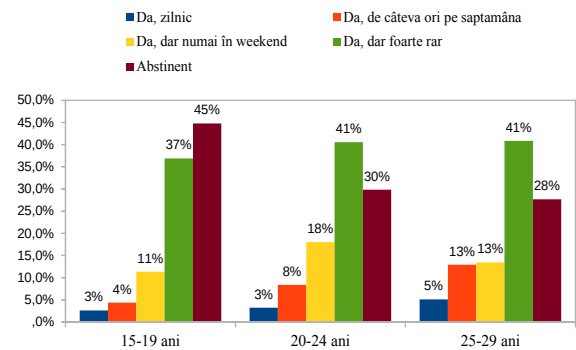
		Fumezi?			Consumi băuturi alcoolice?				
		Da, zilnic	Da, ocazional	Nu	Da, zilnic	Da, de câteva ori pe săptămână	Da, dar numai în weekend	Da, dar foarte rar	Nu
Total eșantion		31.7%	11.5%	56.8%	3.5%	8.3%	14.4%	39.4%	34.5%
Sex	Bărbați	40.9%	13.2%	45.9%	6.1%	13.7%	20.4%	38.6%	21.2%
	Femei	22.6%	9.9%	67.5%	1.1%	2.9%	8.4%	40.1%	47.6%
Regiune istorică	Moldova	26.1%	14.7%	59.2%	7.7%	11.7%	11.4%	7.7%	35.9%
	Muntenia	33.6%	10.3%	56.1%	2.3%	7.1%	11.3%	2.3%	34.3%
	Transilvania	29.1%	12.4%	58.4%	2.4%	7.9%	17.2%	2.4%	35.8%
București		45.5%	6.1%	48.5%	3.1%	6.2%	20.8%	3.1%	27.7%

Între tinerii din Moldova și cei din București se remarcă o interesantă asimetrie a comportamentelor de risc. În timp ce cei din urmă fumează mult mai des decât primii, tinerii din Moldova consumă mai des băuturi alcoolice decât respondenții din Capitală, care sunt mult mai frecvent băutori de weekend. Explicațiile pornesc atât de la cultura locală de construire a personalității sociale, cât și pe fondul oportunităților și a modurilor de petrecere a timpului liber. În ceea ce privește fumatul, pe lângă factori obiectivi cum ar fi prețul în creștere al țigaretelor, se adaugă cenzura socială în zonele mai tradiționale, îndreptată în special împotriva tinerelor fumătoare.

Un tânăr din patru consumă alcool măcar o dată pe săptămână, în timp ce unul din trei nu consumă niciodată băuturi alcoolice. Asimetria dintre comportamentul de risc al bărbaților și cel al femeilor persistă și în cazul consumului de alcool. Un bărbat din cinci consumă alcool zilnic sau de câteva ori pe săptămână, în timp ce doar o femeie din 25 are un

comportament similar. Aproape jumătate dintre fete nu consumă băuturi alcoolice, în vreme ce doar 21% dintre băieți declară că nu consumă niciodată alcool.

Graficul 6.11 Consumul de alcool pe categorii de vârstă

Tabelul 6.7 Consum de alcool și tutun pe medii rezidențiale.

	Fumezi?			Consumi băuturi alcoolice?				
	Da, zilnic	Da, ocazional	Nefumător	Da, zilnic	Da, de câteva ori pe săptămână	Da, dar numai în weekend	Da, dar foarte rar	Abstinent
Rural	31.7%	11.5%	56.8%	3.5%	8.3%	14.4%	39.4%	34.5%
Urban	40.9%	13.2%	45.9%	6.1%	13.7%	20.4%	38.6%	21.2%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Traectoria de viață a tinerilor le influențează și consumul de alcool. Între grupul celor cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani și grupul celor cu vârste cuprinse între 24 și 29 de ani, rata celor care consumă alcool zilnic se dublează, iar rata celor care consumă

alcool de câteva ori pe săptămână se triplează. Tinerii între 20 și 24 de ani sunt cei mai înclinați să bea doar în weekend, în timp ce tinerii sub 19 ani declară cele mai mari niveluri de evitare totală a băuturilor alcoolice.

Comportamente de risc prin consumul de alcool și tutun sunt, după cum era de așteptat, puternic corelate. Cei care beau mai des tind să fumeze mai mult, iar nefumătorii sunt foarte înclinați să fie și nebăutori. Aproape jumătate dintre tinerii care nu fumează niciodată, nu consumă niciodată băuturi

alcoolice, iar încă 41% consumă doar alcool foarte rar, în timp ce procente scade la 16% respectiv 35% în cazul celor care fumează zilnic. Fumătorii ocazionali tind să fie și consumatori ocazionali de alcool, un sfert dintre ei limitându-se la weekend, iar aproape jumătate consumând băuturi foarte rar.

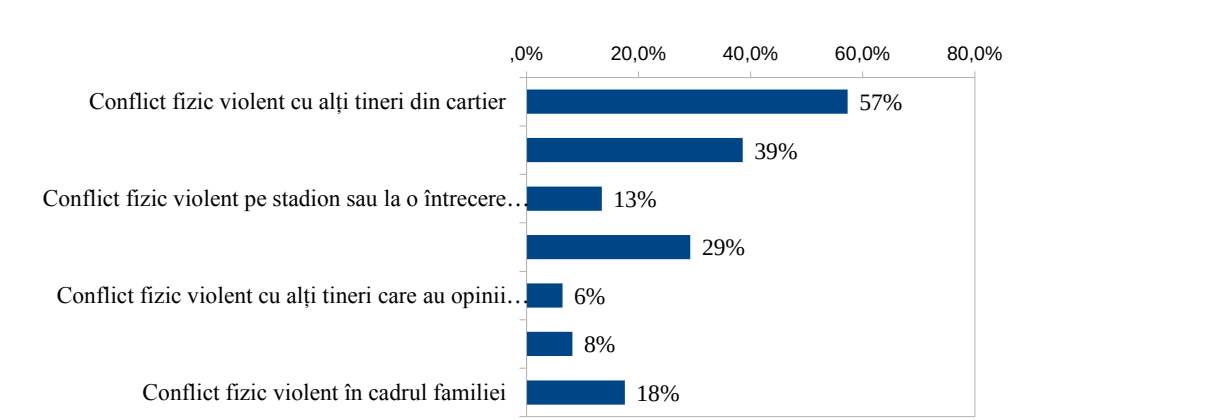
Tabelul 6.8 Procent de tineri consumatori de băuturi alcoolice, din total categorie de tineri fumători/nefumători

		Consum de băuturi alcoolice					Total
		Zilnic	De câteva ori pe săptămână	Da, dar numai în weekend	Da, dar foarte rar	Nu consum niciodată	
Total eșantion		3.4%	8.4%	14.1%	39.6%	34.6%	100%
Categorie de fumători/ nefumători	Fumător zilnic	8.2%	17.1%	24.3%	34.9%	15.6%	100%
	Fumător ocazional	2.0%	9.5%	25.9%	47.6%	15.0%	100%
	Nefumător	1.1%	3.3%	6.0%	40.5%	49.0%	100%

Circa 13% dintre respondenți declară că au fost implicați într-unul sau mai multe conflicte fizice

violente în ultimele 12 luni. Un sfert dintre aceștia sunt femei, iar trei sferturi sunt bărbați.

Graficul 6.12 Tipuri de conflicte violente. Procent din total tineri implicați în minim un conflict violent în ultimele 12 luni

Mai mult de o jumătate dintre respondenții implicați în acte de violență au participat la un conflict fizic cu alți tineri din cartier, iar în jur de o treime în conflicte din locuri de distracție sau în instituții de învățământ. Pentru toate tipurile de implicare în conflicte violente, bărbații raportează un număr mai ridicat de incidente decât femeile. Dacă privim fiecare gen în parte, observăm că

băieții au șanse mai mari să fie implicați într-un conflict într-un club de noapte sau o discotecă, sau cu poliția la o demonstrație, sau ca participant la un eveniment sportiv. Între tipurile de violență experimentată de fete, se remarcă violența din instituțiile de învățământ și, cu precădere, violența domestică.

Tabelul 6.9 Implicarea în acte de violență. Procente calculate pentru tinerii care au fost implicați în astfel de acte măcar o dată în ultimele 12 luni

Tipuri de conflict		Conflict cu alți tineri din cartier	Conflict cu alți tineri într-un club de noapte, disco, sau cafenea	Conflict pe stadion sau la o întrecere sportivă, cu alți tineri	Conflict la școală/liceu/facultate	Conflict cu poliția (la demonstrații)	Conflict fizic violent în cadrul familiei
Total sub-eșantion		7.6%	5.1%	1.8%	3.9%	1.1%	2.3%
Sex	Bărbați	12.0%	8.7%	2.8%	5.6%	1.9%	2.8%
	Femei	3.2%	1.5%	0.8%	2.2%	0.3%	1.9%
Mediu rezidențial	Urban	7.1%	3.8%	1.6%	2.5%	0.8%	1.9%
	Rural	8.3%	6.8%	2.0%	5.7%	1.4%	2.9%
Categorie de vârstă	15-19 ani	10.5%	4.1%	2.8%	7.2%	0.9%	2.4%
	20-24 ani	6.9%	6.3%	1.1%	3.0%	1.3%	2.6%
	25-29 ani	4.9%	4.9%	1.4%	.8%	1.1%	1.9%

Notă: Cifrele cu **bold** indică diferențe semnificative statistic

Tinerii din zona rurală au un risc mai ridicat decât cei din zona urbană de a fi implicați într-un conflict violent. În zona urbană predomină conflictele din cartier sau din stadion, în timp ce tinerii de la sat sunt mai repede implicați în acte de violență petrecute în spații școlare

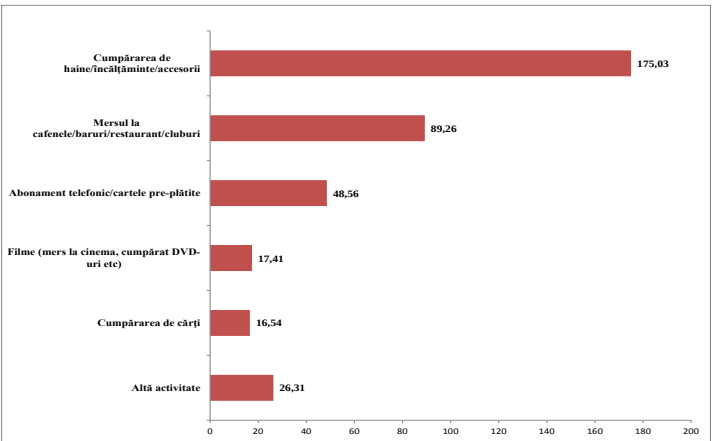
sau în spațiile de distracție nocturnă. Implicarea în conflictele cu alți tineri din cartier este invers corelată cu vârsta, doar unul din 20 dintre tinerii peste 25 de ani raportând un astfel de conflict.

6.5 CHELTUIELI CU PETRECEREA TIMPULUI LIBER

Achiziționarea de haine, încălțăminte sau accesorii reprezintă cele mai frecvente cheltuieli ale tinerilor din studiul nostru, în medie aceștia investind pentru astfel

de lucruri 175 de lei lunar. Ea este urmată de cheltuielile cu ieșitul în oraș la bar, cafenea sau club (aproape 90 de lei/lună) și plata telefonului (aproape 50 de lei/lună).

Graficul 6.13 Cheltuieli medii lunare, pe tipuri de activități. Medie în lei pe întreg eșantionul

În medie, tinerii cheltuiesc lunar mai puțin de 20 de lei pentru vizionarea filmelor sau, respectiv, achiziționarea de cărți. Probabil datorită posibilităților materiale mai ridicate și datorită accesului mai ușor la localuri, magazine și cinematografe, comparativ cu tinerii din rural, tinerii din urban cheltuiesc în medie cu 27 de lei mai mult cu mersul la cafenele, baruri etc, cu 21 de lei mai mult pe lună cu achiziționarea de obiecte vestimentare, respectiv cu opt lei mai mult pe lună cu vizionarea filmelor.

În ceea ce privește ieșitul în oraș, băieții cheltuiesc aproape dublu în medie cu aceste activități comparativ cu fetele (116 lei versus 60 de lei) și cheltuiesc sensibil

mai mulți bani pentru vizionarea de filme. Singura categorie în care fetele cheltuiesc o sumă medie mai mare decât băieții este pentru cumpărarea de cărți, (22 de lei/lună). Notăm că în medie băieții cheltuiesc cu 60 de lei mai mult pe lună decât fetele cu activități de petrecere a timpului liber. În general, cheltuielile cresc și odată cu vârsta, pe măsură ce tinerii au la dispoziție mai multe resurse financiare (proprie). Astfel, respondenții cu vârste de peste 20 de ani cheltuiesc semnificativ mai mult pentru consumația din localuri și pentru achiziționarea de haine decât cei mai tineri, iar cei cu vârstă de peste 25 de ani plătesc mai mulți bani pentru serviciile de telefonie.

Tabelul 6.10 Cheltuieli medii lunare, pe tipuri de activități (% total eșantion)

		Filme (mers la cinema, DVD)	Mersul la cafenele baruri/cluburi restaurant	Cumpărarea de haine/ încălțăminte/ accesorii	Abonament telefonic/ cartele pre-plătite	Cumpărarea de cărți	Altă activitate
Total eșantion (lei, în medie pe lună)		17.4	89.3	175.0	48.6	16.5	26.3
Sex	Bărbați	20.9	117.0	180.1	49.0	11.6	29.1
	Femei	13.9	61.6	170.0	48.1	21.5	23.5
Mediu rezidențial	Urban	21.0	101.0	184.4	49.9	18.1	31.6
	Rural	12.6	73.9	162.9	46.9	14.5	19.9
Regiune istorică	Moldova	15.8	79.3	164.9	46.2	28.2	53.5
	Muntenia	12.1	83.0	168.3	48.2	11.1	23.4
	Transilvania	13.9	90.6	158.8	46.9	13.5	16.9
	București	49.0	125.2	275.9	60.6	19.9	7.5
Categorie de vârstă	15-19 ani	17.4	65.8	151.4	43.2	14.0	14.8
	20-24 ani	18.1	101.5	182.5	47.4	19.5	29.0
	25-29 ani	16.6	102.8	194.7	56.6	16.0	36.6

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Cum era de așteptat, tinerii din București au o putere de cumpărare net superioară tinerilor din celelalte regiuni, cheltuind semnificativ mai mulți bani pentru

vizionarea de filme, ieșitul în oraș, telefonie mobilă sau achiziționarea de obiecte vestimentare.

Tabelul 6.11 Cheltuieli cu petrecerea timpului liber (medii pe total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

Categorii socio-demografice și rezidențiale		Cheltuieli cu petrecerea timpului liber; medii (în lei)
Sex	Bărbați	399.69
	Femei	331.68
Mediu rezidențial	Urban	403.85
	Rural	321.07
Regiune istorică	Moldova	391.22
	Muntenia	338.21
	Transilvania	339.74
	București	522.17

Categorii socio-demografice și rezidențiale		Cheltuieli cu petrecerea timpului liber; medii (în lei)
Categorie de vârstă	15-19 ani	295.56
	20-24 ani	388.78
	25-29 ani	422.38
Ultima școală absolvită de tată	Școala primară (maxim 4 clase)	257.76
	Școala generală (maxim 10 clase)	290.65
	Școala profesională	319.22
	Liceu	374.85
	Școala post-liceală	568.75
	Facultate	435.84
	Studii post-universitare (master sau doctorat)	494.29
Clasa socială a părinților	Clasa de sus	466.00
	Clasa de mijloc	412.23
	Clasa muncitorilor	327.77
	Clasa de jos	206.26

După cum era de așteptat, copiii ai căror părinți provin din clase avantajate sau cei ai căror părinți au niveluri superioare de educație au la dispoziție mai multe

resurse financiare la dispoziție și cheltuie mai mult pe diverse activități.

6.6 CONCLUZII

- 1) Diferențele în stil de viață și petrecere a timpului liber sunt cele mai accentuate între tinerii care locuiesc în urban și cei care locuiesc în rural; mai notăm diferențe datorate tranziției de la o generație la alta;
- 2) Spre deosebire de adulți, tinerii petrec mai puțin timp în fața televizoarelor și mult mai mult timp pe internet. Dintre respondenții sondajului nostru, cei mai tineri (adică adolescenții) apar ca cei mai activi utilizatori de Internet, care este folosit în principal ca sursă de informare și divertisment.
- 3) Băieții tind să declare că utilizează metodele contraceptive într-o măsură sensibil mai mare decât fetele, în timp ce acestea susțin că au avut mai puțini parteneri sexuali decât băieții.
- 4) În ceea ce privește comportamentele de risc, băieții tind să bea mai mult alcool, să fumeze mai mult, și să fie implicați mai des în conflicte fizice violente decât femeile.
- 5) Se remarcă diferențe semnificative în ceea ce privește capacitatea de cheltuire cu petrecerea timpului liber între mediul rural și cel urban, precum și între București și celelalte zone ale României.
- 6) Clasa socială și nivelul de educație al părinților sunt pozitiv corelate cu utilizarea Internetului și cu posibilitățile mai variate de petrecere a timpului liber. Tinerii cu părinți cu nivel ridicat de școlarizare și/sau provenind din clasa de sus ori de mijloc tind să utilizeze într-o mai mare măsură Internetul și să aibă posibilități mai variate de petrecere a timpului liber.

CAPITOLUL 7

RELIGIE ȘI SPIRITUALITATE

În acest capitol, ne oprim asupra temei religiozității. Potrivit unui sondaj Eurobarometru din 2010 care măsura nivelul de religiozitate în țările Uniunii Europene, România a fost clasată pe locul al treilea, după Malta și Croația, cu 93% dintre români care se declarau convingși de existența lui Dumnezeu. Acest nivel de religiozitate are, în mod cert, efecte și în alte fațete ale vieții de zi cu zi a românilor.

Pentru că religia este atât de importantă în viețile oamenilor, aceasta tinde să influențeze și valorile prin care oamenii filtrează comportamentele acceptabile în societate. Spre exemplu, societățile democratice care tind a fi mai religioase au și tendința de a sancționa, legal sau moral, avortul, precum se întâmplă în Polonia sau Irlanda. Din acest punct de vedere, România încă trăiește sub stigma celor peste 20 de ani din perioada comunistă în care avortul a fost ilegal, ceea ce a condus la adevărate tragedii (de exemplu, femei decedate în urma unor intervenții chirurgicale făcute în condiții improprii, copii nedorți, abandonati și ulterior instituționalizați etc.). Astăzi, conform datelor World Health Organization, întreruperile de sarcină par a reprezenta, din nefericire, principala metodă contraceptivă în România, care are una dintre cele mai ridicate rate ale avortului din UE. Reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române (BOR) și ai altor culte religioase de la noi au luat poziție împotriva avorturilor însă, datorită fricii de oprobriu public, au făcut-o cu mai puțină vehemență.

În schimb, un domeniu în care am asistat la o luare de poziție destul de virulentă din partea liderilor religioși – în special cei creștini – a fost cel al minorităților sexuale. După cum o atestă datele altor sondaje de opinie la nivel național, majoritatea populației adulte a țării are atitudini negative față de minoritățile sexuale. Din acest punct de vedere, BOR a considerat probabil că o condamnare publică extrem de vizibilă a homosexualității nu poate genera resentimente, ci, dimpotrivă, aprobare din partea majorității populației. Bunăoară, pe perioada recentelor discuții referitoare la modificarea Constituției, BOR chiar a militat pentru introducerea unui articol constituțional ce ar fi interzis căsătoriile sau uniunile civile între persoanele de același sex, în condițiile în care Europa Occidentală pare a merge în direcția opusă, de recunoaștere a drepturilor fundamentale pentru minoritățile sexuale.

România pare a fi, cel puțin la nivel declarativ, o societate în care religia joacă un rol care nu poate fi trecut cu vederea, însă studii din alte țări arată că tinerii tind să aibă atitudini mult mai seculare decât populația generală. Evoluția nivelului de religiozitate poate da o idee despre evoluția societății noastre în general și cu atât mai mult poate scoate la suprafață date despre un potențial conflict între generații cu care va urma să ne confruntăm în următorii ani.

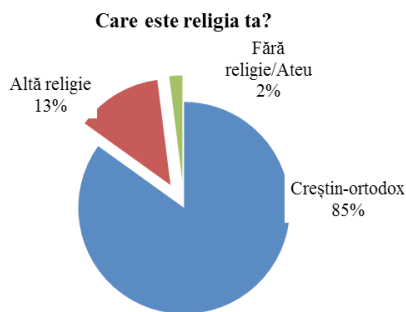
7.1

APARTENENȚA RELIGIOASĂ A TINERILOR DIN ROMÂNIA

Discuția noastră despre spiritualitate trebuie să plece de la contextul societății românești. Aproape toate cercetările despre religiozitate în Uniunea Europeană arată că România este una dintre societățile cele mai omogene din punct de vedere religios. Conform recensământului din 2011, 86% dintre români se identifică drept creștin-ortodocși, 0.1% se declară ateii sau fără religie și restul sunt de altă denotație religioasă, în general tot creștină.

Situația este oarecum similară și în rândul tinerilor din România, cu excepția faptului că ateismul este ușor mai bine reprezentat. Astfel, 85% dintre tineri se consideră creștin-ortodocși, 13% se identifică drept de altă religie, iar 2% afirmă că nu au religie sau sunt ateii. Proportia foarte ridicată a creștin-ortodocșilor este extrem de similară cu structura de rit religios a populației generale. Evident, această situație nu înseamnă neapărat și că nivelul de religiozitate al tinerilor este similar cu cel al populației largi.

Graficul 7.11 Auto-identificarea cu o religie (excluzând non-răspunsurile)

Împărțirea pe rituri nu diferă pe vârstă sau gen. Singurele diferențe notabile observate sunt cele regionale și se referă la cultul româno-catolic; aceste diferențe

sunt mai degrabă o manifestare a minorității etnice maghiare (parte catolică, parte protestantă) și, poate, a tradiției lăsate în urmă de minoritatea etnică germană în Ardeal. Aproape întreaga diferență pare a fi explicată de istoria religioasă complexă a zonei Transilvania.

Cea mai relevantă diferență găsită față de media națională este, totuși, cea legată de identificarea ca ateu. Tinerii sunt aproape de douăzeci de ori mai predispuși de a se identifica astfel decât populația generală măsurată în cel mai recent recensământ. Nesurprinzător, cea mai mare parte a celor care se consideră atei locuiesc în zona urbană. Ceea ce este, poate, surprinzător, este că aceștia nu sunt neapărat în București, ci mai degrabă în zona Transilvaniei, unde procentul de tineri care se identifică drept atei este aproape dublu față de cel din capitală.

Tabelul 7.1. Auto-identificarea cu o religie pe mediu de rezidență, vârstă și gen (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

Care este religia ta?							
	Crestin-ortodoxa	Româno-catolica	Greco-catolica	Protestanta	Neo-protestanta	Alta religie	Ateu/fara religie
Total	84.9%	5.9%	1.2%	2.6%	3.1%	.2%	2.0%
Urban	86.2%	5.2%	1.5%	.9%	3.1%	.4%	2.7%
Rural	83.4%	6.9%	.7%	4.8%	3.2%	.0%	1.1%
15-19 ani	85.8%	6.1%	.9%	2.4%	2.4%	.2%	2.2%
20-24 ani	86.6%	3.8%	1.5%	2.1%	3.8%	.4%	1.7%
25-29 ani	81.8%	8.3%	1.1%	3.5%	3.2%	.0%	2.1%
Bărbat	84.7%	6.8%	.9%	1.9%	2.8%	.3%	2.6%
Femeie	85.2%	5.0%	1.4%	3.4%	3.5%	.2%	1.4%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Mai departe, am încercat să analizăm și credința tinerilor sub două aspecte pe care le-am considerat distincte. Ambele au fost concentrate pe ritul creștin, datorită faptului că peste 95% dintre respondenți s-au identificat astfel, în una din denumiriile existente. Primul aspect analizat a fost cel legat de valorile religioase ale respondenților, pe care l-am luat în calcul drept spiritualitate și a constat într-o scală de patru afirmații legate de natura transcendentă a divinității. Al doilea

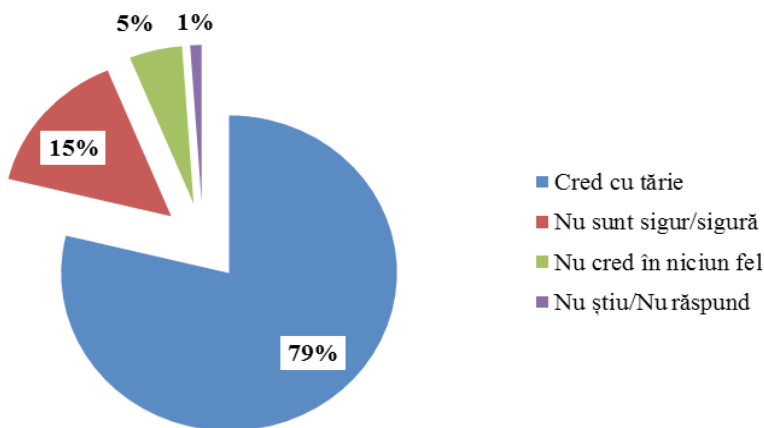
aspect analizat a ținut mai mult de comportamente directe ale respondenților și pe care l-am considerat conformarea la canoanele instituționale cerute de bisericile creștine – precum postul, pelerinajele sau participarea la slujba săptămânală. Prin această dublă analiză am încercat să înțelegem mai bine situația reală a religiozității, dacă ea este doar nominală sau nu și, parțial, pentru a înțelege mai bine viitorul cultului religios din România.

7.2

EVALUAREA ATITUDINILOR FAȚĂ DE RELIGIE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

La întrebarea „crezi sau nu ești sigur că Dumnezeu există?” distribuția răspunsurilor reflectă o realitate oarecum distinctă de cea a apartenenței declarative la o anumită religie.

Tabelul 7.2 Crezi, nu ești sigur/ă sau nu crezi următoarea afirmație: „Dumnezeu există”?

Opțiunea *Nu cred în niciun fel în existența lui Dumnezeu* ar putea fi văzută, în mod normal, drept definiția ateismului, în timp ce următoarea variantă, *Nu sunt sigur/ă de existența lui Dumnezeu*, ar putea fi văzută drept definiția termenului de agnostic. Astfel, după

acest criteriu, cel puțin 5% din populația tinerilor (creștini sau de altă religie) ar putea fi încadrată la ateism, ceea ce este net superior procentului de 2% pe care l-am văzut în tabelul 7.1.

Tabelul 7.2. Opinii privind existența lui Dumnezeu, pe medii rezidențiale și gen (% total eșantion)

Crezi, nu esti sigur/a sau nu crezi că Dumnezeu există?					
	Cred cu tarie	Nu sunt sigur/a	Nu cred in nici un fel	NS/NR	Total
Total eșantion	78.9%	15.0%	5.1%	1.1%	100%
Urban	73.7%	17.6%	7.1%	1.6%	100%
Rural	85.7%	11.5%	2.5%	.4%	100%
Bărbat	73.3%	18.8%	6.8%	1.1%	100%
Femeie	84.4%	11.2%	3.4%	1.1%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

În măsura în care acceptăm că un individ care nu crede în niciun fel în existența lui Dumnezeu este mai degrabă ateu, explicația probabilă a acestei neînțelegeri ar fi că întrebarea *Care este religia ta?*, din tabelul 7.1, a fost interpretată cel puțin parțial ca referire la cultură și nu neapărat la ritul religios în sine. O posibilă dezvoltare a acestei explicații ar fi legată de efectul de „dezirabilitate socială” cu privire la subiectul religiei. Acest efect se

referă la tendința respondenților de a supra-raporta comportamente și atitudini dezirabile social și de a trece sub tăcere comportamente ori atitudini indezirabile social. Nu excludem nici prezența așa-numitului efect al „spiralei tăcerii”, spre exemplu, tendința respondenților de a da răspunsuri conforme cu cele ale majorității de teama de a nu fi blamați ori excluși social. În acest caz, întrucât există o majoritate însemnată a populației care

se declară creștin-ortodoxă, există o propensiune de a se identifica similar, dacă respondentul a fost botezat creștin-ortodox sau trăiește într-un mediu creștin-ortodox.

Această explicație este parțial confirmată și de faptul că majoritatea celor care declară că nu cred în existența lui Dumnezeu s-au identificat aproape exclusiv drept creștin-ortodocși la întrebarea anterioară. Aproximativ 90% dintre cei care s-au declarat de altă religie au declarat și că sunt încrezători în existența lui Dumnezeu, pe când în rândul celor identificați drept creștin-ortodocși, acest procent a scăzut la 78%. Astfel, unul din zece oameni care se declară catolici sau protestanți nu crede în divinitate, pe când la tinerii care se declară creștin-ortodocși rata este dublă.

Dacă mergem mai departe pe firul acestei interpretări, putem vedea că religiozitatea tinerilor este, totuși, semnificativ mai fluctuantă în funcție de gen și

de mediul de rezidență decât ar fi sugerat-o doar întrebarea anterioară. Astfel, tinerii din mediul rural cred semnificativ mai mult în existența lui Dumnezeu decât tinerii din mediul urban. Similar, femeile cred mult mai mult în existența lui Dumnezeu decât bărbații, un alt posibil indiciu al atitudinii mai tradiționaliste a acestora. O posibilă explicație pentru această situație este faptul că mediul rural a păstrat atitudinea mai tradiționalistă, mai aproape de religie, la care am făcut referire anterior, în timp ce tinerii din mediul urban au crescut ceva mai puțin influențați de aceasta.

Și celelalte întrebări legate de spiritualitate au produs răspunsuri similare și pozitive, însă într-o proporție mai scăzută decât răspunsurile afirmative la întrebarea despre existența lui Dumnezeu. Opiniile tinerilor în legătură cu aceste subiecte pare a se păstra într-o relație de proporționalitate cu răspunsurile la prima întrebare, defalcate pe mediu de rezidență și gen.

Tabelul 7.3. Opinia cu privire la diverse întrebări despre Dumnezeu (% total eșantion)

Crezi, nu esti sigur/a sau nu crezi următoarele afirmații...			
	Raiul și iadul există?	Dumnezeu a creat lumea?	Dumnezeu este sursa regulilor și îndatoririlor morale?
Cred cu tărie	63%	73%	64%
Nu sunt sigur/a	26%	18%	23%
Nu cred în nici un fel	8%	7%	9%
Nu Știu/Nu Răspund	3%	2%	4%

Toate diferențele de gen și de mediu de reședință se păstrează, aproape în aceeași proporție a diferenței cu cele observate în tabelul 7.2, ceea ce arată o relație destul de stabilă și faptul că întrebările măsoară aceeași dimensiune. O altă diferență ce se observă în tabelul 7.4 este faptul că spiritualitatea (de acum înainte, spiritualitatea va fi folosită conform definiției de mai sus) tinerilor scade brusc după depășirea vârstei de 19 ani, apoi stagnează spre maturitate. O posibilă explicație pentru acest fapt este că acești tineri încă locuiesc cu părinții lor în proporție covârșitoare și, probabil, împrumută credințele acestora cu privire la propria spiritualitate cât timp depind de aceștia.

Odată cu depășirea vârstei majoratului, tinerii

nuanțează sau dezvoltă propriile opinii și valori cu privire la aceste probleme și ele sunt, deseori, mult mai seculare decât ale părinților. De altfel, se poate observa și faptul că, odată cu depășirea vârstei de 19 ani, opiniile tinerilor nu devin de negație totală a credinței în Dumnezeu, ci se transferă la *incertitudine*. Astfel, trecerea este de la *Cred cu tărie* la *Nu sunt sigur/ă*, în timp ce opiniile de negare clară a credinței în divinitate par a se păstra destul de constante pe toate intervalele de vârstă. Acestea nu sunt influențate de ieșirea din adolescență, ceea ce probabil sugerează fie că acești tineri nu au crescut într-o familie foarte religioasă, fie că religiozitatea familiei nu a fost asimilată uniform de către tineri.

Tabelul 7.4 Opinia cu privire la diverse întrebări despre Dumnezeu (% total eșantion)

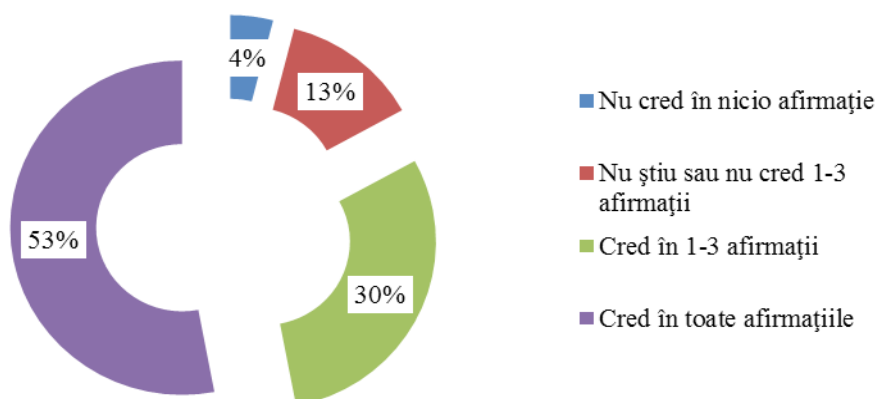
	Raiul și iadul există?			Dumnezeu a creat lumea?			Dumnezeu este sursa regulilor și îndatoririlor morale?		
	Cred cu tărie	Nu sunt sigur/ă	Nu cred în nici un fel	Cred cu tărie	Nu sunt sigur/ă	Nu cred în nici un fel	Cred cu tărie	Nu sunt sigur/ă	Nu cred în nici un fel
Urban	59.8%	26.9%	9.5%	67.7%	19.8%	9.8%	58.3%	24.4%	12.1%
Rural	67.8%	24.1%	6.2%	80.4%	14.9%	4.2%	72.0%	20.2%	5.8%

	Raiul și iadul există?			Dumnezeu a creat lumea?			Dumnezeu este sursa regulilor și îndatoririlor morale?		
	Cred cu tărie	Nu sunt sigur/ă	Nu cred în nici un fel	Cred cu tărie	Nu sunt sigur/ă	Nu cred în nici un fel	Cred cu tărie	Nu sunt sigur/ă	Nu cred în nici un fel
Total	63.3%	25.7%	8.1%	73.2%	17.7%	7.4%	64.3%	22.6%	9.4%
15-19 ani	67.5%	23.7%	7.8%	77.6%	15.0%	7.4%	66.0%	23.1%	9.2%
20-24 ani	60.3%	27.9%	7.7%	70.8%	19.0%	7.7%	62.3%	23.9%	9.2%
25-29 ani	61.8%	25.1%	8.8%	70.9%	19.3%	7.0%	64.7%	20.3%	9.9%
Total	63.3%	25.7%	8.1%	73.2%	17.7%	7.4%	64.3%	22.6%	9.4%
Bărbat	59.3%	28.1%	9.9%	67.0%	21.5%	9.6%	58.3%	25.2%	12.7%
Femeie	67.3%	23.2%	6.3%	79.4%	13.9%	5.2%	70.2%	20.0%	6.1%
Total	63.3%	25.7%	8.1%	73.2%	17.7%	7.4%	64.3%	22.6%	9.4%

Pe lângă răspunsurile la fiecare întrebare individual, este important să ne uităm și la felul în care respondenții au răspuns global la cele patru afirmații folosite. Trebuie amintit că toate aceste afirmații definesc, după criteriile noastre, dogma religioasă creștină asupra naturii lumii și a divinității.

Putem vedea în graficul 7.3 cum arată această împărțire de fapt. Aproape 55% din populația tânără crede în toate cele patru afirmații cu privire la natura lumii și a divinității, 30% cred în cel puțin una din cele patru afirmații, 13% oscilează mereu între incertitudine și lipsă de credință, în timp ce 4% nu cred în niciuna dintre cele patru afirmații.

Graficul 7.3 Cuantumul răspunsurilor privind religiozitatea

Evident, studiul spiritualității la români necesită o analiză mai nuanțată și amănunțită decât cea de mai sus, însă chiar și în cadrul acesteia se pot observa câteva lucruri în legătură cu religiozitatea tinerilor din România. Prima și, poate, cea mai evidentă observație este faptul că 4% din populația tinerilor din România resping cele patru afirmații despre natura lumii și a divinității, dar numai 2% din aceeași populație se identifică drept atei la întrebarea inițială. Am putea spune, astfel, că este posibil să existe fie o neînțelegere exactă a termenului de ateu sau fără religie, fie o oarecare stigmă atașată conceptului, care nu permite tinerilor să admită exact ceea ce cred.

A doua observație ar fi legată de faptul că identificarea cu ritul creștin-ortodox este, câteodată, o identificare

ce ține mai degrabă de cultura respondentului decât de natura credinței religioase a acestuia. Jumătate din cei 4% care au afirmat că nu cred în niciuna dintre afirmații s-au declarat anterior creștin-ortodocși. De asemenea, cei care s-au identificat cu celelalte rituri creștine (româno-catolic; greco-catolic; protestant; neo-protestant) au oferit răspunsul de maximă încredere în toate cele patru afirmații în proporție de 75-80%, pe când doar 50% dintre cei care s-au identificat drept creștin-ortodocși fac parte din această categorie. Astfel, în timp ce indivizii care se identifică cu un rit religios minoritar au șanse ridicate să accepte cu adevărat dogma religiei respective și să aibă o credință puternică în toate aceste patru afirmații, doar jumătate din cei care se identifică cu ritul religios majoritar,

creștin-ortodoxia, sunt la fel de stricți cu credința lor. A treia observație se leagă de natura dezechilibrului de credință. Aproape 75% dintre cei care au afirmat că nu cred în nicio afirmație sunt bărbați și aparțin mediului

urban. Aceștia sunt împărțiți aproape egal pe vârste, deși cei care încă locuiesc cu părinții au șanse mari de a împrumuta parte din reprezentările religioase ale părinților.

7.3

ANALIZA COMPORTAMENTELOR RELIGIOASE ALE TINERILOR

Dimensiunea comportamentală a religiozității vizează comportamentele promovate de către BOR și bisericile creștine din România în general. Această dimensiune este distinctă de cea anterioară prin faptul că nu evaluează valorile, credințele și atitudinile respondenților, ci practicile propriu-zise și măsura în care aceste practici reflectă declarațiile respondenților. Și acestea din urmă, dar și cele referitoare la comportamente pot fi și sunt influențate de așa-numitul efect de dezirabilitate socială, spre exemplu, tendința respondenților de a supra-declara comportamente dezirabile sociale și de a trece sub tăcere comportamente neconforme cu norme larg împărțite de un grup, societate etc.

După cum se poate observa din tabelul 7.5, această participare este foarte diversificată pe canoane. Unele dintre ele sunt mult mai populare decât altele. De exemplu, se pare că 60% dintre tineri participă des sau foarte des la sărbători religioase și 57% dintre tineri se roagă des sau foarte des. Cel mai puțin popular canon dintre cele evaluate în această cercetare este cel legat de pelerinajele religioase, unde numai 7% dintre tineri declară că participă des sau foarte des. Destul de puțin populare sunt și spovedania, cu 19% dintre tineri care merg des sau foarte des, ținutul posturilor, cu 21% dintre tineri care fac acest lucru des sau foarte des și participarea la slujba săptămânală, cu 25% dintre tineri care fac acest lucru des sau foarte des.

Tabelul 7.5 Frecvența unor comportamente religioase (% total eșantion)

Cât de des...	Te duci la slujba religioasă de duminică	Te rogi	Te spovedești	Participi la sărbători religioase	Te duci în pelerinaje religioase	Ții post
Foarte des	8%	18%	3%	23%	1%	5%
Des	17%	39%	16%	37%	6%	16%
Rar	45%	28%	44%	25%	22%	37%
Foarte rar	30%	15%	35%	14%	69%	41%
NS/NR	0%	0%	1%	1%	1%	2%
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Este important să spunem și că aceste cifre merită privite într-un anumit context. Precum am spus anterior, tinerii sub 19 ani par a împrumuta din atitudinile părinților cu privire la religie, ceea ce ne poate face să credem că aceștia împrumută și din comportamentele părinților în relația cu biserica. Spre exemplu, în familiile unde există o tradiție de participare la slujbele religioase de duminică, însoțirea părinților în această activitate poate fi privită și ca o obligație sau o modalitate de socializare, nu numai ca o manifestare a interesului

personal pe care tânărul sau tânăra l-ar putea avea față de această activitate. Se poate face și argumentul în oglindă, după care tinerii trecuți de vârsta de 24 de ani, deja integrați în piața muncii, au timp mai puțin pentru a participa la activitățile bisericii, deși poate și-ar dori acest lucru. Dacă punem în câmpână și cifrele privind spiritualitatea, analizate anterior, această teorie nu este confirmată însă.

Tabelul 7.6.1. Participarea la canoane ale Bisericii (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

	Cât de des: Te duci la slujba religioasă de duminică			Cât de des: Te rogi			Cât de des: Te spovedești		
	Des sau Foarte des	Rar, Foarte rar sau niciodată	Total	Des sau Foarte des	Rar, Foarte rar sau niciodată	Total	Des sau Foarte des	Rar, Foarte rar sau niciodată	Total
Urban	20%	80%	100%	53%	47%	100%	16%	84%	100%
Rural	30%	70%	100%	61%	39%	100%	23%	77%	100%
Total	25%	75%	100%	56%	44%	100%	19%	81%	100%
15-19 ani	27%	73%	100%	58%	42%	100%	24%	76%	100%
20-24 ani	24%	76%	100%	55%	45%	100%	18%	82%	100%
25-29 ani	22%	78%	100%	55%	45%	100%	14%	86%	100%
Total	25%	75%	100%	56%	44%	100%	19%	81%	100%
Barbat	18%	82%	100%	47%	53%	100%	13%	87%	100%
Femeie	31%	69%	100%	65%	35%	100%	25%	75%	100%
Total	25%	75%	100%	56%	44%	100%	19%	81%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Tabelul 7.6.2. Participarea la canoane ale Bisericii (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

	Cât de des: Participi la sărbători religioase			Cât de des: Te duci în pelerinaje religioase			Cât de des: Ții post		
	Des sau Foarte des	Rar, Foarte rar sau niciodată	Total	Des sau Foarte des	Rar, Foarte rar sau niciodată	Total	Des sau Foarte des	Rar, Foarte rar sau niciodată	Total
Urban	56%	44%	100%	6%	94%	100%	17%	83%	100%
Rural	65%	35%	100%	9%	91%	100%	24%	76%	100%
Total	60%	40%	100%	7%	93%	100%	20%	80%	100%
15-19 ani	67%	33%	100%	8%	92%	100%	22%	78%	100%
20-24 ani	58%	42%	100%	9%	91%	100%	19%	81%	100%
25-29 ani	55%	45%	100%	5%	95%	100%	18%	82%	100%
Total	60%	40%	100%	7%	93%	100%	20%	80%	100%
Barbat	54%	46%	100%	5%	95%	100%	14%	86%	100%
Femeie	66%	34%	100%	9%	91%	100%	26%	74%	100%
Total	60%	40%	100%	7%	93%	100%	20%	80%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

După cum putem vedea în tabelele 7.6.1. și 7.6.2, cele mai importante trei canoane ale Bisericii sunt participarea la slujba religioasă de duminică, rugăciunea și participarea la sărbători religioase. Primul canon este urmat des sau foarte des de un tânăr din fiecare patru, iar celelalte două sunt urmate de mai mult de jumătate dintre tineri.

Principalul factor de diferențiere în participarea la aceste canoane este sexul respondentului. Pe toate cele

trei canoane, femeile participă în proporție mai mare decât bărbații, atât la categoria des cât și la categoria foarte des. Diferențele de vârstă sunt mai importante în ceea ce privește participarea la slujba de duminică, unde participarea freceventă scade odată cu înaintarea în vârstă, în grupul general al tinerilor din România. Similar, și participarea la sărbătorile religioase scade odată cu înaintarea în vârstă (25-29 de ani), cel puțin la categoria des sau foarte des.

Tabelul 7. 7. Participarea la canoane ale bisericii pe nivel de religiozitate

Religiozitate	Cât de des te duci la slujba religioasă de duminică			Cât de des te rogi?			Cât de des participi la sărbători religioase		
	Des și Foarte des	Rar și Foarte rar	Total	Des și Foarte des	Rar și Foarte rar	Total	Des și Foarte des	Rar și Foarte rar	Total
Nu cred nici o afirmație (4%)	<1%	100%	100%	<1%	100%	100%	7%	93%	100%
Nu știu sau nu cred 1-3 (13%)	2%	97%	100%	10%	89%	100%	27%	72%	100%
Cred 1-3 afirmații (30%)	13%	87%	100%	52%	47%	100%	62%	37%	100%
Cred toate (53%)	39%	61%	100%	74%	26%	100%	71%	28%	100%
Total	24%	75%	100%	56%	43%	100%	60%	39%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Tabelul 7.7 ne arată relația între declarațiile cu privire la religie ale respondenților și obișnuința lor de a participa la canoane ale bisericii. Nesurprinzător, cu cât respondenții au mai multă credință în cele patru afirmații despre natura lumii și a divinității, cu atât aceștia sunt mai dispuși să participe mai intens la canoanele bisericii. Relația este elastică, însă putem vedea că ea nu este egală de la o activitate instituțional-religioasă la alta. Spre exemplu, chiar și cei care cred în toate afirmațiile referitoare la credință nu participă decât în proporție de 39% des și foarte des la slujba săptămânală. Un alt exemplu este al celor care nu cred în nici una dintre afirmații și participă în proporție de 7% la sărbători religioase, poate ca urmare a unei presiuni sociale sau poate ca o modalitate de a respecta tradiția familiei. Participarea la sărbători religioase și rugăciunea sunt cele mai populare activități religioase, însă rugăciunea pare a corela mai bine cu nivelul ridicat de spiritualitate decât altceva. O posibilă explicație pentru acest fapt este tocmai că rugăciunea ține de sfera personală, pentru care nu este nevoie de un cadru instituțional formal și care poate fi făcută de către credincios acasă sau în orice moment liber ar prefera, pe când celelalte activități necesită costuri de timp și altă natură.

Drept urmare, putem concluziona că există unele comportamente legate de religia instituționalizată ce sunt asumate uniform pe mai multe categorii sociale – precum este rugăciunea – dar și comportamente mai degrabă segregate pe gen, mediu de reședință și mai ales nivel de spiritualitate individual. Astfel de comportamente sunt participarea la slujba săptămânală sau chiar și participarea la marile sărbători creștine. Această concluzie și cifrele generale prezentate pentru comportamentele legate de religie nu trebuie, totuși, interpretate drept o lacună a credinței tinerilor din România. Deși, în mod tradițional, religia

creștin-ortodoxă presupune o relație foarte strânsă între biserică și credincios, în ultimele decenii am asistat la expansiunea unui tip de religiozitate personală ori privată, în special pentru tineri. Aceasta este mai detașată de biserică și de canoanele tradiționale, dar în continuare foarte atașată de credința în sine și de valorile creștinismului.

Desigur, studiile pe problema religiozității care apelează la sondaje de opinie se confruntă cu problema distorsiunilor datorate respondenților. Ne referim aici la două astfel de distorsiuni: prima distorsiune este legată de așa-numitul efect de dezirabilitate socială ori de fațadă/prestigiu, pe care l-am mai discutat în paginile acestui raport. Acest efect se referă la tendința respondenților de a supra-raporta comportamente dezirabile social și de a trece sub tăcere comportamente reprobabile. A doua distorsiune poate fi indusă de așa numita „spirală a tăcerii,” tendința unor respondenți de a trece sub tăcere propriile opinii întrucât consideră că sunt în dezacord cu cele ale majorității și – dezvăluindu-le – ar putea fi izolați social ori stigmatizați de majoritate. În acest caz, într-o țară în care „la modă” sunt pelerinajele și afișarea ostentativă a simbolurilor religioase, oamenii mai puțin religioși ori atei s-ar putea teme că, datorită opiniilor lor minoritare, ar putea fi priviți cu neîncredere ori repudiați de către majoritate.

În focus-grupurile realizate am încercat să investigăm și astfel de aspecte. Bunăoară, având în minte zicala românească „fă ce zice popa, nu ce face el,” ne-am interesat care e percepția tinerilor asupra preoților. Au aceștia într-adevăr foarte multă încredere în ei sau văd religia ca pe o chestiune personală, nemediată, de preoți, tocmai din cauza acestora din urmă? Majoritatea participanților la focus-grupuri au denunțat neconcordanța dintre învățăturile religioase și practicile reprezentanților bisericii:

A: De exemplu am auzit că acum vor să strice nu știu ce parc național să facă acolo o mănăstire!

R: Da, exact! Și care este rostul acelei catedrale naționale! Să fim realiști! Iisus Hristos propăvăduia parcă într-un baston, cu un batic pe el și cu picioarele desculțe, deci să fim realiști! **(A, bărbat; R, femeie, București)**

A1 Și mai este o chestie, Biblia spune că trebuie să treci prin toate tainele bisericești, căsătorie, botez și alte chestii, dar noi suntem obligați să plătim pentru a ne putea boteza copiii! Păi dar stai puțin, pe mine nu mă mai mântuiește Dumnezeu dacă nu pot să mă căsătoresc sau nu pot să înmormântez pe cineva dacă nu am banii necesari?!?

A2: Deci un coleg din liceu care a murit într-un accident de mașină și care avea o situație foarte grea, la biserică la care s-au dus să-l îngroape, preot era profesorul nostru de religie, și nu a vrut să-l îngroape pentru că nu aveau oamenii de unde să plătească taxele necesare! Deci eu am fost șocată, adică ți-a fost elev, măcar pentru lucrul acesta acceptă, dar el nu avea nici o treabă!

A1: Dar aici este chestia că vorbim despre ceva divin și cică tu ești de partea domnului și cică tu ești trimisul lui pe pământ!

A1: Și mai este problema că aproape toți cei în vârstă cred în biserică, în preoți și ei profită de asta, zic că dacă nu dau niște bani la biserică o să vină un cutremur mai mare decât cel din 77! 80% din populația bătrână se va duce și va dona banii respectivi, pentru că suntem foarte credincioși! Și ei profită de slăbiciunea asta a noastră! **(A1, A2, A3, femeie, București)**

Neîncrederea în preoți are de multe ori la bază experiențe personale anectodice:

A: Eu am un prieten care vrea să se facă preot și eu nu am încredere de asta în preoți că știu cum este el, adică eu cred că trebuie să ai o vocație ca să faci așa ceva, dar el umblă beat, cu femei și tot felul de chestii din astea! El a zis că este interesat doar de aspectul material al profesiei, vrea doar să trăiască bine! Și atunci de ce să mă duc la un preot care după ce își dă jos patrafirul este la fel ca prietenul meu?! **(A, femeie, București)**

Opulența afișată de unii preoți și înalți reprezentanți ai bisericii este privită ca un comportament reprobabil, neconform cu discursul religios și reprezintă o sursă a neîncrederii în preoți:

S: Am văzut popi cu Lamborghini, Ferrari, nu așa mașini de rând, mașini cu sute de cai sub capotă, nu așa, terchea-berchea. Mașini, tată, să rupă asfaltul sub ele. Le place adrenalina la popi.

Moderator.: De ce?

S: Păi dacă au bani? Dacă aș avea bani, nu mi-aș lua și eu?

Moderator: Aveți mai puțină încredere în ei decât în Biserică? De ce oare? Ziceai că au mașini, ca au...

S.: Dar de ce să am încredere în popi? Păi eu nu am în mine, spun că plec până acasă și mă duc în altă parte, dar în popi? El cu salariu de 10 – 15 milioane își ia Ferrari? **(S, bărbat, rural Craiova)**

Și totuși, care mai este rostul frecventării bisericii în acest caz?

A: Eu cred în Dumnezeu, nu cred în preoți, dar când mă duc în biserică, mă duc să mă liniștesc, să mă descarc. În biserică se face legătura dintre tine și Dumnezeu și te rogi la Dumnezeu și el te ascută mult mai mult. Pentru că acolo este locul în care el...e casa Lui.

G1: Eu una când ajung acolo mă liniștesc. Dar eu cred că Dumnezeu există oriunde și nu contează locul unde ești.

G2: Contează să crezi, nu neapărat să mergi la biserică.

G1: Eu știu că există pentru că atunci când am avut nevoie...eu știu că Dumnezeu mă iubește. Eu am avut unele probleme și nu m-a lăsat niciodată.

I: Eu nu cred în preoți...dar cred în Dumnezeu.

A: Nici eu nu cred deloc în biserică pentru că observ foarte des cum...de exemplu am fost la mănăstirea Putna 40 de lei un acatist...nu știu ce...bani, bani. Decât să dai bani la biserică mai bine cumperi o apă pentru că știi că acea apă ajunge la cineva care are nevoie de ea. Și despre Dumnezeu, cred că Dumnezeu mă iubește pentru că există. Înseamnă că sunt în armonie cu universul. **(A, G1, G2 femeie; I, bărbat București)**

7.4

RELIGIE ȘI ATITUDINI FAȚĂ DE AVORT, CONTRACEPȚIE ȘI HOMOSEXUALITATE

Împreună cu studiul religiozității la tinerii din România, este, poate, important de văzut și în ce măsură aceasta are vreun efect asupra altor atitudini pe care tinerii le au în viață. Poate cea mai la îndemână (și, în mod cert, cea mai mediatizată) arie e vieții la care ne-am aștepta ca religiozitatea să aibă un efect important este cea a sexualității.

Înainte de a studia asocierea dintre religiozitate și această sferă a comportamentelor, să examinăm întâi cu ajutorul tabelului 7.8 opiniile tinerilor despre aceste subiecte. Dacă luăm în considerare faptul că o parte importantă din eșantionul studiat se referă la indivizi între 15 și 19 ani, cifrele nu sunt neapărat surprinzătoare.

Tabelul 7. 8 Opinia despre avort, abținerea sexuală premaritală și homosexualitate

Ce părere ai despre ideea de abținere sexuală înainte de căsătorie?		Care dintre următoarele opinii se apropie cel mai mult de ce crezi tu?		Cât de acceptabile sunt persoanele homosexuale pentru tine?	
Abținerea sexuală este o valoare/virtute atât pentru băieți	22%	Avorturile ar trebui să fie total interzise prin lege	19%	În foarte mare măsură	8%
Abținerea sexuală este o valoare/virtute pentru fete	16%	Avorturile ar trebui să fie permise doar în caz de urgență majoră	37%	În mare măsură	15%
Abținerea sexuală reprezintă o povară/un motiv de stres psihologic	10%	Avorturile ar trebui să rămână permise prin lege, ca în prezent	36%	Nu sunt nici acceptabile, nici neacceptabile	24%
Abținerea sexuală e o chestie demodată	41%	Nu Știu/Nu Răspund	8%	În mică măsură	20%
Altceva	2%	Total	100%	În foarte mică măsură/deloc acceptabile	29%
Nu Știu/Nu Răspund	10%			Nu Știu/Nu Răspund	4%
Total	100%			Total	100%

Ideea de abținere sexuală înainte de căsătorie este percepută destul de diferit de tineri. Aproape 40% dintre tineri văd abținerea sexuală ca o virtute, dar dintre aceștia, doar 22% o văd ca o virtute atât pentru băieți cât și pentru fete, în timp ce 16% o văd ca o virtute numai pentru fete. Unul din zece tineri vede abținerea sexuală ca o povară sau o sursă de stres psihologic, iar 41% dintre aceștia o văd ca o chestie mai degrabă demodată.

Avortul este o problemă cu un potențial ridicat de importanță pe viitor, chiar dacă în ziua de astăzi subiectul este arareori discutat în plan politic. Peste 50% dintre tineri ar fi de acord cu o modificare a legii actuale a avortului în sensul restrângerii drepturilor actuale. Aproape 20% dintre ei vor ca avortul să fie total interzis prin lege, în timp ce 37% dintre ei ar dori ca

avortul să fie permis doar în situații de urgență majoră (i.e., când viața mamei este pusă în pericol). Doar 36% dintre tineri consideră că avorturile ar trebui să rămână permise în forma actuală a legislației – într-adevăr, una dintre cele mai permissive din Uniunea Europeană.

În focus-grupurile realizate cu tineri în toate regiunile țării, am încercat să explorăm în profunzime determinările religioase ale opțiunilor în privința avorturilor. Este clar că, pe de-o parte, religia joacă un rol important în opțiunea anti-avort, după cum reiese din declarația unui participant de sex masculin:

S: Pentru că e viața unui om, nu e nicio diferență între o zi în pântecul mamei și o zi pe pământ. Nu e nicio diferență, chiar în clipa în care copilul începe să crească el primește viață, respiră ca fiecare dintre

noi, este o crimă (**S, bărbat, Craiova**)

Similar,

A: [Avortul ar trebui] Interzis total.

D: Oricât de mult ar fi interzis, omul dacă vrea face.

A: Interzis. Chiar dacă nu e născut, e deja o ființă, o vietate. (**A, femeie, D bărbat, Iași**)

Pe de altă parte, opțiunile pro sau contra avorturilor au și alte întemeieri, care nu sunt neapărat ori ușor de asociat cu religiozitatea, după cum se poate vedea în fragmentele de mai jos:

G: Femeile care își doresc să facă avort ar trebui să se gândească poate că nu vor scăpa numai de o sarcină pe care ele nu și-o doresc, dar pot provoca complicații, pentru că mulți medici nu realizează acest lucru corect, pentru că multe femei rămân după asta infertile, nu mai pot să facă copii niciodată, și trebuie să te gândești că un copil are nevoie de o familie și chiar dacă se întâmplă un copil o să-ți aducă foarte multe bucurie. (**G, femeie, Iași**)

E: Pot să pun și eu o întrebare personală pentru cei care sunt împotriva avorturilor, sunteți împotriva avorturilor chiar și în urma unei sarcini care vine în urma unui viol?

A: Da

Moderator: Este cineva care este pro, care crede că avortul ar trebui lăsat liber cum este acum?

E: Da.

Moderator: E, poți să-mi aduci niște argumente?

A: În primul rând este mult mai important decât celulele alea, în al doilea rând, o sarcină prezintă anumit riscuri chiar dacă o cari până la termen. Poți să ai grețuri, și dacă eu nu vreau să am un copil. Era un articol în Al Jazeera scrisă de o femeie însărcinată și descria toate transformările pe care corpul le suferă ca urmare ale sarcinii. Și eu dacă nu-mi doresc așa ceva, de ce ar trebui să suport. Și să nu uităm că acum 20 de ani, avorturile au fost interzise în România și câte femei au murit pentru că au apelat la tot felul de metode. (**E, A femei, Iași**)

A1: Eu cred de asemenea că ar trebui promovată și ideea de familie, că sunt persoane la 20 de ani care se hotărăsc să facă un copil și îl fac și nu sunt nici căsătoriți nici nimic, ajunge copilul să trăiască doar cu mama că poate tatăl nu mai vrea apoi să audă de el.

A2: Și eu zic că ar trebui să existe mai mult sprijin, că sunt persoane care chiar își doresc să facă un copil, dar ei trăiesc de la o lună la alta și ce pot să ofere unui copil. Nu le pot oferi absolut nimic. Și ne gândim atunci la oameni care nu sunt interesați,

care fac 20 de copii și îi trimit la cerșit, dar așa unde o să ajungem, ce o să ne facem?!

A3: Sau sunt și alții care se căsătoresc, muncesc pe rupte să aibă o casă, să se pregătească de un copil dar reușesc asta pe la 40 de ani și când vor să facă un copil observă că nu mai pot! Sau ies bolnavi că sunt făcuți prea târziu! (**A1, A2, A3 femei, București**)

Moderator: Credeți că ar trebui interzisă legea avortului?!

Voci: Nu, nu!

R: Așa cum a făcut Ceaușescu?! Deci dacă nu făceau ce a făcut Ceaușescu, eu cred că nu mai aveam mulți frațiori acum!

Moderator: Este cineva care crede că ar trebui interzis?!

Voci: Nu, nu!

R: Nu, dar eu aș pune accentul pe educația sexuală, să nu se mai ajungă până acolo! Dacă vrei să începi viața sexuală la 14, 15 ani să fii protejat, să știi ce trebuie să faci ca să faci corect lucrul acela! Că nu este ca și atunci când te duci și cumperi un ruj, și dacă nu-ți mai place nu îl mai folosești, eu cred că este o chestie de maturitate, și nu mi se pare că ești matur la 15 ani. Nu mi se pare că ești matur nici la 30! La vârsta aceea de liceu principala ta preocupare este să înveți să ajungi ceva în viață, nu să crești un copil! Să stai în banca ta și să înveți! (**R, femeie București**)

Toleranța față de minoritățile sexuale este o altă problemă care împarte destul de egal tinerii. Dacă aproape 50% dintre ei consideră că homosexualii sunt acceptabili doar în mică măsură sau deloc, alți 47% consideră că aceștia sunt acceptabili sau nu îi consideră nici acceptabili, nici neacceptabili.

După cum putem vedea în tabelul 7.9, nesurprinzător, în cazul abstenței sexuale înainte de căsătorie, religiozitatea respondentului este cel mai puternic asociată cu opinia despre abstența sexuală înainte de căsătorie. Astfel, cei care sunt mai religioși tind să considere într-o mai mare măsură abstența o virtute – atât pentru băieți cât și pentru fete. Chiar dacă relația de asociere este destul de puternică, chiar și în grupul celor foarte credincioși, peste 30% consideră că abstența este o chestie demodată, iar alți 9% consideră că abstența este o povară sau un motiv de stres psihologic. Pe măsură ce religiozitatea respondenților scade, respingerea ideii de abstență sexuală crește, ceea ce confirmă ipoteza conform căreia preferința pentru abstență sexuală pre-căsătorie este asociată religiozității și/sau unui așa-numit „tradiționalism” al populației din România.

Există și alte asocieri importante ce ar trebui notate.

Cea mai importantă pare a fi asocierea dintre gen și atitudini față de relații sexuale premaritale. Astfel, abstinerea este văzută în mult mai mare măsură o virtute (atât pentru ambele sexe, dar mai ales pentru fete) tocmai de către respondenții de sex feminin. Această situație se leagă, într-adevăr, de datele menționate anterior conform cărora femeile tinere tind să fie consistent mai religioase și tradiționaliste decât bărbații tineri. Un alt efect important de notat în

acest context – și legat de observația anterioară – este și cel legat de vârsta respondenților și opinia despre abținere. Aproape două treimi dintre tinerii de 15-19 ani care consideră abținerea o virtute sunt, de fapt, fete. Odată cu înaintarea în vârstă, femeile tind să aibă opinii mai permissive și mai apropiate de ale bărbaților, deși acestea rămân în continuare mai atașate de ideea de abținere.

Tabelul 7.9 Opinia privind abținerea sexuală înainte de căsătorie pe spiritualitate, mediu de rezidență, vârstă și sex (% total eșantion excluzând non-răspunsurile)

	Abținerea sexuală este o valoare/virtute atit pentru baieti	Abținerea sexuală este o valoare/virtute pentru fete	Abținerea sexuală reprezintă o povara/un motiv de stres psihologic	Abținerea sexuală e o chestie demodată	Altceva	Nu Știu/Nu Răspund
Nu cred în nicio afirmație	5%	10%	21%	55%	2%	7%
Nu știu sau nu cred 1-3 afirmații	10%	13%	8%	55%	3%	11%
Cred în 1-3 afirmații	18%	12%	9%	50%	2%	8%
Cred în toate afirmațiile	28%	18%	9%	32%	1%	11%
Total	22%	16%	10%	41%	2%	10%
Urban	20%	15%	9%	44%	2%	10%
Rural	24%	16%	11%	38%	2%	10%
Total	22%	16%	10%	41%	2%	10%
15-19 ani	24%	20%	8%	33%	1%	14%
20-24 ani	21%	12%	9%	47%	3%	9%
25-29 ani	20%	16%	11%	44%	1%	7%
Total	22%	16%	10%	41%	2%	10%
Barbat	17%	13%	11%	45%	2%	11%
Femeie	26%	18%	8%	37%	2%	9%
Total	22%	16%	10%	41%	2%	10%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Similar cu situația abținerei sexuale, era de așteptat ca religiozitatea tinerilor să fie un important factor de diferențiere în privința atitudinii față de avort. Tinerii mai religioși tind să susțină într-o mai mare măsură

restricționarea dreptului la întrerupere de sarcină. Astfel, dintre tinerii foarte religioși, unul din patru ar vrea interzicerea totală a avortului și unul din trei dorește ca acestea să fie permise prin lege ca și până acum.

Tabelul 7.10 Opinia privind avortul pe nivel de spiritualitate, mediu de rezidență, vârstă și sex (% total eșantion)

	Avorturile ar trebui să fie total interzise prin lege	Avorturile ar trebui să fie permise doar în caz de urgență majoră	Avorturile ar trebui să rămână permise prin lege, ca în prez	Nu Știu/Nu Răspund
Nu cred în nicio afirmație	7%	19%	69%	5%
Nu știu sau nu cred 1-3 afirmații	11%	34%	48%	6%
Cred în 1-3 afirmații	14%	40%	39%	7%

	Avorturile ar trebui să fie total interzise prin lege	Avorturile ar trebui să fie permise doar în caz de urgență majoră	Avorturile ar trebui să rămână permise prin lege, ca în prez	Nu Știu/Nu Răspund
Cred în toate afirmațiile	24%	37%	30%	9%
Total	19%	37%	36%	8%
Urban	17%	38%	36%	9%
Rural	21%	36%	38%	6%
Total	19%	37%	36%	8%
15-19 ani	20%	38%	31%	12%
20-24 ani	16%	35%	43%	6%
25-29 ani	20%	39%	36%	5%
Total	19%	37%	36%	8%
Barbat	18%	36%	36%	10%
Femeie	19%	38%	37%	5%
Total	19%	37%	36%	8%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

O discuție importantă despre acest subiect ar putea pleca tocmai de la niște date de diferențiere ce nu se regăsesc în tabelul 7.10, anume o atitudine diferită a femeilor față de avort. Peste tot în lume unde avortul este considerat o temă importantă, femeile tind să aibă o atitudine mult mai liberală față de legislația

în domeniu, tocmai pentru că avortul este văzut, în principal, nu atât de mult ca o problemă morală, ci ca o problemă practică, cu care numai femeile se pot confrunta. Faptul că nu există o diferențiere pe sexe în această privință arată că aceasta probabil nu este viziunea existentă în România.

Tabelul 7. 11. Opinia privind avortul în funcție de experiența sexuală (% total eșantion)

Relații sexuale	Care dintre opiniile de mai jos se apropie cel mai mult de ceea ce crezi tu?				Total
	Avorturile ar trebui să fie total interzise prin lege	Avorturile ar trebui să fie permise doar în caz de urgență majoră	Avorturile ar trebui să rămână permise prin lege, ca în prezent	Nu răspund	
Total	19%	37%	36%	8%	100%
Nu am avut relații sexuale până acum	28%	38%	21%	12%	100%
Am avut relații sexuale cu unul sau mai mulți parteneri până acum	15%	37%	42%	5%	100%
Nu răspund	17%	31%	31%	20%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Un alt factor cu potențial ridicat de influențare a atitudinii tinerilor față de avort este dacă aceștia au avut sau nu relații sexuale până în acest moment. Teoretic, este mult mai ușor să adopti o atitudine foarte restrictivă față de avort dacă subiectul avortului are doar componenta morală, fără a lua în calcul posibilitatea de a fi implicat personal într-o situație ce ar putea fi legată de un caz de avort. După cum vedem în tabelul 7.11, atitudinea tinerilor față de avort este, într-adevăr, foarte strâns legată cu propria lor viață

sexuală. Dintre cei care nu au avut relații sexuale până în acest moment, mai mult de un sfert consideră că avorturile ar trebui să fie total interzise prin lege, în timp ce doar unul din cinci consideră că acestea ar trebui să fie permise prin lege, ca în prezent. În rândul celor care au avut relații sexuale, doar 15% încă mai consideră că avortul ar trebui să fie interzis prin lege, în timp ce aproape jumătate consideră că avortul ar trebui să rămână legal, ca în prezent.

Tabelul 7. 12 Opinia privind avortul și folosirea de mijloace contraceptive (% total eșantion)

Folosești vreun mijloc contraceptiv sau vreo metodă contraceptivă (de ex., prezervativ, pilule contraceptive, metoda calendarului, sterilet, etc)?	Opinia despre avort				Total
	Avorturile ar trebui să fie total interzise prin lege	Avorturile ar trebui să fie permise doar în caz de urgență majoră	Avorturile ar trebui să rămână permise prin lege, ca în prezent	Nu răspund	
Da, întotdeauna	15%	38%	42%	5%	100%
Da, uneori	14%	38%	44%	4%	100%
Nu, niciodată	22%	35%	39%	5%	100%
Nu, pentru ca nu am avut relații sexuale pînă acum	28%	38%	21%	12%	100%
Nu Răspund	18%	30%	31%	22%	100%
Total eșantion	19%	37%	36%	8%	100%

Practic, tabelele 7.11 și 7.12 arată că atitudinile față de avort sunt strâns legate de sexualitate. Cei care au relații sexuale și folosesc de regulă mijloace contraceptive și au și o atitudine mai deschisă față de avort.

Este interesant de urmărit evoluția opiniei cu privire la restrângerea permisiunii pentru avorturi doar pentru cazurile de urgență majoră. Nici religiozitatea și nici măcar experiența relațiilor sexuale nu pare a face vreo diferență, după cum se vede în tabelul 7.11. Astfel, indiferent de nivelul de religiozitate sau dacă respondentul a avut sau nu relații sexuale, cel puțin o treime dintre respondenți consideră că dreptul la avort ar trebui limitat doar la cazurile de urgență. Dacă va exista o dezbatere pe viitor cu privire la avort în România, este posibil ca aceasta să fie una dintre atitudinile relevante în dezbateră publică. Practic, datele noastre arată că religiozitatea este importantă mai degrabă în ceea ce privește atitudinea pro sau

contra întreruperilor de sarcină și mult mai puțin sau deloc în ce privește condiționarea avortului de situații de urgență. Cel mai probabil, această opțiune este considerată opțiunea de mijloc, cea care oferă un compromis acceptabil între condamnarea morală a avortului și opțiunea maximală sau auto-interesată de a conserva status quo-ul actual.

De altfel, tabelul 7.12 confirmă faptul că viața sexuală a respondenților este strâns legată de nivelul lor auto-raportat de religiozitate. Datele puteau fi prefigurate și din tabelul 7.9, unde am studiat opinia despre abținerea sexuală și gradul de religiozitate. Desigur, religiozitatea nu este singurul factor aici. Un factor mult mai relevant pentru viața sexuală a respondentului este și vârsta acestuia. De asemenea, după cum am discutat și anterior, în acest capitol, vârsta în sine este un factor important de diferențiere în nivelul de religiozitate al respondenților.

Tabelul 7. 13 Numărul de parteneri sexuali pe nivele de religiozitate (România, n=1302)

Nivel de religiozitate	Nu am avut relații sexuale până acum	Am avut relații sexuale cu unul sau mai mulți parteneri până acum	Nu răspund	Total
Nu cred nici o afirmație	7%	86%	7%	100%
Nu știu sau nu cred 1-3	11%	81%	8%	100%
Cred 1-3 afirmații	20%	73%	7%	100%
Cred toate afirmațiile	29%	63%	8%	100%
Total eșantion	23%	69%	8%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Nici legătura dintre religiozitate și atitudinea privind homosexualitatea nu este surprinzătoare. După cum vedem în tabelul 7.11, cu cât o persoană este mai religioasă, cu atât cresc șansele ca acea persoană să considere homosexualitatea neacceptabilă.

Aproximativ 53% dintre tineri consideră persoanele homosexuale neacceptabile. Persoanele mai tolerante față de minoritățile sexuale tind să fie cele mai puțin religioase, cel puțin din punct de vedere formal.

Tabelul 7.14 Opinia privind persoanele homosexuale pe nivele de religiozitate, mediu de rezidență, vârstă și sex (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

În ce masura, homosexualii și lesbienele sunt persoane acceptabile?			
Nivel de religiozitate (coloană)	Neacceptabile	Nici acceptabile, nici neacceptabile	Acceptabile
Nu cred în nicio afirmație	38%	19%	43%
Nu știu sau nu cred 1-3 afirmații	38%	26%	36%
Cred în 1-3 afirmații	51%	25%	24%
Cred în toate afirmațiile	60%	23%	17%
Total eșantion	53%	24%	23%
Urban	49%	23%	28%
Rural	59%	25%	16%
Total eșantion	53%	24%	23%
15-19 ani	56%	23%	21%
20-24 ani	51%	25%	25%
25-29 ani	55%	24%	22%
Total	53%	24%	23%
Barbat	55%	26%	19%
Femeie	52%	22%	26%
Total eșantion	53%	24%	23%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Precum în cazul avortului, putem vedea și aici efecte asociate genului respondentului. Deși fetele tind să fie mai religioase, ele tind să fie și mai tolerante față de minoritățile sexuale. O femeie din patru consideră homosexualii persoane acceptabile, pe când mai puțin de un bărbat din cinci are aceeași opinie. Există, de

asemenea, și o diferență între mediul rural și mediul urban. Astfel, deși putem spune că religiozitatea unei persoane influențează percepția asupra minorităților sexuale, acesta este doar unul dintre factorii care determină toleranța.

7.5 CONCLUZII

1) Cifrele sondajului nostru arată că identificarea religioasă a tinerilor din România reprezintă doar un aspect al religiozității. Deși peste 80% dintre tineri se declară creștin-ortodocși, o treime dintre ei nu cred în Dumnezeu sau resping alte enunțuri de bază ale credinței creștin-ortodoxe. Situația este diferită în rândul populației generale, unde un sondaj recent al Comisiei Europene arată că peste 90% dintre români spun că ei cred în Dumnezeu. Astfel, pentru tineri, creștin-ortodoxia este mai degrabă o etichetă culturală, un simbol al apartenenței la majoritate/grup decât o

identificare profund religioasă. Spre deosebire, cei care se identifică de o altă religie creștină (protestanți, româno-catolici, neo-protestanți etc.) tind să declare mai des faptul că ei cred în Dumnezeu și, de asemenea, tind să fie mai des de acord cu celelalte afirmații de bază ale spiritualității creștine incluse în chestionarul sondajului nostru.

2) Aproape jumătate dintre tineri cred în cele patru afirmații pe care le-am considerat de bază pentru creștinism, dar chiar și aceștia participă în număr limitat la slujbe religioase sau altfel de canoane. Peste 60% dintre tineri respectă sărbătorile

- religioase și se roagă, însă numărul celor care țin post, se spovedesc sau merg la slujbă săptămânal este mult mai scăzut. Această neparticipare ar putea fi interpretată ca lipsă de timp sau ca dificultatea de a respecta aceste canoane ale bisericii, însă ea ar putea fi interpretată și ca o nouă formă de comportament religios. Astfel, tinerii sunt mai puțin tentați de a-și arăta religiozitatea în legătură directă cu Biserica, ci o fac mai degrabă introspectiv, în comportament și valori. Practic, datele arată o ușoară îndepărtare a tinerilor de religie și o îndepărtare mai semnificativă de instituția Bisericii și de canoanele pe care această instituție le cere în mod tradițional;
- 3) Religiozitatea tinerilor pare a influența scala acestora de valori în probleme ce sunt amintite inclusiv de dogma religioasă. Cea mai interesantă relație este cea legată de atitudinea femeilor față de trei probleme importante: abținerea sexuală înainte de căsătorie, avortul și toleranța față de minoritățile sexuale. Femeile tind să fie semnificativ mai religioase decât bărbații – atât în termeni de spiritualitate cât și în termeni de conformare la canoanele bisericești obișnuite. Astfel, ne-am aștepta ca femeile să fie și semnificativ mai conservatoare sau mai aproape de poziția bisericii în raport cu relațiile sexuale premaritale, problematica avorturilor și a atitudinii față de minorități sexuale. Într-adevăr, femeile tind să fie mai conservatoare decât bărbații în ceea ce privește abținerea sexuală înainte de căsătorie și poziția față de avort. Totuși, femeile par a nu fi foarte influențate de poziția bisericii în privința toleranței față de minoritățile sexuale: femeile par a fi mai tolerante decât bărbații în legătură cu homosexualitatea.
 - 4) Datele oferite de această cercetare cu privire la problema avortului anunță o posibilă temă importantă în anii ce vor veni. Mai mult de jumătate din populația tinerilor doresc restrângerea drepturilor la avort în România. Efectul este diminuat ușor odată cu înaintarea în vârstă, dar chiar și la palierul 25-29 de ani, aproape 60% din tineri ar dori ca legislația privind avortul să fie limitată. Aproape o cincime (19%) dintre cei intervievați doresc interzicerea totală prin lege a avorturilor și peste o treime (37%) susțin de asemenea că întreruperile de sarcină ar trebui interzise cu excepția cazurilor în care viața mamei este pusă în pericol. În condițiile în care datele World Health Organization arată că România este una din țările cu cea mai ridicată rată de avort din Europa (ori, altfel spus, țara unde avortul este încă principala metodă de contracepție), este posibil ca această temă să capete vizibilitate pe viitor, mai ales dacă va găsi și un actor politic pregătit să reprezinte acest tip de idei.
 - 5) Mare parte din motivul pentru care tema avortului a fost ignorată de politicieni și alte grupuri este tocmai amintirea interzicerii avortului pe vremea comunismului. Probabil că mulți dintre cei mai în vârstă ar considera o discuție despre limitarea drepturilor la avort ca pe o întoarcere nedorită la comunism, dar generația tânără, probabil și pentru că nu a fost expusă la acea perioadă, nu vede problema în același mod. În Occident, mai ales în Statele Unite, avortul este o temă extrem de polarizantă politic, ce a fost fructificată intens de partidele politice pentru a obține sprijin. Datele acestea arată că există un potențial ridicat pentru o dezbatere în care o parte importantă a populației (mai ales populația tânără) să ceară modificarea legislației.

CAPITOLUL 8

DEMOCRAȚIE, POLITICĂ ȘI GUVERNARE

Prezența la vot la alegerile din România este într-o continuă scădere de la începutul anilor '90. Dacă alegerile parlamentare din 1990 au văzut o prezență la vot de 86% din populație, această cifră a scăzut masiv în ultimii ani. Cel mai de jos punct al prezenței la vot pentru alegerile parlamentare în România a fost atins în 2008, când numai 39% dintre alegători au decis componența legislativului. E drept, o parte a acestei scăderi poate fi explicată și prin migrația externă masivă a românilor. În 2012, prezența la vot a crescut, deși aproape insesizabil, până la 42%. Prezența la vot este doar una dintre problemele legitimității democratice a unei societăți, însă aceasta este, poate, una dintre cele mai ușor de măsurat și de comparat de la un moment electoral la altul.

Este important de văzut dacă acest declin al prezenței la vot se va păstra și pe viitor, odată ce tinerii studiați în acest raport vor obține cu toții dreptul de vot. Un sondaj al Comisiei Europene din 2013 arată că aproape două treimi (64%) din tinerii europeni aveau intenția de a vota în cadrul alegerilor parlamentare europene din 2014, în timp ce aproximativ o treime (35%) declarau că este puțin probabil să voteze¹². Același raport al CE observa că tinerii sunt mai puțin interesați de a-și exprima votul decât părinții lor și arată o insatisfacție tot mai mare referitor la modul în care funcționează politica. În

condițiile în care cifrele de participare generală la vot ale României sunt printre cele mai scăzute din Europa, este de așteptat ca intenția tinerilor de a participa este chiar mai scăzută decât cel mai recent 42% înregistrat.

Alte elemente foarte importante ale vieții democratice la care ar trebui să ne uităm cu atenție în rândul tinerilor este atașamentul față de instituțiile democratice, percepția eficacității în relația cu instituțiile statului și, nu în ultimul rând, înțelegerea felului în care structurile propriului stat și ale Uniunii Europene funcționează. Un studiu din 2013 realizat de London School of Economics și dedicat sprijinului față de democrație al tinerilor din Uniunea Europeană susține că principala piedică pusă unei participări mai intense a tinerilor în viața politică este lipsa încrederii că votul lor sau acțiunea lor poate face o diferență¹³.

Subiectul este cu atât mai interesant cu cât ultimii ani s-a constatat o relativă creștere a numărului de proteste organizate de societatea civilă, în special în București și alte orașe mari. Deși nominal ele au fost atribuite unor cauze precise, precum demiterea lui Raed Arafat în 2012 sau exploatarea de la Roșia Montană în 2013, aceste proteste au avut constant o atitudine politică predilect anti-establishment și au fost pornite și susținute de grupuri mari de tineri.

8.1

INTERESUL FAȚĂ DE FORMELE CLASICE ALE PARTICIPĂRII POLITICE

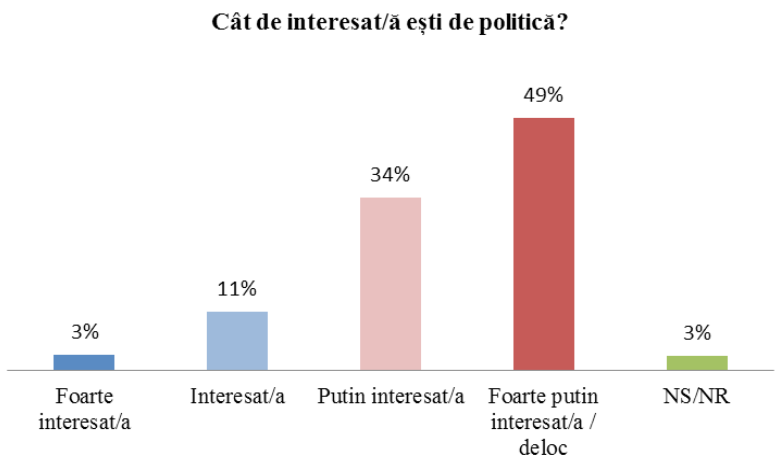
O discuție despre felul în care tinerii înțeleg ideea de politică ar trebui să înceapă de la participarea lor politică formală. Aceasta se referă la momentul cheie al vieții democratice dintr-un stat, anume la vot și la participarea în ceea ce se numește generic politică. Vom discuta interesul direct al tinerilor față de vot, politică și toate acțiunile ce pot fi legate direct de procesele de formă ale unui sistem democratic.

În acest sens, vom începe cu interesul acestora pentru politică. Multe sondaje atestă că interesul românilor pentru politică a scăzut destul de dramatic și este posibil ca această scădere să fie înregistrată și în rândul tinerilor. Graficul 8.1 ne arată că interesul tinerilor față de politică este extrem de scăzut, sub 15% din totalul populației în discuție. Trebuie notată, poate, și virulența cu care politica este respinsă: aproape 50% dintre tineri sunt foarte puțin sau deloc interesați de politică.

¹² Flash Barometer 375, European Youth: Participation in Democratic life, 2013 http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_375_en.pdf

¹³ LSE Enterprise, Youth Participation in Democratic Life, 2013 http://eacea.ec.europa.eu/youth/tools/documents/lse_study_on_youth_participation_2013.pdf

Graficul 8.1 Interesul față de politică

Sigur, în această analiză trebuie să ținem cont și de faptul că o treime dintre respondenți nu au drept de vot. Pentru aceștia putem argumenta că nu au avut ocazia sau motivul de deveni interesați de politică încă. Chiar și cu această explicație, interesul în politică pentru tinerii de toate vârstele este foarte scăzut și ar putea fi ușor interpretat ca o posibilă problemă pentru viitor, atât în ceea ce privește prezența la vot, cât și în ceea ce privește asumarea responsabilităților civice necesare pentru a menține o societate democratică. Pentru a-i urmări mai ușor, i-am grupat pe cei interesați și foarte interesați într-un singură categorie și am eliminat din analiză non-răspunsurile. Astfel, după cum putem vedea în tabelul 6.1, ipoteza conform căreia cei mai tineri sunt mult mai puțin interesați de politică se

verifică. Aceștia au foarte puține ocazii să înțeleagă acest subiect sau să discute despre el – pentru că nu sunt preocupați de subiect și poate pentru că educația formală nu le oferă oportunități bune de a înțelege mai bine subiectul.

Interesul pentru politică tinde să crească după depășirea vârstei majoratului. Creșterea este graduală, cum era de așteptat, însă pare evident că, odată ce primesc dreptul de a vota și încep să fie vizați de materiale de informare, de comunicare politică sau de campanie electorală, tinerii încep să fie mai interesați de politică. Deși nivelul este în continuare scăzut, abia 20% sunt interesați de politică chiar și în rândul celor de 25-29 de ani, faptul că există un trend ascendent al interesului în politică este un lucru pozitiv.

Tabelul 8.1 Gradul de interes față de politică pe grupe vârstă, gen, mediu de rezidență și regiune (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

	Cât de interesat/ă ești de politica?		
	Interesat/Foarte interesat	Putin/Foarte puțin/Deloc interesat	Total
Total	15%	85%	100%
15-19 ani	7%	93%	100%
20-24 ani	18%	82%	100%
25-29 ani	20%	80%	100%
Barbat	19%	81%	100%
Femeie	10%	90%	100%
Urban	15%	85%	100%
Rural	15%	85%	100%
Moldova	23%	77%	100%
Muntenia	11%	89%	100%
Transilvania	13%	87%	100%
București	15%	85%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

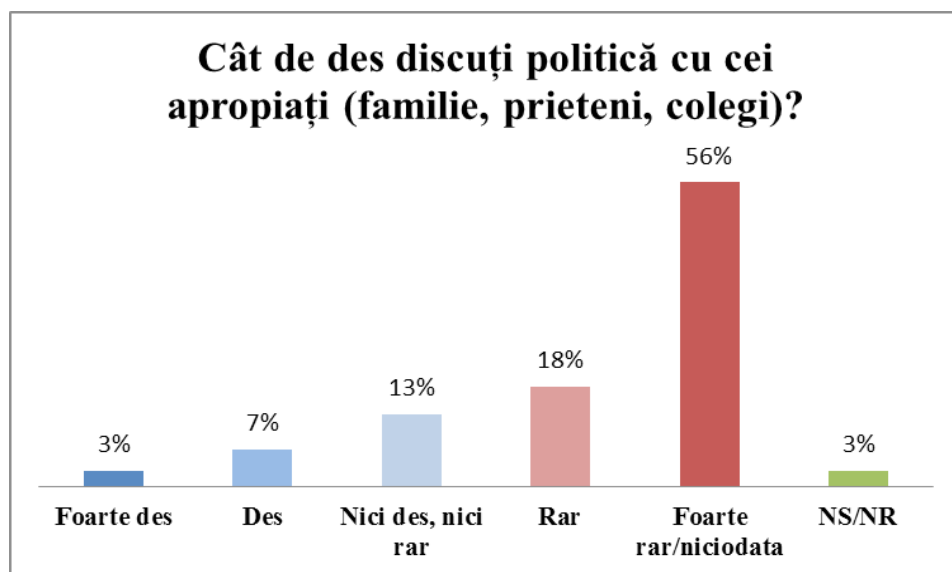
Mai trebuie notată și diferența de interes față de politică între femei și bărbați. Bărbații tind să fie mai interesați de politică decât femeile. Efectul este chiar potențat de vârstă. Dacă la vârste fragede, bărbații și femeile sunt interesați de politică aproape în aceeași măsură, diferența crește odată cu înaintarea în vârstă. La intervalul 25-29 de ani, bărbații tind să fie de trei ori mai interesați de politică decât femeile. Există mai multe posibile explicații pentru această stare de fapt. Una dintre ele ar fi faptul că femeile sunt descurajate sistemic să fie interesate și active în politică, explicație ce și-ar găsi, într-un fel, ilustrarea în numărul redus de femei care sunt active în viața politică de nivel înalt din România.

O altă posibilă explicație este faptul că stilul foarte combativ și polarizat de a face politică din România este un comportament mai degrabă competitiv. Literatura de psihologie arată că un tip comportamental competitiv este mai degrabă tipic bărbătesc, pe

când tipicul psihologic feminin este mai aproape de cooperare. Oricare dintre aceste explicații ar fi mai aproape de realitate, este cert că există o discrepanță foarte consistentă de gen în interesul pentru politică, iar datele curente arată că femeile tind să fie, la intervalul 25-29 de ani, doar marginal mai interesate de politică decât sunt cele în intervalul de vârstă 15-19 ani.

Datele ne mai arată că nu există o diferență între interesul pentru politică al tinerilor din mediul rural față de cei din mediul urban. În schimb, există diferențe regionale al interesului față de politică: Moldova pare a fi, în medie, mult mai interesată de politică decât celelalte regiuni din țară. Ordinul de diferență este aproape dublu, cel puțin față de Muntenia. Diferența este destul de surprinzătoare, mai ales având în vedere că Moldova se înscrie în media națională în ceea ce privește prezența la vot, spre exemplu, la alegerile generale din 2012.

Graficul 8.2 Frecvența discuțiilor despre politică cu cei apropiați

După cum putem vedea, aproape din orice unghi, interesul tinerilor din România pentru politică este extrem de scăzut. Acest interes foarte scăzut se verifică și prin întrebarea despre discuții legate de politică pe care tinerii le-ar putea avea cu familia, prietenii sau colegii. După cum vedem în graficul 8.2, doar 10% dintre tineri vorbesc despre politică des și alți 13% vorbesc despre politică nici des, nici rar. Similar, notăm cifra foarte mare a celor care arată o lipsă totală de interes în raport cu sau discuții despre politică. Astfel, aproximativ 50% dintre tineri nu sunt deloc interesați de politică și mai mulți dintre aceștia afirmă că vorbesc

foarte rar sau niciodată despre politică cu oamenii cu care petrec timp.

Interesul pentru politică este în mod cert foarte strâns corelat cu frecvența discuțiilor despre politică, după cum putem vedea în tabel. Desigur la acest punct putem menționa două ipoteze care pun în legătură relația dintre atitudini și comportament: 1) tinerii nu vorbesc despre politică pentru că nu sunt interesați de ea; sau 2) întrucât tinerii nu sunt interesați de politică, nu vorbesc despre astfel de lucruri.

Tabelul 8.2 Frecvența discuțiilor despre politică pe grupe de vârstă, gen și regiune (% total eșantion, excluzând non-răspunsurile)

Cât de des discuți politică cu cei apropiați (familie, prieteni, colegi)?				
	Foarte des/Des	Nici des, nici rar	Rar/Foarte Rar/ Niciodată	Total
15-19 ani	7%	8%	85%	100%
20-24 ani	11%	17%	72%	100%
25-29 ani	12%	17%	71%	100%
Total eșantion	10%	14%	77%	100%
Barbat	11%	16%	73%	100%
Femeie	9%	11%	81%	100%
Total eșantion	10%	14%	77%	100%
Moldova	18%	10%	72%	100%
Muntenia	7%	19%	74%	100%
Transilvania	8%	11%	80%	100%
București	7%	13%	80%	100%
Total eșantion	10%	14%	77%	100%

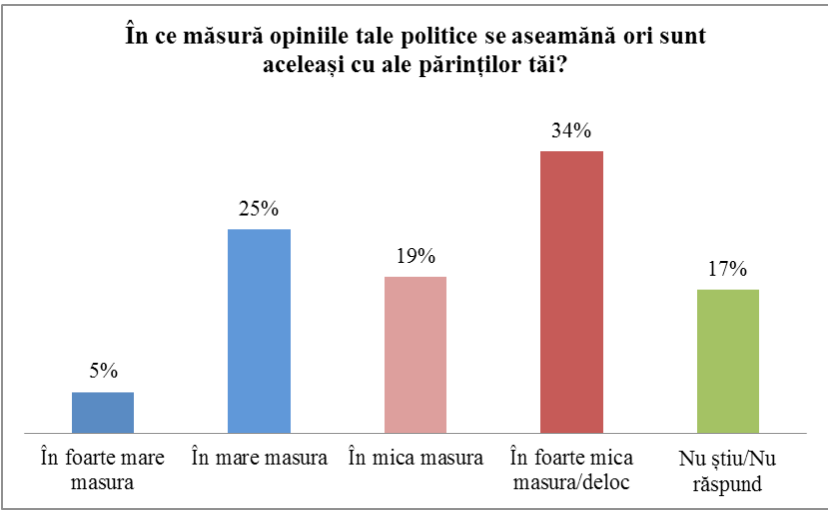
Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Tabelul 8.2 confirmă câteva din chestiunile discutate anterior. Astfel, atât interesul cât și frecvența discuțiilor despre politică cresc sensibil odată cu înaintarea în vârstă. Astfel, se ajunge de la un tânăr din trei care discută despre politică vreodată (de la foarte des până la rar) pe intervalul 15-19 ani până la un tânăr din doi care discută despre politică vreodată pe intervalul de vârstă 25-29 de ani. Se poate observa și o diferență de gen relevantă, deși nu este la fel de mare precum cea sugerată de întrebarea anterioară, despre interesul față de politică. Dacă diferențele între mediul rural și mediul urban nu sunt semnificative, reiterăm existența diferenței dintre regiuni. Astfel, tinerii din Transilvania

și București au cele mai mici șanse să discute despre politică, iar tinerii din Moldova au cele mai mari șanse de a face asta. Mai mult, aproape 20% din tinerii din Moldova raportează că discută des sau foarte des cu cei apropiați despre politică.

După cum putem vedea, similar cu interesul raportat pentru politică, și frecvența discuțiilor despre politică este redusă. Următorul pas ar fi, poate, să ne întrebăm de ce există această reticență de a discuta politică cu cei apropiați. Probabil cele mai importante motive ar fi lipsa tradiției conversațiilor politice și lipsa atracției pentru felul în care se face politică în România.

Graficul 8.3 Similaritatea opiniilor politice dintre părinți și copii

O posibilă explicație, care s-ar potrivi inclusiv teoriei conflictului între generații, ar fi faptul că tinerii nu sunt de acord cu opiniile părinților. În Statele Unite ale Americii, unde există numeroase studii în legătură cu preferințele politice ale tinerilor și preferințele politice ale părinților, gradul de identificare politică între cei tineri și părinții lor este foarte ridicat, în jurul cifrei de 70%¹⁴. În România, această similaritate este mult mai scăzută, abia la 30%; în schimb peste 33% din tineri par a avea opinii complet diferite de ale părinților.

Tabelul 8.3 arată că respondenții din segmentul de 25-29 de ani tind să raporteze opinii politice semnificativ mai asemănătoare cu ale părinților decât tinerii de 15-19 ani. Mai clar, pe măsură ce îmbătrânesc, tinerii au tendința de a adopta opiniile politice ale părinților. Ipoteza este compatibilă cu ideea că adolescenții, dacă au opinii politice, deseori tind să aibă opinii politice mai degrabă diferite de ale părinților, ca simbol al unei revolte față de autoritate, părinți etc.

Tabelul 8.3 Asemănarea dintre opiniile politice ale părinților și copiilor, pe grupe de vârstă, gen, mediu de rezidență și situație locativă (% total eșantion)

	În ce măsura opiniile tale politice se aseamănă cu ale părinților tăi?			
	În mare sau foarte mare măsura	În mica sau foarte mică măsura	Nu știu/Nu răspund	Total
15-19 ani	26%	52%	22%	100%
20-24 ani	30%	53%	17%	100%
25-29 ani	33%	54%	13%	100%
Total eșantion	30%	53%	17%	100%
Barbat	31%	54%	15%	100%
Femeie	28%	52%	20%	100%
Total eșantion	30%	53%	17%	100%
Urban	29%	52%	19%	100%
Rural	30%	54%	16%	100%
Total eșantion	30%	53%	17%	100%
Nu locuiește cu părinții	30%	53%	17%	100%
Locuiește cu părinții	30%	53%	18%	100%
Total eșantion	30%	53%	17%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

O altă nuanță demnă de reținut din aceste date vine tocmai din lipsa unor asocieri semnificative statistic între mediul de rezidență și identificarea cu opiniile politice ale părinților.

Potrivit tabelului 8.4, există o asocierie semnificativă sub raport statistic între a avea opinii similare despre politică cu părinții și interesul față de politică. Nu putem susține că există un singur factor ce le cauzează

pe celelalte, dar devine destul de evident că există o legătură puternică între cele trei. Copiii care discută des cu părinții lor despre politică au șanse mai mari de a fi interesați de politică și de a avea opinii politice similare cu părinții lor. Copiii care discută foarte rar sau niciodată cu părinții despre politică tind să nu aibă nicio idee dacă opiniile lor politice sunt similare cu ale părinților și tind să fie și mai puțin interesați de politică.

¹⁴ <http://www.gallup.com/poll/14515/teens-stay-true-parents-political-perspectives.aspx>

Tabelul 8.4 Asemănarea dintre opiniile politice ale părinților și copiilor, în funcție de frecvența discuțiilor pe teme politice și interesul pentru politică (% total eșantion)

Cât de des discuți politică cu cei apropiați (familie, prieteni, colegi)?	În ce măsură opiniile tale politice se aseamănă cu ale părinților tăi?			
	În mare sau foarte mare măsură	În mică/foarte mică măsură/Deloc	Nu știu/Nu răspund	Total
Foarte des/Des	69%	29%	2%	100%
Nici des, nici rar	52%	44%	4%	100%
Rar, Foarte rar	22%	59%	20%	100%
NS/NR	%	28%	72%	100%
Total eșantion	30%	53%	17%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Această legătură poate și probabil chiar a determinat o spirală a deziluziei și dezinteresului în politică ce a pornit, cel mai probabil, tocmai de la părinți. Aceștia, în lipsa unei culturi politice participative consistente, au transmis inclusiv către copiii lor idei asemănătoare și, din păcate, asemănător de apatice politic. Educația politică, la fel ca aproape orice alt tip de educație, pornește în primul rând din relația cu părinții. În condițiile în care tinerii din România au de ales între educația pe care o primesc de acasă, de cele mai multe ori una ce duce la apatie, și educația ce o primesc în instituțiile de învățământ, de cele mai multe ori absentă sau inadecvată, nivelul lor de apatie ori alienare politică nu este deloc surprinzător.

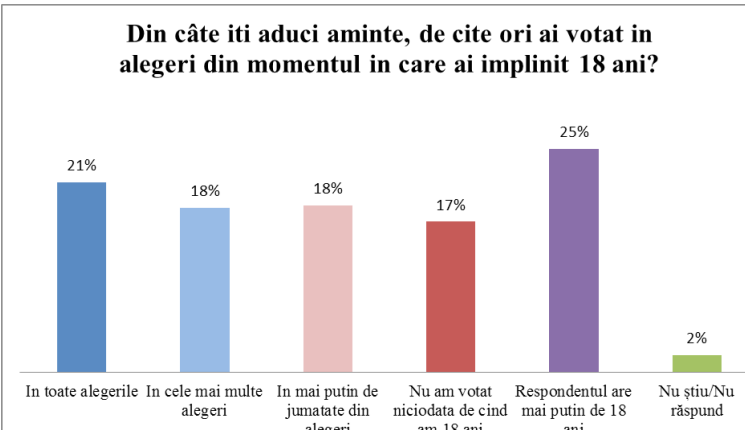
Parte din această apatie politică se poate observa și în graficul 8.4, care evaluează prezența auto-raportată la vot a tinerilor din acest eșantion. Astfel, vedem că 21% dintre tineri afirmă că au mers la vot la toate alegerile de când au împlinit 18 ani. Dacă îi lăsăm deoparte pe cei 25% dintre tinerii care nu au încă drept de vot, procentul celor care afirmă că au participat la vot la toate alegerile la care puteau să voteze ajunge la 28%. Alți 18% din întreg eșantionul și 24% din cei care au drept de vot afirmă că au votat la cele mai multe

alegeri la care puteau, conform legii, să voteze. Cifrele sunt, argumentabil, mai mari decât prezența reală la vot a tinerilor; exit poll-urile realizate la alegerile parlamentare din 2012 au arătat că tinerii au fost grupul care a participat în cea mai mică măsură la vot. Este foarte probabil ca în acest caz să avem de a face cu distorsiuni induse de „dezirabilitate socială”, i.e., tendința respondenților de a supra-declara comportamente pozitive/dezirabile social (e.g., a vota în alegeri) și de a trece sub-tăcere comportamente care contravin unor norme sociale larg împărtășite.

Existența acestei distorsiuni poate sugera că tinerii percep prezența la vot drept ceva dezirabil, ceva ce ar trebui făcut. Acest fapt este încurajator. Deși prezența la vot este scăzută, poate că tinerii înțeleg că ar fi bine să participe în număr mai mare, chiar dacă nu o fac neapărat.

Chiar și în ciuda existenței acestui tip de distorsiune, datele referitoare la raportarea unui vot anterior sunt importante. În literatura de specialitate se consideră că cel mai bun predictor al prezenței la vot la următoarele alegeri este prezența la vot la alegerile anterioare. Dacă această ipoteză este valabilă și pentru România, cifrele pot fi considerate destul de încurajatoare.

Graficul 8.4 Participarea la vot

După cum am argumentat și mai devreme, interesul pentru politică și auto-raportarea prezenței la vot crește odată cu înaintarea în vârstă. Nesurprinzător, tinerii trecuți de 20 de ani tind să raporteze o prezență la vot sensibil mai mare decât cei de 15-19 ani – un sub-grup care îi include și pe cei care nu au drept de vot. Oricum, datele arată că prezența la vot tinde să crească odată cu înaintarea în vârstă. Un alt factor important de notat este faptul că femeile raportează o prezență la vot aproape identică cu cea a bărbaților, deși, după cum am văzut anterior, ele sunt sub nivelul bărbaților la aproape toți indicatorii legați de interesul față de politică sau socializarea politică. Practic, după

cum ne arată tabelele 8.1 și 8.5, femeile sunt mai puțin interesate de politică decât sunt bărbații, însă votează (sau raportează că au votat) în același număr ca ei.

Există, de asemenea, o diferență înregistrată între medii rezidențiale însă, dacă vom privi cu atenție, suma celor care afirmă că au votat în toate alegerile și a celor care afirmă că au votat în cele mai multe alegeri este egală. Într-adevăr, și cifrele din exit poll-urile de la alegerile recente ne arată că în mediul rural avem de-a face cu o prezență mai uniformă la vot, în timp ce mediul urban se prezintă la vot mai degrabă la alegerile pe care le consideră mai importante (locale și prezidențiale).

Tabelul 8.5 Auto-raportarea prezenței la vot pe grupe de vârstă, gen, mediu de rezidență și interes pentru politică (% total eșantion)

	Din câte îți aduci aminte, de câte ori ai votat în alegeri din momentul în care ai împlinit 18 ani?						
	În toate alegerile	În cele mai multe alegeri	În mai puțin de jumătate din alegeri	Nu am votat niciodată de când am împlinit 18 ani	Respondentul are mai puțin de 18 ani	Nu răspund	Total
Total	21%	18%	18%	17%	25%	2%	100%
Urban	18%	20%	19%	17%	23%	2%	100%
Rural	24%	15%	17%	16%	26%	1%	100%
15-19 ani	7%	1%	2%	19%	69%	1%	100%
20-24 ani	29%	23%	24%	22%	%	2%	100%
25-29 ani	27%	32%	31%	7%	%	3%	100%
Barbat	21%	17%	18%	19%	23%	2%	100%
Femeie	21%	19%	18%	14%	26%	2%	100%
Interesat și foarte interesat de politică	50%	28%	5%	3%	12%	1%	100%
Putin/Foarte puțin interesat de politică	16%	16%	21%	19%	26%	1%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Cum era de așteptat, un respondent care se declară mai interesat de politică are șanse mai mari să afirme că a fost la vot. Aproape 80% dintre cei interesați și foarte interesați de politică spun că au fost la vot în toate sau cele mai multe din alegeri, în timp ce aproximativ 32% dintre cei foarte puțin sau deloc interesați de politică afirmă același lucru.

Din discuția anterioară reiese clar faptul că avem de-a face, pe ansamblu, cu niveluri scăzute ale interesului față de politică și ale participării la vot. Analiza pe sub-grupe de vârstă sugerează, cum era de așteptat, că, pe măsură ce avansează în vârstă, tinerii devin mai interesați de politică, mai tentați să discute cu familia, colegii și prietenii despre politică și tind să se prezinte la vot în mai mare măsură.

8.2

PARTICIPAREA LA FORME DE PROTEST

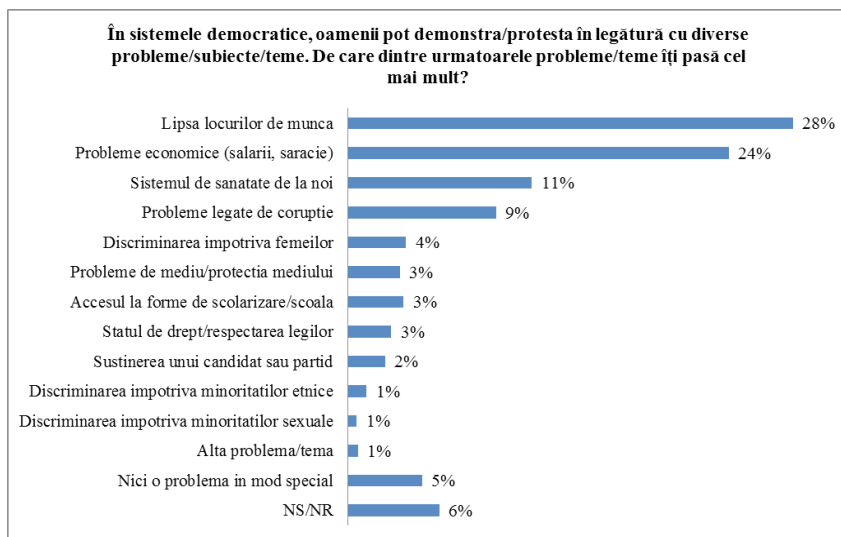
Participarea politică informală este reprezentată de activități politice care nu sunt neapărat prevăzute sau așteptate într-o societate democratică, dar pot afecta deciziile politice luate de societatea respectivă. Cel mai clar exemplu al acestui tip de participare politică informală este protestul. După cum am menționat și anterior, în ultimii ani am asistat la mai multe momente în care mișcări de protest au acaparat spațiul public și i-au determinat pe politicieni să ia o poziție față de acestea ori să țină cont de doleanțele exprimate de protestatari (vezi cazul revenirii lui Raed Arafat la Ministerul Sănătății, demisia guvernului Boc, renunțarea la preconizata reformă a sistemului de sănătate etc.)

Ulterior, protestele din 2013 referitoare la exploatarea cu cianuri a rezervelor aurifere de la Roșia Montană au avut o durată mai îndelungată decât cele din ianuarie 2012 și au adus mai mulți participanți pe străzi, în principal în București și Cluj. Estimările oscilează între

50.000 și 100.000 de participanți, majoritatea tineri. Și aceste proteste și-au îndeplinit scopul după ce inițiativa legislativă privind exploatarea de la Roșia Montană a fost retrasă din Parlament. Ambele proteste (cele din 2012 sau cele din 2013) au avut parte de o participare foarte ridicată din partea tinerilor.

Graficul 8.5 arată că există un potențial bun de mobilizare pentru astfel de proteste, cu aproape 90% dintre tineri care menționează o cauză sau o temă de care le pasă mult. Cele mai importante astfel de teme sunt cele legate de bunăstarea economică. După cum putem vedea, 28% dintre tineri sunt interesați de tema lipsei locurilor de muncă, iar alți 24% sunt interesați de altfel de probleme economice, precum nivelul de salarizare sau sărăcia populației. Alte teme relevante pentru tineri sunt sistemul de sănătate, care atrage atenția a 11% dintre tineri, și corupția, care atrage atenția a 9% dintre tineri.

Graficul 8.5 Teme de protest

Toate celelalte probleme sunt nominalizate în proporție de sub 5% de către tineri și pot fi considerate probleme mai degrabă secundare. Oricum, cele trei probleme menționate anterior ar fi subiecte de interes major pentru mai mult de două treimi dintre toți tinerii cu vârste între 15 și 29 de ani din România, care reprezintă circa 3 milioane de oameni din totalul populației țării

Defalcarea acestor teme pe vârste nu relevă diferențe semnificative statistic, cu excepția interesului față de

problemele din sistemul de învățământ și protecția mediului în rândul tinerilor de 15-19 ani. Cel mai probabil, acest lucru se întâmplă tocmai pentru că acest grup este direct interesat pentru că eventuale noi reglementări în privința educației îi afectează în primul rând pe ei. Interesul pentru protecția mediului este și el semnificativ mai mare în acest grup de vârstă, probabil ca urmare a unui interes mai ridicat acordat subiectului în curricula educațională a acestor tineri.

Tabelul 8.6 Opinia privitoare la potențiale teme de protest pe grupe de vârstă, gen, mediu de rezidență și interes pentru politică (% total eșantion)

	În sistemele democratice, oamenii pot demonstra/protesta în favoarea unor diverse probleme/subiecte/teme. De care dintre următoarele probleme/teme îți pasă cel mai mult?							
	Susținere politică pentru un candidat	Corupție/ Stat de drept	Job-uri și economie	Sistemul de sanătate	Discriminare	Protecția mediului	Nimic special	Total
Total eșantion	2%	13%	55%	12%	6%	7%	6%	100%
Urban	2%	14%	51%	13%	6%	8%	6%	100%
Rural	3%	11%	59%	11%	5%	6%	4%	100%
15-19 ani	2%	10%	47%	13%	7%	14%	7%	100%
20-24 ani	3%	15%	58%	11%	5%	4%	4%	100%
25-29 ani	3%	13%	59%	12%	4%	4%	5%	100%
Barbat	4%	14%	58%	9%	3%	6%	6%	100%
Femeie	1%	11%	51%	16%	8%	8%	5%	100%
Interesat și foarte interesat de politică	9%	17%	54%	12%	5%	2%	1%	100%
Puțin/Foarte puțin interesat de politică	1%	12%	55%	12%	6%	8%	6%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Există și diferențe notabile de gen în temele de interes pentru tineri. În concordanță cu ceea ce am discutat anterior, femeile sunt mai puțin interesate de politica de partid însă sunt mult mai interesate de sistemul de sănătate și, nesurprinzător, de probleme de discriminare (atât de discriminarea de gen, cât și de cea etnică și față de minoritățile sexuale). Bărbații, în schimb, sunt mai interesați de teme legate de slujbe și economie. Similar, pare a exista o diferențiere și între respondenții din mediul rural și cei din mediul urban în privința problemelor economice și cele ce vizează locurile de muncă. După cum am menționat anterior, tinerii din mediul rural se confruntă în mult mai mare măsură cu sărăcie și cu probleme în a găsi un loc de muncă, astfel par a fi mai sensibili la aceste teme.

După cum o atestă datele noastre, există asocieri semnificative sub raport statistic între interesul față de politică și subiectele de interes pentru tineri ori temele care îi pot mobiliza în eventualitatea unui protest. După cum vedem în tabelul de mai sus, circa 10% dintre cei interesați de politică sunt de asemenea interesați în susținerea publică a unui candidat/partid politic; în schimb, circa 2% dintre cei care sunt puțin sau foarte puțin interesați de politică ar participa la acțiuni de susținere publică a unui partid sau candidat. De asemenea, cei mai interesați de politică par a fi mai sensibili la teme precum statul de drept și corupție.

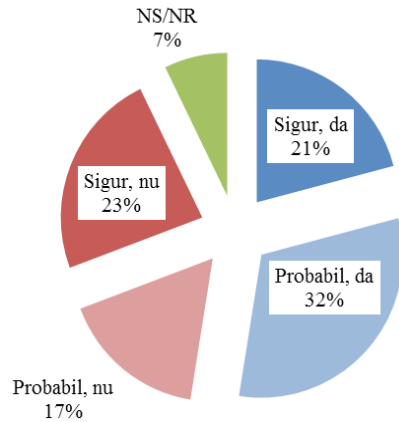
Important de notat este faptul că proporția celor care sunt interesați de locuri de muncă și economie rămâne egală peste toate nivelurile de interes în politică și, este de departe cel mai important subiect.

O ultimă observație se leagă de subiectele care nasc proteste foarte des în Europa Occidentală și Statele Unite: protecția mediului și discriminarea. Niciunul dintre cele două subiecte nu pare a fi foarte motivant: tema discriminării este importantă pentru 5.5% dintre respondenți și protecția mediului este importantă pentru 7% dintre respondenți. Pe lângă faptul că mediul și discriminarea nu sunt considerate priorități de către majoritatea relativă a tinerilor, principalii susținători ai acestor teme sunt oameni mai degrabă neinteresați de politică (sau cel puțin de politica clasică, am adăuga noi).

Interesul pentru anumite teme poate genera mobilizarea la mișcări de susținere a lor. După cum putem vedea în graficul 8.6, 21% dintre tineri ar participa cu siguranță la astfel de proteste și alți 31% ar participa probabil. Important de reținut că această participare se referă strict la subiectul pe care ei l-au considerat cel mai important, deci nu am putea spune că, în ansamblul grupului de tineri în discuție, potențialul de participare la mișcări de protest se ridică la peste 50%.

Graficul 8.6 Probabilitatea participării la acțiuni de protest în următoarele 12 luni

Dacă în următoarele 12 luni ar avea loc proteste sau demonstrații pentru susținerea problemei de care îți pasă cel mai mult, ai participa la acestea?

Pentru a ilustra cele spuse anterior, în tabelul 8.7 am inclus toate temele anunțate anterior pentru proteste sau demonstrații și i-am exclus pe cei care nu au răspuns. Astfel, putem vedea că unele teme sunt mai populare sau mobilizează mai bine decât altele. Deși doar 2% dintre tineri sunt interesați de tema „susținere politică pentru un candidat”, aproape 80% dintre

aceștia sunt foarte tentați să participe la o demonstrație pe acest subiect. Celelalte teme nu atrag foarte mulți doritori, cu excepția protestelor legate de sistemul de sănătate, care mobilizează 60% din cei 12% interesați de subiect. Discriminare pare a fi subiectul cu cea mai mică rată de mobilizare, puțin sub 50% dintre cei 5.5% interesați de subiect.

Tabelul 8.7. Probabilitatea participării la proteste/demonstrații pe diverse teme

Tema/motivul	Dacă în următoarele 12 luni ar avea loc proteste sau demonstrații pentru susținerea problemei de care îți pasă cel mai mult, ai participa la acestea?				
	Sigur, da	Probabil, da	Probabil, nu	Sigur, nu	NS/NR
Susținere politică pentru un candidat	43%	37%	7%	13%	%
Corupție/Stat de drept	23%	30%	17%	25%	5%
Slujbe și economie	20%	35%	19%	22%	4%
Sistemul de sănătate	32%	28%	15%	20%	4%
Discriminare	17%	32%	17%	26%	7%
Protecția mediului	22%	34%	18%	22%	3%
Nimic special	7%	12%	12%	47%	22%
Total eșantion	22%	32%	17%	23%	5%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Tabelul 8.8 îi include numai pe cei care au spus că ar participa la un protest sau o demonstrație (sigur Da și probabil Da), care însumează 54% din populația tinerilor, împărțiți pe temele relevante pentru ei. Din nou, putem vedea că interesul pentru politică este cel mai relevant predictor pentru majoritatea temelor abordate. Astfel, cei interesați de politică se declară mai dispuși să participe la proteste politice (pentru sau împotriva unui candidat sau partid) sau la proteste legate de corupție și statul de drept. În aceeași măsură, cei interesați de politică sunt mai puțin tentați decât

media de proteste sau demonstrații legate de slujbe/economie sau școlarizare/protecția mediului.

Este vizibilă o discrepanță și între tinerii din mediul rural și cei din mediul urban, mai ales cu privire la proteste sau demonstrații despre subiecte economice (locuri de munca etc.) Lucrul este nesurprinzător întrucât, după cum am menționat anterior, tinerii din mediul rural sunt mai afectați de sărăcie și de lipsa de slujbe decât cei din mediul urban. Și diferențele de vârstă scot la iveală teme diferite pentru care tinerii s-ar mobiliza. Nu este surprinzător că respondenții

din grupul de vârstă 15-19 sunt mai puțin interesați de locuri de muncă și economie, pentru că aceștia încă nu au ajuns încă la vârsta de integrare în piața muncii. Și problema corupției este tratată diferențiat în funcție de

vârstă, probabil pentru că ea presupune o atenție mai mare pentru politică, ce am văzut anterior că este cazul tinerilor cu vârste cuprinse între 20 și 29 de ani.

Tabelul 8.8 Opiniile privitoare la temele pentru care respondenții ar ieși la proteste în funcție de interesul pentru politică, mediu de rezidență, vârstă, gen și frecvența votului 51% din total eșantion, cei care doresc să participe la proteste mult sau foarte mult, n=661)

	În sistemele democratice, oamenii pot demonstra/protesta în favoarea unor diverse probleme/subiecte/teme. De care dintre următoarele probleme/teme îți pasă cel mai mult?							
	Susținere politică pentru un candidat	Corupție/ Stat de drept	Slujbe și economie	Sistemul de sanătate	Discriminare	Protecția mediului	Nimic special	Total
Urban	4%	13%	51%	14%	5%	9%	3%	100%
Rural	3%	11%	61%	13%	5%	6%	1%	100%
Total eșantion	4%	12%	56%	14%	5%	7%	2%	100%
15-19 ani	2%	10%	47%	16%	6%	15%	4%	100%
20-24 ani	5%	13%	60%	13%	5%	4%	1%	100%
25-29 ani	4%	15%	60%	12%	5%	4%	1%	100%
Total eșantion	4%	12%	56%	14%	5%	7%	2%	100%
Bărbat	6%	15%	59%	11%	3%	5%	2%	100%
Femeie	2%	10%	53%	17%	8%	10%	2%	100%
Total eșantion	4%	12%	56%	14%	5%	7%	2%	100%
Interesat și f. interesat de politică	11%	17%	51%	12%	6%	3%	1%	100%
Putin/f. puțin interesat de politică	1%	11%	57%	14%	5%	9%	2%	100%
Total eșantion	4%	12%	56%	14%	5%	7%	2%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Foarte importantă este diferența de gen între temele pentru care tinerii ar participa la un protest. Femeile sunt mai puțin interesate de politică, dar datele anterioare ne arată că ar participa la proteste cam în aceeași proporție cu bărbații. Diferența este că femeile nu ar participa în măsură la fel de mare cu bărbații la proteste cu temă vădit politică sau politizată, precum

susținerea unui candidat sau partid sau probleme de corupție/stat de drept. Din câte se pare, femeile sunt mult mai tentate să se mobilizeze pentru subiecte sociale, precum sistemul de sănătate, discriminarea și școlarizarea/protecția mediului. Interesul diferit de mobilizare reflectă într-o anumită măsură stereotipurile de gen privind rolurile bărbaților și ale femeilor.

8.3

EFICACITATEA POLITICĂ ȘI ÎNCREDEREA ÎN MASS-MEDIA

Tradițional, literatura de specialitate în științe politice consideră eficacitatea politică drept credința cetățeanului că acesta poate influența într-un fel sau altul sistemul politic. Conceptualizată inițial pentru a prezice comportamente politice, precum prezența la vot, participarea civică și chiar plata taxelor, eficacitatea politică este acum văzută ca unul dintre principalele barometre pentru a măsura soliditatea unui sistem democratic.

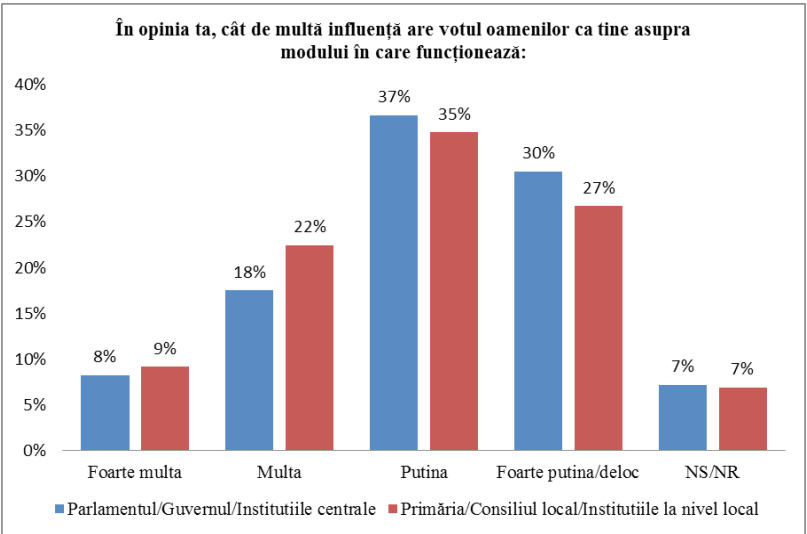
După cum este studiată astăzi, eficacitatea politică este formată din două părți: eficacitate internă și eficacitate externă. Cea internă pornește direct de la cetățean și acțiunea directă a cetățeanului în interacțiunea cu statul. Practic, aceasta reprezintă încrederea că, prin acțiunile sale, vot sau orice alt mijloc legal, un cetățean poate influența procesul politic. Eficacitatea externă este legată de așteptarea cetățeanului ca instituțiile statului vor răspunde sau vor interacționa semnificativ cu el.

Cercetările pe acest subiect arată că eficacitatea politică are un efect foarte puternic asupra culturii

politice (participative) a cetățeanului. Practic, cu cât un cetățean crede mai mult că poate influența felul în care funcționează statul, cu atât acesta va vota mai des, va reclama mai des acte de corupție și va trage la răspundere mai des instituții sau reprezentanți ai statului.

Graficul 8.7 ne oferă o primă imagine referitoare la eficacitatea internă a tinerilor din România, împărțită între instituțiile la nivel central (Guvernul, Parlamentul, etc) și instituțiile la nivel local (Primăria, Consiliul local, etc). După cum putem vedea din acest grafic, eficacitatea este destul de scăzută la ambele, însă tinerii se simt în general mai încrezători în puterea lor de a influența instituțiile locale. Motivul este destul de clar: în comunitățile mici, mai ales în mediul rural, relația dintre cetățean și aleși este mult mai directă. Primarul și consilierii locali sunt oameni din comunitate, pe care cetățeanul îi poate întâlni, le poate cere o audiență, poate ajunge la ei pentru a discuta, ceea ce nu se poate spune în aceeași măsură despre reprezentanții instituțiilor centrale.

Graficul 8.7 Eficacitate politică

Tinerii din regiunea Moldova par a avea cea mai mare încredere în influența lor asupra rezultatelor la vot, atât față de instituțiile centrale cât și față de cele locale. Transilvania este la un foarte mare distanță în urmă, apoi bucureștenii par a avea cea mai mică încredere în

puterea lor de a influența votul instituțiile locale și/sau centrale.

De altfel, răspunsul la întrebarea despre eficacitate corelează destul de bine și cu auto-raportarea prezenței la vot a tinerilor. În plus, un argument anecdotic este

și faptul că prezența la vot în România este în general proporțională cu eficacitatea raportată de către tineri în această cercetare. Zonele în care oamenii votează mai des sunt și zone în care oamenii au impresia că votul lor contează. Deși literatura de specialitate afirmă că eficacitatea politică este transmisă destul

de bine de la părinți către copii, situația din România este, probabil, mai complicată ca urmare a faptului că percepția părinților asupra importanței votului lor este probabil afectată de perioada comunismului, când votul acestora nu putea, de fapt, schimba nimic.

Tabelul 8.9 Opinia despre influența propriului vot pe regiuni, mediu de rezidență, vârstă, gen și auto-raportarea votului (România, n variabil)

	În opinia ta, cât de multă influență are votul oamenilor ca tine asupra modului în care funcționează Parlamentul/Guvernul/Instituțiile centrale? (n=1209)			În opinia ta, cât de multă influență are votul oamenilor ca tine asupra modului în care funcționează Instituțiile la nivel local? (n=1212)		
	Multă sau Foarte multă	Puțină sau Foarte puțină	Total	Multă sau Foarte multă	Puțină sau Foarte puțină	Total
Urban	26%	74%	100%	30%	70%	100%
Rural	30%	70%	100%	39%	61%	100%
Total	28%	72%	100%	34%	66%	100%
15-19 ani	33%	68%	100%	38%	62%	100%
20-24 ani	28%	72%	100%	34%	66%	100%
25-29 ani	22%	78%	100%	30%	70%	100%
Total	28%	72%	100%	34%	66%	100%
Bărbat	29%	71%	100%	37%	63%	100%
Femeie	26%	74%	100%	31%	69%	100%
Total	28%	72%	100%	34%	66%	100%
Nu votează	18%	82%	100%	24%	76%	100%
Votează la toate sau la majoritatea alegerilor	33%	67%	100%	39%	61%	100%
Total	26%	74%	100%	32%	68%	100%
Moldova	31%	69%	100%	38%	62%	100%
Muntenia	28%	72%	100%	33%	67%	100%
Transilvania	29%	71%	100%	36%	64%	100%
București	17%	83%	100%	20%	80%	100%
Total	28%	72%	100%	34%	66%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistice

Notăm faptul că respondenții din mediul rural au consistent mai multă încredere în puterea propriului vot decât cei din mediul urban. De altfel, și ratele de participare la vot în mediul rural sunt mai ridicate decât cele din mediul urban din acest punct de vedere.

O altă observație ce trebuie făcută în raport cu tabelul 8.9 este legată de relația dintre vârstă și eficacitate politică. Datele arată că eficacitatea politică este destul de ridicată din momentul în care cetățeanul primește dreptul de vot până la vârsta de 25 de ani, după care aceasta scade sensibil. Scăderea este mai abruptă în cazul raportării la instituțiile centrale decât la cele locale. În cazul instituțiilor politice de la nivel local, percepția de influență a tinerilor de 25-29 de ani

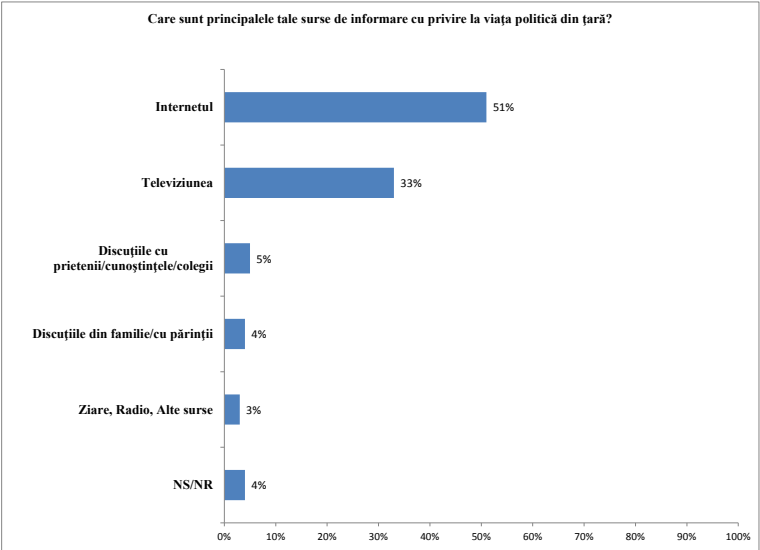
scade, însă rămâne aproape de 30%, pe când în cazul instituțiilor centrale, percepția potrivit căreia cetățenii pot le pot influența abia atinge 22%.

Unul dintre factorii importanți ai activismului politic al tinerilor este și modalitatea în care aceștia se informează despre politică. Mai ales în condițiile în care piața mediatică din România pare tot mai polarizată politic, sursele de informare ale tinerilor pot media interesul lor politic și identificarea lor ideologică, după cum vom vedea mai departe. Graficul 6.8 arată că mai bine de jumătate dintre tineri se informează despre politică în primul rând cu ajutorul Internet-ului. Este important de reținut că aceștia se împart între cei care folosesc social media (Facebook, Twitter, etc)

și cei care citesc bloguri sau ziare în mediul online. Oricum, proporția este foarte ridicată, mai ales dacă o comparăm cu restul populației, unde, conform altor

sondaje CURS, peste 80% din populația adultă se informează în primul rând de la televiziune¹⁵.

Graficul 8.9 Principalele surse de informare cu privire la viața politică din țară

Foarte mulți dintre cei care se informează prin intermediul internetului sunt tocmai cei interesați sau foarte interesați de politică. După cum putem vedea în tabelul 8.10, peste 60% dintre cei care se declară interesați de politică se informează prin Internet, în timp ce doar 44% dintre cei foarte puțin sau deloc interesați de politică își iau informații din acest mediu. Internetul oferă mai multe beneficii. Pe lângă faptul că este, prin natura sa, mai ușor de folosit de către tineri,

știrile pe internet se transmit aproape în timp real și permit o selecție mult mai vastă decât orice alt mediu. Practic, un tânăr care știe să folosească Internetul bine poate, în teorie, avea acces la oricare altă sursă de media (televiziune, radio, ziare, rapoarte, etc), în orice moment, poate alege mult mai ușor liderii de opinie în care acesta are încredere și poate purta chiar discuții politice cu prietenii și colegii prin intermediul social media.

Tabelul 8.10 Sursa principală de informare politică și interes pentru politică, mediu de rezidență, vârstă și gen (% total eșantion)

	Care sunt principalele tale surse de informare cu privire la viața politică din țară?						Total
	Internetul	Televiziunea	Ziare, Radio și alte surse	Discuțiile din familie/cu părinții	Discuțiile cu prietenii/cunostințele/colegii	Nu raspund	
Total eșantion	51%	33%	2%	4%	5%	5%	100%
Urban	53%	33%	2%	4%	4%	4%	100%
Rural	48%	33%	2%	5%	5%	6%	100%
15-19 ani	48%	31%	2%	6%	5%	8%	100%
20-24 ani	54%	32%	2%	4%	4%	4%	100%
25-29 ani	50%	36%	3%	3%	4%	4%	100%
Bărbat	54%	30%	2%	4%	5%	5%	100%
Femeie	47%	36%	3%	4%	5%	5%	100%

15 Sondajul CURS din august 2014 a fost realizat pe un eșantion de 1100 de respondenți adulți, față-în-față, în perioada 2-8 august;

	Care sunt principalele tale surse de informare cu privire la viața politică din țară?						
	Internetul	Televiziunea	Ziare, Radio și alte surse	Discuțiile din familie/cu părinții	Discuțiile cu prietenii/cunosțințele/colegii	Nu raspund	Total
Total eșantion	51%	33%	2%	4%	5%	5%	100%
Interesat și f. interesat de politică	61%	31%	1%	4%	3%	1%	100%
Putin/Foarte puțin interesat de politică	50%	33%	3%	4%	5%	5%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

În oglindă, odată cu scăderea interesului pentru politică, crește consumul de televiziune. Teoretic, s-ar putea argumenta că tocmai consumul de televiziune și expunerea la discursurile foarte polarizate politic ar putea fi unul dintre factorii ce duc la scăderea interesului pentru politică.

Mai departe, observăm diferențe mici de consum de Internet între tinerii din mediul rural și cei din mediul urban. Aceste diferențe sunt inerente și decurg mai degrabă din diferențele de condiție economică dintre cele două grupuri. Întrucât nu au la fel de mult acces la Internet, tinerii din mediul rural se informează în mai mare măsură din discuții, atât cu părinții, cât și cu prietenii sau colegii, cum este de fapt modelul tradițional de comunicare politică în mediul rural, ce apare și în literatură.

Nu există diferențe foarte mari în consumul media

împărțit pe vârste. Cei mai tineri dintre respondenți folosesc ușor mai mult discuțiile cu părinții și familia decât celelalte grupuri, iar cei trecuți de 25 de ani încep să se informeze în mai mare măsură de la televiziune.

Vom discuta în continuare despre încrederea în instituții – o componentă importantă a studiilor de sociologie politică. După cum o atestă datele sondajului nostru, instituțiile statului, mai ales cele politice de la nivel central, se „bucură” de foarte puțină încredere din partea tinerilor. Primarul localității se bucură de mai multă încredere decât oricare dintre instituțiile politice de la nivel central. De fapt, în ceea ce privește încrederea în instituții sau instanțe politice, partidele politice sunt extrem de nepopulare. Spre comparație, doar 6% dintre tineri au încrederea în acestea. La fel de mulți tineri au încredere în Federația Rusă – „inamicul tradițional” al României.

Tabelul 8.11 încrederea în instituții, organizații, țări și grupuri

Câtă încredere ai în următoarele instituții, organizații, țări sau persoane?	Foarte multă	Multă	Puțină	Foarte puțină	NS/NR
Partide politice	1%	5%	41%	49%	4%
Parlament	1%	8%	41%	47%	3%
Guvern	1%	11%	40%	44%	4%
Primarul localității	2%	29%	39%	27%	3%
Procurorul general al României	1%	17%	41%	32%	9%
Poliție	6%	36%	34%	21%	3%
Biserică	16%	42%	23%	16%	3%
Judecători	5%	30%	38%	23%	4%
Mass media românească (ziare, tv, radio)	6%	22%	38%	30%	4%
Sindicate	1%	13%	40%	34%	12%
Organizații non-guvernamentale (ONG-uri)	5%	23%	35%	27%	10%
Statele Unite ale Americii (SUA)	6%	27%	32%	28%	7%
Armata	11%	42%	26%	17%	4%
Uniunea Europeană (UE)	6%	34%	31%	24%	5%
NATO	6%	31%	33%	23%	7%
Federația Rusă	1%	5%	34%	52%	8%

După cum putem observa în Tabelul 8.12 care integrează și valorile unui sondaj CURS din august 2014, diferențele semnificative între tineri și populația

generală se regăsesc cel mai mult la încrederea în instituțiile politice.

Tabelul 8.12 Încredere în instituții: tineri vs. valori la nivel național (% încredere multă și foarte multă, sondaje CURS iulie și august, 2014)

	Câtă încredere aveți în următoarele instituții?					
	Partide politice	Parlament	Guvern	Biserică	Armată	Uniunea Europeană
Sondaj CURS tineri (iulie 2014)	6%	9%	13%	61%	57%	42%
Sondaj CURS la nivel național, populația adultă a țării (august 2014) ^a	9%	12%	18%	73%	68%	48%

Notă: a Sondajul CURS din august 2014 a fost realizat pe un eșantion de 1100 de respondenți adulți, față-în-față, în perioada 2-8 august; în tabel au fost incluse doar răspunsurile pentru întrebările similare din cele două sondaje.

Este certă o diferență notabilă cu privire la încrederea tinerilor în instituțiile foarte importante ale democrației în România – partide politice, Parlament și Guvern. Aceste diferențe au potențialul de a fi destul de îngrijorătoare în perioada următoare. Mai ales în condițiile în care România nu este o democrație consolidată, încrederea scăzută în instituțiile democrației poate crea o societate cu vulnerabilități

și posibile derapaje anti-democratice. Notăm de asemenea și o încredere semnificativ mai scăzută a tinerilor în biserică, armată și UE, comparativ cu media națională, înregistrată cu ajutorul sondajului CURS din august 2014. Remarcăm totuși că biserica se bucură de încrederea a peste 3 cincimi (61%) dintre tinerii cu vârste cuprinse între 15 și 29 de ani.

8.4

AFILIERI IDEOLOGICE ȘI SATISFAȚIE FAȚĂ DE DEMOCRAȚIE

Una dintre coordonatele majore ale discursului politic în lume este identificarea ideologică. Stânga, centru și dreapta au avut sensuri destul de diferite în istorie și în țări diferite, însă au rămas printre coordonatele importante ale identificării politice în lume. Partidele politice încă își construiesc discursurile prin apel la stânga și dreapta, iar apelul la ideologie se referă, în mod tradițional, la politicile publice adoptate de un partid.

Pentru că în România – printre alte noi democrații – nu există o legătură foarte clară între politicile publice adoptate de un partid și afilierea sa ideologică, dispunerea ideologică a tinerilor pe eșichierul politic nu măsoară, de fapt, acceptul pe care aceștia îl acordă unui partid sau altul. Cel mult, aceasta poate măsura relevanța unor etichete politice și nu

neapărat un predictor al votului pentru un anumit partid. Modalitatea tradițională de a evalua orientarea ideologică este cu ajutorul unei scale de la 1 la 10, unde 1 reprezintă stânga, iar 10 reprezintă dreapta.

Această întrebare este des folosită la nivel internațional în studii privind opțiunile politice; ea a fost preluată și alte în sondaje realizate în România de către CURS sau alte institute de sondare. Unii specialiști și-au manifestat rezerva față de folosirea acestei întrebări din mai multe motive. În primul rând, noțiunile “stânga”/”dreapta” ar avea conotații aparte în spațiul central și est european, spre deosebire de vestul Europei. Mai mult, “stânga” și “dreapta” au conotații relativ diferite și în SUA comparativ cu vestul Europei.

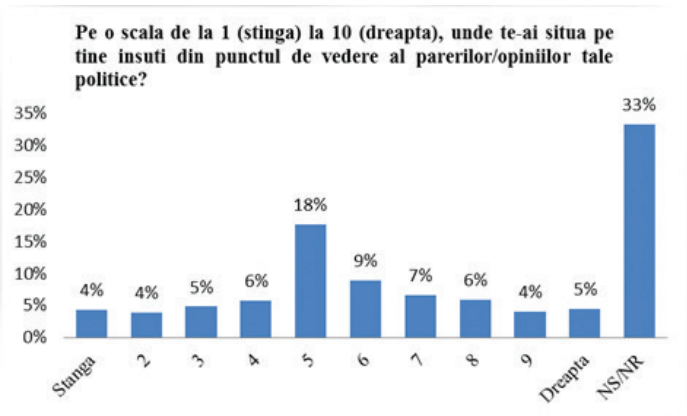
În al doilea rând, invocându-se o așa-zisă cultură politică mai slab dezvoltată a spațiului central și est

europăean, unii analiști susțin că răspunsurile la o astfel de întrebare ar fi distorsionate de faptul că noțiunile respective nu sunt îndeajuns de cunoscute de cetățenii fostelor țări comuniste. În al treilea rând, la un nivel mai general, unele voci consideră că în perioada contemporană (marcată de valori post-materialiste dar și de o criză economico-politică dramatică), “stânga” și “dreapta” nu mai reprezintă repere semnificative pentru înțelegerea opțiunilor politice ale cetățenilor. Criticile enumerate anterior au o bază empirică solidă și de aceea, în interpretarea rezultatelor analizelor

prezentate aici, ele trebuie avute în vedere de către cititori.

Primul lucru pe care trebuie să-l reținem când studiem graficul 8.10 este că 33% dintre tineri nu au oferit un răspuns, astfel încât ei nu au fost luați în calcul la trasarea acestei grafic. Mai departe, putem vedea că distribuția ideologiei între tinerii din România pare destul de echilibrată stânga-dreapta. Majoritatea tinerilor se declară mai degrabă de centru și nu există o dominație semnificativă statistic a uneia dintre extreme.

Graficul 8.10 Auto-plasarea pe scala ideologică stânga-dreapta

Pentru a simplifica, am grupat variantele de răspuns 1-4 în oameni care se identifică drept de stânga, 5-6 centru, iar 7-10 în oameni care se identifică drept de dreapta. Astfel, după cum putem vedea în tabelul 6.11, la nivel național există un echilibru destul de consistent între stânga și dreapta, ambele fiind reprezentate de

aproximativ 20% din respondenți. Nesurprinzător, cei interesați de politică tind să răspundă în mult mai mare măsură la întrebarea despre ideologia proprie; aceștia au, de asemenea, șanse mai mari de a se identifica cu dreapta. Aproape jumătate dintre cei interesați de politică se declară de dreapta, de fapt.

Tabelul 8.13 Identificarea ideologica pe categorii precum interes față de politică, nivel de religiozitate, mediu de rezidență, vârstă, gen și obișnuință de vot (% total eșantion)

Pe o scală de la 1 (stânga) la 10 (dreapta), unde te-ai situa pe tine însuși din punctul de vedere al părerilor/opiniilor tale politice?					
	Stânga	Centru	Dreapta	Nu știu/Nu răspund	Total
Total	19%	27%	21%	33%	100%
Urban	17%	29%	22%	32%	100%
Rural	21%	24%	21%	35%	100%
15-19 ani	17%	23%	18%	42%	100%
20-24 ani	21%	28%	21%	30%	100%
25-29 ani	19%	29%	25%	27%	100%
Barbat	18%	27%	23%	33%	100%
Femeie	20%	26%	19%	34%	100%
Religiozitate					
Nu cred nici o afirmație	17%	29%	24%	31%	100%
Nu știu sau nu cred 1-3	15%	27%	29%	29%	100%
Cred 1-3 afirmatii	21%	28%	20%	32%	100%

Pe o scală de la 1 (stânga) la 10 (dreapta), unde te-ai situa pe tine însuși din punctul de vedere al părerilor/opiniilor tale politice?					
	Stânga	Centru	Dreapta	Nu știu/Nu răspund	Total
Total	19%	27%	21%	33%	100%
Cred toate afirmațiile	19%	26%	20%	35%	100%
Interesat și f. interesat de politică	25%	19%	47%	9%	100%
Putin/Foarte puțin interesat de politică	18%	28%	17%	37%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Pe măsură ce interesul față de politică scade, crește foarte mult numărul celor care nu oferă un răspuns întrebării referitoare la orientarea politică, iar numărul celor care se identifică ca fiind de dreapta scade. Aceștia ajung aproape la paritate cu stânga. Practic, diferența înregistrată între tinerii care se consideră de stânga și cei care se consideră de dreapta este constituită în principal din cei care se declară interesați de politică.

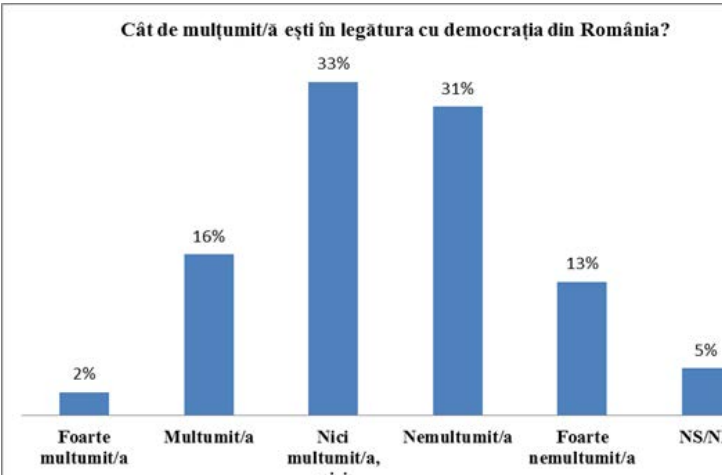
Interesantă este relația dintre orientarea ideologică (stânga/dreapta) și nivelul de religiozitate. Cel din urmă indicator a fost definit într-un capitol anterior pe baza răspunsurilor la patru întrebări despre divinitate. Aceste întrebări sunt: 1) Dumnezeu există? (Da/Nu/Nu sunt sigur/ă); 2) Raiul și iadul există? (Da/Nu/Nu sunt sigur/ă); 3) Dumnezeu a creat lumea (Da/Nu/Nu sunt sigur/ă); 4) Dumnezeu este sursa regulilor și îndatoririlor morale? (Da/Nu/Nu sunt sigur/ă). Astfel, cei care au răspuns afirmativ la toate cele patru întrebări sunt definiți în categoria „Cred toate afirmațiile”, cei care au răspuns afirmativ la una, două sau trei din aceste afirmații sunt definiți în categoria Cred 1-3 afirmații, cei care au răspuns nu știu sau nu cred la 1-3 afirmații sunt definiți în categoria Nu știu sau nu cred 1-3 afirmații, iar cei care au răspuns negativ la toate afirmațiile sunt definiți în categoria „Nu cred nici o afirmație”. Poate

surprinzător, putem vedea că respondenții care resping spiritualitatea au șanse mai mari de a se identifica cu o ideologie de dreapta.

Sansele tinerilor de a răspunde întrebării despre orientarea ideologică tind să crească odată cu înaintarea în vârstă. De asemenea, pe lângă faptul că aceștia au mai multe șanse să răspundă la întrebare, tinerii de 25-29 de ani au mai multe șanse de a se defini drept de centru sau de dreapta. O direcție similară se poate observa și în diferențierea de gen, unde vedem că femeile tind să se identifice mai degrabă de centru și mai puțin de dreapta decât bărbații.

Nu putem spune în acest moment dacă există o tendință de orientare ideologică spre dreapta odată cu trecerea de pragului de 25 de ani sau aceasta este, poate, un efect întârziat al discursului anti-comunist recent care a determinat orientarea politică a acestor tineri, dar nu și a celor născuți mai târziu. Toți cei sub vârsta de 25 de ani s-au născut după căderea comunismului și au scăpat de mare parte din discursul virulent de asociere între stânga și totalitarismul comunist ce a fost întreținut activ la începutul anilor '90. De altfel, de la vârsta de 25 de ani în jos, tinerii par a se împărți destul de egal între stânga și dreapta.

Graficul 8.11 Satisfacția cu democrația din țară

O altă coordonată importantă a perspectivei politice a tinerilor din România este satisfacția acestora față de democrația din România. Graficul 6.12 ne arată că păreri despre situația democrației din România sunt destul de împărțite. Circa 45% dintre tineri sunt nemulțumiți sau foarte nemulțumiți de ea și doar 18%

sunt foarte mulțumiți sau mulțumiți; o treime nu sunt nici mulțumiți, nici nemulțumiți. Într-un fel, această împărțire pare a reflecta neîncrederea generală a tinerilor față de instituțiile politice ale democrației, discutate anterior.

Tabelul 8.14 Nivelul de satisfacție cu democrația din România în funcție de interes față de politică, mediu de rezidență, vârstă și gen (% total eșantion)

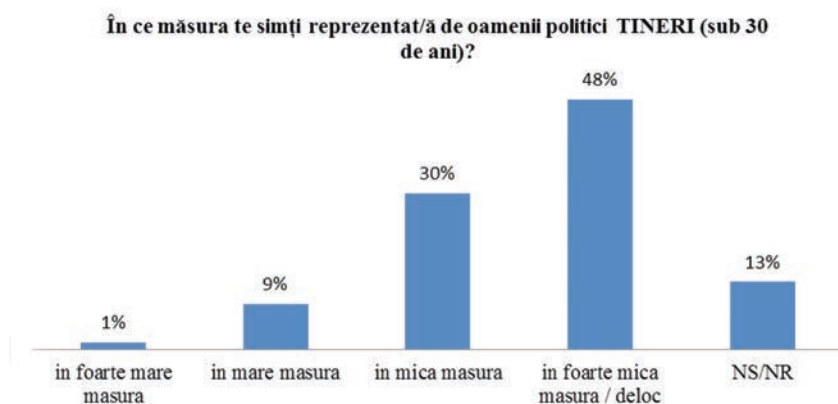
Cit de mulțumit/a esti in legatura cu democratia din România?						
	Foarte mulțumit/a sau mulțumit/a	Nici mulțumit/a, nici nemulțumit/a	Nemulțumit/a	Foarte nemulțumit/a	Nu Raspund	Total
Total	18%	33%	31%	13%	5%	100%
Urban	19%	34%	31%	12%	4%	100%
Rural	18%	33%	30%	15%	5%	100%
15-19 ani	23%	36%	26%	8%	7%	100%
20-24 ani	17%	33%	30%	17%	4%	100%
25-29 ani	14%	30%	37%	15%	3%	100%
Barbat	17%	33%	31%	15%	4%	100%
Femeie	19%	33%	30%	12%	5%	100%
Interesat/F. interesat de politică	21%	34%	28%	16%	1%	100%
Putin/Foarte puțin interesat politică	18%	33%	31%	13%	5%	100%
Stanga	17%	36%	32%	12%	4%	100%
Centru	18%	38%	29%	13%	2%	100%
Dreapta	19%	32%	36%	12%	1%	100%
Nu stiu/Nu raspund	19%	29%	28%	15%	9%	100%

Notă: Cifrele cu bold indică diferențe semnificative statistic

Tabelul 8.14 ne arată că interesul față de politică este corelat cu opinii mai tranșante față de democrația din România. Cei mai interesați de politică tind să fie și cei care sunt fie mulțumiți total, fie nemulțumiți total de aceasta. Mai departe, consemnăm existența unor asocieri semnificative între vârstă și satisfacția cu democrația. Astfel, cei mai tineri tind să fie mai mulțumiți de democrație, în timp ce tinerii între 25 și 29 de ani tind să fie mai puțin mulțumiți de aceasta.

Datele sondajului nostru aduc lămuriri suplimentare, ipotetice, cu privire la acest nivel scăzut de satisfacție. În graficul 8.12 putem vedea că respondenții nostru se simt foarte puțin reprezentați de politicienii tineri, de sub 30 de ani. Acest nivel de nemulțumire este foarte ridicat după aproape orice standard. Aproape 80% dintre tineri se simt puțin sau deloc reprezentați de oamenii din generația lor care activează în politică.

Graficul 8.12. Atitudinea față de oamenii politici tineri (sub 30 de ani)

Pe acest fundal, ne putem întreba, care ar fi portretul ideal al politicianului preferat de tineri? Să urmărim în continuare, unele dintre răspunsurile obținute în cadrul focus-grupurilor realizate:

Moderator: Ce calități ar trebui să aibă un politician?

R: Să arate bine!

Moderator: Eu mă refer la alte calități!

R: Păi nu, dar dacă tot nu o să faci nimic, măcar să arate bine! Mă mulțumesc cu ambalajul!

A1: Să fie în primul rând cinstit! Să nu fure chiar așa!

A2: Să fie putred de bogat ca să nu fie tentat să mai fure!

A1: Eu cred că trebuie să fie în primul rând deștept!

A2: Nu poți să furi dacă nu ești deștept! Crede-mă!

R: Problema mea este și alta de fapt, când vezi că un om își vinde votul pe un măr dat în fața blocului, asta mi se pare penibil mie, sincer!

Moderator: Dar cum ar putea să vă câștige votul?!

D: Să facă ceva!

A1: Sau să se facă un an de probă, să vedem ce este în stare să facă, și dacă face ceva atunci votăm, dar dacă nu să nu mai vină niciodată după acel mandat de 4 ani!

R: Sincer eu aș face mandate de un an, adică în anul acela electoral eu ar trebui să fac ceva! Și la fiecare an să se aleagă, cred că atunci țara asta ar arăta cât de cât!

(R, A1, A2 femei; D, bărbat; București)

În opinia altor participanți la discuțiile de grup, politicianul ideal ar trebui să-și trateze mandatul cu seriozitate, profesionalism, asemenea unui „job”

Moderator: Ok! Cum ar trebui să fie politicianul ideal care să vă reprezinte? Ce ar trebui să facă un

politician să câștige votul vostru?!

A: Cred că în primul rând să facă!

M: Ca să poată să facă ceva, trebuie să știe să facă ceva!

C: Să-și vadă meseria ca pe un job, dacă eu îmi fac treaba 8 ore, tu ca politician să ai nivelul de demnitate să-ți faci și tu treaba 8 ore, adică să ai nivelul de demnitate să nu fi prins la televizor dormind sau uitându-te la filme porno în parlament! Adică să ai conștiința aia de deontologie parlamentară că este un job, este parlamentar și este ales de oameni și trebuie să-și facă treaba!

(A, M, C bărbați, Cluj)

Exemplul cel mai bun al politicianului ideal este, potrivit unor respondenți și respondente, Raed Arafat – paradoxal, un tehnocrat:

G: Eu am o întrebare, Raed Arafat este politician?!

C: Este candidat la președinție, deci teoretic...

G: El???

C: Sau era propunere, am văzut pe un site!

A: Tocmai a zis că nu vrea să intre în politică!

M: A fost secretar de stat parcă!

Moderator: Și ministru, dar nu a fost politician! Dar să înțeleg că cineva ca el vrei să fie în politică!

Voci: Și eu, și eu!

Moderator: De ce?

M: Bonitate, muncă, perseverență, profesionalism!

I: Pentru că a adus ceva concret, a îmbunătățit!

A: Este ceva palpabil!

M: A făcut ceva pe munca lui, pe viziunea lui, și a reușit să schimbe un sistem, ceea ce nu știu la ceilalți, doar bla bla! Cu siguranță mai sunt excepții, dar prea puține!

(M, bărbat; I, A, G femei, Cluj)

În ceea ce îi privește pe politicienii tineri, modelele sunt foarte rare dacă nu chiar inexistente:

Moderator: Revenind și la politicieni. Ați auzit de ei? De politicieni tineri ați auzit? Ziceați de cel de la HiQ.

I: În rândul tinerilor în special s-a promovat foarte frumos. Leșiseră în stradă, purtau tricouri, a fost o chestie foarte faină. Chiar am simțit că e pe bune și nu e tâmpită sau ceva de genul acesta.

C: A fost la un moment dat un partid ecologist. Nu știu dacă mai există.

Moderator: Dar vi se pare că politicienii tineri din România vă reprezintă?

Voci: Nu.

MODERATOR: Ați zis de Elena Băsescu.

Eduard: E aia politician???

Iulia: Dar numai pentru că e fata președintelui țării, o anulează din start. Mai ales că vorbeam de nepotisme mai devreme. Chestia asta și la nivel inconștient...(I, C, femei; E bărbat, București)

În aceste condiții, din păcate, dacă lucrurile vor continua în același mod, este posibil ca nemulțumirea să persiste și pe viitor sau poate chiar să crească. Problema reală a tinerilor în relație cu politica în România este pare a fi una ce ține de oamenii ce fac parte din aceste instituții. Toate datele analizate arată neîncredere și nemulțumire față de aceștia. Deși există motive de încurajare – eficacitatea internă a tinerilor este destul de mare – cele mai multe date prevestesc un viitor destul de sumbru pentru participarea lor politică, dacă situația nu se schimbă.

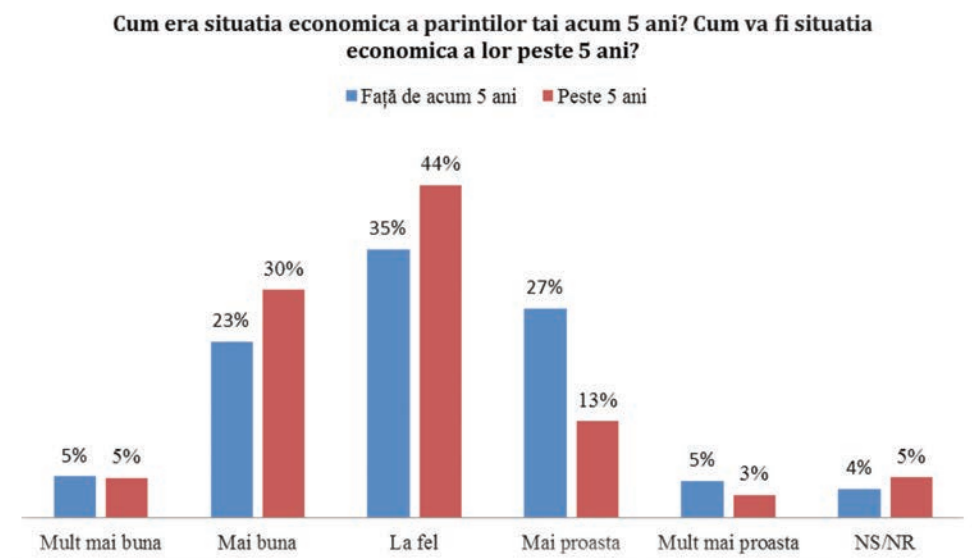
8.5

PERSPECTIVE ASUPRA VIITORULUI ECONOMIC ÎN ROMÂNIA

Evaluările tinerilor asupra viitorului economic din România ne oferă o imagine mai clară despre satisfacția lor generală cu viața a tinerilor. Vom începe cu evaluarea situației economice a părinților acestor respondenți. Graficul 8.13 ne arată că tinerii tind să evalueze viitorul economic al părinților în virtutea trecutului lor economic. Aproape 30% dintre tineri consideră că părinții lor sunt acum într-o situație

economică mai bună decât acum 5 ani și 35% dintre ei consideră că situația economică a părinților va fi mai bună peste 5 ani. Acest optimism se observă și în rata de răspuns pentru menținerea situației economice, unde 44% dintre ei consideră că aceștia vor fi la fel, față de 35% dintre ei care consideră că situația lor este la fel precum era acum 5 ani.

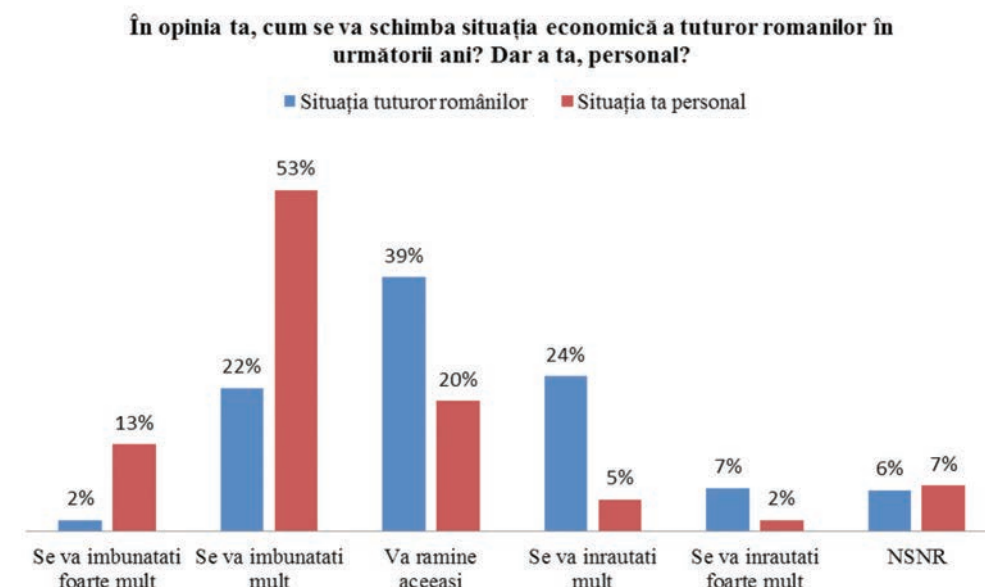
Grafic 8.13 Evaluarea situației economice a părinților

Pentru un mai bun contrast, graficul 8.14 compară evaluările situației personale ale tinerilor cu cele ale populației României. Diferențele înregistrate sunt remarcabile. Mult mai mulți tineri au încredere în capacitatea lor de a avea o situație economică mai bună în viitor decât în capacitatea populației generale de a ajunge la același deziderat. Peste 60% dintre tineri sunt încrezători că situația lor va fi mai bună sau mult mai bună peste 5 ani, în timp ce mai puțin de 25% dintre ei consideră că acest lucru va fi valabil pentru toți românii.

Aceste rezultate confirmă, într-o oarecare măsură, diferența între eficacitatea internă a tinerilor și relația dintre ei și instituțiile politice, cum a fost ea discutată anterior. Tinerii se simt în general mai încrezători în forțele proprii. Deși nu sunt deloc mulțumiți de nivelul democrației din România sau de instituțiile politice din România, tinerii consideră că pot avea o viață mai bună decât părinții lor.

Grafic 8.14 Evaluarea situației economice personale și a țării în viitor

O altă cheie de interpretare a acestor date ar fi că părinții respondenților au dus o viață mult mai precară din punct de vedere economic decât este cea pusă la dispoziție tinerilor. Din acest punct de vedere, tinerii par a da dovadă de realism în raport cu situația familiilor

de origine. Încrederea că situația lor personală va fi una mult mai bună poate fi pusă pe seama faptului că tinerii știu despre posibilitățile limitate pe care le-au avut părinții lor înainte de 1990.

8.6 CONCLUZII

- Situația culturii politice a tinerilor din România este destul de sumbră. Deși tinerii se simt capabili să schimbe lucruri în politică, ei sunt foarte dezamăgiți de principalele instituții politice din țară, mai ales cele de la nivel central. Tinerii sunt de asemenea extrem de dezamăgiți și de politicienii tineri, iar interesul lor pentru politică este scăzut. Practic, tinerii ca grup nu prea vor să aibă nimic de-a face cu politica, așa cum este în prezent.
- Toată această dezamăgire a tinerilor pare a avea, totuși, un debușeu extrem de puternic în încrederea lor în viitor. Foarte mulți tineri au încredere că vor avea o viață mult mai bună decât au avut părinții lor. Această încredere este, probabil, legată de posibilitățile ce le sunt oferite de libertatea de mișcare în Uniunea Europeană.
- Educația politică, la fel ca aproape orice alt tip de educație, pornește în primul rând din relația cu părinții. În condițiile în care tinerii din România au de ales între educația pe care o primesc de acasă, de cele mai multe ori una ce duce la apatie, și educația ce o primesc în instituțiile de învățământ, de cele mai multe ori absentă sau inadecvată, nivelul lor de apatie ori alienare politică nu este deloc surprinzător.
- Această generație pare a avea o oarecare propensiune către protest. Apatia lor este față de politica organizată clasică, însă ei par a fi mobilizați în eventualitatea unor proteste pe diverse teme. Problema lor pare a fi faptul că nu au găsit o modalitate de a face tranziția între participarea politică informală – de protest și împotrivire – către participarea politică formală și procesul de luarea deciziilor;
- Tinerii din studiul nostru se informează în primul rând prin intermediul Internetului, ceea ce arată atât o deschidere foarte bună către noile medii de comunicare, cât și o relativă respingere a mass-mediei tradiționale clasice, precum televiziunea și (acum defuncta) presa scrisă;
- O treime dintre tineri afirmă că nu se identifică ideologic în niciun fel, adică nu au răspuns la întrebarea despre afilierea ideologică. Alți 25% se consideră de centru mai degrabă decât de stânga sau de dreapta. Nu toți cei care nu s-au definit în termeni de stânga/dreapta sunt neinteresați de politică. De altfel, două treimi dintre cei neinteresați de politică au convingeri ideologice. Cel mai probabil, există în continuare destul de multă confuzie în a așeza politica din România pe un spectru ideologic. Totuși, faptul că mai mulți tineri se identifică ideologic într-un fel decât spun că urmăresc sau sunt interesați de politica din România arată că aceștia au noțiuni de bază în privința diferențelor ideologice;
- În acest moment, tinerii sunt așezați relativ echilibrat stânga-dreapta pe eșichierul ideologic-politic din România. Problema acestei situații în plan ideologic ar putea fi tocmai faptul că tinerii nu găsesc reprezentarea ideologiei lor în vreunul din partidele care participă la alegeri în mod curent;

ANEXĂ

CHESTIONARUL SONDAJULUI ȘI REZULTATELE LA NIVELUL ÎNTREGULUI EȘANTION

CHESTIONAR

Bună ziua, numele meu este ... și lucrez la CURS, un institut independent de sondaje de opinie și marketing. Institutul nostru realizează un studiu pe problemele tinerilor din România pentru fundația germană Friedrich Ebert. Menționez că ai fost ales/aleasă la întâmplare, ca într-o loterie. Datele culese sunt confidențiale iar părerea ta nu vor fi transmise altor persoane (sau părinților).

DIR. În opinia ta, lucrurile în România merg într-o direcție greșită sau într-o direcție bună?

Direcția e greșită	65%
Direcția e bună	26%
NS/Nr	9%

A2. Cât timp petreci pe zi uitându-te la televizor?

Maxim o oră pe zi	28%
Maxim 2 ore	32%
Între 2 și 3 ore pe zi	20%
Mai mult de 4 ore pe zi	10%
Nu mă uit la televizor	9%
NS/NR	1%

A4. Ai acces la internet (acasă sau la școală/facultate/loc de muncă) ?

Da=91%	Nu=9%	0. NS/NR
---------------	--------------	-----------------

A5. Câte ore pe zi petreci pe Internet? (% dintre cei care au acces)

Maxim o oră pe zi	16%
Maxim 2 ore	20%
Între 2 și 3 ore pe zi	26%
Între 4 și 5 ore pe zi	22%
Aproximativ 6 ore sau mai mult pe zi	16%
Nu folosesc internetul, nu am acces	0%
NS/NR	0%

A6. Pentru ce folosești Internetul? (OPERATOR: MAI MULTE RĂSPUNSURI POSIBILE) (% dintre cei care au acces)

Pentru activități legate de serviciu/muncă	5%
Pentru a citi știri online	7%
Pentru a accesa rețele sociale precum Facebook / Myspace / Hi5 / G+	18%
Pentru a căuta informații (pentru școală, muncă, din curiozitate etc.)	12%
Pentru a trimite și primi email-uri	11%
Pentru a vedea videoclipuri/a asculta muzică	13%
Pentru a descărca filme/cărți	9%

Pentru a comunica cu rude, prieteni pe chat, What's Up, Skype sau alte programe de comunicare instantanee	10%
Pentru a juca jocuri (video)	7%
Pentru jocuri de realitate virtuală (Second Life, Farm etc.)	2%
Pentru cumpărături on-line/plata facturilor/rezervări on-line	4%
Pentru a ține evidența on-line a conturilor bancare	1%
Alte motiv/Care?	0%
NS/NR	0%
Nu folosește Internetul, nu am acces	0%

A7. Ce sumă de bani cheltuiești în medie, PE LUNĂ, pentru fiecare din următoarele activități? (Medii)

OPERATOR: UN RASPUNS PE FIECARE LINIE/RÂND!		SUMA MEDIE IN RON
A7.1.	Pentru filme (mers la cinema, cumpărat DVD-uri etc.)	17.4
A7.2.	Mersul la cafenele/baruri/restaurant/cluburi	89.3
A7.3.	Cumpărarea de haine/încălțăminte/accesorii	175.0
A7.4.	Abonament telefonic/cartele pre-plătite	48.6
A7.5.	Cumpărarea de cărți	16.5
A7.6.	Altă activitate/Care? _____	26.3

A8. Care dintre următoarele activități sunt, în opinia ta, la modă (sau "Cool") și care sunt demodate (%)?

		La modă (Cool)	Nu prea este la modă	Este total demodat	NS/NR
A8.1.	Să fii fidel (partenerului/partenerei, soțului/soției/ prietenilor/angajatorului)	52%	32%	12%	4%
A8.2.	Să îți asumi responsabilități	61%	31%	6%	2%
A8.3.	Să fii independent	83%	14%	2%	1%
A8.4.	Să faci o facultate	71%	20%	7%	2%
A8.5.	Să ai o carieră profesională	70%	18%	4%	1%
A8.6.	Să fii activ în politică	31%	35%	28%	6%
A8.7.	Să participi la acțiuni și inițiative civice	31%	38%	25%	6%
A8.8.	Să te căsătorești	45%	35%	17%	3%
A8.9.	Să arăți bine	87%	10%	2%	1%
A8.10.	Să porti haine de firmă	73%	21%	4%	2%
A8.11.	Să manânci sănătos	72%	22%	4%	2%
A8.12.	Să folosești/fumezi marijuana ("iarbă")	28%	22%	40%	10%
A8.13.	Să folosești etnobotanice	23%	22%	44%	11%
A8.14.	Să faci sport	76%	17%	5%	2%

A9. În prezent fumezi?

Da, zilnic	31%
Da, ocazional	11%
Nu (nefumător)	56%
NR	2%

A10. În prezent, consumi băuturi alcoolice?

Da, zilnic	4%
Da, de câteva ori pe săptămână	8%
Da, dar numai în weekend	14%
Da, dar foarte rar	39%
Nu consum niciodată	34%
NR	1%

A13. Care dintre următoarele afirmații se potrivește cel mai bine situației tale?

Până acum nu am avut nici o relație sexuală	23%
Până acum am avut relații sexuale cu un singur partener/o singură parteneră	28%
Am avut mai multe relații sexuale	41%
NR	8%

A14. Folosești vreun mijloc contraceptiv sau vreo metodă contraceptivă (de ex., prezervativ, pilule contraceptive, metoda calendarului, sterilet etc) ? (OPERATOR: ÎNTREBAREA SE REFERĂ LA TOȚI RESPONDENȚII, INDIFERENT DE SEX!)

Da, întotdeauna	33%
Da, uneori	25%
Nu, niciodată	12%
Nu, pentru că nu am avut relații sexuale până acum	23%
Nu știu ce înseamnă metode contraceptive/nu sunt informat/ă cu privire la aceste lucruri	1%
NR	6%

A15. Ce reprezintă abstinența sexuală (ori a te abține de la a avea relații exual înainte de căsătorie) în zilele noastre în rândul tinerilor? (o singură alegere)

Abstinența sexuală este o valoare/virtute atât pentru băieți cât și pentru fete	22%
Abstinența sexuală este o valoare/virtute pentru fete	16%
Abstinența sexuală reprezintă o povară/un motiv de stres psihologic	9%
Abstinența sexuală e o chestie demodată	41%
Altceva/CE_____	2%
NS/NR	10%

A16. În ce măsură, homosexualii și lesbienele sunt persoane acceptabile?

În foarte mare măsură	8%
În mare măsură	15%
Nu sunt nici acceptabile, nici neacceptabile	24%
În mică măsură	20%
În foarte mică măsură/deloc acceptabile	29%
NS/NR	4%

A17. În prezent, avortul/întreruperile de sarcină sunt legale în România. Unii oameni susțin că avortul ar trebui să fie permis doar în situația în care viața mamei este pusă în pericol, iar alți oameni consideră că avorturile ar trebui să fie total interzise prin lege. Care dintre opiniile de mai jos se apropie cel mai mult de ceea ce crezi tu?

Avorturile ar trebui să fie total interzise prin lege	19%
Avorturile ar trebui să fie permise doar în caz de urgență medicală/când viața mamei este pusă în pericol	37%
Avorturile ar trebui să rămână permise prin lege, ca în prezent	36%
NS/NR	8%

B. RELIGIE

B1. Am să îți citesc o listă cu diverse grupuri ori persoane. Te rog să imi spui câtă încredere ai în fiecare grup sau persoană de mai jos, pe o scală de la 1 (nu am deloc încredere) la 10 (am totală încredere).

Câtă încredere ai în...? (UN RASPUNS PE FIECARE LINIE!)	1 Nu am deloc încredere	2	3	4	5	6	7	8	9	10 Încredere totală	NS/NR
B1.1. Membrii familiei tale (părinți, frați, surori)	1%	0%	0%	1%	1%	1%	3%	7%	16%	69%	0%
B1.2. Rudele tale	2%	1%	2%	2%	7%	6%	13%	18%	23%	25%	1%
B1.3. Prietenii tăi	3%	1%	4%	4%	10%	7%	14%	18%	22%	17%	1%
B1.4. Vecinii tăi	10%	8%	8%	9%	15%	11%	14%	10%	8%	6%	1%
B1.5. Colegii de școală/liceu/facultate/serviciu	7%	5%	7%	6%	12%	11%	16%	15%	11%	7%	4%
B1.6. Persoane care au altă religie decât tine, din România	9%	7%	5%	7%	16%	10%	13%	13%	8%	5%	6%
B1.7. Persoane care au alte opinii politice decât tine	10%	6%	5%	7%	17%	11%	13%	10%	6%	5%	10%
B1.8. Preoți, pastori etc.	9%	4%	4%	4%	10%	8%	10%	16%	17%	16%	3%
B1.9. Persoane care aparțin altor etnii din România	14%	7%	7%	7%	14%	11%	11%	11%	8%	5%	6%

B3. Cât de des te-ai simțit discriminate/ă în România datorită următorilor factori?

Cât de des te-ai simțit discriminat în România datorită...	Foarte des	Des	Nici des, nici rar	Rar	Foarte rar/Deloc	NR
B3.1. Genului tău (bărbat/femeie)?	1%	4%	11%	16%	67%	1%
B3.2. Situației tale economice (sărac/bogat)?	2%	8%	16%	20%	53%	1%
B3.3. Religie tale?	0%	2%	8%	10%	79%	1%
B3.4. Grupului etnic căruia îi aparții?	0%	2%	9%	11%	76%	2%
B3.5. Nivelului tău de școlaritate?	1%	3%	10%	16%	69%	1%
B3.6. Opțiunilor tale politice?	0%	2%	8%	12%	73%	5%
B3.7. Regiunii din România din care provii?	0%	3%	9%	14%	71%	2%
B3.8. Mediului de rezidență (rural sau urban) din care provii?	1%	3%	10%	15%	70%	1%

B4. 1. Care dintre următoarele valori le apreciezi în PRIMUL RIND? (O SINGURĂ ALEGERE)

Demnitatea personală (identitate/educație)	47%
Prestigiul ori stima socială (statut ori poziție socială)	10%
Altruism (a-i ajuta pe alții)	8%
Avere materială	7%
Toleranță (acceptarea și respectul acordat celor cu alte opinii sau din alte grupuri decât tine)	4%
Spiritul de competiție	3%
Corectitudinea	19%
Inventivitatea, spiritul de inovare	2%
NS/NR	1%

B4.2. Care dintre valorile de mai sus le apreciezi cel mai mult în AL DOILEA Rând?

Demnitatea personală (identitate/educație)	22%
Prestigiul ori stima socială (statut ori poziție socială)	15%
Altruism (a-i ajuta pe alții)	16%
Avere materială	8%
Toleranță (acceptarea și respectul acordat celor cu alte opinii sau din alte grupuri decât tine)	9%
Spiritul de competiție	6%
Corectitudinea	21%
Inventivitatea, spiritul de inovare	2%
NS/NR	2%

B4.3. Care dintre valorile de mai sus le apreciezi cel mai mult în AL TREILEA Rând?

Demnitatea personală (identitate/educație)	11%
Prestigiul ori stima socială (statut ori poziție socială)	12%
Altruism (a-i ajuta pe alții)	13%
Avere materială	9%
Toleranță (acceptarea și respectul acordat celor cu alte opinii sau din alte grupuri decât tine)	14%
Spiritul de competiție	8%
Corectitudinea	22%
Inventivitatea, spiritul de inovare	7%
NS/NR	4%

B5. În ultimele 12 luni, ai efectuat vreo activitate voluntară ori de voluntariat, neplătită? (OPERATOR: Activitățile de practică școlară sau universitară deși sunt neplătite NU reprezintă activități de voluntariat!)

Da	22%
Nu	76%
NS/NR	2%

B6. Care dintre următoarele activități de voluntariat le-ai desfășurat în ultimele 12 luni? (OPERATOR: Răspuns multiplu!)**(% dintre cei care au desfășurat activități)**

Muncă în folosul comunității	16%
Ajutorarea persoanelor cu nevoi speciale/dizabilități/vârstnice	27%
Organizarea de evenimente sportive	10%
Organizarea de evenimente culturale (festivaluri, concerte)	13%
Ajutor dat unor copii sub forma de tutoriat/meditații	12%
Activități religioase/la biserică	9%
Activități în sectorul economic/firme/companii	6%
Alte tipuri de activități/Care? _____	6%
Nu e cazul/nu a efectuat activități de voluntariat	1%

B8. Care este religia ta?

Creștin-ortodoxă	85%
------------------	-----

Romano-catolică	6%
Greco-catolică	1%
Protestantă (reformat, luteran, presbiterian, unitarian etc.)	3%
Neo-protestantă (baptist, penticostal, adventist, Martorii lui Iehova etc)	3%
Musulmană	0%
Altă religie/Care? _____	0%
Ateu/fără religie	1%
NS/NR	1%

B9. Crezi, nu ești sigur/ă sau nu crezi următoarele lucruri?

	Cred cu tărie 1	Nu sunt sigur/ă	Nu cred în nici un fel	NS/NR
1. Dumnezeu există	79%	15%	5%	1%
2. Raiul și iadul există	63%	26%	26%	3%
3. Dumnezeu a creat lumea	73%	18%	7%	2%
4. Dumnezeu este sursa regulilor și îndatoririlor morale	64%	23%	9%	4%

B10. Cit de des...?	Foarte des	Des	Rar	Foarte rar/ Niciodată	NS/NR
1. Te duci la slujba religioasă de duminică	8%	17%	45%	30%	0%
2. Te rogi	18%	39%	28%	15%	0%
3. Te spovedești	3%	16%	45%	35%	1%
4. Participi la sărbători religioase (de Paște, Crăciun, Înălțare etc.)	23%	37%	25%	14%	1%
5. Te duci în pelerinaje religioase	1%	6%	22%	69%	2%
6. Ții post	4%	16%	37%	41%	2%

C. FAMILIE ȘI PRIETENI

C1. Cu cine locuiești în prezent?

Singur/ă	8%
Cu ambii părinți	62%
Doar cu mama	7%
Doar cu tata	2%
Cu soț/soție/partener/parteneră	16%
Cu prieteni	1%
Cu rude (altele decât mama/tata)	2%
Cu altcineva/Cu cine? _____	1%
NS/NR	0%

C2. Care dintre următoarele afirmații se potrivește cel mai bine situației tale? (O SINGURĂ ALEGERE)

Locuiesc cu părinții întrucât e cea mai simplă soluție pentru familia noastră	54%
Aș locui singur/ă /Am locui singuri dacă situația financiară mi-ar/ne-ar permite	23%
Aș dori să locuiesc singur/ă, dar părinții nu sunt de acord	3%
Altă situație/CARE? _____	11%

Nu e cazul/Respondentul locuiește singur/ă	0%
NS/NR	9%

C3. Care sunt relațiile dintre tine și părinții tăi?

Ma înțeleg foarte bine cu ei	53%
Mă înțeleg bine cu ei deși părerile noastre diferă uneori	38%
În general, nu mă înțeleg bine și ne contrazicem des	6%
Relațiile cu părinții mei sunt foarte conflictuale	2%
Nu e cazul/Părinții nu mai sunt în viață	1%
NS/NR	1%

C5. Cine din familia ta a avut/are cea mai mare influență asupra deciziilor majore pe care a trebuit/ trebuie să le iei (de ex., alegerea școlii/liceului/facultății, mutarea în altă localitate sau în altă țară, renunțarea la școală, alegerea partenerului/parteneriei de viață/soț/soție etc.)? (O SINGURĂ ALEGERE!)

Tata	32%
Mama	48%
Frate	2%
Soră	2%
Bunicul din partea tatălui	1%
Bunicul din partea mamei	1%
Bunica din partea tatălui	1%
Bunica din partea mamei	2%
Bunicii în general	1%
Altceva/Cine? _____	6%
NS/NR	4%

C6. Cum iei decizii majore/cum ai luat decizii majore în viață? (O SINGURĂ ALEGERE!)

Părinții mei decid/au decis totul	6%
Deciziile le iau împreună cu părinții	56%
Deciziile le iau de unul singur/una singură, independent	37%
NS/NR	1%

C7. Cum te vezi în viitor? O SINGURĂ ALEGERE!)

Căsătorit/ă, cu familie proprie	62%
Într-o relație cu un partener/parteneră, fără a fi căsătorit/ă	15%
Fără un partener/o parteneră sau obligații marital	5%
Sunt deja căsătorit/ă sau sunt într-o relație cu un partener/parteneră fără a fi căsătorit/ă (concubinaj)	14%
NS/NR	4%

C8. În opinia ta, care este vârsta cea mai potrivită pentru căsătorie în cazul FETELOR?**Medie: 24.7 Ani****C9. În opinia ta, care este vârsta cea mai potrivită pentru căsătorie în cazul BĂIEȚILOR?****Medie: 27.5Ani**

C12. Câți copii ți-ai dori(t) să ai?

Medie: 1.9 COPII

C13. Cât de importanți sunt următorii factori pentru alegerea unui partener/partenere de viață sau a unui soț/soții? (OPERATOR: ÎNTREBAREA SE ADRESEAZA TUTUROR RESPONDENTILOR, CHIAR DACA SUNT SAU NU CASATORITI SAU AU PARTENERI!)

Un răspuns pe fiecare linie/rând		Foarte important	Important	Nici important, nici neimportant	Neimportant	Foarte puțin / Deloc important	NS/NR
C13.1.	Religia partenerului/partenerei	12%	23%	23%	28%	14%	0%
C13.2.	Situația economică a partenerului/partenerei	9%	38%	26%	18%	8%	1%
C13.3.	Acordul familiei	17%	39%	23%	13%	7%	1%
C13.4.	Virginitatea	8%	17%	24%	34%	16%	1%
C13.5.	Personalitatea	35%	49%	11%	3%	1%	1%
C13.6.	Aspectul fizic	25%	53%	16%	5%	0%	1%
C13.7.	Nivelul de școlaritate	18%	46%	23%	9%	3%	1%
C13.8.	A avea aceleași interese, gusturi	35%	46%	13%	4%	1%	1%
C13.9.	Regiunea din care provine	4%	16%	25%	34%	20%	1%
C13.10.	Naționalitatea/etnia	9%	25%	26%	24%	15%	1%

C14. Faci parte dintr-un cerc de prieteni în care toată lumea se cunoaște cu toată lumea și petreceți mult timp împreună?

Da=75%

Nu =25%

NS/NR=0%

C15. Cât de mulțumit/ă ești de prietenii pe care ii ai?

Foarte mulțumit/ă	25%
Mulțumit/ă	55%
Nici mulțumit/ă, nici nemulțumit/ă	14%
Nemulțumit/ă	2%
Foarte nemulțumit/ă	1%
NS/NR	0%
NC – nu am prieteni	3%

C16. În ultimele 12 luni, ai fost implicat/ă...		Da	Nu	NS/NR
C16.1.	Într-un conflict fizic violent cu alți tineri din cartierul tău	7%	92%	1%
C16.2.	Într-un conflict fizic violent cu alți tineri într-un club de noapte, disco, sau cafenea	5%	94%	1%
C16.3.	Într-un conflict fizic violent pe stadion sau la o întrecere sportivă, cu alți tineri	2%	97%	1%
C16.4.	Într-un conflict fizic violent la școală/liceu/facultate	4%	95%	1%
C16.5.	Într-un conflict fizic violent cu alți tineri care au opinii politice diferite de ale tale	1%	98%	1%
C16.6.	Într-un conflict fizic violent cu poliția (la demonstrații)	1%	98%	1%
C16.7.	Într-un conflict fizic violent în cadrul familiei	2%	96%	2%

D. GRIJI SI ASPIRATII**D3. Cât de mult îți dorești să pleci din România?**

Foarte mult	17%
Mult	23%
Puțin	21%
Foarte puțin / Deloc	36%
NS/NR	3%

D4. În ce țară ai dori să pleci (la muncă, definitiv, la studii etc.)? (% dintre cei care isi doresc să plece mult și foarte mult)

Anglia	16%	Austria	2%
Belgia	2%	Canada	1%
Danemarca	1%	Franta	6%
Germania	6%	Italia	10%
Marea Britanie	4%	Olanda	2%
Spania	10%	SUA	10%
Suedia	1%	Ungaria	1%
Alta	7%		
NS/NR	11%		

D5. Care este principalul motiv pentru care ai dori să pleci din România? O SINGURĂ ALEGERE!)(% dintre cei care vor sa plece din țară)

Pentru a-mi îmbunătăți standardul de viață	55%
Pentru o mai mare diversitate culturală/a întâlni/a trăi printre oameni diferiți	9%
Pentru o educație mai bună	5%
Pentru că am șanse mai mari să îmi găsesc un loc de muncă	19%
Pentru că aş avea șanse mai mari pentru a îmi porni propria afacere/firmă	4%
Pentru a fi mai aproape de cei dragi	2%
Alt motiv/Care? _____	3%
NS/NR	3%
NC/Nu e cazul/Nu dorește să plece din țară	0%

D6. Cum crezi că va fi viața ta peste 10 ani?

Mai bună decât în prezent 75%	La fel 13%	Mai rea decât în prezent 3%	NS/NR 9%
--------------------------------------	-------------------	------------------------------------	-----------------

E. SCOALA SI PROFESIUNE**E1. Care este în prezent statutul tău?**

Sunt la școală/liceu/școală profesională	30%
Sunt student/ă la cursuri de licență	13%
Sunt student/ă într-un program de master sau doctorat à	3%
Nu mai sunt la școală/liceu/facultate	53%
NS/NR	1%

OPERATOR: întrebările de la E2 la E7, se adresează numai celor care urmează în prezent o școală/liceu/facultate (au răspuns cu codurile 1 sau 2 sau 3 la întrebarea E1.

E2. Cât de entuziasmat/ă ori nerăbdător ești când e vorba să mergi la școală/liceu/facultate? Ai spune că de obicei te duci la școală/liceu/facultate cu foarte mult entuziasm, cu mult entuziasm, cu puțin entuziasm sau fără nici un entuziasm?

Cu foarte mult entuziasm/bucurie	10%
Cu mult entuziasm/bucurie	20%
Uneori cu entuziasm, alteori fără nici un chef	54%
Cu puțin/ă entuziasm/bucurie	9%
Cu foarte puțin/ă entuziasm/bucurie/chef	7%
NS/NR	0%

E3. Cum e viața de zi cu zi la școala/liceul/facultatea ta?

Foarte grea și stresantă	3%
Grea și stresantă	15%
Nici grea, nici ușoară	56%
Relativ ușoară și nestresantă	20%
Foarte ușoară și fără nici un stres	4%
NS/NR	2%

E4. Ce medie generală ai avut în anul școlar/universitar care s-a încheiat? MEDIA GENERALA:8.3

E5. Din ce știi tu, la școala/liceul/facultatea ta pot fi obținute note mai bune cu ajutorul unor mici atenții sau bani?

Da, adeseori	14%
Da, uneori	23%
Rareori	14%
Foarte rar/Niciodată/Nu	39%
NS/NR	10%

E6. Câte ore pe zi le deidici studiului pentru școală/liceu/facultate, în afara orelor de curs?

Maxim o oră pe zi	24%
Între o oră și 2 ore pe zi	27%
Circa 2-3 ore pe zi	25%
Circa 3-4 ore pe zi	14%
Mai mult de 4 ore pe zi	7%
NS/NR	3%

E7. În anul școlar care s-a încheiat, ce meditații ai făcut? (OPERATOR: Răspuns multiplu)

Meditații la o limbă străină/Care? _____	7%
Meditații la matematică/fizică/chimie/biologie	17%
Meditații la română sau științe sociale	6%
Meditații în domeniul artei (muzică/instrument muzical/pictură)	1%
Nu am făcut meditații de nici un fel	67%
NS/NR	2%

E8. Crezi că îți vei putea găsi un loc de muncă după terminarea școlii/liceului/facultății?

Da, cred că îmi voi găsi un loc de muncă imediat după absolvire	38%
Da, cred că îmi voi găsi un loc de muncă la ceva timp după absolvire	28%
Nu, nu cred că îmi voi putea găsi un loc de muncă după absolvire	13%
Nu știu	21%

PENTRU TOTI RESPONDENȚII:**E9. Cât ești de mulțumit/ă de calitatea sistemului de învățământ din România?**

Foarte mulțumit/ă	4%
Mulțumit/ă	28%
Nici mulțumit/ă, nici nemulțumit/ă	35%
Nemulțumit/ă	23%
Foarte nemulțumit/ă	7%
NS/NR	3%

E15. În prezent lucrezi ?

Da, cu normă întreagă	31%
Da, cu jumătate de normă/part-time	3%
Da, ocazional sau sezonier	7%
Nu	56%
Altă situație/Care? _____	2%
NS/NR	1%

E16. Câte ore lucrezi în medie pe săptămână (atunci când lucrezi)?**NUMARUL DE ORE LUCRATE PE SAPTAMÂNA: 42.4 ore**

Lucrez dar nu am nici o calificare profesională	19%
Lucrez în profesia pentru care m-am pregătit la școală/liceu/facultate	30%
Lucrez într-un domeniu apropiat celui pentru care m-am pregătit la școală/liceu facultate	15%
Lucrez într-un domeniu total diferit celui în care m-am pregătit la școală/liceu facultate	31%
Nu pot aprecia	4%
Nu e cazul/Respondentul nu lucrează deloc	0%
NS/NR	1%

E17. Care dintre următoarele afirmații se potrivește situației tale?

În sectorul public (inclusiv învățământ, sănătate, administrație publică, armată, poliție etc.)	32%
În sectorul privat/firme private, companii multinaționale etc.	50%
În organizații non-guvernamentale	3%
În organizații internaționale (de ex., ONU, Banca Mondială, UE etc.)	8%
NS/NR	7%

E18. Indiferent dacă lucrezi sau nu în prezent, în care dintre următoarele sectoare ți-ar plăcea să lucrezi? (OPERATOR: O SINGURA ALEGERE!)

O sa-ți citesc o listă de factori pe care oamenii de la noi din țară îi consideră importanți pentru a-ți găsi un loc de muncă în România. Te rog să îmi spui, care este ordinea importanței acestor factori pentru găsirea unui loc de muncă la noi.

E19A. Care dintre factorii de mai sus e PRIMUL ca importanță?

Cunoștințe/prieteni	27%
Expertiză/experiență profesională	23%
Nivelul școlii absolvite	22%
Relații politice/pile politice	15%
Noroc	11%
Alt factor/Care? _____	0%
NS/NR	2%

E19B. Care dintre factorii de mai sus e AL DOILEA ca importanță?

Cunoștințe/prieteni	21%
Expertiză/experiență profesională	29%
Nivelul școlii absolvite	23%
Relații politice/pile politice	14%
Noroc	11%
Alt factor/Care? _____	0%
NS/NR	2%

E19C. Care dintre factorii de mai sus e AL TREILEA ca importanță?

Cunoștințe/prieteni	21%
Expertiză/experiență profesională	22%
Nivelul școlii absolvite	20%
Relații politice/pile politice	14%
Noroc	21%
Alt factor/Care? _____	1%
NS/NR	2%

E19D. Care dintre factorii de mai sus e AL PATRULEA ca importanță?

Cunoștințe/prieteni	20%
Expertiză/experiență profesională	15%
Nivelul școlii absolvite	20%
Relații politice/pile politice	23%
Noroc	18%
Alt factor/Care? _____	0%
NS/NR	4%

E19E. Care dintre factorii de mai sus e pe LOCUL CINCI ca importanță?

Cunoștințe/prieteni	8%
Expertiză/experiență profesională	9%
Nivelul școlii absolvite	11%
Relații politice/pile politice	30%
Noroc	35%
Alt factor/Care? _____	1%
NS/NR	6%

O sa-ți citesc o listă de factori pe care oamenii de la noi din țară îi consideră importanți atunci când se decid să accepte un loc de muncă sau să își schimbe locul de muncă. Te rog să îmi spui, care este ordinea importanței acestor factori pentru acceptarea unui loc de muncă/angajare.

E20A. Care dintre factorii de mai sus e PRIMUL ca importanță?

Salariu	62%
Siguranța locului de muncă	18%
Posibilitatea de a lucra alături de oameni care îți plac	3%
Satisfacția cu munca pe care o faci	13%
Alt factor/Care? _____	2%
NS/NR	2%

E20B. Care dintre factorii de mai sus e AL DOILEA ca importanță?

Salariu	24%
Siguranța locului de muncă	44%
Posibilitatea de a lucra alături de oameni care îți plac	13%
Satisfacția cu munca pe care o faci	15%
Alt factor/Care? _____	2%
NS/NR	2%

E20C. Care dintre factorii de mai sus e AL TREILEA ca importanță?

Salariu	8%
Siguranța locului de muncă	22%
Posibilitatea de a lucra alături de oameni care îți plac	31%
Satisfacția cu munca pe care o faci	35%
Alt factor/Care? _____	2%
NS/NR	2%

E20D. Care dintre factorii de mai sus e AL PATRULEA ca importanță?

Salariu	4%
Siguranța locului de muncă	13%
Posibilitatea de a lucra alături de oameni care îți plac	46%
Satisfacția cu munca pe care o faci	31%
Alt factor/Care? _____	3%
NS/NR	3%

E20E. Care dintre factorii de mai sus e pe LOCUL CINCI ca importanță?

Salariu	1%
Siguranța locului de muncă	1%
Posibilitatea de a lucra alături de oameni care îți plac	4%
Satisfacția cu munca pe care o faci	3%
Alt factor/Care? _____	33%
NS/NR	58%

E21. În următorii 2 ani, intenționezi să îți deschizi o afacere proprie?

Sigur, da=7%

Probabil, nu=18%

NS/NR=5%

Probabil, da=15%

Sigur, nu=55%

E23. Care este principalul motiv pentru care dorești să îți deschizi o afacere proprie? (% dintre cei care vor să își deschidă o afacere)

Să fiu independent/ă	42%
Să câștig mai mulți bani	41%
Să îmi pun în valoare competența și abilitățile	14%
Să evit șomajul	2%
Alt motiv/CARE? _____	1%
NS/NR	0%
Nu e cazul/ Nu vrea să își deschidă o afacere	0%

F) DEMOCRATIE

F1. Cât de des discuți politică cu cei apropiați (familie, prieteni, colegi)?

Foarte des	3%
Des	7%
Nici des, nici rar	13%
Rar	18%
Foarte rar/niciodată	56%
NS/NR	3%

F3. În ce măsură opiniile tale politice se aseamănă ori sunt aceleași cu ale părinților tăi?

În foarte mare măsură	5%
În mare măsură	25%
În mică măsură	19%
În foarte mică măsură/deloc	34%
NS/NR	17%

F5. Din cite îți aduci aminte, de cite ori ai votat în alegeri din momentul în care ai împlinit 18 ani?

În toate alegerile	21%
În cele mai multe alegeri	18%
În mai puțin de jumătate din alegeri	18%
Nu am votat niciodată de când am împlinit 18 ani, deși am avut ocazia să o fac	17%
NS/NR	24%

INTPOL. Cât de interesat/ă ești de politică?

Foarte interesat/ă	3%
Interesat/ă	1%
Puțin interesat/ă	34%
Foarte puțin interesat/ă / deloc	49%
NS/NR	3%

PROT1. În sistemele democratice, oamenii pot demonstra/protesta în favoarea unor diverse probleme/subiecte/teme. De care dintre următoarele probleme/teme îți pasă cel mai mult? (O SINGURĂ ALEGERE!)

Probleme politice/susținerea unui candidat sau partid	2%
Probleme legate de lipsa locurilor de muncă	28%
Situația din sistemul de sănătate de la noi	11%
Probleme economice (salarii, săracie)	24%
Accesul la forme de școlarizare/școală	4%
Probleme de mediu/protecția mediului	3%
Probleme legate de corupție	9%
Probleme legate de statul de drept/respectarea legilor	3%
Discriminarea împotriva femeilor	4%
Discriminarea împotriva minorităților etnice	1%
Discriminarea împotriva minorităților sexuale	0%
Altă problemă/temă/Care? _____	1%
Nici o problemă în mod special (NU CITI!)	5%
NS/NR	6%

PROT2. Dacă în următoarele 12 luni ar avea loc proteste sau demonstrații pentru susținerea problemei de care îți pasă cel mai mult, ai participa la astfel de proteste/demonstrații?

21% Sigur, da 17% Probabil, nu 8% NS/NR
31% Probabil, da 23% Sigur, nu

F6. În opinia ta, cât de multă influență are votul oamenilor ca tine asupra modului în care funcționează următoarele instituții?

Cât de multă influență...?	Foarte multă	Multă	Puțină	Foarte puțină/ deloc	NS/NR
1.Parlament/Guvern/Instituții centrale	8%	18%	37%	30%	7%
2.Instituții la nivel local (primărie, prefectură, administrație locală etc.)	9%	22%	35%	27%	7%

F7. Care sunt principalele tale surse de informare cu privire la viața politică din țara? (RASPUNS MULTIPLU)

Internetul	26%
Televiziunea	34%
Ziarele	8%
Radioul	7%
Discuțiile din familie/cu părinții	10%
Discuțiile cu prietenii/cunoștințele/colegii	11%
Altă sursă/Care?	1%
NS/NR	3%

F8. În politică, oamenii vorbesc despre stânga și dreapta. Pe o scală de la 1 (stânga) la 10 (dreapta), unde te-ai situa pe tine însuși din punctul de vedere al părerilor/opiniilor tale politice?

4%	4%	5%	6%	18%	9%	7%	6%	4%	4%	33%
Stânga									Dreapta	NS

F9. În ce măsură te simți reprezentat/ă de oamenii politici TINERI (sub 30 de ani)?

În foarte mare măsură	1%
În mare măsură	9%
În mică măsură	30%
În foarte mică măsură / deloc	47%
NS/NR	13%

F10. Câtă încredere ai în următoarele instituții, organizații, țări sau persoane?

		Foarte multă	Multă	Puțină	Foarte puțină / deloc	NS/NR
F10.1.	Partide politice	1%	5%	41%	49%	4%
F10.2.	Parlament	1%	8%	41%	47%	3%
F10.3.	Guvern	1%	11%	40%	44%	4%
F10.4.	Primarul localității	2%	29%	39%	27%	3%
F10.5.	Procurorul general al României	1%	17%	41%	32%	9%
F10.6.	Poliție	6%	36%	34%	21%	3%
F10.7.	Biserică	16%	42%	23%	16%	3%
F10.8.	Judecători	5%	30%	38%	23%	4%
F10.9.	Mass media românească (ziare, tv, radio)	6%	22%	38%	30%	4%
F10.10.	Sindicate	1%	13%	40%	34%	12%
F10.11.	Organizații non-guvernamentale (ONG-uri)	5%	23%	35%	27%	10%
F10.12.	Statele Unite ale Americii (SUA)	6%	27%	32%	28%	7%
F10.13.	Armată	11%	42%	26%	17%	4%
F10.14.	Uniunea Europeană (UE)	6%	34%	31%	24%	5%
F10.15.	NATO	6%	31%	33%	23%	7%
F10.16.	Federația Rusă	1%	5%	34%	52%	8%

F11. Cât de mulțumit/ă ești în legătură cu democrația din România?

Foarte mulțumit/ă	2%
Mulțumit/ă	16%
Nici mulțumit/ă, nici nemulțumit/ă	33%
Nemulțumit/ă	31%
Foarte nemulțumit/ă	13%
NS/NR	5%

G) GUVERNARE ȘI DEZVOLTARE
G1. Cât de grave sunt următoarele probleme din societatea românească?

	Foarte gravă	Gravă	Puțin gravă	Foarte puțin gravă	NS	NR
1. Sărăcia	64%	31%	3%	1%	0%	1%
2. Șomajul	59%	36%	4%	0%	1%	0%
3. Poluarea mediului	38%	40%	16%	4%	1%	1%
4. Amenințarea terorismului	23%	30%	30%	13%	2%	1%
5. Pericolul răspândirii SIDA/HIV	29%	33%	26%	8%	3%	1%

	Foarte gravă	Gravă	Puțin gravă	Foarte puțin gravă	NS	NR
6. Condițiile din sistemul de asistență medicală/de sănătate de la stat	50%	40%	8%	1%	0%	1%
7. Neaplicarea legilor așa cum ar trebui făcută	50%	37%	7%	1%	2%	2%
8. Lipsa siguranței locurilor de muncă	60%	31%	6%	1%	1%	1%
9. Pericolele de accidente de la locurile de muncă (inclusiv condiții improprii de muncă)	30%	40%	20%	5%	3%	2%
10. Plecarea românilor în străinătate	45%	33%	14%	6%	1%	1%
11. Delincvență/criminalitate	41%	39%	15%	3%	1%	1%
12. Schimbările climatice	24%	36%	27%	9%	2%	2%
13. Corupția	64%	28%	4%	2%	1%	1%
14. Lipsa locuințelor la prețuri acceptabile	46%	39%	10%	2%	2%	1%
15. Prețurile la energie (gaz, electricitate, benzină etc.)	53%	36%	7%	1%	2%	1%
16. Inegalitățile mari dintre oameni	41%	37%	15%	4%	1%	2%

G2. În opinia ta, cum se va schimba situația economică a oamenilor din România în următorii 10 ani?

Se va îmbunătăți foarte mult	2%
Se va îmbunătăți mult	22%
Va rămâne aceeași	39%
Se va înrăutăți mult	24%
Se va înrăutăți foarte mult	7%
NSNR	6%

ECP1. Cum este situația economică a părinților tăi în prezent comparativ cu 5 ani în urmă?

Mult mai bună acum	6%
Mai bună acum	23%
La fel	35%
Mai proastă în prezent	27%
Mult mai proastă în prezent	5%
NS/NR	4%

ECP2. Cum crezi că va fi situația părinților peste 5 ani comparativ cu cea din prezent ?

Va fi mult mai bună ca acum	5%
Va fi mai bună ca acum	30%
La fel	44%
Va fi mai proastă ca acum	13%
Mult mai proastă ca acum	3%
NS/NR	5%

ECP3. Cum crezi că va fi situația TA economică peste 5 ani comparativ cu cea din prezent ?

Va fi mult mai bună ca acum	13%
Va fi mai bună ca acum	53%
La fel	20%
Va fi mai proastă ca acum	5%
Mult mai proastă ca acum	2%
NS/NR	7%

SOCIO-DEMOGRAFICE

SEX: Bărbat 50% Femeie 50%

Vârsta (în ani împliniți):

15-19 ani: 35%
20-24 de ani: 36%
25-29 de ani: 29%

ETNIE. Care este naționalitatea ta?

91% Roman 5% Maghiar 3% Rom 0% German 1% Alta/Care? _____ 9% NS

COP. Ai copii? Da=13%/Câți? În medie 1,4 Nu=88% NR=9%

STCIV. În prezent ești...?

Căsătorit(ă) cu acte	14%
Divorțat/ă	1%
Văduvă/văduv	0%
Separat(ă), dar fără divorț oficial	0%
În parteneriat/cuplu fără a fi casătorit(ă)	19%
Necăsătorit(ă)/nici în parteneriat	65%
Altă situație/care? _____	1%
NS/NR	0%

iDIPLOM. Care este ultima școală absolvită de tine? Dar de părinții tăi?

Ultima școală absolvită de....	Școala primară (maxim 4 clase)	Școala generală (maxim 10 clase)	Școala profesională	Liceu	Școala post-liceală	Facultate	Studii post-univeritare (master sau doctorat)	NS
Respondent	4%	29%	6%	42%	2%	13%	4%	0%
Mamă	4%	15%	16%	40%	7%	12%	3%	3%
Tată	3%	11%	23%	38%	5%	13%	3%	4%

RSTAT. Care este statutul tău în prezent?

Sunt elev/ă la școală profesională	3%
Sunt elev/ă la liceu/Ce clasă? _____	26%
Sunt elev/ă la o școală post-liceală	1%
Sunt student/ă la facultate la învățământ la licență/Ce an? _____	13%
Sunt student/ă într-un program de master/Ce an? _____	3%
Sunt student/ă într-un program doctoral/Ce an? _____	1%
Nu mai sunt la școală/liceu/facultate	53%
Altă situație/Care? _____	0%

NR

1%

Statutul ocupațional în prezent al...	Angajat/patron/activ	Pensionar/ă	Somer	Casnică	Altă situație	NS
FAOS. Tatălui	67%	12%	4%	5%	10%	2%
MAOS. Mamei	62%	11%	3%	17%	5%	2%

FAOCC. Ocupația tatălui		MAOCC. Ocupația mamei	
Agricultor	6%	Agricultor	5%
Muncitor necalificat	9%	Muncitor necalificat	10%
Muncitor calificat în industrie/construcții etc.	40%	Muncitor calificat în industrie/construcții etc.	26%
Lucrător în servicii (comerț etc)	9%	Lucrător în servicii (comerț etc)	20%
Funcționar public cu studii medii	7%	Funcționar public cu studii medii	6%
Personal cu studii superioare	11%	Personal cu studii superioare	11%
Mic întreprinzător (patron fără angajați)	3%	Mic întreprinzător (patron fără angajați)	1%
3. Patron (patron cu angajați)	3%	Patron (patron cu angajați)	2%
Altă ocupație/Care? _____	6%	Altă ocupație/Care? _____	11%
NS	6%	NS	7%

DOT. Dotări/bunuri	Da	Nu	NS/NR
1. Ai bicicletă	48%	51%	1%
2. Ai tabletă (Android, Apple etc)	35%	64%	1%
3. Ai conexiune internet unde locuiești	88%	11%	1%
4. Ai cablu tv sau tv prin satelit unde locuiești	95%	4%	1%
5. Ai modem pentru internet portabil	50%	49%	1%
6. Ai telefon fix	46%	53%	1%
7. Ai telefon mobil	95%	4%	1%

PGOSP. Câte persoane locuiesc cu tine în gospodărie (inclusiv respondentul): În medie, 3,6.

M1. Câte computere desktop (de birou) ai acasă? În medie, 0,8.

M2. Câte computere laptop (portabile) ai acasă? În medie, 0,7.

M3_1. Deții în proprietate o mașină? 22% Da, câte? În medie, 1,1. 78% Nu 0% NS/NR

M3_2. Părinții tai au în proprietate o mașină? 49.%Da, câte? În medie, 1,2. 51% Nu 0% NS/NR

M4. Câte camere are apartamentul/casa în care stai? În medie, 3,3. 999=NS/NR

M5. Cam câte cărți ai în casa în care stai?

Nici o carte	6%
Maxim 10	12%
Între 10 și 20 de cărți	12%
Între 21 și 30 de cărți	12%
Între 31 și 50 de cărți	16%
Între 51 și 100 de cărți	15%
Peste 100 de cărți	23%

NS/NR 4%

M6. În prezent...

Locuiesc împreună cu părinții/socrii, cu chirie	15%
Locuiesc împreună cu părinții/socrii într-un apartament/o casă care le aparține	62%
Locuiesc fără părinți, cu chirie	6%
Locuiesc fără părinți, într-un apartament/casă proprietate personală (sau a soțului/soției)	14%
Altă situație/Care? _____	3%
NS/NR	0%

M7. În casa/apartamentul în care locuiești, ai camera ta, pe care nu o împarți cu nimeni (nici cu frați sau surori)?

Da 70% Nu 28% NC 0% NS/NR 2%

M9. Cam cât se cheltuie lunar în gospodăria ta cu mâncarea, întreținerea, îmbrăcăminte, școală, distracție?

OPERATOR, NOTEAZA SUMA ÎN RON: În medie, 1433. 888, NS/ NR 999

OCUP1. Așadar, în prezent, ce statut ai? (**OPERATOR: Dacă cineva lucrează dar urmează, în PARALEL, și o formă de învățământ, încercuiește codurile corespunzătoare!**)

Sunt angajat/ă cu normă întreagă	30%
Sunt angajat/ă cu jumătate de normă sau sezonier/ocazional	7%
Angajat pe cont propriu/ Freelancer/patron	2%
Alt tip de lucrător/Care? _____	1%
Somer	7%
Elev	28%
Student/ă	12%
Altă situație/CARE? _____	10%
NS/NR	3%

WSTU. (Doar pentru cei care lucrează dar urmează în paralel și o formă de învățământ) Care dintre următoarele afirmații se potrivește cel mai bine situației tale?

Lucrez dar sunt în paralel student/ă la PRIMA FACULTATE (învățământ de la distanță etc.)	41%
Lucrez dar sunt în paralel student/ă la A DOUA FACULTATE (învățământ de la distanță etc.)	2%
Lucrez dar sunt în paralel student/ă la un program de MASTER sau DOCTORAT	30%
Lucrez dar fac în paralel altă școală (liceu seral, post-liceală etc)/CE SCOALA? _____	22%
Altă situație/CARE? _____	1%
NS/NR	4%
NU E CAZUL	0%

OCUP2. Ce ocupație ai?

Agricultor	4%
Muncitor necalificat	11%
Muncitor calificat în industrie/construcții etc.	16%
Lucrător în servicii (comerț etc)	20%

OCUP2. Ce ocupație ai?

Funcționar public cu studii medii	2%
Personal cu studii superioare	20%
Mic întreprinzător (patron fără angajați)	2%
Patron (patron cu angajați)	2%
Altă ocupație/Care? _____	11%
NS	12%
Nu e cazul/Elev/Student	0%

OCUP3. Ce tip de contract ai la locul de muncă?

Contract de muncă pe perioadă NEDETERMINATA	59%
Contract de muncă pe o perioadă DETERMINATA	13%
Nu am un contract	9%
Altă situație/Care? _____	3%
NS/NR	16%
Nu e cazul/nu lucrează	0%

OCUP4. Ce se întâmplă atunci când lucrezi ore suplimentare/peste program sau in weekend-uri?

Sunt plătit/ă suplimentar	35%
Mi se dau zile libere în plus	10%
Nu sunt nici plătit/ă și nici nu mi se dau zile libere	12%
Nu lucrez peste program	21%
Altă situație/Care? _____	1%
NS/NR	21%
Nu e cazul/nu lucrează	0%

VEN. Care a fost venitul tău net în luna precedentă? In medie, 1470 lei.

TIPSC. (NUMAI PENTRU ELEVI) Care este profilul/tipul școlii tale?

Școală generală	1%
Școală profesională	11%
Liceu profil real	48%
Liceu profil uman	26%
Alt tip de liceu/Care? _____	14%
NS/NR	0%
NC/Nu e elev	0%

CPAR. Carei clase sociale îi aparțin părinții tăi?

Clasa de sus	7%
Clasa de mijloc	48%
Clasa muncitorilor	32%
Clasa de jos	10%
NS/NR	3%

FCPAR. Care este principalul factor datorită căruia ai spus că părinții tăi aparțin clasei _____? (O SINGURĂ ALEGERE!)

Situația lor materială (proprietăți etc.)	36%
Nivelul lor de școlaritate	16%
Veniturile/salariile lor	27%
Ocupația lor	18%
Alt factor/Care? _____	0%
NS/NR	4%

CRESP. Din ce clasă socială consideri că faci tu parte?

Clasa de sus	7%
Clasa de mijloc	57%
Clasa muncitorilor	22%
Clasa de jos	10%
NS/NR	4%

FRESP. Datorită cărui motiv ai spus că îi aparții clasei sociale _____? (O SINGURĂ ALEGERE!)

Situația mea materială (proprietăți etc.)	36%
Școala/Nivelul meu de școlaritate	28%
Venitul/salarul meu	16%
Ocupația mea	12%
Alt factor/Care? _____	2%
NS/NR	6%

COMP. Dacă ar fi să te gîndești la situația economică a părinților tăi (proprietăți, venituri, avere, bunuri etc), crezi că atunci când vei avea vârsta de acum a părinților tăi, situația ta va fi mai bună, la fel, sau mai proastă?

Situația mea va fi mult mai bună ca a părinților mei	26%
Situația mea va fi mai bună ca a părinților mei	48%
La fel	14%
Situația mea va fi mai proastă ca a părinților mei	5%
Situația mea va fi mult mai proastă ca a părinților mei	1%
NS	6%

TENYR. Care dintre următoarele afirmații se apropie mai mult de ceea ce crezi tu?

Peste 10 ani, mă văd ca o persoană realizată în România	59%
Peste 10 ani, mă văd ca o persoană realizată în altă țară/Care?	30%
NS/NR	11%

În ce țară (% calculate doar pentru cei care au ales varianta a două de mai sus)

Anglia	14%	Austria	2%	Belgia	1%
Franta	6%	Germania	14%	Italia	10%
Norvegia	1%	Olanda	2%	SUA	8%
Spania	8%	Suedia	1%	Marea Britanie	4%
Altă țară					8%
NR:					21%

Tinerii reprezintă viitorul, se spune adesea. Felul în care ei gândesc și acționează ne oferă de pe acum o imagine asupra vremurilor ce vin: aspirațiile și temerile lor ne vorbesc despre cum vor încerca ei să modeleze viitorul.

Dar ce preocupări și ce griji au tinerii noștri? Ce îi deosebește de generația părinților lor? Dacă tinerii sunt viitorul, ce șanse au ei în viață pentru a construi viitorul dorit? Care e situația lor materială, ce fel de locuri de muncă au și cât de satisfăcuți sunt de ce au? Cât de optimiști sunt și cum cred ei că pot schimba mersul lucrurilor atunci când ceva nu merge bine?

Pentru a răspunde acestor întrebări și multor altora, Friedrich-Ebert-Stiftung România a realizat studiul “Tineri în România: griji, aspirații, atitudini și stil de viață”. Studiul reprezintă o cercetare sociologică reprezentativă la nivel național pe tinerii cu vârsta între 16 și 29 de ani din România.

Analizele, opiniile și interpretările din acest raport aparțin în exclusivitate autorilor acestui raport și nu reflectă în nici un fel poziția Friedrich-Ebert-Stiftung România.

www.fes.ro